

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.
Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.
Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*

РЖ «АПК України», 2015, № 2

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ**

**Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека**

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

2
2015

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

2(64)'2015

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Я.М. ГАДЗАЛО

Заступник головного редактора

В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар

О.В. КАПРАЛЮК

Члени редакційної колегії

В.В. АДАМЧУК

С.А. БАЛЮК

А.В. БАЛЯН

М.І. БАЩЕНКО

С.А. ВОЛОДІН

І.В. ГРИНИК

В.М. ЖУК

О.М. ЖУКОРСЬКИЙ

А.С. ЗАРИШНЯК

І.І. ІБАТУЛЛІН

Ш.І. ІБАТУЛЛІН

О.О. ІВАЩЕНКО

Г.М. КАЛЕТНИК

Ю.О. ЛУПЕНКО

М.С. МАНДИГРА

Д.О. МЕЛЬНИЧУК

М.Д. МЕЛЬНИЧУК

В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО

С.М. РИЖУК

М.В. РОЇК

О.І. ФУРДИЧКО

EDITORIAL BOARD

Editor-in-chief

Ya. HADZALO

Deputy editor-in-chief

V. VERGUNOV

Responsible secretary

O. KAPRALYUK

Editorial board members

V. ADAMCHUK

S. BALLYUK

A. BALYAN

M. BASHCHENKO

S. VOLODIN

I. GRYNKY

V. ZHUK

O. ZHUKORSKIY

A. ZARYSHNYAK

I. IBATULLIN

Sh. IBATULLIN

O. IVASHCHENKO

G. KALETNIK

Yu. LUPENKO

M. MANDYGRA

D. MELNYCHUK

M. MELNYCHUK

V. PETRYCHENKO

S. RYZHUK

M. ROYIK

O. FURDYCHKO

Київ
2015

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Національна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий Заснований у 1999 р. комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

2(64)'2015

Засновники —
Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:
ДАВИДЕНКО М.М.
КАРГІНА О.В.
НИНЬКО П.І.
РОМАНЧУК Л.О.
РУЧКО Т.В.
ТОВМАЧЕНКО В.М.

Редактор
РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:
НИНЬКО П.І.
РОМАЩЕНКО М.І.

Коректор
ЗАХАРЧЕНКО Л.П.

Комп'ютерний набір
САМОЙЛОВА Л.Г.

Комп'ютерна верстка
ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 27.06.2015 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 12,09.
Обл.-вид. арк. 18,57.

Друк ФОП Корзун Д.Ю.
вул. 600-річчя, 21, м. Вінниця, 21027,
тел. (0432) 69-67-69, 60-30-00.

© ННСГБ НААН, 2015
© Державне видавництво
“Аграрна наука” НААН,
оригінал-макет, 2015

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	8
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	11
Ґрунтознавство	15
Агротехніка	18
Сільськогосподарська меліорація	21
Добрива	24
Охорона природи. Сталий розвиток.	27
Сільськогосподарська екологія	
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	30
Біотехнологія	34
Рослинництво	36
Загальні питання	36
Хлібні злаки. Зернові культури	38
Кормові культури	41
Технічні культури	43
Садівництво. Плодівництво	46
Овочівництво. Городництво	50
Декоративні культури. Квітництво	53
Тваринництво	54
Загальні питання	54
Конярство	56
ВРХ. Скотарство	58
Вівчарство. Козівництво	61
Свинарство	63
Птахівництво	66
Домашні кролі. Хутрові звірі	70
Бджільництво. Шовківництво	71
Рибне господарство. Аквакультура	74
Ветеринарія	77
Харчова і переробна промисловість.	82
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	85
Список скорочень і аббревіатур	89
Авторський показник	90
Алфавітно-предметний показник	93
Показник використаних періодичних і продовжуваних видань	101
Біобібліографічні, бібліографічні та історико-бібліографічні серії ННСГБ НААН (1998–2014)	103

CONTENTS

Foreword	3
History of Agrarian Science	5
Economy of Agriculture.	8
Organization and Administration of Agricultural Production	
Farm Implements, Machinery and Equipment	11
Soil Science	15
Cultivation Technique	18
Agricultural Irrigation	21
Fertilizers	24
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	27
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	30
Biotechnology	34
Plant Cultivation	36
General Issues	36
Food Grains. Cereals	38
Forage Plants	41
Industrial Crops	43
Horticulture. Fruit-Growing	46
Vegeticulture	50
Decorative Cultures. Flower Growing	53
Animal Breeding	54
General Issues	54
Horse-breeding	56
General Livestock. Cattle	58
Sheep-breeding	61
Pig-breeding	63
Poultry-keeping	66
Rabbit-breeding. Fur-farming	70
Bee-keeping. Sericulture	71
Fish-breeding. Aquaculture	74
Veterinary Medicine	77
Food and Processing Industry. Produce of Animal Breeding	82
Forestry	85
Abbreviation List	89
Author Index	90
Subject Index	93
Used Periodical and Serials Publications Index	101
Biobibliographic and Historic Bibliographic Series by NSAL of NAAS (1998–2014)	103

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал (РЖ) покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук;
- міжгалузевий та міждержавний обмін інформацією;
- інформування про найновішу аграрну продукцію, методи і технології.

Підготовка видання РЖ “Агропромисловий комплекс України” передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, реферативний журнал ННСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу України.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємось, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне Ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРЬКА
БІБЛІОТЕКА НААН**
вул. Героїв оборони, 10
м. Київ, 03127, Україна,
тел. (044) 258-42-81

**ІНСТИТУТ
ВОДНИХ ПРОБЛЕМ
І МЕЛІОРАЦІЇ НААН**
вул. Васильківська, 37
м. Київ, 03022, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal Agroindustrial Complex of Ukraine (AJ AIC) is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of agriculture;
- promotion in integration of sciences;
- interbranch and interstate exchange of information;
- informing about the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AJ the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of National Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our AJ will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03127 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
**NATIONAL SCIENTIFIC
AGRICULTURAL LIBRARY OF NAAS**
Tel. (044) 258-42-81

03022 MSP, Kyiv,
37 Vasylykivs'ka Str.,
**INSTITUTE OF HYDRAULIC PROBLEMS
AND LAND RECLAMATION OF NAAS**
Tel. (044) 257-40-30

63 (091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ВЕРГУНОВ В.А.

УДК 001:636.082.2(091/092)

2015.2.1. АКАДЕМІК М.В. ЗУБЕЦЬ — ТАЛАНОВИТИЙ УЧЕНИЙ, ОРГАНІЗАТОР, ПОЛІТИЧНИЙ І ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ / Гладій М.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 49. — С. 6–13. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 545441.

Президент НААН М.В. Зубець (1938–2014), науковий доробок М.В. Зубця, скотарство, породи с.-г. тварин, селекція, племінна справа, генофонд с.-г. тварин.

Висвітлено основні віхи життєвого і творчого шляху доктора с.-г. наук, професора, академіка НААН Михайла Васильовича Зубця. Узагальнено основні складові його наукової спадщини, зокрема розробки з теорії породоутворення у скотарстві, методології оцінки племінної цінності с.-г. тварин та збереження їхнього генофонду тощо. Охарактеризовано вченого як талановитого організатора і новатора дослідної справи у тваринництві та навчально-освітнього процесу. Особливу увагу приділено аналізу його внеску у становлення головної наукової установи з проблем розведення і селекції тварин в Україні — Інституту розведення і генетики тварин. Творчий доробок М.В. Зубця становить цілу епоху в розвитку вітчизняної наукової думки та практики розведення і селекції с.-г. тварин. Його життєвий шлях — зразок людської гідності, працелюбності, відповідальності, добропорядності, вміння працювати на благо науки та людства. Народився він у 1938 р. в с. Нова Басань на Чернігівщині. Закінчив у 1962 р. Українську академію с.-г. наук; у 1962–1972 рр. працював старшим зоотехніком, зоотехніком-селекціонером, головним зоотехніком держплемстанції і держплемзаводу (Чернігівська обл.). З 1973 р. був заступником начальника відділу з племінної справи Главку Міністерства сільського господарства УРСР (МСГ). У 1974 р. захистив кандидатську дисертацію. З 1984 р. опікувався питаннями с.-г. науки, пропаганди, впровадження науково-технічних досягнень і передового досвіду в МСГ (в 1986–1990 рр. — Держагропрому УРСР). Підсумком цього періоду діяльності став захист докторської дисертації в 1990 р., в якій учений сформулював нові концептуальні положення селекційно-генетичного вдосконалення симентальської породи корів. У 1991–1996 рр. М.В. Зубець очолював Ін-т розведення і генетики тварин УААН. За цей період він ствердився не лише як відомий учений, а і як талановитий організатор і новатор аграрної науки та виробництва. Завдяки його зусиллям як вченого, зоотехнічна наука забезпечила прогрес у виведенні та поширенні нових високопродуктивних порід тварин (українські червоно- і чорно-рябі, червона та бура молочні породи). Значний період життя М.В. Зубця пов'язаний з Національною академією аграрних наук — впродовж 23 років він був членом Президії, 15 років — Президентом Академії; з 2011 р. був її почесним Президентом. Науковий доробок М.В. Зубця вражає своєю багатогранністю, конструктивністю, оригінальністю ідей та підходів і становить більше ніж 700 опублікованих наукових праць, у т.ч. 139 монографій, підручників, книг, брошур і програм з питань селекції та генетики тварин. Однією з найбільших заслуг М.В. Зубця є заснування власної наукової школи, де на принципах творчої співдружності вчених та спадкоємності поколінь знайшли розвиток його кращі наукові традиції, ідеї та підходи. Вченим підготовлено 11 докторів та 18 кандидатів с.-г. наук. Серед його учнів: І.П. Петренко, О.М. Жукорський, С.А. Володін, І.В. Гузев, В.А. Вергунов та багато інших. Окрім усього М.В. Зубець був талановитим громадським і політичним діячем — Народний депутат України IV, V та VI скликань, Голова підкомітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, а також член низки Комітетів і Комісій при Президенті і Кабінеті Міністрів України. Академік М.В. Зубець зробив істотний внесок у розвиток комплексних наукових досліджень з питань Національної аграрної біографістики та бібліографії, репрезентації та популяризації історії с.-г. дослідної справи. Він засновник ряду історико-біо-

графічних серій, редактор низки енциклопедичних, довідкових та бібліографічних видань, популярних науково-тематичних часописів. За плідну багатогранну працю М.В. Зубця було відзначено численними урядовими нагородами, преміями НААН, Державними преміями в галузі науки і техніки, в 2009 р. — удостоєно звання Героя України. Життя і діяльність вченого — взірць служіння аграрній науці та українському народу.

УДК 001:636.082.2(091/092)

2015.2.2. НАУКОВА ШКОЛА АКАДЕМІКА М.В. ЗУБЦЯ: ПРОГРАМА ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗДОБУТКИ / Бородай І.С. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 49. — С. 13–19. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 545441.

Зубець М.В., напрями діяльності М.В. Зубця, наукова школа акад. М.В. Зубця, програма діяльності та здобутки наук. школи М.В. Зубця.

Висвітлено основні напрями діяльності наукової школи Михайла Васильовича Зубця — доктора с.-г. наук, професора, академіка НААН. Узагальнено внесок у розроблення концепції породоутворення у скотарстві, реалізацію методик виведення спеціалізованих порід великої рогатої худоби молочного та м'ясного напрямів продуктивності, організацію комплексу досліджень з генетики, селекції і біотехнології у тваринництві, обґрунтування сучасної методології оцінки генотипу та прогнозування продуктивності с.-г. тварин, опрацювання ефективних методів і форм збереження генофонду вітчизняних порід тощо. Надано історичний аналіз формування наукових шкіл у галузі розведення та селекції с.-г. тварин: класичний тип, 30–60 рр. XX ст.; наукові школи комплексного типу, 80–90 рр. XX ст. Наукову школу, засновану на базі Ін-ту розведення і генетики М.В. Зубцем, відносять до сучасних наукових шкіл, він продовжувач наукових ідей і традицій відомого вченого в галузі розведення та селекції с.-г. тварин М.А. Кравченка, М.В. Зубець — фундатор новітньої теорії породоутворення с.-г. тварин, в основу якої покладено сучасне бачення феномену “породи” з позицій системного підходу. Наукові напрями, закладені академіком М.В. Зубцем, були розвинуті його учнями і послідовниками. За його керівництва 11 науковців стали докторами, а 18 — кандидатами наук. Програма діяльності наукової школи включала низку актуальних питань, зокрема: обґрунтування теоретичних, методологічних і практичних аспектів процесу породоутворення в молочному скотарстві; організація комплексу досліджень з проблем генетики, селекції і біотехнології у тваринництві; обґрунтування сучасної методології оцінки генотипу та прогнозування продуктивності с.-г. тварин; опрацювання та апробація ефективних методів і форм збереження генофонду с.-г. тварин тощо. Запропоновано ефективні селекційно-генетичні методи виведення м'ясних порід ВРХ молочного напрямку продуктивності. Здійснено комплексні наукові пошуки з проблем генетики та біотехнології у тваринництві. Окремі дослідження присвячувалися розробленню теоретичних і методологічних аспектів розведення та селекції с.-г. птиці. На посаді Президента НААН М.В. Зубець усіляко сприяв розвитку усіх галузей с.-г. науки. Так було створено Центр історії аграрної науки при ННСГБ, де представниками наукової школи виконано низку робіт з історії с.-г. науки. Зокрема В.А. Вергуновим вивчено особливості становлення й розвитку науково-освітньої меліоративної справи в Україні у контексті еволюції світової с.-г. дослідної справи для потреб адаптивного землеробства; встановлено роль окремих українських учених і галузевих дослідницьких інституцій у запровадженні наукових засад природоохоронного адаптно-ландшафтного меліоративного землеробства.

УДК 351:502.31:001:63(477)(091)

2015.2.3. НАУКА І ГЕНЕЗА НАЦІЇ / Буркат В. // Ефективне тваринництво. — 2015. — № 1. — С. 4–9.

Державне управління, наука, екологія, генеза нації, історія "Україніки".

Викладено думки відомого вченого-аграрія, академіка НААН В.П. Бурката, про стан української національної науки, науково-дослідних інституцій та ставлення державної влади до їх розвитку на сучасному етапі (статтю написано у 1992 р., опубліковано нещодавно). Відображено занепокоєння патріота за якість і результативність вітчизняної науки, освіти і культури, завдання котрих — слугувати розвитку української нації, та вирішенню її проблем. Підкреслено недостатнє фінансування і неналежну підготовку кадрів, визначено шляхи покращання на перспективу. Повноцінною і переможною може бути наука, розвиток якої раціонально організовано і відбувається під керівництвом здібного талановитого вченого, а науковий колектив має "автономію", де живуть полеміка і дискусії, істина і повага. Необхідно спрямовувати зусилля держави на духовне і фізичне здоров'я нації, дбати про правдиву історію своєї Батьківщини. Відображено бачення на перспективу щодо принципів підходів до розв'язання екологічних проблем. Запропоновано створити єдине Міністерство лісового та річкового господарства з відповідними структурами в областях України. Під його підпорядкування мають увійти всі ліси, річки та болота без права на приватизацію. До цього державного фонду передати земельні смуги завширшки до 100 м з обох боків течії усіх річок для заліснення. Необхідно припинити осушування боліт на всій території України, суворо контролювати ГДК шкідливих речовин у викидах приватних промислових підприємств, порушників штрафувати. Створити екологічну поліцію, дбати про гідну оплату праці, здійснити повну сучасну реконструкцію тваринницьких комплексів тощо. Вчений аграрної науки, фундатор біотехнологічної селекції особливу увагу звертає на потребу розробити комплексну наукову програму щодо відкриття нових надпотужних екологічно чистих носіїв енергії та відмовитися від АЕС та ГЕС. Окреслено його погляди щодо "експериментів" у зоні Чорнобиля.

УДК 619:001(091/092)

2015.2.4. РЕФОРМАТОР ВЕТЕРИНАРНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ / Корольов А.Г. // Ветеринарна медицина України. — 2015. — № 4. — С. 40–42. — Бібліогр.: 6 назв.

Історія ветеринарної науки, вчені вітчизняні (Раєвський А.О.), Харківський вет. ін-т, профілактичні вакцини, хвороби тварин заразні, кадри ветеринарної освіти.

В історичному аспекті окреслено життєвий і творчий шлях видатного вітчизняного вченого в галузі мікробіології, епізоотології, патологічної анатомії, гістології і зоогієни — проф. А.О. Раєвського (1848–1916 рр.). Під керівництвом талановитого реформатора ветеринарної освіти і науки та здібного організатора А.О. Раєвського створено бактеріологічну станцію та гігієнічну лабораторію при Харківському ветеринарному ін-ті, які відіграли значну роль у поширенні ветеринарних знань і профілактичних щеплень с.-г. тварин проти заразних хвороб. Вміло розподіляючи скромні кошти інституту, Раєвський створював нові лабораторії, клініки і наукові кабінети, готував молодих учених для заміщення професури. Лабораторія, на базі якої захищено низку дисертацій, швидко втілила в життя найважливіше відкриття Л. Пастера — необхідність запобіжних щеплень проти сибірки та інших заразних хвороб. Раєвський став автором багатьох наукових праць з ветеринарії: "Трансплантація хрящової тканини", "Про гнильне отруєння крові" та ін., які відображають питання лікування сибірки, чуми рогатої худоби тощо. Найбільш капітальними його працями є 2 підручники — "Патологічна гістологія домашніх тварин" і "Керівництво до вивчення інфекційних хвороб домашніх тварин". Під керівництвом А.О. Раєвського виконано низку досліджень і написано дисертації з питань сапних вузлів у легенях, патологічної гістології хряща, перлинної хвороби рогатої худоби; кінського сапу, патології нервової системи при сказі, вакцини проти сибірки тощо. За керівництва А.О. Раєвського Харківський ветеринарний інститут було визнано одним з найкращих у Російській імперії, а його трудова діяльність і життєвий шлях стали чудовим прикладом справжнього патріота.

УДК 633.1:631.527(091/092)(477.74)

2015.2.5. НАПРЯМИ І ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ВИДАТНИХ ОДЕСЬКИХ СЕЛЕКЦІОНЕРІВ МИНУЛОГО

СТОРИЧЧЯ / Лифенко С.П. // Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — Національного центру насінництва та сортовивчення / НААН. — О., 2014. — Вип. 23 (63). — С. 150–166. Шифр 545211.

Селекціонери ХХ ст., генетика, пшениця, ячмінь, сорти, історія Селекційно-генетичного ін-ту, добір, гібридизація.

Висвітлено діяльність учених (А.О. Сапегін, Ф.Г. Кириченко, Д.О. Долгушин, П.Х. Гаркавий), імена яких тісно пов'язані з історією Селекційно-генетичного ін-ту (СГІ) і усією с.-г. наукою як колишнього Союзу, так і України. Видатні вчені-селекціонери СГІ розробляли теоретичні основи селекції і досягли значних успіхів у створенні сортів озимої м'якої та озимої твердої пшениці, озимого та ярого ячменю. Їхні послідовники й учні творчо використали теоретичні та методичні надбання своїх учителів і вивели нові сорти цих культур, які найкраще відповідають сучасному виробництву. Висвітлено значення основних положень учених для наступного успішного розвитку селекції зернових культур у СГІ — НЦНС. Так, А.О. Сапегін у створенні ним Українському генетико-селекційному інституті (УГСІ) у програмі генетичних досліджень основну увагу приділив гібридам від різних типів схрещувань. Дослідження стали теоретичною базою нового напрямку селекції — "інтрогресивна селекція", яку можна розуміти як передачу ознак одного виду іншому при віддаленій гібридизації. У подальшому в інституті виконувалася велика багаторічна програма "селекція озимої твердої пшениці". Її започаткували акад. Ф.Г. Кириченко та М.С. Терлецька. Наукові положення А.О. Сапегіна, як і його конкретний величезний внесок у розвиток вітчизняної генетики та селекції, а також його активне впровадження досягнень світової науки протягом майже століття сприяли успішному виконанню в СГІ та інших установах програм зі створення сортів та гібридів зернових культур. Відомі селекціонери Ф.Г. Кириченко і П.Х. Гаркавий належать до видатної плеяди вихованців Маслівського інституту селекції. Одним із найвищих досягнень Ф.Г. Кириченка у селекції можна вважати створення нової культури — озимої твердої пшениці. Не завжди настанови Ф.Г. Кириченка знаходили широке застосування, але значна кількість його рекомендацій щодо домінуючого степового еко типу для основних зон вирощування пшениці в Україні була і залишається слушною у с.-г. науці і тепер. Академік Д.О. Долгушин — видатний дослідник закономірностей онтогенезу рослин і талановитий селекціонер-пшеничник. В останні два десятиліття творчого життя Д.О. Долгушина, як і тепер, дехто ставив йому у провину активну співучасть з Т.Д. Лисенком у "нападах" на класичну генетику, але ця його провина вже багаторазово спокутована його селекційними досягненнями. Академік П.Х. Гаркавий — найрезультативніший селекціонер озимого та ярого ячменю, творець його нового виду для Степу України. Його називали "ячмінним батьком". Культура озимого ячменю у степовій зоні України і Молдови, що була започаткована свого часу П.Х. Гаркавим, щороку висівається на сотнях тисяч гектарів. Надбання видатних селекціонерів ХХ ст. заслуговують високої оцінки не тільки з історичного погляду, а й як вихідне базове положення для подальшого розвитку науки.

УДК 634.8:061.6(091/092)(477.74)

2015.2.6. УЧЁНЫЕ ТАИРОВЦЫ В ИСТОРИИ ИНСТИТУТА: документально-публицистическое издание / Власов В.В., Шерер В.А. — Київ: ЧП Фірма "СЕРЖ", 2013. — Вип. 1. — 216 с. — Бібліогр.: 63 назв. Шифр 545411.

Інститут виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова, наукова школа з виноградарства, сорти винограду, вина виногради, станція виноробна.

У книзі приведено біографічні нариси засновників і відомих учених Ін-ту виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова, матеріали про становлення вчених, основні напрями творчої діяльності, створення і розвитку гілок вітчизняної школи виноградарства. Використано архівні матеріали, розповіді самих вчених, спогади колег та друзів. Історія відомого Національного наукового центру "Ін-т виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова", якому в 2013 р. виповнилося 108 років, бере свій початок від Виноробної станції російських виноградарів і виноробів. Створювати станцію В.Є. Таїрову допомагали визначні спеціалісти, безкорисливі і глибоко віддані галузі: Гернет В.А., Меліков П.Г., Петриєв В.П. та ін. У книзі 12 роз-

ділів, присвячених: вченим, які стояли у витоків вітчизняної наукової школи виноградарства (В.Є. Таїров, В.А. Гернет, І.Л. Сербінов та ін.); селекціонерам, ампелографам, творцям нових сортів (А.М. Негруль, В.В. Зотов, М.П. Цебрий та ін.); виноградарям-розсадничознавцям (Г.А. Боровиков, А.Г. Мішуренко та ін.); агротехнікам (А.Л. Подражанський, Н.М. Коваль, Л.Т. Нікіфорова та ін.); екологам, агрокліматологам (В.В. Власов, Г.В. Ляшенко та ін.); фізіологам, агрохімікам (В.Д. Корнейчук, Е.К. Плакіда та ін.); економістам і організаторам виноградарства (І.А. Китаєв, Я.Б. Герман та ін.); творцям виноградних вин (В.І. Нілов, А.М. Шумаков та ін.); ентомологам, фітопатологам; механізаторам виноградарства і виноградного розсадництва. Закладені провідними вченими-виноградарями (таїровцями) основи наукових досліджень молоді покоління продовжує в нових умовах з використанням нових методів, приладів, нетрадиційних підходів.

УДК 635.1/.8+635.61(091)(477)“1946–1956”

2015.2.7. ОВОЧІВНИЦТВО, БАШТАННИЦТВО ТА КАРТОПЛЯРСТВО УРСР: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ В ПЕРШІ ПІСЛЯВОЄННІ 1946–1956 РОКИ / Білоцерківська А.С. // Овочівництво і баштанництво: історичні аспекти, сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., с. Крути Чернігівської обл., 26 берез. 2015 р. / ДС “Маяк” ІОБ НААН. — Ніжин, 2015. — С. 15–23. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 545430.

Розвиток овочівництва та баштанництва (1946–1956 рр.), Ін-т овочівництва і баштанництва НААН.

Відображено історичний розвиток овочівництва та баштанництва у період перших повоєнних років (1946–1956) та висвітлено організаційний процес створення Українського НДІ овочівництва (нині — Інститут овочівництва і баштанництва НААН). Джерельною базою дослідження слугували архівні документи 1946–1956 рр. із фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), а також постанови уряду (Збірник постанов і розпоряджень Уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки). За роки війни вирощування овочевих та баштанних культур зазнало занепаду. Діючі у 1946 р. 4 науково-дослідні селекційні овоче-картопляні станції здійснювали роботу з агротехніки, селекції та насінництва овочевих культур, але єдиного науково-методичного центру з овочевих, баштанних культур та картоплі не існувало. Тому МЗС УРСР було запропоновано створити центри на базі УкрНДІ соцемерлобства (м. Харків) — УкрНДІ овочівництва, баштанних культур та картоплі. З УкрНДІ зернового господарства до новоствореного ін-ту було переведено наукових працівників — спеціалістів із селекції та агротехніки овочевих культур, передано відповідну тематику та насінневий матеріал. Новому НДІ овочівництва, баштанних культур та картоплі підпорядкувались: Харківська, Одеська, Сталінська, Київська селекційні овоче-картопляні станції, Сквирське дослідне поле, Валківське ДП та Олександрівська експериментальна база УкрНДІ зернового господарства. Розглянуто того часу тематику наукових досліджень, підготовку наукових кадрів, узагальнення науково-виробничого досвіду та підготовку монографій. Результати дослідження свідчать про підйом у розвитку овочівництва, баштанництва та картоплярства та їх наукового забезпечення у складний період 1946–1956 рр.

УДК 636.082.12:519.24(091)

2015.2.8. ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ ТА ПІДХОДІВ У ГАЛУЗІ ГЕНЕТИКИ ТА СЕЛЕКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН / Ісак Л. // Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 27–29. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 545385.

Генетика та селекція с.-г. тварин, статистичні методи дослідження, історичні періоди, моделювання технологічних процесів.

Здійснено аналіз наукової літератури та архівних джерел щодо впровадження статистичних методів дослідження у галузі генетики та селекції с.-г. тварин. Виокремлено історичні періоди досліджень у даній галузі: 1) 20–40-ві рр. XX ст. — характеризується широким застосуванням матема-

тичних методів, особливо методів математичної статистики, у генетичних дослідженнях про мінливість, спадковість і взаємозв'язок господарсько корисних ознак тварин; 2) кінець 40-х — середина 60-х рр. XX ст. — впровадження методів математичної статистики для дослідження штучного осіменіння, вдосконалення і розробки нових методів і прийомів селекції; початок періоду збігся з проведенням 31.07–7.08.1948 р. сесії ВАСГНІЛ, яка спричинила справжній погром у “радянській” біології та генетиці — провідні вчені (М. Холодний, М. Гришко, Д. Третьяков та ін.) були піддані нищівній критиці, переглянуто програми з біологічних та суміжних наук, знято курси з генетики; 3) середина 60-х — 90-ті рр. XX ст. — період активізації процесу створення нових порід і типів худоби, широкого впровадження в практику селекції біотехнологічних прийомів та програмного забезпечення із застосуванням електронно-обчислювальних машин, статистичних методів, моделювання технологічних процесів; 4) з 2000 р. — період подальшого розвитку методів математичного моделювання у сільському господарстві (В. Вітлінський, В. Кадієвський та ін.). Математичні методи та технології є складовими розробки та впровадження механізму інформаційного забезпечення фахівців-аграріїв.

УДК 636.1(091)(477.7)

2015.2.9. КОНЯРСТВО НА ПІВДНІ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС / Свістула О.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К.: Медінформ, 2015. — Вип. 207. — С. 63–73. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 545427.

Конярство (стан галузі), іподром, породи коней, штучне осіменіння, Фальц-Фейн Ф.Е.

Викладено історію та сучасний стан галузі конярства (К.) на півдні України. Бурхливий розвиток К. розпочався (разом із землеробством, вівчарством, скотарством) наприкінці XVII ст. на півдні Росії, коли нові російські землі здавалися в оренду заможним людям зі Швеції, Німеччини, Росії. У 1828 р. у Таврійській губернії герцогом Ангальт-Кетенським було закладено маєток Асканія-Нова, в якому почали цілеспрямовано займатися вівчарством і конярством. У 1856 р. маєток разом із 640 гол. гарних коней придбав Фрідріх Іванович Фейн. Сімейство Фейн зробило дуже багато для розвитку К., Фальц-Фейнівський завод став відомим не тільки в Україні, а й за її межами. Одним з найбільших наукових успіхів Асканії-Нова вважається штучне запліднення, яке знайшло застосування і в державних розплідниках коней. Дане нововведення мало велике значення для розвитку конярства, особливо на селі. Наукова праця Ф.Е. Фальц-Фейна високо оцінювалась приватними і державними закладами, він був нагороджений золотими медалями тощо. Популярність Фальц-Фейнів, як досвідчених конярів, сприяла тому, що представників цього роду запрошували в якості експертів на виставки і з'їзди. Конярство стало однією з головних галузей сільського господарства і давало чималі прибутки. Головною причиною наступного занепаду галузі конярства у Херсонській обл. стала Перша світова війна. У 1918–1921 рр. українському конярству було завдано величезних збитків і лише у 1929 р. було прийнято заходи щодо поліпшення роботи кінних заводів, конярських ферм та іподромів. Але у роки війни 1941–1945 рр. було втрачено 85% коней (з 21 млн гол. у 1941 р.). У післявоєнні роки, за ініціатииви маршала С.М. Будьонного, в Україні було створено українську верхову породну групу коней, яка була поширена у господарствах Дніпропетровської, Кіровоградської та інших областей. На жаль, наразі галузь конярства в Україні є неконкурентоспроможною і не дає бажаних прибутків. Необхідна державна підтримка для забезпечення належних умов стабільного розвитку даної галузі.

УДК 636.15(477)“1864/2014”

2015.2.10. ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВАГОВОЗНОГО КОНЯРСТВА НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ / Кунець В.В., Косов В.А. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К.: Медінформ, 2015. — Вип. 207. — С. 54–63. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 545427.

Конярство ваговозне, Україна, порода новоолександрівська ваговозна, історія породи коней.

Досліджено історію вагвозного конярства імперського, радянського та пострадянського періодів (друга половина XIX ст. і донині). Простежено досвід видатних кіннозаводчиків, фахівців та науковців, які займалися розведенням цінних порід тяглових коней на теренах України, поліпшенням їх якостей та виведенням вітчизняної породи вагвозів. Історія вагвозного конярства на теренах України нараховує 150 років, а знання, набуті у минулому столітті, не втратили свого значення і нині. Джерельною базою дослідження слугували архівні документи ЦДАВО України, Державні архіви Харків-

ської обл. та Ін-ту тваринництва НААН, а також опубліковані матеріали. Зроблено висновок, що в основу наукових знань із селекції коней покладено багатий досвід кінних заводів. Адже півтора століття поліпшенням коней робочого типу займалися власники передових маєтків, видатні кіннозаводчики та казенні господарства. Узагальнення тенденцій становлення та розвитку вагвозного конярства визначено у чотирьох умовних періодах: 1) 1864–1922; 2) 1923–1935; 3) 1936–1959; 4) 1960–1998 — від часу завезення вагвозів іноземних порід до Деркульського державного кінного заводу у 1864 р. до затвердження у 1998 р. вітчизняної вагвозної породи коней “новоолександрівський вагвоз”.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. 631.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.
Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК 330.101.54

2015.2.11. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА / Забуранна Л.В., Попрозман Н.В. // Економіка АПК. — 2015. — № 3. — С. 15–22. — Бібліогр.: 16 назв.

Агропромислове виробництво, глобалізаційні процеси, якість продукції, конкурентоспроможність, тренди розвитку, парадигма розвитку.

У розрізі глобалізаційних процесів і згідно з сучасними тенденціями економічного розвитку національної економіки акцентовано увагу на значенні якості продукції та конкурентоспроможності агропромислового виробництва на внутрішньому й зовнішньому ринках. Розглянуто показники розвитку національної економіки, виходячи з рейтингів та індексів, які розраховуються міжнародними інституціями. Вказано на стратегічне значення запровадження системи менеджменту якості на товари й послуги агропромислового виробництва. Побудовано тренди розвитку таких показників, як експорт, імпорт товарів і прямих іноземних інвестицій в Україну. Проаналізовано співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями та відзначено існування ключових економічних секторів, що є пріоритетними для вкладання інвестиційних ресурсів. Обґрунтовано значення усунення диспропорцій регіональної політики, потенціалу регіону й вибору парадигми економічного розвитку АПК.

УДК 338.246.027:631.11(477)

2015.2.12. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: монографія / Калашнікова Т.В. — Х., 2014. — 280 с. — Бібліогр.: 344 назви. Шифр 544887.

Державна підтримка, глобалізація, безпека продовольча, конкурентоспроможність, економічна стійкість.

Досліджено теоретико-методичні засади та особливості державної підтримки аграрних підприємств в Україні в умовах посилення глобалізаційних процесів, обґрунтовуються напрями її удосконалення. Розкрито роль та значення державної підтримки аграрних підприємств у гарантуванні продовольчої безпеки, забезпеченні їх конкурентоспроможності та економічної стійкості з урахуванням спеціалізації, розмірів, організаційно-правової форми діяльності, регіональних особливостей. Особливу увагу приділено науково-прикладним аспектам удосконалення окремих напрямів державної підтримки аграрних підприємств на підставі експертних оцінок та з урахуванням міжнародного досвіду.

УДК 338.3.608.327

2015.2.13. СТИМУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА БІОГАЗУ ЯК ШЛЯХ ДО ЕНЕРГЕТИЧНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

/ Кіреєва Е.А. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2014. — Вип. 2. — С. 61–66. — (Сер. Екон. науки). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 544842.

Виробництво біогазу, енергетична незалежність, енергопостачання, газ природний, біогазові установки.

Досліджено сучасні проблеми щодо енергозабезпечення та енергозалежності України. Вивчено світовий досвід формування енергетичної незалежності та диференціації джерел енергопостачання. Проаналізовано споживання та імпорт природного газу в Україні порівняно з іншими країнами світу, на основі чого визначено, що Україна є на 100% енергозалежною від Росії за імпортом природного газу. Такі тенденції обґрунтували необхідність пошуку та впровадження заміників традиційного газу. Одним із найбільш перспективних напрямів заміщення газу та розвитку власної енергетичної системи є виробництво біогазу. Проаналізовано світовий досвід виробництва біогазу в країнах Європи, на основі чого встановлено, що одним із лідерів по виробництву біогазу є Німеччина. Вивчено досвід виробництва біогазу в Україні та використання біогазових установок у фермерських господарствах і промислових об'єктах. На основі світового досвіду окреслено основні напрями та перспективи розвитку виробництва біогазу в Україні. Запропоновано методи та інструменти державного стимулювання розвитку виробництва біогазу.

УДК 338.43.01(477)

2015.2.14. СВІТОВИЙ АГРОПРОДОВОЛЬЧИЙ РИНОК: ГЛОБАЛЬНІ ТА МАКРОЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ / Карасьова Н.А. // Продуктивність агропромислового виробництва: наук.-практ. зб. — К., 2014. — № 26. — С. 10–18. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 545177.

Ринок агропродовольчий світовий, кон'юнктурний фактор, біоенергетика (розвиток).

Досліджено сучасний стан, тенденції формування та функціонування світового агропродовольчого ринку. Визначено основні причини виникнення диспропорції між виробництвом та споживанням агропродовольчих товарів, в основі яких знаходиться дисбаланс соціально-економічного розвитку в різних регіонах. Проаналізовано співвідношення запасів продовольства і обсягів споживання як показника, що характеризує стабільність світового агропродовольчого ринку. Як важливий кон'юнктурний фактор розглянуто вплив розвитку біоенергетики на зростання попиту на с.-г. сировину.

УДК 338.43:330.341.2(477)

2015.2.15. РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАДАХ: монографія / Лопатинський Ю.М., Кифяк В.І. — Чернівці,

Чернівецький нац. ун-т, 2014. — 248 с. — Бібліогр.: 303 назви. Шифр 544889.

Аграрний сектор, інституційні засади, солідарно-субсидарна модель, відносини аграрні.

Узагальнено теоретико-методологічні засади інституційного механізму розвитку аграрного сектору, розкрито зміст основних категорій інституційної теорії та подано характеристику інституційного механізму аграрного розвитку. Здійснено діагностику генезису трансформації інституційного механізму аграрного сектору національної економіки та тенденцій його розвитку, проведено оцінку рівня інституційного забезпечення механізму аграрного розвитку. Обґрунтовано основні стратегічні компоненти інституційного механізму розвитку аграрного сектору України, в основі якого — солідарно-субсидарна модель розвитку господарюючих одиниць. Стратегічні компоненти інституційного механізму розвитку аграрного сектору мають формуватись у розрізі окремих інституцій, враховуючи розвиток у єдиному механізмі впливу на аграрні відносини у забезпеченні стійкого прогресивного розвитку аграрного сектору національної економіки.

УДК 338.432:658.7

2015.2.16. ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ТА РЕСУРСНА ПАСПОРТИЗАЦІЯ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ / Терещенко С.І. // Економіка АПК. — 2015. — № 2. — С. 43–49. — Бібліогр.: 18 назв.

Інвентаризація, паспортизація ресурсна, реструктуризація, ідентифікація, використання ресурсів.

Проаналізовано процес інвентаризації майна аграрних формувань. Інвентаризація ресурсного потенціалу є базою для оцінки і складання ресурсних паспортів, тобто виявляє допущені втрати або розкрадання, підтверджує або спростовує дані облікової системи про фактичну наявність ресурсів. Як результат її проведення, запропоновано складання ресурсних паспортів для того, щоб враховувати зміни в ринковій ситуації й виробничих відносинах, поліпшувати використання ресурсів аграрними формуваннями та здійснення системної їх реструктуризації. Ресурсна паспортизація дає змогу ідентифікувати виробничі, фінансові, інформаційні, трудові, грошові, інноваційні й інші види ресурсів не тільки одного аграрного формування, а також значних територіальних одиниць — районів, зон, областей і країни в цілому. Перед початком процесу паспортизації слід визначити завдання щодо її проведення, а саме: необхідність зміни технологій; пошук партнерів, інвесторів і нових ринків збуту виробленої продукції; розв'язання інших проблем, що не може бути здійснено в короткий термін.

УДК 338.432:658.8(066)

2015.2.17. МАРКЕТИНГ ВІДНОСИН В АГРОБІЗНЕСІ: ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК: монографія / Морохова В.О., Здрілюк В.Б. — Луцьк: Вежа-Друк, 2014. — 212 с. — Бібліогр.: 215 назв. Шифр 545102.

Маркетинг відносин, агробізнес, середовище маркетингове, транзакційні витрати.

Досліджено теоретичні, методичні та прикладні аспекти формування та розвитку маркетингу відносин в агробізнесі. Обґрунтовано доцільність використання процесно-структурованого підходу до управління маркетингом відносин в агробізнесі; розроблено маркетинговий підхід до оцінювання рівня й динаміки транзакційних витрат. З'ясовано передумови впровадження концепції маркетингу відносин на с.-г. підприємствах. Розроблено заходи покращення інформаційно-аналітичного забезпечення маркетингу відносин в агробізнесі. Обґрунтовано основні напрями удосконалення управління с.-г. підприємством у контексті маркетингу відносин, а також рекомендації щодо вибору стратегій формування та розвитку відносин с.-г. підприємства із суб'єктами маркетингового середовища.

УДК 338.432:658.8:63

2015.2.18. ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГУ В ОВОЧЕВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: монографія / Розанова Л.В., Гумєнюк А.В. — Умань: Вид-ц "Сочінський", 2014. — 182 с. Шифр 545117.

Маркетинг, овочеві підприємства, ринки овочів.

Досліджено еволюцію розуміння маркетингу, його принципи, концепції та функції, розкрито проблеми практичної реалізації

та теоретично узагальнено підходи до сучасного маркетингу, розкрито особливості та обґрунтовано сутність маркетингу в овочевих підприємствах. Проаналізовано кон'юнктури світового та вітчизняного ринків овочів, досліджено фінансово-економічні показники господарської діяльності та маркетингу овочевих підприємств. Розроблено модель маркетингу овочевих підприємств, запропоновано наукові підходи до формування маркетингових кооперативів як стратегічного напрямку розвитку ділових партнерських систем овочевих підприємств, обґрунтовано розвиток інноваційної функції маркетингу як напрямку підвищення його ефективності.

УДК 338.434:657

2015.2.19. ФІНАНСОВО-ОБЛІКОВА ПРОБЛЕМАТИКА ВІДТВОРЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: монографія / Бруханський Р.Ф., Железняк Н.В., Хомин І.П.; за наук. ред. Р.Ф. Бруханського. — Тернопіль: ТНЕУ, 2014. — 452 с. — Бібліогр.: 194 назви. Шифр 545020.

Фінансово-облікова проблематика, відтворення потенціалу с.-г. підприємств, ресурси фінансові, кредити банку, бюджетне фінансування.

Розкрито сутність фінансово-облікової проблематики відтворення потенціалу с.-г. підприємств. На основі критичного осмислення наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених та аналізу процесів відтворення потенціалу с.-г. підприємств як загалом, так і окремих, обраних як об'єкти поглибленого дослідження, обґрунтовано авторські умовиводи, спрямовані на удосконалення формування необхідних для цього фінансових ресурсів. Вирішальним напрямом подолання кризової ситуації на с.-г. підприємствах щодо формування фінансових ресурсів простого і розширеного відтворення на найближчу перспективу, крім залучення кредитів банку та збільшення бюджетного фінансування, може бути вишукування додаткових резервів щодо власних джерел. Розглянуто специфіку стратегічного менеджменту відтворення потенціалу і принципи формування необхідної для цього інформації. Показано модель і джерела обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту в аграрному секторі.

УДК 338.435:631.16

2015.2.20. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОХІДНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ПРАКТИКА: монографія / Пархомець М.К., Гудак В.В. — Тернопіль: ТНЕУ, 2014. — 256 с. — Бібліогр.: 199 назв. Шифр 545104.

Організаційно-економічний механізм, дохідність, аграрна сфера, компенсаційний механізм, кредити.

Проведено комплексне дослідження щодо теоретичних засад, розробки практичних рекомендацій і пропозицій з формування організаційно-економічного механізму забезпечення дохідності с.-г. підприємств у контексті підвищення ефективності функціонування аграрної сфери. Обґрунтовано комплексний підхід до формування складових організаційно-економічного механізму забезпечення дохідності підприємств; удосконалено методику досліджень дохідності та класифікації її проявів у сільському господарстві. Запропоновано компенсаційний механізм здешевлення кредитів для аграрних підприємств шляхом запровадження пільгової ставки, яка враховує вид позики, її цільове використання і дохідність об'єкта кредитування; рекомендовано інструментарій формування цінової складової дохідності підприємств; розглянуто методику для комплексної оцінки економіко-господарських параметрів формування дохідності підприємств. Проведено системний підхід до виявлення основних чинників макроекономічного, регіонального і галузевого середовища. Розвинуто алгоритм здійснення прогностичної оцінки формування дохідності виробництва видів аграрної продукції.

УДК 338.436.869(477)

2015.2.21. МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИЙ ЕФЕКТ ЗБІЛЬШЕННЯ ВНУТРІШНІХ РЕЗЕРВІВ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА / Одінцов О.М. // Економіка АПК. — 2015. — № 3. — С. 34–38. — Бібліогр.: 17 назв.

Механізм мультиплікації, інвестиційні витрати, обігові засоби підприємств, чистий дохід, диверсифікація виробництва.

Досліджено процес розширеного відтворення в галузях аграрного виробництва за рахунок дії механізму мультиплі-

кації. Встановлено, що загальний мультиплікаційний ефект при виробництві с.-г. продукції виникає за рахунок впливання інвестиційних витрат в обігові засоби підприємств. У процесі виробництва додаткові виробничі витрати виконують функції внутрішніх інвестицій. Доведено, що на підприємствах, де відбулося скорочення галузі тваринництва і чистий дохід одержують переважно від реалізації продукції рослинництва, явище мультиплікатора не спрацьовує, що не сприяє розширеному відтворенню. Встановлено, що мультиплікаційний ефект у с.-г. підприємствах виникає в умовах диверсифікації виробництва за рахунок поєднання галузей рослинництва і тваринництва, причому пріоритетний розвиток надається продукції тваринництва.

УДК 338.439(477)

2015.2.22. АГРОПРОДОВОЛЬЧИЙ РИНОК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ [Текст]: кол. монографія / Шубравська О.В., Молдаван Л.В., Пасхавер Б.И. [та ін.]; за ред. О.В. Шубравської. — К., 2014. — 156 с. — Бібліогр.: 514 назв. Шифр 545013.

Безпека продовольча, ресурсний аграрний потенціал, виробництво харчопереробне, ринки оптові, структура капіталу, оподаткування.

Досліджено тенденції та чинники сучасного агропродовольчого розвитку України і світу в контексті забезпечення національної продовольчої безпеки. Запропоновано методологічні підходи щодо оцінки розмірів аграрного ресурсного потенціалу ефективності використання основних ресурсів с.-г. і харчопереробного виробництва, відповідності існуючої моделі аграрного господарювання України концепції сталого розвитку. Розглянуто методику оцінки національного багатства для побудови інтегрального показника ресурсної наявності, який охоплює людські, природні та математичні ресурси аграрної галузі. Запропоновано підхід до здійснення поточної та перспективної оцінки ймовірних фінансових результатів діяльності застрахованих с.-г. товаровиробників в умовах реалізації природно-кліматичних і фінансово-економічних ризиків. Розроблено пропозиції щодо подальшого розвитку вітчизняної системи аграрного страхування і впровадження відповідних інноваційних інструментів. Зазначено, що стратегічними напрямками розвитку вітчизняного агропродовольчого комплексу є відродження зрешуваного землеробства та впровадження ресурсощадних технологій і способів поливу. Проаналізовано проблеми формування системи технічного регулювання для аграрного сектору. Досліджено питання законодавчої регламентації організаційно-правових форм оптових ринків с.-г. продукції, власності, оптимальної структури капіталу, оподаткування тощо.

УДК 631.11:347.27

2015.2.23. ЕКСПЕРТНА ГРОШОВА ОЦІНКА ПРЕДМЕТІВ ІПОТЕКИ ПРИ КРЕДИТУВАННІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПЕРЕДУМОВИ: монографія / Жарікова О.Б., Пашенко О.В. — К.: ЦП "Компринт", 2015. — 195 с. — Бібліогр.: 180 назв. Шифр 545154.

Оцінка предметів іпотеки, кредитування, фермерський господарства, нормативно-правові акти.

Обґрунтовано теоретико-методичні засади та практичні рекомендації щодо вдосконалення експертної грошової оцінки предметів іпотеки при кредитуванні підприємств аграрного сектору економіки України. Розкрито особливості оцінки об'єктів нерухомого майна, значну увагу слід приділяти експертній грошовій оцінці земельних ділянок с.-г. призначення, а також права оренди таких угідь. Доведено, що негативні процеси у сільському господарстві суттєво знижують вартість земельних ділянок с.-г. призначення. Зазначено, що найефективнішим шляхом розвитку аграрного сектору економіки є створення крупних фермерських господарств, а також великих масивів землі в обробітку (2–3 тис. га і більше). Вдосконалення і гармонізація нормативно-правових актів у сфері оцінки земельних ділянок та подальший розвиток методичного забезпечення такої оцінки є обов'язковою умовою покращення оціночної діяльності.

УДК 631.11:620.91:330.131

2015.2.24. ВИРОБНИЦТВО АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ

ЕФЕКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРЬСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ / Месель-Веселяк В.Я. // Економіка АПК. — 2015. — № 2. — С. 18–27. — Бібліогр.: 42 назви.

Ресурси енергетичні (альтернативні види), енергетичні матеріали, економічна оцінка, прибуток.

Досліджено ефективність застосування в с.-г. підприємствах альтернативних видів енергетичних матеріалів. Розглянуто питання використання с.-г. підприємствами таких енергетичних матеріалів, як мінеральні добрива, нафтопродукти, вироблених із природних ресурсів, а також природного газу, ціни на які щороку зростають, і можливості заміни їх альтернативними видами матеріалів, які можна виробляти із с.-г. продукції. Здійснено економічну оцінку: використання соломі зернових, стебел кукурудзи, соняшнику і ріпаку як підстилки у тваринництві та залишення їх на полях після збирання основної культури для одержання органічних добрив і заміни ними мінеральних, а також як палива і заміни природного газу, що дає змогу с.-г. підприємствам зекономити 34,3 млрд грн коштів; частини ріпаку для одержання біодизеля і заміни дизпалива, що забезпечує 10 млрд грн економії; переробки частини виробленого зерна кукурудзи на біоетанол — 35,8 млрд грн; виробництво біогазу із гною та пташиного посліду — 24,4 млрд грн; переробки в єдиному технічному циклі цукрових буряків для одержання цукру в межах потреби країни та біоетанолу із меляси і решти вироблених буряків забезпечує 5 млрд грн економії. Застосування вказаних способів дає змогу забезпечити відповідно до спожитого альтернативне виробництво 114% добрив, 54,8% біодизеля, в 4,5 раза більше біоетанолу і в 5,6 раза еквіваленту природного газу. В цілому може бути зекономлено 109,5 млрд грн, що на 9,2% більше одержаного у 2013 р. прибутку.

УДК 631.145:636.2.034

2015.2.25. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІДТВОРЕННЯ МОЛОЧНОГО СТАДА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРЬСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ / Зубченко В.В. // Економіка та управління АПК: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2014. — № 2. — С. 57–62. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 544987.

Відтворення молочного стада, виробництво молока, плеїнна робота, молочне скотарство, поголів'я худоби.

Узагальнено особливості процесу відтворення продуктивного поголів'я великої рогатої худоби молочного напрямку. Обґрунтовано організаційно-економічні передумови інтенсивного виробництва молока с.-г. підприємствами України. Доведено, що ефективність молочного скотарства значною мірою залежить від інтенсивності відтворення стада. Ідентифіковано основні причини, які стримують темпи відтворення ВРХ. Визначено найголовніші елементи плеїнної роботи, які забезпечують генетичний прогрес у створенні високопродуктивного стада. Встановлено, що підвищення ефективності молочного скотарства можливе за умови подальшого збільшення поголів'я худоби, підвищення її продуктивності, прискореного відтворення, профілактики безпліддя та яловості корів, збільшення виходу телят на 100 корів. Окреслено пріоритетні напрями підвищення економічної ефективності відтворювального процесу молочного стада у с.-г. підприємствах.

УДК 631.15:631.95

2015.2.26. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ЕКОБЕЗПЕЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРЬСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ: монографія / Сава А.П., Сидорук Б.О., Олійник О.Р., Довгань С.В. — Тернопіль: Крок, 2014. — 264 с. — Бібліогр.: 173 назви. Шифр 545046.

Організаційно-економічний механізм, продукція с.-г. екобезпечна, фінансово-кредитний механізм, політика цінова.

Досліджено теоретико-методологічні та організаційно-практичні засади функціонування економічного механізму забезпечення виробництва (В.) екобезпечної с.-г. продукції. Визначено стримувальні фактори цього В., а саме: відсутність теоретичного обґрунтування стратегії розвитку на державному рівні; недосконалість ринкових механізмів управління аграрним сектором економіки; низька мотиваційна зацікавленість інвесторів, менеджерів та найманих працівників у здійсненні такого В.; безконтрольне використання природних ресурсів тощо. Обґрунтовано напрями вирішення проблем

В. екобезпечної продукції, запропоновано систему його стимулювання в умовах збалансованого розвитку сільських територій. Ця система передбачає: вивчення практичного досвіду сусідніх країн, а також тих, що схожі з Україною за основними ринковими параметрами у галузі екобезпечного аграрного В.; запровадження системи важелів і стимулів фінансово-кредитного механізму, зокрема в частині державної підтримки стимулювання екобезпечного аграрного В.; удосконалення державної цінової політики у сфері цього В.; інфраструктурне забезпечення ринку екобезпечної аграрної продукції в системі підвищення конкурентоспроможності її виробництва.

УДК 631.152:35.072.1

2015.2.27. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ СЕКТОРОМ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА ДЕРЕГУЛЯЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ / Кропивко М.Ф., Ксенофонтов М.М., Хміль Н.В. // Економіка АПК. — 2015. — № 3. — С. 5–14. — Бібліогр.: 19 назв.

Державне управління, децентралізація влади, дерегуляція господарської діяльності, реформаційні зміни, місцеве самоврядування.

Висвітлено авторське бачення системного підходу до реформування управління аграрним сектором економіки країни в умовах децентралізації виконавчої влади та дерегуляції господарської діяльності. Обґрунтовано доцільність здійснення основних реформаційних змін в організації управління галузевим розвитком за такими напрямками: ширше використання потенціалу соціального й державно-приватного партнерства; підвищення ролі інститутів міжгосподарського та громадського самоуправління, саморегулювання агропродуктових ринків і місцевого самоврядування; розбудова територіально-самоврядної організації структури органів управління на заміну централізованої галузі; удосконалення механізму прогнозування й планування розвитку за принципом "знизу-догори" з урахуванням місцевих потреб і пріоритетів.

УДК 631.164.23

2015.2.28. ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ / Гомза В.М., Мазур А.Г. // Економіка та управління АПК: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2014. — № 2. — С. 35–39. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544987.

Фінансування державне, підприємства аграрні, ринковий механізм, політика держави економічна, бюджетні дотації.

Проаналізовано сучасний стан державного фінансування (Ф.) та визначено перспективи розвитку аграрних підприємств України. Загальновизнаною роллю держави в ринковій економіці є створення умов, усунення негативних наслідків та проблем функціонування ринкового механізму, а також захист національних інтересів на внутрішньому та світовому ринках. Об'єктивна потреба врахування в економічній політиці держави інтересів аграрного сектору зумовлена тим, що будь-який напрям аграрної політики не може бути реалізований без активного Ф. й регулювання з боку держави. Встановлено, що для ефективного розвитку с.-г. підприємств України та підвищення їх конкурентоспроможності, перш за все, необхідно впорядкувати процес державного Ф. сіль-

ського господарства, забезпечити його значне зростання та ефективність використання, що відповідає як принципам ринкової економіки, так і підходам до державного стимулювання с.-г. виробництва в інших країнах. Впорядкування потребує механізм прямого державного Ф. підприємств АПК. Бюджетні дотації і компенсації потрібно виплачувати, насамперед, ефективним товаровиробникам, а основну масу коштів слід спрямувати на фінансування програм, здатних забезпечити сталий розвиток сільського господарства.

УДК 657.633:338.43

2015.2.29. ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: монографія / Коцупатрий М.М., Марчук У.О. — Вінниця: ПП ТД "Едельвейс і К", 2014. — 268 с. — Бібліогр.: 298 назв. Шифр 545038.

Контроль внутрішньогосподарський, прогностична функція, ієрархія впливу, комерційна таємниця, безпека комерційної структури.

Обґрунтовано теоретико-методичні засади і розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення організації та методики внутрішньогосподарського контролю для підвищення ефективності управління діяльністю с.-г. підприємств. Доведено, що внутрішньогосподарський контроль має поліфункціональну сутність і виконує такі функції: інформаційну, прогностичну, захисну, профілактичну та соціальну, які забезпечують стабільність діяльності с.-г. підприємств та визначають перспективи його економічного і соціального розвитку. Сформовано ієрархію впливу прогностичної функції внутрішньогосподарського контролю на діяльність с.-г. підприємств за п'ятьма рівнями, що включає множину оцінок на всіх рівнях ієрархії. Визначено потенційні шляхи витоку комерційної таємниці в підприємстві, якими є зовнішні та внутрішні обставини (загрози), що водночас впливають на безпеку комерційної структури, й узагальнено перелік документів і порядок захисту від несанкціонованого доступу до комерційної таємниці з погляду як організаційного, так і правового характеру.

УДК 663.85:662.6/.8

2015.2.30. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР У БІОЕНЕРГЕТИЧНІЙ ГАЛУЗІ / Митченко О.О., Чехова І.В., Чехов С.А. // Продуктивність агропромислового виробництва: наук.-практ. зб. — К., 2014. — № 26. — С. 88–97. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 545177.

Культури олійні (використання), біоенергетична галузь, ринок біопалива, біодизель, біопаливо тверде.

Представлено та охарактеризовано основні напрями застосування головних олійних культур у біопаливній галузі. Проаналізовано параметри попиту та пропозиції на ринку біопалива України за видами біопалива, умовами купівлі-продажу біодизеля та твердого біопалива. Наведено порівняльну характеристику економічної ефективності виробництва біодизеля із соняшнику, ріпаку, сої із застосуванням власної або купованої сировини. Визначено розмір додаткового прибутку від реалізації побічної продукції за виробництва та переробки олійних культур при використанні її для біопаливної галузі. Надано оцінку ефективності напрямів використання основних олійних культур у біопаливній галузі з урахуванням фактичного напрямку споживання цих культур.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ЛІННИК М.К.

УДК 621.43

2015.2.31. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПАРАМЕТРІВ ВІБРАЦІЙНОЇ ОБРОБКИ З ЯКІСТЮ ЗМІЦНЕННЯ РІЗУЧОГО ЕЛЕМЕНТУ КУЛЬТИВАТОРНИХ ЛАП / Пасюта А.Г., Біловод О.І., Келе-

меш А.О., Дудніков А.А. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2015. — Вип. 158: Ресурсозберігаючі технології, матеріали та обладнання у ремонтному

виробництві. — С. 227–233. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 545286.

Вібраційна обробка, культиваторні лапи, ґрунтообробні машини, сормайт, зносостійкість.

Розглянуто питання впливу режимних параметрів вібраційного зміцнення матеріалу ріжучих елементів стрілочастих культиваторних лап. Відмічено, що спосіб обробки суттєво впливає на фізико-механічні властивості матеріалу деталей ґрунтообробних машин. За результатами проведеного регресивного аналізу одержано системи рівнянь взаємозв'язку основних параметрів вібраційного зміцнення: амплітуди та частоти обробного інструменту, а також часу зміцнення. Знайдено математичні моделі зміни зношування носка та ширини крила на кінці леза культиваторних лап наступних варіантів: нових зі сталі 65Г; відновлених приварюванням кутових пластин зі сталі 45 з наплавленням сормайтом; відновлених приварюванням кутових пластин зі сталі 45 з наплавленням сормайтом та вібраційним деформуванням. Установлено оптимальні значення режимних параметрів обробки, за яких забезпечується найбільша зносостійкість ріжучих елементів стрілочастих лап. Найбільшою зносостійкістю (30 мг) володіють зразки, відновлені приварюванням кутових пластин зі сталі 45, наплавленням сормайтом та вібраційним зміцненням, а найменшою (68 мг) — відновлені відтягуванням. Ваговий знос лап, відновлених по запропонованій технології, в 1,93 раза менше порівняно з новими зі сталі 65Г.

УДК 621.436–61

2015.2.32. ПІДГОТОВКА БІОПАЛИВА ДИЗЕЛЬНИХ ДВИГУНІВ СІЛЬГОСПТЕХНІКИ / Калюжний О.Б., Калюжний Б.Г., Платков В.Я. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2015. — Вип. 159: Технічний сервіс машин для рослинництва. — С. 151–158. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 545287.

Біопаливо, дизельні двигуни, сільгосптехніка, коефіцієнт фільтрування, змішане паливо.

Зазначено, що змішані палива В10 і В30, з коефіцієнтами фільтрування $K_{ФВ10}=40,2$ та $K_{ФВ30}=12,1$, мають високий ступінь забруднення дрібнодисперсними частками механічних домішок за розмірами порівняно з розмірами пор фільтрувального елемента і практично не фільтруються через штатні фільтрувальні елементи з тонкістю фільтрації 3 мкм. Показано, що для надійності експлуатації штатних фільтрувальних елементів необхідна попередня підготовка змішаного палива, що містить у собі наступні елементи: витримку після змішування компонентів не менше 115 год при температурі не менше 25°C і фільтрування його зі швидкістю не більше $0,8 \cdot 10^{-4}$ м/сек через фільтрувальний елемент із паперу ПФДП. Така підготовка дала змогу одержати біодизельні палива із вторинним коефіцієнтом фільтрування $K_{ФВ10}=1,22$ та $K_{ФВ30}=1,40$.

УДК 629.3.014.2.063.6

2015.2.33. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПЛУАТАЦІЇ МАШИНО-ТРАКТОРНИХ АГРЕГАТІВ ОБґРУНТУВАННЯМ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ РЕЖИМІВ / Назаренко О.О. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2015. — Вип. 159: Технічний сервіс машин для рослинництва. — С. 66–70. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 545287.

Експлуатація МТА, ресурсощадні режими, система регулювання, паливоподачі, продуктивність МТА.

Наведено методику та результати експериментальних досліджень експлуатаційних показників мобільного енергетичного засобу з трактором Т-150К та системою регулювання паливоподачі (ПП) із урахуванням робочих режимів та питомих навантажень за різних методів регулювання ПП. Визначено, що дворежимне регулювання ПП при виконанні поверхневого обробітку ґрунту агрегатом, до складу якого входить трактор тягового зусилля 30 кН, раціонально виконувати при силі тяги на гаку трактора $P_{гак} < 19,5–20,0$ кН. При перевиконанні даного значення зменшується продуктивність машинно-тракторного агрегату (МТА) від 4 га/год при всережимному регулюванні до 3,8 га/год при дворежимному, а також підвищується витрата палива МТА. На інших

польових роботах, пов'язаних із поверхневим обробітком ґрунту, дворежимне регулювання ПП дає змогу зменшити витрату палива порівняно із всережимним регулюванням на 0,2–0,4 кг/га, або на 3,7–8,9%. При цьому дещо зростає продуктивність МТА.

УДК 631.223:637.11

2015.2.34. БИОТЕХНИЧЕСКАЯ СИСТЕМА ПРОИЗВОДСТВА МОЛОКА. ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА: монография / Фененко А.И.; под ред. Адамчука В.В. — Нежин, 2014. — 192 с. — Библиогр.: 183 назв. Шифр 545008.

Біотехнічна система, виробництво молока, молоковакуумна система, виконавчий механізм-стакан, доїльні установки.

Викладено теоретичні розробки, обґрунтовано результати досліджень і методичні основи розрахунку конструкторсько-технологічних параметрів і режимів роботи молоковакуумної системи доїльних установок, які передбачають збір молока в індивідуальний молокозбірник, у верхній і нижній молокопрони. Основними параметрами, які теоретично і експериментально обґрунтовані в монографії, є втрати тиску, потоки повітря і молока, опір руху двофазного потоку, довжина і діаметр трубопроводів молокопроводної лінії, параметри нових доїльних апаратів. Розроблено конструкторсько-технологічні схеми одно- і двотрубної молоковакуумних систем і параметричні ряди доїльних установок, в основу яких покладено спосіб машинного доїння, практична реалізація якого досягнута шляхом створення доїльних апаратів нового покоління. Вперше у світовій практиці створений виконавчий механізм-стакан, який забезпечує рівнозначні величини тиску в підсосковому і міжстінному просторах у тактах ссання, що оптимізує режим виведення молока із вимені без машинного додоювання. Визначено техніко-технологічні параметри параметричного ряду установок для доїння корів у стійлах і в доїльному залі, обґрунтовано розмірні ряди ферм по виробництву молока, які створюються шляхом будівництва нових і реконструкції існуючих приміщень для утримання корів.

УДК 631.3.02:531.01(075.8)

2015.2.35. ОБОСНОВАНИЕ ПАРАМЕТРОВ ЧИЗЕЛЬНЫХ РАБОЧИХ ОРГАНОВ / Корниенко С.И., Пашенко В.Ф., Мельник В.И., Огурцов Е.Н. // Инженерия природокористування. — 2014. — № 2. — С. 74–79. — Библиогр.: 11 назв.

Чизельні робочі органи, долото, наральник, енергетична ефективність, тяговий опір.

З метою мінімізації тягового опору, шляхом застосування методів варіаційного обчислення, одержані раціональний профіль долота і лобова поверхня наральника чизельного робочого органу. Обґрунтовано схему розстановки таких робочих органів на знарядді. Показано енергетичну ефективність удосконалених робочих поверхонь при збереженні якісних показників розпушування ґрунту. Відмічено, що коефіцієнт структури ґрунту його обробітку чизельними серійними і експериментальними наральниками має майже однакові значення. Установлено, що експериментальне долото чизельного робочого органу порівняно із серійним має менший тяговий опір приблизно на 18%. Удосконалення профілю наральника забезпечує зниження тягового опору чизельного робочого органу до 35%.

УДК 631.3.02:658.512:633.522

2015.2.36. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ РОБОЧИХ ОРГАНІВ МАШИН НА КОНОПЛЯНУ СИРОВИНУ В УДОСКОНАЛЕНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ ЗБИРАННЯ / Маринченко І. // Техніка і технології АПК. — 2015. — № 3. — С. 21–23. — Бібліогр.: 10 назв.

Конопляна сировина, технологія збирання удосконалена, машини загального призначення, брусорозсака, роторні граблі.

Наведено результати дослідження роботи с.-г. машин загального призначення на збиранні технічних конопель за удосконаленими технологіями. Проаналізовано стан та структуру стебел у процесі реалізації удосконаленої технології збирання промислових конопель с.-г. машинами загального призначення. Встановлено, що 67,4% маси стебел, скошених брусорозсакою, розміщується вздовж напрямку руху агрегату, решта (32,6%) — під різними кутами, тобто хао-

тично; формування валків роторними граблями призводить до зростання хаотичності розташування стебел у загальній масі за показником кутового положення стебел; одноразове прикочування модернізованими котками зменшує висоту валка на 42%, а чотирикратне — майже на 80%. Руйнуванням цілісної структури стебел внаслідок їх зламання та розколювання створюються умови реалізації технологічної операції пресування.

УДК 631.3.06

2015.2.37. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАКТОРА ХТЗ-200 З ЧИЗЕЛЬНИМ ПЛУГОМ / Антощенко Р.В., Антощенко В.М., Гуртов А.П., Станіславенко Д.В., Товстокорий В.Д. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2015. — Вип. 159: Технічний сервіс машин для рослинництва. — С. 28–33. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 545287.

Трактор гусеничний ХТЗ-200, плуг чизельний, машинно-тракторний агрегат, динамічні характеристики, буксування.

Наведено результати експериментальних даних динамічних характеристик та буксування трактора ХТЗ-200 з чизельним плугом. Для дослідження використовувався машинно-тракторний агрегат у складі гусеничного трактора ХТЗ-20 і чизельного плуга. Обробка ґрунту плугом проводилася на двох агрофонах: стерня зернових культур і поле, підготовлене під сівбу. Установлено, що дійсна швидкість руху трактора на передачі 2-1 становить 1,5 м/с; 2-2 — 1,8; 2-3 — 2,0; передачі 2-4 — 2,25 м/с. За обробки ґрунту на передачах 2-1, 2-2, 2-3, 2-4 буксування рушіїв знаходилося в межах похибки вимірювання приладу і становило не більше 5%. Максимальне буксування досягає 20% при руханні МТА з місця.

УДК 631.31.001.2

2015.2.38. ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ ПОДРІБНЕНОГО ҐРУНТУ У ВЕРТИКАЛЬНІЙ ПЛОЩИНІ ПІД ДІЄЮ РОТАЦІЙНИХ ҐРУНTOOБРОБНИХ МАШИН / Пастухов В.І., Беловол С.А. // Інженерія природокористування. — 2014. — № 2. — С. 80–83. — Бібліогр.: 9 назв.

Ротаційні ґрунтообробні машини, вертикальна площина, напрям переміщення, конструктивно-режимні параметри, розпушення.

Проведено теоретичні дослідження умов переміщення частини подрібненого ґрунту у вертикальній площині. За їх результатами створено фізичну і математичну моделі взаємодії активного ротаційного робочого органу з ґрунтом. Використання математичної моделі дає змогу отримати теоретичним шляхом залежності напрямку переміщення подрібненого ґрунту у вертикальній площині, обґрунтувати раціональні конструктивно-режимні параметри активних ротаційних органів. При цьому забезпечується ефективне розпушення та переміщення ґрунту без виносу вологовмісних шарів ґрунту на поверхню поля, і як наслідок, збереження продуктивної вологи та оптимальних умов розвитку культурних рослин.

УДК 631.319

2015.2.39. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯРУСНОГО ГЛИБОКОРОЗПУШУВАЧА ДЛЯ ЗРОШУВАННЯ ҐРУНТІВ / Шевченко І.А., Лабатюк Ю.М., Алієв Е.Б. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 20. — С. 224–229. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 545429.

Ярусний глибокорозпушувач, геометричні параметри, тяговий опір, розташування робочих органів, рама знаряддя.

Установлено вплив залежності геометричних параметрів розташування робочих органів агрегату на коефіцієнт якості розпушування ґрунту, середнє значення та середньоквадратичне відхилення тягового опору. Експериментально встановлено раціональні геометричні параметри розташування робочих органів глибокорозпушувача на рамі знаряддя: міжстійкову відстань між робочими органами першого і другого ряду (по ширині) 0,49–0,50 м, глибину обробітку ґрунту робочими органами другого ряду 0,24–0,25 м, розташування робочих органів першого ряду відносно другого по довжині

машини 0,19–0,20 м, розташування робочих органів третього ряду відносно другого по довжині машини 0,37–0,38 м.

УДК 631.331

2015.2.40. ДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ ШИРОКОЗАХВАТНИХ ПОСІВНИХ КОМПЛЕКСІВ З ПІДВИЩЕНИМ РЕСУРСОМ РУХОМИХ З'ЄДНАНЬ / Деркач О.Д., Науменко М.М., Макаренко Д.О., Муранов Є.С. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2015. — Вип. 159: Технічний сервіс машин для рослинництва. — С. 185–192. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 545287.

Дисково-анкерний сошник, шарнірні з'єднання, посівний комплекс, композитивні матеріали, мікрометраж.

Наведено розрахункову схему до визначення реакцій та навантажень, що діє у вузлових з'єднаннях механізму копіювання поверхні ґрунту дисково-анкерного сошника. Складено системи рівнянь за наведеною схемою, визначено мінімальні та максимальні навантаження, що виникають у вузлах тертя механізму копіювання поверхні ґрунту дисково-анкерного сошника посівного комплексу "Агро-Союз Turbossem II 19-60". Проведено виробничі випробування та мікрометраж. Обґрунтовано застосування композитних матеріалів та доведено їх ефективність: зменшено прості на 5–7% з одночасним збільшенням обсягу робіт на 615 га. Технічний стан експериментальних деталей дає можливість класифікувати шарнірні з'єднання як такі, що не потребують обслуговування. При цьому прогнозний ресурс становить 20–24 тис. га. На основі одержаних результатів прийнято рішення про серійний випуск посівних машин нового покоління з підвищеним ресурсом шарнірних з'єднань системи копіювання дисково-анкерних сошників.

УДК 631.348

2015.2.41. ИЗУЧЕНИЕ ДИНАМИКИ КОМБИНИРОВАННОГО СОШНИКА / Мельник В.И., Аль-Фтихат Моусаб Абдувахид Мохамед, Антощенко Р.В. // Інженерія природокористування. — 2014. — № 2. — С. 33–43. — Бібліогр.: 9 назв.

Комбінований сошник, динаміка, траєкторія, парціальні прискорення, перетворення Фур'є.

Порівняно динаміку декількох варіантів конструкції комбінованого сошника, призначеного для висіву просапних культур і одночасного післяпосівного стрічкового внутрішньо-ґрунтового внесення гербіцидів. Для відновлення траєкторії сошників та оцінки параметрів їх динаміки використовуються методи парціальних прискорень (наведено опис застосування устаткування), прямого перетворення Фур'є і послідовного наближення. Показано, що поєднання операцій проходить найбільш ефективно, якщо в конструкції комбінованого сошника використовуються асиметричні загортачі.

УДК 631.35.05

2015.2.42. СИНХРОНІЗАЦІЯ РУХУ ТРАНСПОРТНОГО АГРЕГАТУ ТА КОМБАЙНА ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СПІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ РОСЛИНИЦТВА / Подригало М.А., Артьомов М.П., Шуляк М.Л., Берладін Д.В. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2015. — Вип. 159: Технічний сервіс машин для рослинництва. — С. 34–40. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545287.

Синхронізація руху, транспортний агрегат, комбайн, система автоматичного керування, збиральний комплекс.

Виявлено причини ушкоджень та безповоротних втрат рослин під час збирання та встановлено заходи для їх зменшення. Запропоновано систему автоматичного керування швидкості компонентів збирального комплексу. Використання розробленого комплексу зменшить витрату енергії агрегату, знизить навантаження на водія і дасть можливість майже повністю виключити безповоротні втрати продуктів збирання. Розроблений комплекс синхронізації може використовуватися як система моніторингу з вимкненим керуванням органом, не заважаючи ручному керуванню трактора, і як керувальна система, повністю виключаючи вплив людини на керування прискоренням та швидкістю транспортного агрегату. Використання в конструкції керувального органу лінійного електродвигуна дасть змогу виключати необхідність механічної передачі та безпосередньо переміщати рейку паливного

насоса, і як наслідок, з великою точністю змінювати режими роботи двигуна.

УДК 631.3–52

2015.2.43. ЩОДО ЗАЛЕЖНОСТІ ТЯГОВОЇ ДИНАМІКИ МОБІЛЬНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ АГРЕГАТІВ ВІД ТЕХНІЧНОГО СТАНУ / Артьомов М.П., Лебедев А.Т., Кот О.В. // Інженерія природокористування. — 2014. — № 2. — С. 9–14. — Бібліогр.: 6 назв.

Тягова динаміка, агрегат мобільний с.-г., технічний стан, характеристики силові, ґрунтообробні агрегати.

Проведено аналіз тягової динаміки мобільного с.-г. агрегату залежно від зміни його технічного стану в цілому і окремих деталей і вузлів. Доведено, що на основі експериментально вимірних компонент прискорень, отриманих за допомогою розробленого контрольно-вимірювального комплексу, можна аналітично визначити сили і реакції, які впливають на динаміку і функціональну стабільність мобільних с.-г. агрегатів при виконанні технологічних операцій. Розроблено алгоритм, за допомогою якого аналітично визначаються силові характеристики агрегату, що дає змогу надати рекомендації з організації комплектування та підвищення ефективності експлуатації мобільних с.-г. агрегатів. Отримані результати для перехідного процесу роботи агрегату можуть бути використані при моделюванні навантажень різних ґрунтообробних агрегатів. Визначені в процесі розрахунків параметри можна використовувати для діагностування, якщо відслідкувати динаміку їх зміни при довгостроковому напруженні.

УДК 631.353.3:631.53.023

2015.2.44. АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ЗАГОТІВЛІ РОСЛИННОЇ БІОМАСИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР / Гайдено О.М. // Вісник Степу: зб. наук. пр. — Кіровоград, 2014. — Вип. 11. — С. 171–183. — Бібліогр.: 23 назви. Шифр 545407.

Технічні засоби, заготівля рослинної біомаси, збирання та заготівля соломи, рулонні прес-підбирачі.

Проаналізовано особливості існуючих у регіоні технологій збирання та заготівлі соломи. Встановлено основний перелік технологічних операцій, які виконуються при зазначених технологіях, а саме: підбирання валків, укладання рулонів (тюків) на транспортні засоби, транспортування до місця їх зберігання та укладання на тривале зберігання. Проведено обґрунтування технологічних комплексів машин. Установлено, що останнім часом набула поширення валкова технологія заготівлі соломи в рулонах, це пов'язано з тим, що за конструкцією рулонні прес-підбирачі значно простіші і дешевші порівняно з моделями, які формують великогабаритні тюки. Найбільш ефективною за ресурсомісткістю та з економічної точки зору є валкова технологія заготівлі соломи з механізованим навантаженням маси і транспортування її до місць зберігання, що забезпечує зниження собівартості її виробництва на 13,3%/т порівняно із потоковою технологією. Витрати палива при цьому за даних умов заготівлі соломи в середньому на 0,6 л/т нижчі, ніж при використанні потокової технології.

УДК 631.355.06

2015.2.45. ВПЛИВ ОСНОВНИХ ПАРАМЕТРІВ АДАПТОВАНОГО КАЧАНОВІДОКРЕМЛЮВАЛЬНОГО АПАРАТУ З ІНТЕГРОВАНІМ ПОДРІБНЮВАЧЕМ НА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ЗБИРАННЯ / Завірюха М.В. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2014. — Вип. 44. — С. 229–237. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 544993.

Качановідокремлювальний апарат, інтегрований подрібнювач, конструктивно-технологічні параметри, збирання стиглої кукурудзи.

Наведено основні результати експериментальних досліджень адаптованого одновальцевого качановідокремлювального апарату з інтегрованим подрібнювачем. Установлено найбільш результативне поєднання факторів, які суттєво впливають на якість технологічного процесу збирання стиглих качанів за такими критеріями оптимізації, як їх травмованість, втрати вільними качанами та ступеня подрібнення листостеблової маси. Доведено можливість зменшення

ступеня травмованості качанів, підвищення якості збирання врожаю, а також ступеня подрібнення листостеблової маси шляхом оптимізації основних робочих органів та підвищення їх функціональності. Отримано математичні моделі та побудовано поверхні відгуків, за допомогою яких визначено оптимальне поєднання конструктивно-технологічних параметрів, що найбільш суттєво впливають на якість процесу збирання стиглої кукурудзи.

УДК 631.362.3

2015.2.46. ОБґРУНТУВАННЯ ПРОЦЕСУ ЕФЕКТИВНОГО ЖИВЛЕННЯ І КОНСТРУКЦІЙНОЇ СХЕМИ ДОЗУЮЧО-ЖИВІРСАЛЬНИХ ПНЕВМОВІБРОВІДЦЕНТРОВИХ СЕПАРАТОРІВ ЗЕРНА / Прилуцький А.Н. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2014. — Вип. 44. — С. 48–54. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 544993.

Дозувально-живильний пристрій, зерноочисний модуль, пневмовібровідцентровий сепаратор зерна.

Викладено результати досліджень процесів дозування і живлення пневмовідцентрових і вібровідцентрових решітних робочих органів сепараторів зерна з вертикальним розміщенням осей обертання, сформульовано технологічні вимоги до дозувально-живильних пристроїв, обґрунтовано процес ефективного живлення, конструкційну схему і основні параметри дозувально-живильного пристрою зерноочисного модуля універсальних пневмовібровідцентрових сепараторів зерна. Розроблено методику розрахунку технологічних і конструкційних параметрів дозувально-живильного пристрою.

УДК 631.37:629.114.2

2015.2.47. РЕМОНТ ГІДРОАГРЕГАТІВ — РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ ТА СКОРОЧЕННЯ ВИТРАТ У РЕМОНТНО-ОБСЛУГОВУЮЧІЙ СФЕРІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ / Яременко В.В. // Інженерія природокористування. — 2014. — № 2. — С. 6–8. — Бібліогр.: 8 назв.

Гідроагрегат, енергоресурси, ремонтно-обслуговуюча сфера.

Розглянуто рівень гідрофікації с.-г. техніки, надійність роботи гідроагрегатів і їх ремонт, як один із напрямів раціонального використання енергоресурсів і скорочення витрат у ремонтно-обслуговуючій сфері агропромислового комплексу. Зазначено, що більшість нових гідроагрегатів через 5–6 років експлуатації повністю вичерпують свій ресурс і підлягають заміні. Відпрацьовані гідроагрегати мають обов'язково відправлятися на спеціалізовані підприємства для виконання ремонтних операцій з відновлення їх початкового ресурсу. Доцільність ремонту гідроагрегатів пояснюється наступним: ресурс відремонтованих гідроагрегатів, за дотримання вимог технологічних процесів, становить майже 80% ресурсу нових; вартість відремонтованих гідроагрегатів становить 40–50% вартості нових, енерговитрати на виконання операцій ремонту гідроагрегатів і відновлення їх деталей не перевищують 10% енерговитрат, що використовуються при виготовленні нових гідроагрегатів.

УДК 631.372

2015.2.48. ЗАГАЛЬНА КОНСТРУКЦІЯ І НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕНЕРГОЗАСОБІВ КЛАСИЧНОГО КОМПОНУВАННЯ / Шкарівський Г.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 196, ч. 2. — С. 310–319. — (Сер. Техніка та енергетика АПК). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 544843.

Енергозасоби класичного компоновання, конструктивно-компоновальна схема, універсальність конструкції.

Викладено результати аналізу розвитку класичної конструктивно-компоновальної схеми енергозасобів с.-г. призначення. Встановлено, що з метою забезпечення вимог споживача класичну конструктивно-компоновальну схему енергозасобів доцільно реалізувати з дотриманням її основних ознак, притаманних покращеній компоновці та відмінностям, які концентруються у двох варіантах схемних рішень, а саме: задне розташування поста керування, не реверсний пост керування, не реверсна трансмісія; реверсний пост керування,

реверсна трансмісія. Доцільність реалізації названих варіантів має зумовлюватися потребами с.-г. виробництва, зокрема його готовністю як у технологічному, так і в технічному плані реалізувати закладені в схему машини показники універсальності конструкції. Максимальне значення названого показника для класичної конструктивно-компонувальної схеми

з урахуванням сучасного розвитку технологій тракторобудування і с.-г. виробництва не перевищать 0,80, при максимальному його значенні 1,0 за рахунок реалізації двох варіантів схеми. Рівень універсальності конструкції енергозасобів класичного компоновання використовується на 25–30%.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК 631.415.26:631.6

2015.2.49. ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ СІВОЗМІНИ В ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ / Мазур Г.А., Ткаченко М.А., Шкляр В.М., Пелюховський С.Г. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 1/2. — С. 10–14. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 06 545164.

Продуктивність сівозміни, ґрунти (сірий лісовий, кислі), відтворення родючості ґрунтів, меліорація хімічна.

Проаналізовано використання кислих ґрунтів Лісостепу України і ефективність відтворення родючості в умовах різного агрохімічного навантаження і рівня експлуатації ріллі. Встановлено основні складові системи землеробства, що впливають на розширене відтворення родючості сірих лісових ґрунтів. Показано, що ефективність використання природного потенціалу родючості орних ґрунтів значною мірою залежить від сівозміни, добору сортів, систем обробітку ґрунту, в окремі роки — також і від системи захисту рослин, але переважно від застосування органічних, мінеральних і вапнякових добрив (меліоранти). Разом з цим, хоча добривам і належить головна роль у підвищенні продуктивності агроєкосистеми, проте навіть інтенсивного їх застосування недостатньо для досягнення і збереження високого рівня родючості ґрунтів і врожайності с.-г. культур без синхронного застосування інших блоків системи землеробства. Встановлено, що одним із найважливіших і достатньо ефективних блок-компонентів системи землеробства є хімічна меліорація ґрунтів.

УДК 631.417.2

2015.2.50. ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОСТИ ПОЧВЕННОГО ОРГАНИЧЕСКОГО ВЕЩЕСТВА НА ОСНОВЕ РАЗЛИЧНЫХ ВИДОВ ФРАКЦИОНИРОВАНИЯ И ИЗОТОПНЫХ МЕТОДОВ ¹³C / Ларионова А.А., Золотарёва Б.Н., Квиткина А.К., Евдокимов И.В., Быховец С.С., Стулин А.Ф., Кузяков Я.В., Кудяров В.Н. // Почвоведение. — 2015. — № 2. — С. 175–187. — Библиогр.: 24 назв.

Вуглець (пули), фракціонування, речовина органічна.

У зразках агрочорноземів і агросірих ґрунтів виокремили різні за стійкістю пули вуглецю в складі ґрунтової органічної речовини. Для цього використовували комбінацію природного варіювання ізотопного складу вуглецю при зміні рослинності з іншими методами: біокінетичними, грануло-денсиметричними і методом хімічного фракціонування — термічного гідролізу з 6М HCl. Найбільш стійкі пули з мінімальним умістом нового вуглецю ідентифікували за допомогою гранулометричного і хімічного фракціонування. Наявність вуглецю тонких фракцій була майже рівною кількості вуглецю негідролізованого залишку. В агрочорноземах і агросірих ґрунтах розмір цього пулу становив 65 і 48% C_{орг} відповідно. Комбінація біокінетичного підходу з гранулометричним або хімічним фракціонуванням дає можливість оцінити розмір середньостійкого пулу органічної речовини. Розмір середньостійкого пулу вуглецю з часом оновлення від декількох років до декількох десятків років становив 35 і 46% C_{орг} в агрочорноземі і агросірому ґрунті відповідно.

УДК 631.417.2(477.44)

2015.2.51. ДИНАМІЧНА ОЦІНКА ГУМУСОВОГО СТАНУ ҐРУНТІВ ВІННИЧЧИНИ / Мазур В., Цицюра Я., Дідур І., Пелех Л. // Вісник Львівського національного аграрного уні-

верситету. — Л., 2014. — № 18: Агрономія. — С. 86–92. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 544986.

Баланс гумусу, родючість ґрунтів, система удобрення, землеробство сидеральне.

Зазначено, що за останні 20 років окреслилась загрозлива тенденція щодо балансу гумусу в ґрунтах Вінницької обл., прямо чи опосередковано зумовлена екстенсивним розвитком систем землеробства та порушенням оптимального співвідношення між видами угідь у системі землекористування. Для забезпечення бездефіцитного балансу гумусу в ґрунтах Вінниччини, створення нормальних передумов для реалізації потенціалу природної та ефективної родючості ґрунтів на рівні області, нагальним завданням є зміна системи удобрення з переорієнтацією на збільшення частки органічних добрив. Актуальним є також повернення до систем сидерального землеробства, максимального використання побічної продукції с.-г. культур і зміни структури посівних площ за рахунок збільшення частки багаторічних бобових і злакових трав та зменшення частки просапних культур.

УДК 631.417.2:631.414.2+[631.445.41]

2015.2.52. УМІСТ ЗАГАЛЬНОГО ГУМУСУ ТА ЙОГО КОЛОЇДНИХ ФОРМ У ЧОРНОЗЕМІ ТИПОВОМУ / Казюта А.О. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2014. — № 2. — С. 27–33. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545150.

Гумус (загальний, пасивний, активний), колоїдна форма, чорнозем типовий.

Вивчено вміст загального гумусу, його активних і пасивних форм у чорноземі типовому важкосуглинковому на лесоподібному суглинку під перелогом, полезахисною лісосмугою і сівозміною. Виявлено, що максимальну загальну кількість гумусу було зафіксовано у верхньому 0–10 см шарі ґрунту з різким зниженням з глибиною. Накопиченню гумусу сприяє природний трав'яний фітоценоз (переліг), а зменшенню його кількості — використання чорнозему в сільському господарстві. Розподіл пасивних і активних колоїдних форм гумусу відповідає тенденції розподілу вмісту загального гумусу в ґрунті. Співвідношення пасивного і активного гумусу: під перелогом і лісосмугою простежувалося зменшення різниці між пасивним і активним гумусом, причому кількість пасивних форм перевищувала кількість активних по всьому ґрунтовому профілю, крім материнської породи. У результаті с.-г. використання ґрунту кількість активних форм гумусу перевищує кількість пасивних по всьому профілю. Серед варіантів дослідження в чорноземі типовому під сівозміною виявлено найбільшу кількість активного гумусу порівняно з іншими варіантами, що досліджувалися.

УДК 631.417.2:631.445.2

2015.2.53. ЗМІНА ЕНЕРГОЄМНОСТІ ГУМУСУ ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТОГО ҐРУНТУ ПІД ВПЛИВОМ ВНЕСЕННЯ ОСАДУ СТИЧНИХ ВОД / Лопушняк В.І., Гуцуляк Г.М. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2014. — Вип. 2, т. 1. — С. 81–86. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 545141.

Енергоємність гумусу, ґрунт дерново-підзолистий, осад стічних вод.

Показано, що органічна система удобрення та компости на основі осаду стічних вод забезпечують якісне поліпшення енергоємності гумусу дерново-підзолистого ґрунту у варіантах із внесенням осаду стічних вод — 80 т/га і компосту на основі осаду стічних вод + тирса (3:1) у нормі 60 т/га. Під час визначення енергетичного стану ґрунту враховано фракційно-груповий склад гумусу, його теплотворну здатність, а також агрофізичний стан, який змінювався під впливом удобрення. Під час розрахунку використали рівняння О. Орлова, яке дає змогу враховувати якісний склад гумусу та вміст основних його фракцій. Встановлено, що під впливом внесення осаду стічних вод збільшується частка гумінових кислот у гумусі дерново-підзолистого ґрунту, а також відбувається підвищення енергоємності гумусу від 4,56 до 6,28 ГДж/га в гумусово-елювіальному (HE) горизонті та від 4,79 до 6,29 ГДж/га в елювіальному (E).

УДК 631.417:628.381.1

2015.2.54. ДИНАМІКА ОРГАНІЧНОГО ВУГЛЕЦЮ У ҐРУНТАХ РІЗНОГО ГРАНУЛОМЕТРИЧНОГО СКЛАДУ ПІСЛЯ ВНЕСЕННЯ ОСАДІВ СТІЧНИХ ВОД / Скрильник Є., Гетманенко В. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2014. — № 18: Агрономія. — С. 53–58. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 544986.

Вуглець органічний, гранулометричний склад, осади стічних вод, органічна речовина ґрунтів, мінералізація.

Проаналізовано річну динаміку вмісту органічного вуглецю в ґрунтах різного гранулометричного складу в умовах удобрення осадами стічних вод (ОСВ). Установлено, що після внесення ОСВ масова частка органічного вуглецю зростала пропорційно внесений дозі. Трансформація органічної речовини ґрунтів залежить також від строку компостування та гранулометричного складу ґрунту. Доведено, що за важчого гранулометричного складу створюються сприятливіші умови для закріплення органічного вуглецю. Загалом органічна речовина ОСВ легко мінералізується, особливо за низьких доз внесення, адже вона представлена зазвичай відмерлими мікробними клітинами. Можливо таким високим темпам мінералізації також сприяло внесення з ОСВ у ґрунт досить активної мікрофлори. З метою стабілізації органічної речовини ОСВ вважається доцільним застосування технологій компостування.

УДК 631.43:445.4

2015.2.55. УПРАВЛІННЯ ОБІГОМ ВУГЛЕЦЮ В АГРОЦЕНОЗОХ ПІД ВПЛИВОМ НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВИХ АГРОТЕХНОЛОГІЙ / Демиденко О.В., Величко В.А. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 11. — С. 46–52. — Бібліогр.: 13 назв.

Вуглець (обіг), агроценози, агротехнології низьковуглецеві, мінералізація, продукція побічна рослинництва.

Встановлено нормовані параметри колообігу вуглецю в агроценозах 5-пільних сівозмін різного типу за використання різних видів органічних добрив та способів обробітку ґрунту. Нормована продуктивність 5-пільних сівозмін становила 25,5–36,5 т к.о., баланс органічного вуглецю в агроценозах — від 49,5 до 33,7 т, а баланс органічного вуглецю гумусу — від 1,42 до 2,27 т за наростаючим виходом. Посилення емісії CO₂ у 2,5–4,5 раза від мінералізації побічної продукції та гумусу слід розцінювати позитивно — як фактор реалізації потенційної біопродуктивності через зростання фотосинтетичної активності культур в агроценозах за адаптованої ґрунтозахисної системи землеробства.

УДК 631.445.2:631.8

2015.2.56. ЗМІНА ВМІСТУ ФРАКЦІЙ МІНЕРАЛЬНИХ СПОЛУК ФОСФОРУ ҐРУНТУ ПІД ВПЛИВОМ РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ / Лопушняк В.І. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 11. — С. 12–15. — Бібліогр.: 10 назв.

Мінеральні сполуки, фракції, фосфор, системи удобрення, сівозмінна.

Установлено закономірності зміни вмісту фракцій мінеральних сполук фосфору в темно-сірому опідзоленому ґрунті під впливом різних систем удобрення в польовій короткоротаційній плодозмінній сівозміні Західного Лісостепу України. З'ясовано, що після 3-ї ротації польової сівозміни в шарі 0–60 см фракція залізфосфатів переважає над іншими фракціями в контрольному варіанті та варіантах із застосуванням мінеральних добрив і мінеральних разом з органічними

(табл.). Органо-мінеральна система удобрення в короткоротаційній польовій плодозмінній сівозміні з насиченням 15 т/га органічними добривами позитивно впливає на фракційний склад мінеральних сполук фосфору, забезпечує зниження частки алюмофосфатів і залізфосфатів порівняно з мінеральною системою та сприяє підвищенню частки кальційфосфатів — резерву доступних сполук фосфору, близького до глибини 60 см у профілі темно-сірого опідзоленого ґрунту.

УДК 631.452

2015.2.57. ЗАЛЕЖНІСТЬ ПРОДУКТИВНОСТІ АГРОЦЕНОЗУ ВІД РІВНЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТУ / Мазур Г.А. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 1. — С. 82–87. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 545215.

Родючість ґрунту, продуктивність агроценозу, баланс гумусу, поживні речовини, меліорація хімічна.

Проаналізовано результати впровадження комплексної програми підвищення родючості ґрунтів України впродовж 1966–1991 рр. Відмічено значне підвищення їх родючості: значно зменшилися площі орних земель з низьким умістом поживних речовин, був досягнутий майже бездефіцитний баланс гумусу, різко зменшилися площі сильно- і середньокислих ґрунтів. За останні 20 років баланс гумусу та поживних речовин сформувався із значним дефіцитом, площі кислих ґрунтів досягли або перевищили вихідні, до проведення хімічної меліорації. Запропоновано заходи щодо призупинення деградації ґрунтів. Зазначено, що в першу чергу необхідно збільшити дози фосфорних і калійних добрив у складі повного добрива (NPK), а також використовувати нетоварну продукцію рослинництва і післяжнівні та післяжнівні посіви сидеральних культур у поєднанні з подрібненою соломою зернових культур. Особливої уваги потребує проблема хімічної меліорації кислих ґрунтів.

УДК 631.452

2015.2.58. СТРУКТУРНА БУДОВА ГУМУСОВИХ КИСЛОТ В АСПЕКТІ ЇЇ ВПЛИВУ НА КИСЛОТНУ ФУНКЦІЮ ҐРУНТІВ / Цапко Ю.Л. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2014. — № 1. — С. 11–18. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 545147.

Кислоти (гумусові, фульвокислоти, гумінові), хінонна група, мегамолекули гумінових кислот.

На підставі узагальнення проведених раніше автором досліджень та огляду наукових джерел зроблено спробу по-новому поглянути на структурну будову гумусових кислот у контексті їх впливу на регуляцію кислотно-основної рівноваги в ґрунтах. Розглянуто механізм утворення гумінових кислот унаслідок зшивання поперечними хімічними зв'язками циклічних сполук фульвокислот. Таке зшивання відбувається через реакційно здатні групи, а саме з відщепленням молекули води, зокрема: при взаємодії аміногрупи однієї молекули з хінонною групою іншої молекули з утворенням місточка нітрогену, а також при взаємодії гідроксильних груп молекул фульвокислот з утворенням кисневого місточка. Зшивання фульвокислот та їх перетворення в гумінові відбувається через утворення стійких краун-клатратних сполук. Унаслідок цього утворюються дуже стійкі мегамолекули гумінових кислот.

УДК 631.452:631.582

2015.2.59. ФОРМУВАННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТУ В КОРОТКОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІНАХ ЛІСОСТЕПУ / Цвей Я.П. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 1. — С. 56–59. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 545215.

Родючість ґрунту, сівозміни короткоротаційні, чорноземні типові слабосолонцюваті, система удобрення органо-мінеральна.

Установлено, що вміст лужногідролізованого азоту в чорноземах типових слабосолонцюватих при застосуванні 6,25 т/га гною + N_{33,8}P₄₅K_{33,8} за довготривалої системи удобрення в короткоротаційних сівозмінах не зазнав істотного зниження. За використання органо-мінеральної системи удобрення спостерігалось зростання вмісту сполук мінерального азоту майже вдвічі порівняно з початком ротації, що зумовлено як впливом добрив, так і мінералізаційними процесами у ґрунті. За 30 років вміст рухомого фосфору підвищився в

орному шарі до 41–46 мг/кг ґрунту, тоді як на початок ротації становив 17–21 мг/кг ґрунту, кількість обмінного калію більше залежала від використання калію упродовж ротації культур сівозмін, внаслідок чого його вміст становив 126 мг/кг ґрунту у плодосмінній, 138 — просапній, 116 — паровій, 140 мг/кг ґрунту — зернопросапній, тоді як на початок ротації — відповідно 120, 152, 120 і 123; на неудобрених фонах спостерігалось інтенсивніше зниження вмісту обмінного калію у ґрунті.

УДК 631.452:633.63:631.582

2015.2.60. РОДЮЧІСТЬ ҐРУНТІВ І ПРОДУКТИВНІСТЬ СІВОЗМІН: монографія / Цвей Я.П. — К.: ЦП “Компринт”, 2014. — 415 с. — Бібліогр.: 694 назви. Шифр 545186.

Родючість ґрунтів, продуктивність сівозмін, обробіток ґрунту, удобрення, чорнозем.

Викладено теоретичні обґрунтування з практичної проблеми ефективного використання чорноземів за допомогою раціональних сівозмін, обробітку ґрунту, екологічної систематизації систем їх удобрення, біологічного азоту в умовах Лісостепу України. Встановлено закономірності змін родючості чорноземних ґрунтів у різноротаційних сівозмінах залежно від систем удобрення, розроблено основні параметри ґрунтової родючості, обґрунтовано залежність формування вмісту гумусу від азотного, фосфорного, калійного фонду чорноземних ґрунтів, фітосанітарного стану посівів, балансу поживних речовин. Розроблено систему удобрення с.-г. культур у сівозміні, що забезпечує зростання врожайності с.-г. культур і збереження родючості ґрунту. Запропоновано моделі різноротаційних зернобурякових сівозмін на основі агрохімічних, біологічних показників, системного екологічного і біоенергетичного аналізу.

УДК 631.46:579.64

2015.2.61. АКТИВНІСТЬ МІКРОБНОГО БІОМУ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО В ПОСІВАХ БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ ЗА РІЗНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ / Москалевська Ю.П., Патица М.В. // Збірник наукових праць ННЦ “Інститут землеробства НААН”. — К., 2014. — Вип. 4. — С. 39–45. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 545159.

Активність мікробного біому, чорнозем типовий, буряки цукрові, мікроміцети.

Досліджено біом та активність мікробного комплексу чорнозему типового в агроценозі. Встановлено, що застосування агрозаходів у основні фази онтогенезу буряків цукрових істотно впливають на мікробний ценоз чорнозему типового. Протягом вегетації з ростом та розвитком культури в ґрунті зростає чисельність бактерій (в 2,5–4 рази), знижується кількість мікроміцетів (на 5,6–10,6%), відбувається збільшення вмісту сумарної мікробної біомаси (в середньому на 15,3–83,9%) та інтенсивності емісії CO₂ в 1,2–2,4 рази. Екологічна та біологічна системи землеробства сприяють зростанню чисельності мікробіоти ґрунту на 4,1–52,5%, мікробної біомаси на 4,6–12,9%, емісії CO₂ — на 11,2–31,9% порівняно з промисловою системою. Застосування поверхневого обробітку ґрунту сприяє підвищенню сумарної мікробної біомаси на 13,1–14,8%, мікробного дихання ґрунту — на 5,5% порівняно з диференційованим обробітком.

УДК 631.46:631.445.41:631.84

2015.2.62. ВПЛИВ УДОБРЕННЯ І СКОШУВАНЬ ТРАВСТОЮ БАГАТОРІЧНОГО ПЕРЕЛОГУ НА УГРУПОВАННЯ МІКРООРГАНІЗМІВ У ҐРУНТІ / Малиновська І.М., Пташнік М.М. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 1/2. — С. 58–62. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 545164.

Удобрення, скошування травостою, переліг, мінералізація гумусу.

Досліджено стан мікробіоценозу багаторічного перелогу за внесення мінеральних добрив у дозі N₉₀P₄₀K₇₀ і проведення двох скошувань зеленої маси. Відмічено, що освоєння органічної речовини ґрунту найбільш інтенсивно протікає у варіанті із мінеральним удобренням та скошуванням, найменш інтенсивно — з мінеральним удобренням без скошувань. Мінералізація макромолекул гумусу уповільнюється за оптимізування мінерального живлення рослин, у результаті якого збільшується кількість кореневих ексудатів, що слугують легкодоступнішим субстратом для живлення автохтонних

мікроорганізмів. Скошування також сприяє уповільненню мінералізації гумусу: без мінерального удобрення на 16,4%, за мінерального удобрення — на 38,5%.

УДК 631.46:631.82:633.52

2015.2.63. БІОЛОГІЧНА АКТИВНІСТЬ ҐРУНТУ ЗАЛЕЖНО ВІД АЛЬТЕРНАТИВНОЇ СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ В КОРОТКОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІНАХ / Дідора В.Г., Тишковський В.В. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 12. — С. 44–47. — Бібліогр.: 13 назв.

Активність ґрунту біологічна, система удобрення, сівозміна короткоротаційна.

Досліджено біологічну активність ґрунту залежно від альтернативного удобрення льону-довгунця. Доведено, що розкладання органічних речовин соломи та сидератів сприяє підвищенню родючості ясно-сірого лісового ґрунту та поліпшенню його водно-повітряного режиму, що створює оптимальні умови для росту і розвитку льону-довгунця. Розкладання лляної тканини в ґрунті під посівами льону-довгунця пришвидчується на 19,3% за поєднаного застосування помірних доз мінеральних добрив (N₃₀P₄₀K₆₀), побічної продукції та зеленого добрива порівняно з контрольним варіантом. На розкладання целюлози істотно впливають гідротермічні умови, структура ґрунту, хімічний склад органічних речовин та інші чинники.

УДК 631.461

2015.2.64. ВПЛИВ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ НА ФЕРМЕНТАТИВНУ АКТИВНІСТЬ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО / Вільний Р.П., Маклюк О.І. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2014. — № 2. — С. 34–41. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 545150.

Чорнозем типовий, обробіток ґрунту, активність ґрунту ферментативна.

Наведено результати дослідження рівнів активності різних класів ґрунтових ферментів чорнозему типового в прикореневій зоні та міжрядді протягом усього вегетаційного періоду озимого жита за різних способів обробітку ґрунту. Встановлено, що ферментативна активність ґрунту загалом зростає зі зменшенням механічного навантаження на ґрунт. Зазначено, що за умов чіткої диференціації чисельності основних агрономічно корисних угруповань мікроорганізмів їх функціональна активність також проявляється вищою на цих варіантах. У прикореневій зоні рослин на варіантах з культивацією та по-till формується активний мікробний ценоз з інтенсивним ензимним комплексом, що впливає на поживний режим. Аналогічну тенденцію виявлено у міжрядді: з мінімалізацією обробітку ґрунту біохімічна активність зростає, але все ж таки менша порівняно з прикореневою зоною. Під час збору врожаю ферментативна активність згасає у прикореневих зонах та підтримується на тому самому рівні у міжрядді.

УДК 631.461:631.445.4

2015.2.65. БІОФІЗИЧНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ РОДЮЧОСТІ ЧОРНОЗЕМУ ПРИ ҐРУНТОЗАХИСНОМУ ЗЕМЛЕРОБСТВІ / Демиденко О.В., Тонха О.Л., Бикова О.Є. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2014. — № 1. — С. 28–35. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 545147.

Біофізична саморегуляція, родючість чорнозему, землеробство ґрунтозахисне, активність ґрунту мікробіологічна, детрит.

Досліджено інтенсивність мікробіологічних процесів і агрофізичні умови чорноземів типових під впливом різних технологій вирощування с.-г. культур. Зазначено, що важливим чинником підвищення мікробіологічної активності і структуроутворення чорноземів є детрит. При безполицевому обробітку гній та поживні рештки за рахунок вищих на 15–23% коефіцієнтів гуміфікації ефективніше трансформувалися в детрит, а в умовах оранки детриту накопичується менше за рахунок посиленої мінералізації. Представлено матричну модель мікробіологічного стану 0–30 см шару чорнозему типового на довгострокових фонах систематичної оранки і безполицевого обробітку на 5–12 см, саморегулюючими чинниками якої є інтенсивність асиміляції вуглекислоти ґрун-

тового повітря та польова вологість в інтервалі значень 23–26%. Ґрунтозахисні технології покращують структурність і оптимізують співвідношення категорій мікропор у 0–30 см шарі чорнозему, що сприяє зниженню швидкості випаровування ґрунтової вологи на 25–30%, підсилюють масопереніс на 150–200% у системі тверда фаза — ґрунтова волога — ґрунтова повітря.

УДК 631.472:631.445.4(477.52)

2015.2.66. МІКРОМОРФОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ЧОРНОЗЕМІВ ТИПОВИХ ПРИРОДНОГО ТА АГРОГЕННОГО ҐРУНТОГЕНЕЗУ / Должикова Я.М., Гавва Д.В., Новосад К.Б. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2014. — № 2. — С. 49–55. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 545150.

Діагностика мікоморфологічна, ґрунтогенез (природний, агрогенний), гумус (мулова форма), мікроструктурування.

Проведено мікоморфологічну діагностику чорноземів типових у природних і культурних екосистемах “Михайлівської цілини” та подано порівняльну характеристику основних компонентів мікробудови ґрунтів. Зазначено, що чорноземи цілини мають сприятливу мікробудову щодо гумусо-акумулятивного типу ґрунтоутворення. Вони мають високу загальну однорідність мікробудови верхньої частини профілю ґрунтів, діагностуються за муловою формою гумусу, високою агрегованістю і корисністю основної маси, домінуванням біогенного мікроструктурування поверхневих шарів, наявністю новоутворень карбонатів. Відмінні риси орні ґрунти мають завдяки особливостям мікробудови орного та підорного шарів: мікроскладання орного шару відрізняється перевагою неагрегованого матеріалу цільної будови та значно нижчою мікроагрегатністю основної маси, меншою кількістю і розмірами згустків тонкодисперсного гумусу, тоді як у мікроскладенні підорного шару домінують губчастий і агрегований матеріал. Отримані дані свідчать про яскраво виражений прояв основних процесів чорноземоутворення.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Науковий референт — кандидат іст. наук ДАВИДЕНКО М.М.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.5:631.45:633.15

2015.2.67. ВЛИЯНИЕ АГРОТЕХНИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ НА ПЛОДОРДИЕ ПОЧВЫ И УРОЖАЙНОСТЬ КУКУРУДЫ НА ЗЕРНО / Воронин А.Н., Соловиченко В.Д., Навольнева Е.В., Дмитриенко С.А. // Кукуруза и сорго. — 2015. — № 1. — С. 9–14.

Кукурудза, родючість ґрунту, гумус, гумусоутворення, дегуміфікація, обробіток ґрунту, добрива, урожай, агроприйоми.

Протягом 25 років здійснювалися науково-дослідні роботи з виявлення змін харчового режиму, вмісту гумусу в ґрунті залежно від способів обробітку ґрунту і внесення добрив у зернопаропросапний сівозміні. Установлено, що вміст рухомого фосфору у ґрунті підвищився у 2,7–3,7 раза, обмінного калію — на 36–60,3%. Виявлено, що при внесенні лише мінеральних добрив вміст гумусу в орному шарі ґрунту знижується — в 1987 р. за оранки відмічено 5,25%, а у 2012 р. — 4,87%. Внесення органічних добрив (гній) зумовлювало переважання у ґрунті процесу гуміфікації над процесом мінералізації (вміст гумусу збільшувався на 0,10–0,23 абсолютних відсотків). На варіантах досліді підвищення родючості ґрунту сприяло і росту врожайності зерна кукурудзи. Найвищу врожайність (7,75 т/га) одержано за оранки і внесення $N_{108}P_{124}K_{124}$ кг/га д.р. сівозмінної площі на фоні післядії 40 т/га гною.

УДК 631.5:631.81.095.337:633.16

2015.2.68. УРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСТЬ ЗЕРНА ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ЗАСТОСУВАННЯ МІКРОДОБРИВ “УАРОСТОК” / Ямковський В., Плотніков В. // Агроном. — 2015. — № 2. — С. 52–53.

Ячмінь ярий, мікродобрива, вміст сирого протеїну (ячмін), врожайність зерна ячменю ярого.

Впродовж 2011–2013 рр. проведено вивчення ефективності дворазового позакореневого підживлення посівів ячменю ярого макро- і мікродобривами “УАРОСТОК” у поєднанні з 5% в.р. карбаміду. У фазі куціння вносили “РОСТОК Макро” з нормою 4 л/га + карбамід 11 кг/га та у фазі виходу в трубку — “РОСТОК Плодоношення” з нормою 4 л/га + “РОСТОК Тифонцид” 2 л/га + карбамід 11 кг/га. Встановлено, що на невисоких фонах живлення рослин ячменю ярого із застосуванням лише побічної продукції попередника та бактеризації насіння азотфіксуючими і фосформобілізуючими бактеріями при внесенні мікродобрив “УАРОСТОК” приріст врожайності зерна становив 0,48 т/га. На середніх і високих фонах живлення рослин ярого ячменю за орґано-мінеральної системи удобрення із внесенням $N_{30-60}P_{20-40}K_{30-60}$ при застосуванні мікро-

добрив “УАРОСТОК” приріст врожайності зерна становив 0,56–0,59 т/га. Визначено, що застосування мікродобрив “УАРОСТОК” забезпечує незначне збільшення вмісту сирого протеїну в зерні ячменю ярого — на 0,3–0,4%.

УДК 631.5:631.811:633.15

2015.2.69. ПОЛІМІКСОБАКТЕРИН — МІКРОБНИЙ ПРЕПАРАТ ДЛЯ ПОЛІПШЕННЯ КОРЕНЕВОГО ЖИВЛЕННЯ РОСЛИН КУКУРУДЗИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ПРОДУКТИВНОСТІ / Токмакова Л.М. // Чернігівщина аграрна. — 2015. — № 27. — С. 22–24.

Кукурудза, препарати мікробні, бактеризація насіння, живлення кореневе.

Доведено, що вагомим резервом покращання живлення рослин та підвищення продуктивності кукурудзи є застосування мікробного препарату Поліміксобактерин (П.), який створено в Ін-ті с.-г. мікробіології та агропромислового виробництва НААН. Установлено, що в умовах Лівобережного Лісостепу України на чорноземі типовому бактеризація насіння кукурудзи П. сприяла збільшенню урожайності зеленої маси на 9,3 т/га, або 32,4%. Наведено результати визначення вмісту фосфору у рослинах та зерні кукурудзи за дії П.: без добрив — 0,39% (у варіанті без бактеризації — 0,34%); по фоні P_{30} — 0,42% (у варіанті без бактеризації — 0,36%); по фоні P_{60} — 0,49% (у контрольному варіанті — 0,42%). За дії П. у досліді урожайність зеленої маси зростала на 24,9%, зерна — на 15,6%. Доведено, що бактеризація насіння кукурудзи П. сприяє покращанню якості продукції цієї культури: за дії бактеризації вміст перетравного протеїну в зерні збільшувався від 8,29% (контроль) до 10,48% (за обробки П.), у зеленій масі — від 1,2 кг/ц до 1,8 кг/ц відповідно. Розроблено технологію поверхневої обробки П. вегетуючих рослин кукурудзи та інших с.-г. рослин.

УДК 631.5:631.962.4:633.14

2015.2.70. СУМІШКА ОЗИМОГО ЖИТА З ТИФОНОМ В УМОВАХ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Кулик С., Курнаєв О., Сироватко К. // Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 34–36. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 545385.

Кормовиробництво, посіви проміжні, жито озиме, тифон. Досліджено вирощування сумішки озимого жита з тифоном на виробничих посівах товариства з обмеженою відповідальністю “Поділля” Збаразького р-ну Тернопільської обл. Для вивчення взято тифон — гібрид озимого типу китайської

капусти і турнепсу, сортів Оракам та Фітопал, створених у Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАНУ. Енергетична поживність зеленої маси сумішки озимого жита з тифоном становила 9,13 МДж ОЕ/кг сухої речовини з умістом 14,09% сирого протеїну, 22,78% клітковини, 3,71% жиру та 47,49% БЕР. Визначено, що вирощування сумішки озимого жита з тифоном дає змогу с.-г. товаровиробникам одержати у III декаді квітня у виробничих умовах урожай зеленої маси на рівні 279,1 ц/га з високими показниками якості.

УДК 631.5:632.51:633.34

2015.2.71. СТРУКТУРА ЗАБУР'ЯНЕННЯ ПОСІВІВ СОЇ ЗА РІЗНИХ СПОСОБІВ СІВБИ / Сторчоус І.М. // Захист і карантин рослин: міжвид. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 60. — С. 359–369. — Бібліогр.: 20 назв. Шифр. 545531.

Соя, структура забур'янення, бур'яни, спосіб сівби (вузько- і широкорядний).

Установлено видовий і кількісний склад бур'янів у посівах сої для умов Центрального Лісостепу України (2011–2013 рр.). Виявлено, що найпоширенішими видами сегетальної рослинності були: щиряця звичайна, частка якої становила 16% за вузькорядного способу сівби і 32 — за широкорядного; лобода біла, частка якої — 18% у вузькорядних посівах і 21 — у широкорядних; галінсога дрібноквіткова, частка якої — 26% у вузькорядних посівах і 56 — у широкорядних. Зазначено, що урожай насіння сої був у 1,20–1,26 раза вищим у варіанті, висіяному широкорядним способом, порівняно з вузькорядним. Площа листової поверхні бур'янів у фазі досягання бобів була у 1,4–2,0 рази більшою на ділянках вузькорядних і широкорядних посівів на фоні застосування гербіцидів.

УДК 631.5:632.51:633.34

2015.2.72. КАЧЕСТВО ЗЕРНА ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ АГРОТЕХНИЧЕСКИХ ПРИЁМОВ ВОЗДЕЛЫВАНИЯ В РАЗЛИЧНЫХ ПОГОДНЫХ УСЛОВИЯХ / Дубовик Д.В., Виноградов Д.Ю. // Достижения науки и техники АПК. — 2015. — Т. 29, № 2. — С. 30–32. — Библиогр.: 7 назв.

Пшениця озима, клейковина, метеоумови року, попередник пшениці, обробіток ґрунту, добрива органічні та мінеральні.

Дослідженнями, проведеними впродовж 1987–2000, 2003, 2004, 2007, 2008, 2011, 2014 рр., установлено залежність вмісту клейковини у зерні озимої пшениці від агротехнічних факторів, а саме: попередника, способу основного обробітку ґрунту, органічних і мінеральних добрив у різні за метеоумовами роки. Відмічено, що при оптимальному зволоженні найкращий попередник для озимої пшениці за показником вмісту клейковини у зерні — чорний пар, при надмірному — багаторічні трави 1-го року використання, при недостатньому — багаторічні трави 2-го року використання. Вказано, що полицева оранка за будь-яких умов вологозабезпеченості сприяє найбільшому накопиченню клейковини у зерні озимої пшениці при її сівбі після чорного пару (23,8–28,9%), а безполицевий обробіток ґрунту має переваги в умовах недостатнього (+3,4% клейковини) і оптимального (+1,7%) зволоження за використання у якості попередника багаторічних трав 1-го року використання. Після багаторічних трав 2-го року використання за недостатці вологість більший вміст клейковини у зерні відмічено після оранки (26,5%), а в роки з оптимальною і надмірною вологозабезпеченістю — при безполицевому обробітку (26,1 і 26,9% відповідно). Зазначено, що післядія органічних добрив на приріст клейковини у зерні є найбільшою (2,1–2,2%) у випадку слабкого і надмірного зволоження при сівбі після багаторічних трав 2-го року використання. Виявлено, що найбільший вплив застосування мінеральних добрив на вміст клейковини у зерні спостерігається в умовах надлишку вологість після чорного пару і багаторічних трав 2-го року використання (+3,4 і 2,4% клейковини відповідно), а за недостатці — після багаторічних трав 1-го року використання (+2,0%).

УДК 631.5:633.34

2015.2.73. ВПЛИВ СТРОКІВ СІВБИ ТА НОРМ ВИСІВУ НА УРОЖАЙНІСТЬ СОРТІВ СОЇ З РІЗНИМ ВЕГЕТАЦІЙНИМ ПЕРІОДОМ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ЗАХІДНОГО / Молдован В., Молдован Ж., Собчук С. // Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжн.

наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 51–52. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 545385.

Соя, вегетаційний період, строки сівби, норми висіву.

Дослідження сортів сої з різним вегетаційним періодом (Кивін, Монада, Омега Вінницька) проводилося впродовж 2011–2014 рр. на Хмельницькій ДСГДС ІКСГП НААН. Встановлено, що максимальну врожайність (2,85 т/га) насіння сої сорту Кивін у середньому за роки досліджень забезпечила сівба сої в I-й декаді травня з нормою висіву 900 тис. схожих насінин/га. Максимальну врожайність (2,97 та 2,98 т/га) насіння сої сорту Омега Вінницька одержано за ранніх строків сівби (III декада квітня, I декада травня) з нормою висіву 900 тис. схожих насінин/га. Максимальні показники врожайності (3,26 т/га) насіння сої сорту Монада отримали за сівби в III декаді квітня з нормою висіву 800 тис. схожих насінин/га. Зроблено висновки, що підвищувати показники урожайності насіння сої можна за рахунок зміщення строків сівби на більш ранні та регулювання густоти стояння рослин з урахуванням генотипної реакції сортів на загущеність посівів.

УДК 631.5:633.62

2015.2.74. ВМІСТ РОЗЧИННИХ ВУГЛЕВОДІВ У СОКУ СТЕБЕЛ СОРГО ЦУКРОВОГО ЗАЛЕЖНО ВІД АГРОТЕХНІКИ ВИРОЩУВАННЯ / Марчук О.О. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 23. — С. 50–54. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 545540.

Сорго цукрове, сорт сорго, гібрид сорго, вуглеводний склад сорго, моноцукри, сахароза, мінеральні добрива, гербіциди.

Проведено польові дослідження (2011–2014 рр.) вмісту вуглеводної складової соку стебел сорго цукрового на різних сортах (Силосне 42, Фаворит, Нектарний) та гібриді (Медовий) на трьох фонах удобрення (контроль — без добрив, $N_{80}P_{80}K_{80}$ та $N_{160}P_{160}K_{160}$) за використання хімічних засобів захисту посівів від бур'янів (гербіцид Діален Супер 464 SL, в.р.к.). Установлено, що вміст загальних цукрів у стеблах сорго значною мірою залежав від сортових особливостей, доз внесених добрив та заходів захисту від бур'янів, а також погодних умов, що склалися впродовж вегетації культури. Максимальні значення даного показника (9,47–16,64%) в середньому за всіма варіантами досліду спостерігалися у фазі молочної стиглості. Вміст загальних цукрів за внесення $N_{80}P_{80}K_{80}$ зростає у середньому на 5,6%, на фоні $N_{160}P_{160}K_{160}$ — на 11,7% порівняно з неудобреними варіантами. Виявлено, що використання гербіцидів для захисту посівів від бур'янів сприяло одержанню 10,73–14,0% загальних цукрів із стебел сорго цукрового у фазі повної стиглості.

УДК 631.5:635.615

2015.2.75. МУЛЬЧУВАННЯ КАВУНІВ / Книш В. // Плантатор. — 2015. — № 3. — С. 16–19.

Мульчування ґрунту, агроволокну, кавун столовий, спосіб вирощування, крапельне зрошування.

Наведено результати дослідження Херсонської селекційної ДС баштанництва та ДГ ПДСДС ІВПіМ НААН щодо впливу способів поливу і живлення на урожайність кавуна столового. Встановлено, що найменші витрати на зрошення кавуна вирощуванні кавуна спостерігалися на варіантах із крапельним способом поливу. Виявлено, що розсадний спосіб вирощування кавуна за використанням тимчасового плівкового укриття за крапельного зрошення дав змогу одержати врожай плодів на 25–30 днів раніше, ніж за звичайною технологією, підвищити врожайність та поліпшити якість плодів. Зазначено, що обов'язковою умовою одержання надрального врожаю плодів кавуна є розсадний спосіб вирощування з використанням горщечкової розсади віком до 25 діб. Зауважено, що при найбільших витратах на виробництво ранньої продукції кавуна за способу вирощування "Термос" (тимчасове плівкове укриття), отримано найбільший виграт від реалізації, що становив 24,1 тис. грн, і найвищий рівень виробничої рентабельності — 32,4%.

УДК 631.5:635.63

2015.2.76. МУЛЬЧУВАННЯ ОГІРКІВ ЗА ВИРОЩУВАННЯ НА ШПАЛЕРІ / Тарнавський А. // Плантатор. — 2015. — № 3. — С. 16–19.

Мульчування ґрунту, агроволокно, солома, тирса, перегній, огірок.

Наведено результати 10-річних досліджень з партенокарпічним гібридом огірка закордонної селекції Кріспіна F₁ ("Нунемс", Нідерланди) за розсадного способу вирощування. У якості матеріалів для дослідження застосовано плівку поліетиленову чорну товщиною 50 мк, агроволокно чорне марки А-50 (50 мк), соломі пшениці, тирсу листових порід дерев та перегній. Встановлено, що найвищу ранню врожайність забезпечили варіанти мульчування ґрунту чорною плівкою та чорним агроволокном — 15,6 і 13,9 т/га відповідно, що більше за варіант без мульчування на 5,7 і 4,0 т/га відповідно. За використання тирси та соломі величина раннього урожаю зменшувалася. Найбільшу товарну врожайність одержано за застосування плівки та агроволокна — 51,4 і 47,9 т/га відповідно, що більше за контроль на 6,9 та 3,4 т/га. Економічна оцінка вирощування огірка показала, що виробничі витрати у варіантах з чорними поліетиленовою плівкою та агроволокном були найвищими (70,8–72,8 тис. грн/га), що зумовлено вартістю самих матеріалів, а також витратами на збирання і транспортування додатково одержаного врожаю. Одержання приросту на рівні 3,4–6,9 т/га компенсувало вкладені кошти і забезпечило у цих варіантах найменшу собівартість продукції (1416,6–1477,9 грн/т врожаю). Сума чистого прибутку була найвищою і становила 66,7–76,2 тис. грн/га, розрахунковий рівень рентабельності — 94,2–104,7%.

УДК 631.559:633.88:582.998.1

2015.2.77. ВПЛИВ АГРОТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ НА ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ РОЗТОРОПШІ ПЛЯМИСТОЇ / Хомина В.Я., Тарасюк В.А. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур у цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 23. — С. 75–79. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 545540.

Розторопша плямиста (ширина міжрядь, норма висіву), спосіб збирання розторопші, біометричні показники розторопші, урожайність розторопші.

Установлено оптимальне співвідношення параметрів ширини міжрядь та норм висіву насіння, які забезпечили потрібні умови для росту і розвитку рослин та найвищу продуктивність розторопші плямистої, а також виявлено кращий спосіб збирання врожаю культури. Найбільші кількості насіння з рослини та його маса (412,7 шт. та 9,8 г відповідно) спостерігалися на варіанті з шириною міжрядь 45 см за норми висіву насіння 10 шт./м.п. Зазначено, що між біометричними показниками (висота рослини, кількість насіння в кошику з рослини, кількість кошиків та листків на рослині), які покращувалися при більшій площі живлення рослин і, навпаки, виявлено сильну кореляційні зв'язки ($r=0,88-1,00$). Відмічено, що максимальну врожайність насіння розторопші плямистої забезпечив варіант із шириною міжрядь 30 см, нормою висіву насіння 10 шт. на погонний метр, де цей показник становив у середньому 1,68 т/га. Виявлено, що кращим способом збирання є однофазний, при якому одержано вищу врожайність за рахунок менших витрат від висипання насіння з кошиків. У результаті двофазного збирання втрати врожайності становили 0,05–0,17 т/га порівняно з однофазним.

УДК 632:633.11:631.51(477.41/.42)

2015.2.78. ВПЛИВ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ТА УДОБРЕННЯ НА РОЗВИТОК МІКОЗІВ ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО В ПОЛІССІ УКРАЇНИ / Ключевіч М.М. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 60. — С. 144–150. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр. 545531.

Тритикале озиме, борошніста роса, бура листової іржа, септоріоз, кореневі гнилі, обробіток ґрунту, удобрення.

Досліджено поширення грибних хвороб тритикале озимого сорту Полянське впродовж 2012–2014 рр. у стаціонарній 9-пільній зернопросапній сівозміні ІСГ Полісся НААН. Зазначено, що найпоширенішими хворобами були: борошніста роса (розвиток якої становив 6–15%), септоріоз листя (7–20%), бура листової іржа (6–25%), кореневі гнилі (4–14%), фузаріоз колосу (4–8%), плямистості непаразитарного походження тощо. Виявлено, що розвиток домінуючих хвороб після проведення оранки на глибину 18–20 см був менший порівняно із дискуванням та плоскорізним обробітком ґрунту і становив на фоні без застосування добрив: борошністої роси — 8,0%, бурі листової іржі — 10,7, септоріозу листя — 12,4 і корене-

вих гнилей — 8,7%. Зменшення глибини оранки на 12–14 см впливало на фізіологічні функції рослин і сприяло незначному збільшенню розвитку фітопатогенів, що проявлялося також у зміні показників урожайності зерна. У варіантах досліді, де застосовувалися мінеральні добрива N₆₀P₆₀K₆₀, посилювався розвиток борошністої роси на 10,5–13,5%, бурі листової іржі — на 13,8–16,7%, септоріозу листя — на 14,7–17,5%, а кореневих гнилей — зменшувалася. Після внесення N₃₀ на 3 т соломі попередника розвитку кореневих гнилей був найменшим, а борошністої роси, бурі листової іржі та септоріозу листя — збільшувалася порівняно з контролем. Установлено, що для одержання високих урожаїв зерна тритикале озимого в поліській зоні необхідно під культуру проводити оранку на глибину 18–20 см, вносити N₆₀P₆₀K₆₀ із подальшим обприскуванням посіву фунгіцидом.

УДК 633.11:631.5

2015.2.79. СОРТОВІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ ТА ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ СТРУКТУРИ ВРОЖАЮ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ЯРОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОПЕРЕДНИКІВ / Попов С.І., Манько К.М., Усов О.С. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2014. — Вип. 11. — С. 33–37. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545407.

Пшениця яра, попередник пшениці, сорти пшениці, врожайність пшениці.

Визначено особливості формування урожайності та структурних показників урожаю зерна сортів м'якої (Харківська 26, Харківська 30 та Героїня) та твердої (Спадщина, Нащадок, Харківська 39) пшениці ярої у 2011–2013 рр. у 40-річній парозернопросапній сівозміні лабораторії рослинництва і сортовищення Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН за методом розщеплених ділянок після попередників кукурудза на зерно, соя та буряки цукрові. Встановлено, що врожайність сортів пшениці м'якої ярої в середньому становила 4,21–4,67 т/га, а твердої — 3,68–4,63 т/га. Виявлено, що більш повна реалізація потенціалу врожайності зерна пшениці ярої спостерігалася в сприятливих умовах 2012 р., а саме: у м'якої (4,99 т/га) за взаємодії таких адаптивних факторів як сорт (Харківська 30) та попередник (кукурудза на зерно); у твердої (4,67 т/га) за умов взаємодії — сорт Нащадок та попередник соя. Зазначено, що за вирощування сучасних сортів пшениці ярої, в яких встановлено комплексний вплив елементів структури на врожайність залежно від попередників, у несприятливих умовах ці показники компенсують один одного.

УДК 633.11:631.531.027.325

2015.2.80. ПРО ЯРОВІЗАЦІЙНУ ПОТРЕБУ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ЗВИЧАЙНОЇ / Кочмарський В.С., Кавунець В.П., Сіроштан А.А., Дубовик Д.Ю., Маласай В.М. // Насінництво. — 2015. — № 1. — С. 10–13. — Бібліогр.: 14 назв.

Пшениця озима, яровізаційна потреба сортів пшениці, строки сівби пшениці, сорти пшениці.

Відділом насінництва Миронівського ін-ту пшениці в лабораторно-польових умовах впродовж 2007–2014 рр. досліджено період яровізаційної потреби пшениці озимої м'якої на фоні весняної сівби пшениці ярої з попередньою яровізацією назубленого насіння в чашках Петрі тривалістю 10–60 днів при температурі 1–2°C. Проаналізовано публікації інших авторів з даного питання. За результатами досліджень констатовано, що більшість сортів мали яровізаційну потребу 10–30 діб, що становить 51%. Меншій кількості сортів (31%) потрібно 30–40 діб, і лише 18% — понад 40 діб. Виділено сорти, що мають тривалу яровізаційну потребу (понад 40 діб): Мирлебен, Монотип, Експромт, Миронівська 66, Миронівська 28, Володарка, Хуртовина, Богдана, Смуглянка, Славна, Достаток. Установлено, що із збільшенням терміну перебування назубленого насіння в холодильнику до 60 діб, за висіву в польових умовах у нього значно знижується схожість. Виявлено, що найтриваліший яровізаційний період спостерігався у сорту Монотип, який двічі потребував яровізації понад 60 діб. Наявність тісного зв'язку між тривалістю яровізаційної потреби та періодом післязбирального дозрівання, особливо у сортів з тривалою яровізаційною потребою, свідчить про їхню стійкість до проростання на корені за надмірних опадів. Рекомендовано за сівби пшениці озимої в допустимі та пізні календарні строки використовувати сорти

з коротким яровизаційним періодом та морозостійкістю не нижче 7–8 балів.

УДК 633.15:631.53.043

2015.2.81. ЗВУЖЕННЯ МІЖРЯДЬ КУКУРУДЗИ — ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ / Кравець С.С. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2014. — Вип. 11. — С. 129–132. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 545407.

Кукурудза, міжряддя звужені, забур'яненість.

Вивчено перспективність посівів кукурудзи зі звуженими до 35 см міжряддями. Досліди проводилися впродовж 2009–2011 рр. у дослідному господарстві “Дніпро” Ін-ту зернового господарства. Встановлено, що за рахунок затінення поверхні ґрунту при звуженні міжрядь, освітленість нижнього ярусу стеблостою порівняно з широкорядними посівами знижувалася на 22%, що впливало як на кількість, так і суху масу бур'янів. Біологічна засміченість посівів зі звуженими міжряддями перед першим міжрядним обробітком була меншою на 16%, а перед збиранням — 7,9%. При відсутності механізованого догляду за посівами зі звуженими міжряддями відмічено суттєве зниження забур'яненості порівняно з широкорядними посівами і механізованим доглядом за рослинами. У першому випадку суха маса бур'янів становила 116 г/м², а в другому — 464 г/м². При використанні гербіцидів конкурентоспроможність кукурудзи за рахунок звуження міжрядь зростала на 10–12% порівняно з широкорядними посівами. Зазначено, що збільшення врожайності при звуженні міжрядь у середньому становило 0,36 т/га, а у варіанті з біологічною забур'яненістю — 0,7 т/га тільки за рахунок оптимізації площі живлення рослин. Відмічено, що відсутність міжрядних обробітків у вузькорядних посівах дала можливість уникнути ущільнення ґрунту, руйнування його структури, порушення водного режиму і заощадити 8–12 л/га пального. Оптимізація

площі живлення рослин у таких посівах сприяла одержанню вищої врожайності зерна за рахунок пригнічення ростових процесів у бур'янів.

УДК 633.31:631.53.01:631.526.3

2015.2.82. СОРТИ ЛЮЦЕРНИ — НАСІННЄВА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА СПОСОБИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ / Тищенко А.В. // Насінництво. — 2015. — № 2. — С. 7–9.

Люцерна, насіннєва продуктивність люцерни, краплинне зрошування люцерни, сорти люцерни.

Наведено характеристику сортів люцерни Серафима, Зоряна, Унітро, Анжеліка. Розроблено та науково обґрунтовано агротехнічні прийоми підвищення насіннєвої продуктивності люцерни в умовах природного зволоження та краплинного зрошення. Дослідження проведено впродовж 2011–2014 рр. на дослідному полі Ін-ту зрошуваного землеробства НААН. Вивчено вплив позакореневого підживлення сортів люцерни Унітро і Зоряна регулятором росту Плантафол 30 у різні міжфазні періоди. Найбільшу врожайність (1,89–1,91 ц/га) одержано у варіанті застосування регулятора росту в міжфазні періоди “початок бутонізації — початок цвітіння”, “початок цвітіння — масове цвітіння”. Встановлено, що врожайність кондиційного насіння люцерни при краплинному зрошуванні була істотно вищою і досягала 2,18 ц/га проти 1,39 ц/га без зрошування. Насіннєва продуктивність рослин люцерни 2-го року травостою (середнє за 2012–2014 рр.) за краплинного зрошування становила 5,96 ц/га, що вище, ніж у варіанті без зрошування на 34,5%. Виявлено, що за краплинного зрошування та застосування регулятора росту урожайність сорту Унітро варіювала в межах 6,48–6,65 ц/га, а сорту Зоряна — 5,82–5,95 ц/га, що перевищувало контрольні варіанти на 12,70–15,65% й 7,38–9,98% відповідно.

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.6.02:[631.67:628.381]

2015.2.83. ОПТИМІЗАЦІЯ ВОДОКОРИСТУВАННЯ У ГІДРОМЕЛІОРАТИВНІЙ ГАЛУЗІ / Дідковська Л.І. // Агроінком. — 2014. — № 1/3. — С. 38–42. — Бібліогр.: 10 назв.

Водокористування, гідромеліоративна галузь, зрошуване землеробство, джерела отримання води, віртуальна вода.

Проаналізовано основні проблеми забезпечення екологічно збалансованого та раціонального водокористування у гідромеліоративній галузі. Висвітлено світовий досвід використання альтернативних джерел води (очищення стічних вод та опріснення води) у зрошуваному землеробстві. Обґрунтовано шляхи адаптації світової практики до умов вітчизняного агросектору. Зазначено, що в умовах загострення водної кризи полив водою альтернативних джерел стає поширеним явищем, особливо у країнах із посушливим кліматом. Проте в Україні зрошення таким способом майже не використовується — у 2013 р. на зрошення стічними водами було використано лише 5,2 млн м³, що у 100 разів менше, ніж у Саудівській Аравії. Серед додаткових джерел одержання води для зрошення найперспективнішими є очищення стічних вод та опріснення солоної води. Залучення очищених стічних вод в аграрний сектор України дасть змогу компенсувати водний дефіцит. Очищення стічних вод також забезпечує покращання екології водних ресурсів. Проте використання очищених стічних вод для поливу сільгоскультур потребує постійного контролю за якісними показниками зрошувальної води, ґрунтових вод, а також ґрунтів, на яких проводиться полив с.-г. культур. Наразі в Україні також ведуться розробки в напрямі опріснення морської води, проте знесолення води у промислових масштабах не ведеться. Оптимізації водокористування у гідромеліоративній галузі сприятиме зниження експорту вітчизняної віртуальної води (її витрати на виготовлення 1 кг пшениці становлять 1 тис. л, а 1 кг цукру — 3 тис. л).

УДК 631.6.02:631.62

2015.2.84. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ І ОХОРОНИ МЕЛІОРОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ В ЗОНІ ОСУШЕННЯ / Ліщук Ніна, Ковальчук Іван // Економіка природокористування і охорони довкілля: зб. наук. пр. — К.: ДУІПСР НАН України, 2014. — С. 52–55. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545369.

Еколого-економічний механізм, землі меліоровані, зона осушення, землекористування, водогосподарсько-меліоративний комплекс.

Запропоновано комплексний підхід до формування еколого-економічного механізму раціонального використання меліорованих земель на основі загальних методів регулювання раціонального землекористування та методів регулювання водогосподарсько-меліоративного комплексу, які забезпечують раціональне використання осушених земель. Проаналізовано правові, інституціональні та господарські передумови оптимізації інструментів цього механізму. Враховано специфіку с.-г. діяльності на осушених землях. Особливістю еколого-економічного механізму раціонального використання земель меліоративного фонду є те, що він передбачає регулювання використання с.-г. земель загалом та меліорованих (осушених) зокрема. Удосконалення інструментів регулювання було здійснено як у межах загальних еколого-економічних методів регулювання діяльності на с.-г. землях, так і спрямованих на підвищення ефективності функціонування меліоративного фонду.

УДК 631.6:332.2

2015.2.85. ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕЛІОРАТИВНИХ ЗАХОДІВ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ / Андрощук Інна // Економіка природокористування і охорони довкілля: зб. наук. пр. — К.: ДУІПСР НАН України, 2014. — С. 67–70. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 545369.

Меліоративні заходи, інвестиційне забезпечення, гідротехнічні споруди.

Розкрито проблеми інвестиційного забезпечення меліоративних заходів з метою повернення у продуктивний господарський обіг с.-г. угідь у зоні осушення та зрошення. Встановлено, що декілька фаз реформування аграрної сфери та земельних відносин призвели до виникнення непрозорих умов використання міжгосподарських і внутрішньогосподарських гідротехнічних споруд, які обслуговують меліоровані території. Зазначено, що держава залишається основним інвестором міжгосподарських і внутрішньогосподарських гідротехнічних споруд у зоні осушення, що дає змогу повною мірою забезпечити їх комплексну модернізацію і тим самим інтенсифікувати с.-г. виробництво на цих територіях. Перспективи нарощування обсягів фінансування таких споруд пов'язуються з поширенням угод державно-приватного партнерства щодо їх експлуатації. Такі угоди дадуть можливість поєднати бюджетне фінансування проєктів модернізації мереж гідротехнічних споруд з інвестиціями приватних підприємницьких структур (як вітчизняних, так й іноземних).

УДК 631.615:631.5

2015.2.86. ФОРМУВАННЯ ВИСОКОПРОДУКТИВНИХ АГРОЦЕНОЗІВ НА ОСУШУВАНИХ ОРГАНОГЕННИХ ҐРУНТАХ ГУМІДНОЇ ЗОНИ / Слюсар І.Т., Соляник О.П., Сербенюк В.О., Гера О.М., Личук Г.І. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 1/2. — С. 28–32. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 545164.

Формування високопродуктивних агроценозів, осушувані органогенні ґрунти, гумідна зона, коефіцієнт енергетичної ефективності.

Наведено коло економічних та екологічних проблем та показники трансформації характеристик торфових ґрунтів за різних способів їхнього с.-г. використання. Запропоновано шляхи ефективного використання органогенних ґрунтів: у травопільній сівозміні та поза нею, розширення посівів зернових культур. Зазначено, що використання торфовищ у сівозміні підвищує їхню продуктивність майже в 1,6 раза проти природних сінокосів і пасовищ. Коефіцієнт енергетичної ефективності отримання біомаси за беззмінного вирощування багаторічних трав, на сінокосах і природних травостоях значно вищий порівняно із зерно-кормовими сівозмінами у зв'язку із нижчими затратами антропогенної енергії. Мінеральні добрива, особливо азотні, значно підвищують енергетичну ціну біомаси. Загалом усі досліджувані способи с.-г. використання осушуваних торфових ґрунтів є енергетично вигідними і сприяють повнішій реалізації їх агроресурсного потенціалу.

УДК 631.62:631.582

2015.2.87. СТРУКТУРА ПОСІВНИХ ПЛОЩ І СІВОЗМІНИ НА ОСУШУВАНИХ ОРГАНОГЕННИХ ҐРУНТАХ / Слюсар І.Т., Гера О.М. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 1. — С. 51–55. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 545215.

Структура посівних площ, сівозміни, осушувані органогенні ґрунти.

Наведено результати наукових досліджень щодо впливу вирощування с.-г. культур і їх удобрення на продуктивність сівозміни на осушуваних органогенних ґрунтах. Установлено, що на староорних, добре мінералізованих торфовищах для створення природоохоронних агроландшафтів із високою врожайністю (9–11 т/га сухої речовини) та істотним зниженням мінералізації торфу необхідним є запровадження кормових сівозмін із коротким польовим періодом та висіванням проміжної культури: 1–5-те поле — багаторічні травосуміші, 6-те — багаторічні трави на два укоси + редька олійна на добриво або корм, 7-ме — зернова або просапна культура, 8-ме поле — просапна культура + залуження. Добрива в сівозміні належить вносити весною перед сівбою — $P_{45}K_{120}$ під однорічні культури та багаторічні трави 1–2-го років вирощування, а починаючи з трав 3-го та за умов недостатнього забезпечення ґрунту рухомих азотом і з 2-го року — повне мінеральне добриво в дозах, розрахованих на заплановану врожайність.

УДК 631.62:631.582

2015.2.88. ПРОДУКТИВНІСТЬ КОРОТКОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІН В УМОВАХ ОСУШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ПОЛІССЯ /

Слюсар І.Т., Савчук О.І. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 1. — С. 60–63. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 545215.

Осушувані мінеральні ґрунти, короткоротаційні сівозміни, система удобрення, продуктивність.

Досліджено врожайність с.-г. культур та продуктивність короткоротаційних сівозмін залежно від системи удобрення на осушуваних мінеральних ґрунтах. Установлено, що органічна система удобрення сприяла одержанню 11–22% приросту врожайності культур. Альтернативні варіанти удобрення (солома + NPK, солома + сидерат + NPK) за виходом продукції не поступалися рекомендованій системі (гній + NPK). Виняток становить тритикале озиме, врожайність зерна якого на альтернативних варіантах удобрення (солома + сидерат + роздільне внесення азоту в системі NPK) дала максимальні показники — 4,16–4,22 т/га, а на інтенсивній, зі збільшенням в 1,5 раза норми NPK, — 4,46 і 4,36 т/га. За виходом зернових одиниць загальна продуктивність сівозмін, у яких присутні врожайніші культури — картопля та тритикале озиме — зокрема трипільної — 2,95–5,69 і чотирипільної — 2,74–5,25 т/га була на 48–68% вища, ніж з силосною кукурудзою та тритикале ярим — відповідно 1,75–3,60 і 1,76–3,56 т/га.

УДК 631.62:631.582

2015.2.89. ЗАБУР'ЯНЕНІСТЬ ПОСІВІВ НА ОСУШУВАНИХ ОРГАНОГЕННИХ ҐРУНТАХ ЗАЛЕЖНО ВІД СІВОЗМІНИ ТА УДОБРЕННЯ / Гера О.М. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН". — К., 2014. — Вип. 4. — С. 26–31. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 545159.

Забур'яненість посівів, осушувані органогенні ґрунти, сівозміни, удобрення.

Наведено результати наукових досліджень щодо впливу вирощування культур та удобрення на забур'яненість посівів на торфовому ґрунті. Встановлено, що вирощування однорічних культур зменшує засміченість ґрунту бур'янами. Вирощування багаторічних трав понад 5 років і більше сприяє збільшенню кількості багаторічних бур'янів. Зазначено, що для зменшення засміченості ґрунту бур'янами потрібно дотримуватись сівозмін, а саме: на органогенних ґрунтах поєднувати вирощування багаторічних трав 5–6 років та однорічних культур 1–2 роки. Внесення мінеральних добрив сприяє збільшенню забур'яненості посівів, тому потрібно дотримуватись рекомендованих доз мінеральних добрив.

УДК 631.62:633.2

2015.2.90. ПРОДУКТИВНІСТЬ СТАРОСІЯНИХ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВСТОЯІВ ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБУ ЇХНЬОГО ПОЛІПШЕННЯ НА ТОРФОВИЩАХ ЛІСОСТЕПУ / Слюсар І.Т., Сербенюк В.О. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН". — К., 2014. — Вип. 4. — С. 18–25. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545159.

Старосіяні багаторічні травостої, добрива мінеральні, луки (поліпшення).

Показано, що глибина залягання ґрунтових вод значно залежала від погодних умов та режиму роботи осушувально-зволожувальної системи (табл.). Торфові ґрунти в заплаві р. Супій, де здійснювалися дослідження, бідні на калійні добрива та багаті на рухомий азот. Установлено, що серед запропонованих заходів поліпшення луків мінеральними добривами належить провідна роль у забезпеченні високої урожайності травостоїв. Проведення докорінного або поверхневого поліпшення з унесенням мінеральних добрив у дозі $P_{45}K_{120}$ та $N_{60}P_{45}K_{120}$ за триукісного режиму скошування, які забезпечують одержання відповідно 8,27–9,07 та 8,54–9,15 т/га сухої маси. Виявлено, що без внесення мінеральних добрив за різних способів використання та поліпшення травостою вихід з 1 га сухої маси в несприятливі роки знижувався до 2,17–2,80 т/га, то на удобрених ділянках навіть у найнесприятливіші роки урожайність не знижувалась за межі 5,86–6,70 т/га сухої маси. Зроблено економічну оцінку досліджуваних заходів поліпшення луків.

УДК 631.67:338.43(477.64)

2015.2.91. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗРОШЕННЯ ЗЕМЕЛЬ У ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ / Бабенко В. // Водне господарство України. — 2015. — № 1. — С. 33–35.

Зрошення, меліоративний фонд, врожайність.

Зазначено, що меліоративний фонд, без якого неможлива робота с.-г. підприємств Запорізької обл., знаходиться у степовій посушливій зоні України. Зрошення земель в області займаються більше 200 малих, середніх та великих земле-власників. Структура розміщення с.-г. культур на поливі становить: зернові — 29%, технічні — 31, овочеві — 32, інші — 8%. Середня врожайність с.-г. культур на зрошуваних землях на 50–60% більша, ніж на незрошуваних. Вирощування овочів і кормів без зрошення завжди було ризикованим для області. Приріст врожаю за рахунок зрошення в області становить: кукурудзи — до 60 ц/га, пшениці озимої — 26–30, сої — 25, технічних культур — 20 ц/га. За рахунок поливу сільгосптоваровиробники одержують прибуток при вирощуванні: сої — до 10 тис. грн/га; кукурудзи на зерно — до 6 тис.; соняшнику — до 4,5 тис. грн/га. Чистий прибуток коливається за роками залежно від погодних умов, зміни вартості енергоносіїв, агресивності, с.-г. продукції тощо. Зрошення дає можливість, крім підвищення врожайності, значно розширити асортимент культур, вирощуваних в області.

УДК 631.67:631.582

2015.2.92. ФОРМУВАННЯ СІВОЗМІН НА ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЛЯХ ВІДПОВІДНО ДО ГІДРОМОДУЛЯ ЗРОШУВАЛЬНИХ СИСТЕМ / Вожегова Р.А., Мальячук М.П., Писаренко П.В., Мішукова Л.С., Котельников Д.І. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 1. — С. 64–67. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 545215.

Землі зрошувані, зрошувальні системи, сівозміни короткоротаційні, гідромодуль, соя, кукурудза, пшениця, ячмінь.
Висвітлено питання формування короткоротаційних сівозмін для зрошуваних ділянок з різною спроможністю подачі поливної води на гектар сівозмінної площі. Встановлена науково обґрунтована потреба в поливній воді для ділянок із різною часткою сої, кукурудзи, пшениці озимої та ячменю. Відмічено, що на зрошуваних ділянках із гідромодулем вище 0,35 л/с/га, тобто на Каховській, Фрунзенській, Дунай-Дністровській, Солоняно-Томаківській, Північно-Рогачинській та на II черзі Краснознам'янської зрошувальних систем доцільно застосовувати 4-пільні сівозміни з частками кукурудзи, сої та пшениці озимої відповідно 50, 25 та 25% або 25, 50 і 25% та 2-пільні з 50%-м насиченням соєю і пшеницею озимою. Підвищення частки кукурудзи і сої в 2–3-пільних сівозмінах до 50,0–66,6% призводить до порушення науково обґрунтованих режимів зрошення та зниження продуктивності цих культур на всіх зрошувальних системах України, крім першої черги Краснознам'янської з гідромодулем 0,69 л/с/га.

УДК 631.67:631.582(477.72)

2015.2.93. СІВОЗМІНИ — ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ / Коваленко А.М. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 1. — С. 88–92. Шифр 06 545215.

Землі зрошувані, сівозміни, культури кормові, гумус.

Представлено матеріали багаторічних досліджень із побудови сівозмін на зрошуваних землях для господарств різної спеціалізації. Для високотоварних багатогалузевих с.-г. підприємств з розвиненою тваринницькою галуззю запропоновано кормові і прифермерські сівозміни з насиченням кормовими культурами в межах 66,6–100%. Для високотоварних господарств, де галузь тваринництва поки що відсутня, запропоновано зернопросапні сівозміни, спеціалізовані на виробництві зерна і технічних культур. У господарствах, що спеціалізуються на вирощуванні зерна, необхідно застосовувати сівозміни з насиченням зерновими культурами в межах 71,4–85,7%, зокрема кукурудзою — 42,9–71,5%. Протягом двох ротаций сівозмін вміст гумусу в шарі ґрунту 0–25 см підвищився на 0,40–0,42%, а в беззмінних посівах кукурудзи і пшениці озимої — на 0,17–0,24%.

УДК 631.671:631.674:635.64

2015.2.94. СУМАРНЕ ВОДОСПОЖИВАННЯ ТА ВИПАРОВУВАННЯ ТОМАТА ЗА РІЗНИХ СПОСОБІВ ПОЛИВУ ТА ГЛИБИНИ РОЗРАХУНКОВОГО ШАРУ ҐРУНТУ В ПІВДЕННОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ / Васюта В.В. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 1. — С. 61–66. — Бібліогр.: 11 назв.

Водоспоживання, випаровування томата, способи поливу.

Досліджено динаміку випаровування за фазами росту і розвитку томата, рівень сумарного водоспоживання, ефективність використання води на формування одиниці врожаю, залежність добових витрат ґрунтової вологості від середньодобової температури повітря. Зазначено, що краплинне зрошення (КЗ) забезпечує зменшення на 30,5% витрат води на сумарне водоспоживання томата порівняно з дощуванням і мікродощуванням за рахунок зменшення в балансі сумарних витрат води на полив та збільшення частки опадів. Коефіцієнт водоспоживання за КЗ на 58,3–61,9% менший, ніж за дощування та мікродощування, відповідно ефективність використання води на одиницю врожаю за КЗ є вищою в аналогічній пропорції. Зі збільшенням глибини розрахункового шару від 0–30 до 50 см ефективність використання води на одиницю продукції зменшується на 16,6%. За КЗ середньодобові витрати вологості за фазами росту і розвитку на 14,1–59,5% менші, ніж за дощування та мікродощування. Для забезпечення нормального водного режиму рослин томата за фазами розвитку, до початку плодоутворення достатніми є поливи за нормою, розрахованою на зволоження шару ґрунту 0–30 см. У діапазоні середньодобових температур 17,7–21,2°C за краплинного зрошення витрати вологості на 1°C у 1,7 раза менші, ніж за інших способів поливу.

УДК 631.674.6:338.43

2015.2.95. ПУТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОИЗВОДСТВЕННИХ ЗАТРАТ НА КАПЕЛЬНОЕ ОРОШЕНИЕ ОВОЩНЫХ КУЛЬТУР / Ромащенко М., Шатковский А., Черевичный Ю., Журавлёв А. // Овощеводство. — 2015. — № 3. — С. 58–60.

Краплинне зрошення, культури овочеві, затрати виробничі, оптимізація затрат.

Зазначено, що за останні два роки (2013–2014) площі с.-г. угідь під краплинним зрошенням (КЗ) були в межах 74–76 тис. га, зокрема під овочами відкритого ґрунту — 34–37 тис. га. Закономірно, що 85–90% КЗ овочевих культур розташовано в зоні Степу — зоні недостатнього зволоження. У зв'язку з тяжким економічним станом країни в новому сезоні актуальними моментами оптимізації є абсолютно всі витратні статті технологічних операцій за вирощування овочів. Основною статтею витрат є сама система КЗ, вартість якої прив'язана до курсу валюти. Ще один блок оптимізації зрошення — скорочення затрат на проведення поливів. Основним аспектом є максимальне зниження енергоємності поливу. Наступні важливі аспекти: подальше удосконалення управління поливом з метою оптимізації водного режиму ґрунту та складова КЗ — система живлення рослин. Крім того, потрібно звернути увагу на можливість введення в овочеву сівозміну цінних агрономеліоративних культур, проведення хімічної меліорації, періодичного глибокого розпушування ґрунту. Зроблено висновок, що на сьогодні існують шляхи оптимізації виробничих витрат на краплинне зрошення овочевих культур відкритого ґрунту, але в більшості випадків для здійснення заходів у цьому напрямі необхідні додаткові інвестиції.

УДК 631.675:001.891.573

2015.2.96. ОПТИМІЗАЦІЯ ЗРОШЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ РОСЛИН ЗА ДОПОМОГОЮ МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ / Собінін І.М. // Матеріали XIII наукової конференції молодих вчених ОДЕКУ, 22–25 квітня 2014 р. / М-во освіти і науки України, Одеський держ. екологічний ун-т. — Одеса: ТЕС, 2014. — С. 150. Шифр 545325.

Зрошення (оптимізація), модель вологоперенесення математична, водоподача, водоощадні режими зрошення, випаровування, періоди вегетації рослин.

Відмічено, що математичні моделі вологоперенесення використовуються для добору раціональних технологій зрошення з метою недопущення незворотних, екологічно небезпечних процесів у ґрунтах. Вони залежать від стану системи в момент t , метеорологічних факторів (опадів, випаровування) та регульовального фактора — водоподачі, що досягається за оперативного планування поливів на основі водоощадних технологій зрошення. В основу моделей управління водокористуванням на основі водоощадних режимів зрошення покладено балансове рівняння: $D_k = D_n + (AKE - P) - m$, де D_k , D_n — кінцевий та початковий дефіцит розрахункового періоду, мм; E — сумарне випаровування за оптимальних умов зво-

ложення, мм; P, m — кількість опадів та поливна норма, мм; A — редуційний коефіцієнт кореневмісного шару $h_k > h$. Знаходження K для різних культур (табл. 1) здійснюється за методикою визначення глибини, до якої витрачається волога на випаровування в різні періоди вегетації рослин. Методику побудовано на основі закономірності проникнення кореневих систем углиб. Для люцерни $h=0,7$ м, для решти зазначених культур (озима пшениця, яровий ячмінь, кукурудза, кормові, люцерна, соняшник, картопля) — $h=0,5$ м.

УДК 631.675:631.674.6:633/.635

2015.2.97. ОСОБЛИВОСТІ РЕЖИМІВ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ ПРОСАПНИХ КУЛЬТУР / Ромащенко М.І., Шатковський А.П., Журавльов О.В., Черевичний Ю.О. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 2. — С. 51–56. — Бібліогр.: 15 назв.

Режим краплинного зрошення, культури просапні, водоспоживання, урожайність, вологозабезпечення.

Удосконалено та науково обґрунтовано режими краплин-ного зрошення (КЗ) просапних культур в умовах Степу. Отримані залежності "водоспоживання — врожайність" за КЗ є кривими відгуку на однофакторний дослід. Вони мають вигляд асиметричної параболи, яка описується квадратичним рівнянням. Коефіцієнт детермінації $R=0,81-0,98$ свідчить про тісний взаємозв'язок між показниками водоспоживання та врожайності. Установлено, що оптимальним діапазоном зво-ложення легких і середніх суглинків для просапних культур є вузький інтервал 85–95% НВ, що передбачає проведення поливів невеликими нормами за одночасного скорочення міжполивних періодів. При цьому співвідношення фактичної транспірації до потенційно можливої наближається до 1 ($\approx 0,83-0,87$), що характеризує вологозабезпечення рослин як близьке до оптимального. Зафіксовано, що максимальні показники добового водоспоживання просапних культур за краплинного зрошення становлять в умовах Степу Сухого 9–12 мм, Степу Південно-Центрального — 8–11 мм.

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН БИКІН А.В.

УДК 631.8:631.417.8:634.8

2015.2.98. ОСОБЛИВОСТІ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИС-ТАННЯ ДОБРИВ У ХЕЛАТНІЙ ФОРМІ НА ВИНОГРАДНИХ НАСАДЖЕННЯХ В УМОВАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Іщенко І.О., Хреновський Е.І. // Вісник аграрної науки. — 2014. — Вип. 51. — С. 125–130. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 545406.

Виноград, добрива (в хелатній формі й комплекси), уро-жайність винограду.

Проаналізовано дію добрив на основі синтетичних і при-родних кислот. Їх одержують шляхом поєднання катіонів ме-талів (мікроелементів) і молекул органічних кислот (хелатів) з утворенням стійких комплексних сполук. Іони металів у хе-латній формі розпізнаються мембраною клітини як речовини біологічного походження. В подальшому іон металу засвою-ється рослиною, а хелат розпадається на прості сполуки. Досліджено дію комплексних добрив (Кристалон особливий, Еколист, Фолікер, Терафлекс) на сорти винограду Мускат одеський і Совіньон зелений (ВАТ "Перемога", 2005–2008 рр., ТОВ "ФЕМ", 2009–2011 рр., Одеська обл.). Показано, що підвищення добривами у хелатній формі збільшує інтен-сивність росту вегетативних органів та покращує закладання суцвіть. Рівень реакції на застосування тієї чи іншої марки добрив у різних сортів неоднаковий. Найбільше реагує на підвищення сорт Марго. Препарати Терафлекс, Фолікер, Еколист виявились найбільш ефективними. Окрім цього їх застосування є достатньо низьковартісним і за потреби може поєднуватися з обробками від хвороб і шкідників.

УДК 631.8:631.417:631.445.41

2015.2.99. ВЛИЯНИЕ ОРГАНИЧЕСКИХ И МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ НА ИЗМЕНЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ ОРГАНИЧЕС-КОГО ВЕЩЕСТВА ЧЕРНОЗЁМА ТИПИЧНОГО / Чуян Н.А., Чуян О.Г., Брескина Г.М. // Достижения науки и техники АПК. — 2015. — Т. 29, № 2. — С. 8–10. — Библиогр.: 12 назв.

Грунт, гумус, органічна речовина негуміфікована, рослин-ні рештки, добрива мінеральні, вапно, чорнозем типовий.

Досліджено вплив різних доз мінеральних добрив і вапна на вміст органічної речовини і її складових — гумусу і негу-міфікованої органічної речовини (НОР) у чорноземі типовому на фоні використання рослинних решток і без них. Збільшен-ня вмісту НОР у ґрунті за ротацію зернопросапної сівоzmіни "цукрові буряки — ячмінь — горох — пшениця озима" у досліді залежно від мінеральних добрив і становило 0,28–0,49% на фоні застосування рослинних решток і 0,19–0,34% без них. Найбільше накопичення НОР відбувалось на фоні поверх-невого компостування рослинних решток та низького вмісту вапна (50 кг/т) і при застосованих дозах добрив становило 0,54–0,57%. Кореляційна залежність вмісту гумусу і НОР від досліджуваних факторів (внесення вапна, використання

рослинних решток і мінеральних добрив) була статистично значущою. Без рослинних решток тільки поєднання низьких і середніх рівнів внесення мінеральних добрив і вапна під-вищувало вміст гумуса. Використання побічної продукції як органічного добрива виявилось найбільш ефективним у підвищенні вмісту органічної речовини і сприяло знижен-ню депресивного впливу високих доз мінеральних добрив ($N_{510}P_{650}K_{650}$ за ротацію сівоzmіни) на вміст НОР і гумусу в орному шарі чорнозему типового.

УДК 631.8:631.427.2

2015.2.100. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ БІОДОБ-РИВ ЯК СТИМУЛЯЛЬНОГО ФАКТОРА РОЗВИТКУ СІЛЬ-СЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР НА ПОЧАТКУ ОНТОГЕ-НЕЗУ / Цигічко Г.О., Маклюк О.І. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 3. — С. 12–16. — Бібліогр.: 11 назв.

Чорнозем опідзолений, система землеробства органічна, культури чисті штаму Bacillus sp. 523, мікродобриво комп-лексне орг.-мінер. гумінове, інокуляція насіння.

Розглянуто питання родючості ґрунтів від впровадження нових ґрунтозахисних технологій, зокрема органічного зем-леробства, у т.ч. з широким використанням мікробних препа-ратів або штучного збагачення ґрунту агрономічно корисними мікроорганізмами. Досліджено ефективність використання гумінового універсального мікродобрива "Humin plus" і чист-их бактерій *Bacillus sp.*, зокрема 523, як біологічних засобів для стимуляції росту і розвитку с.-г. культур на початку он-тогенезу. Оцінка впливу досліджуваних штаму та препарату проводилась за показниками схожості, енергії, дружності і швидкості проростання насіння жита озимого. Досліджено також захисну функцію антагоністичних властивостей штаму 523 бацил-антагоністів та препарату "Humin plus" на насіння кукурудзи, зараженої штамом гриба *Fusarium oxysporum var. orthoceras* 400, що є фітопатогеном. Установлено, що поєднане застосування комплексного універсального регу-лятору росту рослин "Humin plus" (полив під час вегетації) і бактеріальної культури (інокуляція) стимулює ріст і розви-ток с.-г. культур на початку онтогенезу, сприяє підвищенню стійкості рослин до фітопатогенів, що позитивно впливає на якість урожаю.

УДК 631.8:631.472.56

2015.2.101. ВПЛИВ РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ НА ВМІСТ ГУМУСУ В ҐРУНТІ / Лопушняк В.І. // Агроном. — 2014. — № 4. — С. 44–46.

Грунт, сполуки органічні, елементи органогенні, системи удо-брення (мінеральна і органо-мінеральна), гумус.

В умовах стаціонарного досліді кафедри ґрунтознавства, землеробства та агрохімії Львівського НАУ впродовж трьох ротацій короткої сівоzmіни (2001–2012 рр.) досліджено вплив

застосування добрив на трансформацію органічних сполук у ґрунті, що позначалося на зміні складу гумусних речовин темно-сірого опідзоленого ґрунту. Системи удобрення (мінеральна, органо-мінеральна, органічна) суттєво впливали не лише на вміст загального гумусу у темно-сірому опідзоленому ґрунті, а й значною мірою різнилися за впливом на формування лабільного і стабільного гумусу. Незважаючи на тривале застосування високих доз органічних добрив, процеси гумусоутворення змінюються неістотно. У ґрунті зберігаються основні риси трансформації органічної речовини властиві генетичному типу ґрунту.

УДК 631.8:631.559:633.11"321":631.582.1:631.51

2015.2.102. ВЛИЯНИЕ УДОБРЕНИЯ НА УРОЖАЙНОСТЬ ЯРОВОЙ ПШЕНИЦЫ В БЕССМЕННЫХ ПОСЕВАХ ПО СТЕРНИ / Волюнкі В.І., Волюнкіна О.В. // Агрохимия. — 2014. — № 12. — С. 24–30. — Библиогр.: 18 назв.

Добрива, урожайність пшениці, пшениця яра, посів беззмінний по стерні.

Показано 14-річні результати оцінки врожайності (В.) беззмінної пшениці ярої, що вирощувалась по стерні без осінньої обробки. Наведено дані щодо основної і побічної продукції при різному складі добрив, а також загальної кількості рослинних решток. Показано, що В. пшениці за беззмінного вирощування по стерні на безлужному середньосуглинковому чорноземі — низька. Вона суттєво збільшувалась за рахунок поєднання азотних і фосфорних добрив. Застосування перших було ефективним при створенні фону рухомого P_{2O_5} на рівні 70–80 мг/кг. У вологі роки природи В. були найбільшими (1,0–1,9 т/га). Визначено оптимальну дозу азота — N_{40} . Внесення $N_{40}P_{26}$ і застосування фосфору в дозах P_{15-26} забезпечувало середній приріст В. — 0,5–0,6 т/га. Застосування вище зазначених добрив покращувало якість зерна за беззмінного вирощування пшениці по стерні. Крім того підвищувалась загальна кількість рослинних решток пшениці ярої, а також відмічено можливість підтримання рівня вмісту гумусу і навіть його зростання на 0,6–0,7%.

УДК 631.8:633.853.494:631.559

2015.2.103. ПРОДУКТИВНІСТЬ І ЗИМОСТІЙКІСТЬ ОЗИМОГО РІПАКУ ПРИ РІЗНИХ РІВНЯХ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ / Ямковий В.Ю. // Агроном. — 2014. — № 4. — С. 48–49.

Ріпак, олія ріпакова, зимостійкість ріпаку, живлення ріпаку мінеральне, позакореневе підживлення ріпаку, мікродобрива "УАРОСТОК"™.

Проведено дослідження впливу позакоренових підживлень мікродобривами "УАРОСТОК"™ на зимостійкість і врожайність ріпаку озимого за різних рівнів мінерального живлення. Встановлено, що перезимівля ріпаку озимого значною мірою залежить від умов його розвитку в осінній період. Найбільшу кількість цукрів (31,7%) ріпак озимий накопичує у варіанті $N_{30}P_{80}K_{130}$ і проведений позакоренового підживлення мікродобривами "РОСТОК Макро" в дозі 2 л/га + "РОСТОК Бор" в дозі 1 л/га. Найвищий рівень урожаю (4,31 т/га) забезпечує внесення $N_{30}P_{80}K_{130}$ сумісно з підживленням $N_{60}+N_{30}$. Позакореневе підживлення мікродобривами "УАРОСТОК"™ підвищувало врожайність насіння ріпаку озимого на 0,58 т/га.

УДК 631.82:633.16"321"

2015.2.104. УРОЖАЙНІСТЬ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ / Каленська С.М., Токар Б.Ю. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 23. — С. 30–33. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 545540.

Ячмінь ярий пивоварний, сорт ячменю, удобрення ячменю, погодні умови, урожайність ячменю.

Мета досліджень — вдосконалення основних елементів сортової технології вирощування ячменю ярого в умовах Правобережного Лісостепу України. Визначено рівні врожайності різних сортів ячменю ярого за рахунок внесення різних норм мінеральних добрив. Дослідження провели на дослідних полях кафедри рослинництва на території Агрономічної дослідної станції НУБІПу. Зроблено висновок про те, що в основі розробки елементів технології вирощування ячменю ярого першочерговим є встановлення раціональних норм удобрення, що є підґрунтям для реалізації продукційно-

го потенціалу культури. Ефективність застосування добрив зростає за кількісного збільшення норм до рівня $N_{60}P_{60}K_{80}$. На чорноземі типовому малогумусному Правобережного Лісостепу України при застосуванні мінеральних добрив використання досліджуваних сортів ячменю ярого дасть змогу одержати врожайність на рівні 4,14–5,08 т/га ($N_{60}P_{60}K_{80}$), за збільшення норми удобрення до $N_{90}P_{90}K_{120}$ вона знижується за рахунок вилягання посівів до рівня 4,04–4,63 т/га.

УДК 631.82:633.358

2015.2.105. ВПЛИВ СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПОСІВІВ ГОРОХУ / Наконечний В., Гуменний М., Гильчук В. // Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 53–54. — Библиогр.: 3 назви. Шифр 545385.

Горох, азот (біологічна фіксація), добрива бактеріальні, система удобрення органо-мінеральна, мікродобрива "Росток".

Біологічні особливості гороху уможливають вирощування його в усіх регіонах України. Завдяки його здатності вступати у симбіотичні взаємовідносини з бульбочковими бактеріями виду *Rhizobium leguminosarum*, з атмосфери за вегетативний період шляхом біологічної азотфіксації засвоюється до 150 кг/га молекулярного азоту. Це є важливим фактором біологізації землеробства. Розроблено інтенсивну модель енергоощадної технології вирощування гороху, яка передбачає інтегровану систему захисту рослин, внесення мінеральних добрив ($N_{45}P_{30}K_{45}$) на фоні побічної продукції попередника, інокуляцію насіння азотфіксуючими і фосформобілізувальними бактеріями та дворазове позакореневе підживлення макро- і мікродобривами Рісток із 5% в.р. сечовини, що забезпечує врожайність насіння на рівні 4,2 т/га, виробничі витрати — 5,6 тис. грн/га, економію фінансів на рівні 4,1 тис. грн/га за рентабельності вирощування 73%.

УДК 631.826:635.21

2015.2.106. ОСОБЛИВОСТІ ЛОКАЛЬНОГО ВНЕСЕННЯ САПРОПЕЛЕВИХ ДОБРИВ / Дідух В.Ф. // Інноваційні технології АПК: тези V всеукр. наук.-практ. конф., трав. 2015 р. — Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2015. — С. 44–47. — Библиогр.: 3 назви. Шифр 545510.

Добрива сапропелеві, внесення добрив локальне.

Зауважено, що суттєве зменшення виробництва органічних добрив, пов'язане із занепадом галузі тваринництва, потребує пошуку нових видів добрив і технологій їх внесення з метою підвищення родючості ґрунтів. Відзначено важливість локального живлення рослин, за якого у взаємодії з добривами входять лише окремі корені рослин. Запропоновано технологію локального внесення твердих органічних добрив (проморожений сапропель; компости із солом'яної різки та сапропелю одного року взаємодії; торфо-сапропелева суміш (30%) та підстилковий гній) при вирощуванні картоплі. Найвища врожайність спостерігалась за локального внесення промороженого сапропелю та підстилкового гною. Запропонований спосіб може бути реалізований на серійних машинах. Економічна ефективність локального способу внесення сапропелевих добрив з одночасним садінням бульб картоплі забезпечує економію на експлуатаційних витратах 103,6 грн/га, з них витрати на пально-мастильні матеріали — 79,8 грн/га.

УДК 631.83

2015.2.107. ДЛИТЕЛЬНОСТЬ ПОСЛЕДЕЙСТВИЯ КАЛИЙНЫХ УДОБРЕНИЙ НА УРОЖАЙНОСТЬ КАРТОФЕЛЯ И КАЛИЙНОЕ СОСТОЯНИЕ ПОЧВЫ / Якименко В.Н. // Плодородие. — 2015. — № 2. — С. 11–13. — Библиогр.: 11 назв.

Добрива калійні, післядія добрив, урожайність картоплі, картопля, ґрунт (форми калію).

Наведено літературні дані щодо післядії калійних добрив у різних ґрунтово-кліматичних умовах. Метою дослідження було проведення оцінки післядії різних доз калійних добрив на калійний режим ґрунту і врожайність картоплі. Дослідження здійснювалось у стаціонарному польовому досліді на сірому лісовому середньосуглинковому ґрунті. Показано, що тривалість післядії калійних добрив залежить від доз, що

вносились у попередні роки, і становить 2–5 років. У період післядії калійних добрив рівень зниження у ґрунті вмісту обмінного і необмінного калію значно перевищує його внос рослинами.

УДК 631.83:631.452

2015.2.108. ВІДРОДЖЕННЯ ОРГАНІКИ: ПІДСТИЛКОВИЙ ГНІЙ / Дегодюк Т. // Агроном. — 2015. — № 2. — С. 54–55.

Гній підстилковий ВРХ, родючість ґрунту, гумус, добрива мінеральні та органічні.

Розглянуто роль органічних добрив, зокрема підстилкового гною ВРХ, у накопиченні запасів гумусу в ґрунті. Ефективність підстилкового гною (ПГ) залежить від ґрунтово-кліматичних умов і зростає з півдня на північ України. Зауважується, що найефективнішою у сівозмінах є система удобрення, яка поєднує в собі застосування органічних і мінеральних добрив. Розглянуто питання і наведено дані щодо оптимальних доз і технологій внесення ПГ. Показано, що при якісному подрібненні та рівномірності розкидання засвоюваність гною підвищується на 20–40%, що позитивно впливає на врожайність. При достатній кількості у господарстві гною ВРХ можлива заміна мінеральних добрив на гній, що підвищує вміст гумусу в сірому лісовому ґрунті до 1,88%, тоді як при внесенні органіко-мінеральних — до 1,77%. Фінансові витрати на придбання мінеральних добрив знижуються при цьому у 8 разів.

УДК 631.85:631.44:631.416.2

2015.2.109. ВЛИЯНИЕ ТИПА ПОЧВ И СОДЕРЖАНИЯ В НИХ ПОДВИЖНЫХ ФОСФАТОВ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ФОСФОРНЫХ УДОБРЕНИЙ / Шафран С.А. // Агрохимия. — 2015. — № 3. — С. 26–33. — Библиогр.: 21 назв.

ґрунти (типи), фосфати рухомі, ефективність фосфорних добрив.

Узагальнено досвід численних польових досліджень з вивчення ефективності застосування фосфорних добрив у дозах, що збільшуються. Показано, що генетичні властивості ґрунтів мають менший вплив на врожайність (В.) і приріст врожаю зернових культур порівняно із вмістом у них рухомого фосфору (РФ). Збільшення ступеня забезпеченості ґрунтів РФ призводило до зниження ефективності застосування фосфорних добрив під зернові культури і картоплю. Результати досліджень показали, що вміст РФ в ґрунтах має більший вплив як на В., так і на ефективність застосування фосфоромістких добрив під зернові культури. При зростанні ступеня забезпеченості ґрунтів P_2O_5 від низького до високого рівнів, їх В. зростала більше ніж удвічі. При цьому генетичні властивості ґрунтів мали значно менший вплив на врожайність порівняно з вмістом рухомого фосфору.

УДК 631.85:633.11:631.41

2015.2.110. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ФОСФОРНЫХ УДОБРЕНИЙ ПОД ПШЕНИЦУ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ АГРОХИМИЧЕСКИХ СВОЙСТВ / Прошкин В.А., Козеичева Е.С. // Агрохимия. — 2015. — № 3. — С. 34–41. — Библиогр.: 21 назв.

Добрива фосфорні, пшениця (досвід Росії), ґрунти (властивості агрохімічні), пшениця.

Проведено оцінку впливу агрохімічних властивостей ґрунтів на ефективність внесення фосфорних добрив (ФД) під пшеницю озиму і яру на ґрунтах Європейської частини Росії, Уральського і Сибірського округів. Дія ФД найбільшою мірою залежала від їхньої дози і забезпеченості ґрунтів рухомих фосфором. Вплив кислотності ґрунтів на ефективність ФД визначався типом ґрунту. Проведено статистичну оцінку залежності ефективності добрив під пшеницю озиму і яру від варіації вмісту в ґрунті рухомих форм фосфору і калію, реакції ґрунтового середовища, доз ФД стосовно різних типів ґрунтів Європейської частини Росії, Уральського і Сибірського округів. Показано, що зростання вмісту гумусу в ґрунті, як правило, мало позитивний вплив на величину і стабільність приросту врожайності зерна. Вплив кислотності ґрунту на ефективність фосфорних добрив розрізнялась за типами ґрунтів. На зерново-підзолистих, сірих лісових ґрунтах, чорноземах опідзолених при переході від кислої до слабо кислої реакції ґрунтового середовища приріст урожайності пшениці плавно і нелінійно зростав.

УДК 631.874.3

2015.2.111. РОСЛИННІ РЕШТКИ: ЗЕКОНОМИТИ НА ДОБРИВАХ ТА ПОЛІПШИТИ СТАН ПОЛЯ / Андрієнко О., Андрієнко А. // Пропозиція. — 2015. — № 1. — С. 66–70.

Продукція рослинницька, структура посівів, добрива мінеральні, родючість ґрунту, сівозміни багатопільні.

Протягом останніх десятиліть у технологічних процесах вирощування с.-г. культур застосовують подрібнення і розкидання листостеблової маси рослин-попередників. Ці процеси відіграють велику роль у біологізації землеробства, підвищенні родючості ґрунту, збереженні довкілля. Систематичне використання соломи як органічного добрива поживляє життєдіяльність мікрофлори ґрунту та інтенсивність її дихання. За розумного підходу до використання ґрунту й залучення побічної продукції с.-г. культур на полях, можна зупинити деградаційні процеси та зекономити на використанні коштів на добрива.

УДК 631.874:631.86

2015.2.112. СИДЕРАТЫ КАК ФАКТОР ОПТИМИЗАЦИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОРГАНИЧЕСКИХ УДОБРЕНИЙ / Новиков М.Н., Фролова Л.Д. // Агрохимия. — 2015. — № 4. — С. 44–53. — Библиогр.: 19 назв.

Сидерати, гній, добрива органічні (оптимізація використання), культури бобові.

Запропоновано технологію внутрішньоґрунтового компостування комpostних сумішей і слабозріданого підстилкового гною. У сівозміні, до внесення гною-компосту під культуру (картопля, кукурудза, озимі зернові, кормові коренеплоди тощо), висівають однорічні трави (бобово-злакові суміші), а згодом — проміжкові сидерати культури родини капустяних (гірчиця біла, редька олійна, ріпак, суріпка), під які заорюють компостні суміші або неякісний підстилковий гній. Наявність в однорічних травах бобової культури при розкладанні кореневої системи і внесенні зеленої маси сидерату сприяє підсиленню біологічної активності ґрунту, мінералізації (компостуванню) і санації внесених добрив. Зелена маса бур'янів у посівах сидератів при цьому відігравала роль позитивного біологічного фактора у сівозміні. Позитивний ефект запропонованого способу використання гною відслідковано для всіх культур сівозміни. Зроблено висновок про те, що внесення гною під післяжнісні сидерати виявилось прибутковим (22 тис. грн/га) порівняно зі збитковими осіннім і весняним внесеннями гною (збитки 7 і 8 тис. грн/га відповідно).

УДК 631.874:633.0

2015.2.113. УГНОЄННЯ БЕЗ ГНОЮ / Хохлов В. // The Ukrainian farmer. — 2015. — № 6. — С. 50–51.

Сидерати, рослинна маса, солома, землеробство біологічне.

Відзначено, що використання нетоварної побічної продукції — соломи зернових культур та зеленої маси післяжнівних сидератів — як органічних добрив чітко вписується в концепцію біологічного землеробства. Проведено досліді на полях Ін-ту сільського господарства Полісся з метою порівняння прямої та післядії підстилкового гною й рослинної маси (солома жита озимого й сидерат — пелюшково-вівсяна суміш) між собою та з неудобреним контролем. Установлено, що поєднання сидерата й соломи виявилось достатнім для стабілізації вмісту гумусу на вихідному рівні. При застосуванні гною встановлено зростання запасу гумусу на 1% відносно початкового стану. Середній врожай як бульб картоплі, так і жита озимого за п'ять років досліджень при заорюванні рослинної маси був майже рівнозначний тому, що забезпечувався внесенням гною і перевищував варіант без добрив. Найвищу енергетичну та економічну ефективність забезпечило використання рослинної маси як добрива. Результати досліджень також показали, що показники якості врожаю картоплі та жита озимого не залежали від виду удобрення. Зроблено висновок, що на дерново-підзолистих ґрунтах Полісся за дефіциту гною потрібно вносити як органічне добриво сидеральну масу проміжних і побічну продукцію (солому) основних культур сівозмін.

УДК 631.879.4:631.115.1

2015.2.114. ПРОИЗВОДСТВО ВЫСОКОКАЧЕСТВЕННОГО КОМПОСТА РЯДОМ С ФЕРМОЙ / Ивченко А. // Агроном. — 2014. — № 4. — С. 26–27.

Технологія компостування гною, гній рідкий і твердий, дегельмінтизація гною, бурти (кагати), вуглецево-азотний баланс, мікроорганізми патогенні.

Запропоновано технологію компостування гною в умовах ферми. Рідкий і твердий гній потребують різних підходів. Рідкий після сепарації відстоюється в лагунах, звідки насосами подається в шлангові системи і вноситься в ґрунт

поля. Гній твердої фракції складається на спеціально підготовлених майданчиках, де проходить витримку, спеціальну обробку з метою одночасного компостування складових гною. Розглянуто питання вуглецево-азотного балансу (відношення C:N), стимулювання утворення гумусу, формування необхідної мікрофлори внесенням відповідних інокулянтів та інші.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК 502.7(477.7)

2015.2.115. ЕКОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ІНДИКАТОРНИХ ВИДІВ АСОЦІЙОВАНОГО АГРОБІОРІЗНОМАНІТТЯ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я УКРАЇНИ / Федюшко М.П. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 1. — С. 121–129. — Бібліогр.: 7 назв.

Агробіорізнманіття асоційоване, види-індикатори, індекс MSA.

Наведено екологічне обґрунтування потенційно індикаторних видів стану агробіорізнманіття шляхом аналізу зв'язку чисельності тварин і птахів, які є об'єктами полювання з індексом MSA території Північного Приазов'я України. Зазначено, що зв'язати загальну чисельність з індикаторами різноманіття важко через низку причин. Насамперед, у межах регіону великої протяжності зі сходу на захід спостерігається значна мінливість природних умов, на фоні яких відбувається антропогенний вплив, що здебільшого зменшує різноманіття. Ці умови різною мірою відхиляються від оптимальних умов екологічної ніші того чи іншого виду. Слід зауважити, що чисельність досліджуваних видів у межах даного регіону значно варіювала й відрізнялася між підзонами навіть за відсутності антропогенного впливу. Для досліджуваної території характерним є загальний тренд збільшення антропогенного навантаження із заходу на схід за даними індексу MSA. При цьому немає однозначної залежності між цим трендом та загальним рівнем чисельності досліджуваних видів. Найщільнішим є населення тварин у центральній підзоні. У її межах середній рівень чисельності таких видів як сіра куріпка, фазан звичайний, заєць русак переважає цей показник в інших підзонах. Перепілка демонструє найвищий показник середньої щільності у східній підзоні. У західній підзоні середній рівень щільності цього виду є найменшим. За показником максимального рівня чисельності за період досліджень ситуація є дещо іншою. Два види — куріпка сіра та заєць русак мають найбільший даний показник у західній підзоні. Це явище відображається також у коефіцієнті варіації, який є найбільшим у цих двох видів саме в західній підзоні. Отже, чисельність тваринного населення зазнає комплексного впливу природних і антропогенних чинників.

УДК 504.03:339.138

2015.2.116. ЕКОЛОГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК СКЛADOVA МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ / Куклін С.А. // Матеріали XIII наукової конференції молодих вчених, 22–25 квітня 2014 р. — О., 2014. — С. 113. Шифр 545325.

Екологічний маркетинг, ринкові трансформації, екозбереження навколишнього середовища.

Розглядається сутність екологічного маркетингу (ЕМ) як складової маркетингової діяльності вітчизняних підприємств. Зазначено, що ринкові трансформації, зумовлені економічним розвитком та інтеграцією України у світову економіку, сприяють прискоренню реагування вітчизняних підприємств на тенденції й вимоги світового ринку. Екологічний маркетинг — це функція управління, яка організовує і спрямовує діяльність підприємств, пов'язану з оцінкою і перетворенням потреб споживачів в екологічно орієнтований попит, тобто

попит на товари і послуги, що сприяють збереженню якісного та кількісного рівня основних екосистем, задовольняють екологічні потреби як окремих осіб, так і організацій або суспільства в цілому. Мета ЕМ на регіональному й державному рівнях — створення таких економічних умов для суб'єктів господарювання, при яких вони будуть зацікавлені в модернізації технологій виробництва і прагнути раціонально використати, зберігати й відновлювати природно-ресурсний потенціал регіону. Слід зазначити, що впровадження ЕМ є раціональним за умов дотримання таких принципів, як відкритість, прозорість та інноваційність процесу виробництва, правдивість й економічність. Його основним завданням є формування ринку екологічних потреб; створення умов для збереження довкілля; пристосування виробництва до умов ринку; розроблення конкурентоспроможності екологічної продукції та одержання додаткового прибутку за рахунок екологізації виробництва. Найбільший інтерес у сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки викликає становлення ЕМ на рівні бізнес-структур.

УДК 504.054(4+477)

2015.2.117. ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ / Купінець Л.Є., Рассадинова С.І. // Екологічний вісник. — 2014. — № 6. — С. 22–23. — Бібліогр.: 5 назв.

Забруднення біосфери, відходи тверді побутові, збереження довкілля, політика поводження з твердими побутовими відходами.

Висвітлено впровадження в Україні зарубіжного досвіду поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ) — залишки речовин, матеріали, предмети, вироби, товари, продукція, відходи тари й упаковки, що не можуть у подальшому бути використані за призначенням. Поводження з ТПВ належить до загальних глобальних проблем людства, має світовий, національний, регіональний та локальний вимір. Зростання масштабів виробництва й споживання, стрімкий розвиток урбанізації та агломерації призводить до щорічного збільшення обсягу ТПВ у нашій країні в середньому на 4–7%. Порівняно з розвинутими країнами світу та ЄС, Україна перебуває у кризовому стані та значною мірою відстає від сучасних процесів організації та управління відходами, зокрема: впровадження технологій збирання, комплексної переробки та утилізації відходів; формування ринку вторинних ресурсів. Згідно з інформацією Департаменту екологічної безпеки Міністерства екології та охорони природного середовища, в Україні накопичилось понад 36 млрд т відходів, зокрема 2,6 млрд т — високотоксичних. Основним методом утилізації та ліквідації значних обсягів ТПВ в Україні залишається технологія захоронення несорттованих відходів на полігонах та несанкціонованих звалищах, а також їх спалювання. У розвинутих країнах та ЄС набула поширення в практиці поводження з відходами концепція "Zero Waste". Цей термін вже широко вживають за кордоном, він має 2 значення: "нуль відходів" і "нуль витрат". Їхнє поєднання визначає нову ідеологію ставлення до ТПВ виробництва та споживання. Виходячи з досвіду європейських держав, політику поводження з ТПВ в Україні потрібно будувати на таких основних

принципах: запровадження технологій комплексної обробки сировини, що передбачає дбайливе витрачання ресурсів та запобігання утворенню відходів; визначення пріоритету, відповідно за якого зберігання відходів на полігонах потрібно розглядати як крайній захід після використання всіх можливостей щодо запобігання їх утворенню або щодо ефективної утилізації; запровадження системи роздільного збирання ТПВ як передумови ефективного поводження з ними; посилення відповідальності виробника відходів та активізація принципу "забруднювач платить"; створення системи інфраструктурних об'єктів, які забезпечують видалення відходів; інтегроване управління ТПВ. Принципи законодавства Європи у сфері поводження з відходами укладають в систему 4R: reduce — зменшувати кількість; reuse — використовувати повторно; recycle — переробляти; recover — отримувати користь. Реалізація означених принципів передбачає запровадження системи конкретних дій, орієнтованих на очікуваний кінцевий результат — зменшення тиску на природне середовище.

УДК 504.054.001.25(477)

2015.2.118. ЕКОЛОГІЧНА І ПРИРОДНО-ТЕХНОГЕННА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ: монографія / Хвесик М.А., Степаненко А.В., Обиход Г.О. [та ін.]; за наук. ред. Хвесика М.А. — К., 2014. — 340 с. — Бібліогр.: 266 назв. Шифр 545364.

Екологія довкілля, безпека екологічна і природно-техногенна, співробітництво міжнародне, екологічна стратегія.

Монографію присвячено розробці й обґрунтуванню складних основ екологічної і природно-техногенної безпеки (ЕПТБ). Здійснено комплексний аналіз й оцінку ЕПТБ України та її регіонів, а також особливостей її формування. Обґрунтовано стратегічні напрями забезпечення ЕПТБ нашої країни у форматі євроінтеграційних процесів з урахуванням природоохоронних Директив Євросоюзу. Проаналізовано ефективність міжнародного співробітництва у сфері забезпечення екологічної і природно-техногенної безпеки та обґрунтовано шляхи його поліпшення. Розглянуто питання щодо трансграничного забруднення навколишнього середовища та визначено основні інструменти його регулювання. Визначено пріоритети й розроблено фінансово-економічні механізми забезпечення екологічної безпеки на регіональному рівні. Розкрито сутність фінансових механізмів регіонального забезпечення техногенної й екологічної безпеки як складової економічного механізму запобігання надзвичайним ситуаціям.

УДК 504.062.2:631.95:631.6.02

2015.2.119. ФІТОМЕЛІОРАТИВНІ ҐРУНТОЗАХИСНІ ЗАХОДИ / Мороз П.І., Шлапак В.П., Іваннікова Н.М. // Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства: матеріали міжнар. наук. конф., Умань, 25 верес. 2014 р. — Умань, 2014. — С. 326–327. Шифр 545106.

Ґрунтозахисна роль рослинності, буферні рослинні смуги, еродовані схилі землі.

Обґрунтовано ефективність специфічних фітомеліоративних заходів, які включають буферні смуги з багаторічної трав'янистої рослинності, смугове розміщення с.-г. культур і залуження. Добре захищають ґрунт від водної ерозії багаторічні трави, а з однорічних культур — суцільного посіву. Ґрунтозахисна роль рослинності багатогранна, оскільки своїм листям вона захищає поверхню ґрунту від руйнівної сили краплин дощу, руйнування ґрунтових агрегатів та розпорошення ґрунту. Затримуючи воду на схилі, сприяє зменшенню стоку та забезпечує проникнення води в ґрунт. Зазначено, що трав'яниста рослинність збагачує ґрунт гумусом, поновлює структуру, збільшує водопроникність, скріплюючи його частки, та підвищує стійкість проти змиву й розмиву. Практика багатьох господарств засвідчила, що посіви впоперек схилів буферних смуг з трав'янистої рослинності є ефективним заходом захисту ґрунтів від ерозії та підвищення їх ефективності. На ділянках між буферними смугами з травостою вирощують с.-г. культури згідно з прийнятною сівозміною, застосовують відповідну систему обробітку ґрунту й добрива. Якщо з незахищених схилів крутизною 4–6° змив ґрунту може досягати 100 м³, то на аналогічних схилах, що мають буферні смуги з багаторічних трав, він не перевищує 30 м³. Найбільш ефективним й доцільним є висівання буферних

смуг з багаторічних трав — люцерни й еспарцету, які добре захищають ґрунт протягом 3–5 років.

УДК 504.062:349.6(477)

2015.2.120. ПРАВОВА ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ: монографія / Гетьман А.П., Соколова А.К., Анісімова Г.В. [та ін.]; за ред. Гетьмана А.П. — Х.: Право, 2014. — 784 с. — (Сер. Харків. наук. школа екол. права). Шифр 545050.

Охорона довкілля, екологічна політика, правова охорона природи.

Досліджувалися концептуальні засади сучасного стану та перспектив розвитку законодавства про охорону довкілля. Наведено результати аналізу правових засад державної екологічної політики у сфері охорони довкілля, науково-методологічні чинники становлення та перспективи розвитку законодавства про охорону довкілля, а також організаційно-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища. Велику увагу приділено питанням правового забезпечення охорони земель, вод і водних біоресурсів, флори та фауни, надр, атмосферного повітря, озонового шару й клімату, природних ресурсів континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони навколишнього природного середовища при поводженні з відходами, а також міжнародно-правовим засобам забезпечення охорони довкілля. Наведено низку пропозицій щодо вдосконалення механізму правової охорони довкілля.

УДК 504.4.054(477.74)

2015.2.121. ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН МАЛИХ ВОДОЙМ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Матвієнко Т.І. // Матеріали XIII наукової конференції молодих вчених ОДЕКУ, 22–25 квітня 2014 р. / М-во освіти і науки України, Одеський держ. екологічний ун-т. — О., 2014. — С. 49. Шифр 545325.

Екологія гідросфери, водойми малі Одещини, забруднення водойм, моніторинг екологічного стану водойм, очищення стічних вод.

Проаналізовано екологічний стан малих водойм Одеської обл., яка є найскладнішою у водогосподарсько-екологічному плані серед регіонів України. Одещина займає передостаннє місце в країні за об'ємом водних ресурсів місцевого стоку на одного жителя, одне з останніх місць — за запасами підземних вод та має надзвичайно високий рівень антропогенного навантаження на водозбори основних річок — шосте місце в Україні за об'ємом скидання забруднених стічних вод. Основними забруднювачами поверхневих вод є підприємства житлово-комунального господарства. Скид стічних вод від цих підприємств — 161,5 млн м³, що становить 53,2% від загального обсягу скиду. На території області налічується 140 комплексів каналізаційних очисних споруд проектною потужністю 822,5 тис. м³/добу. Одними з головних причин такої ситуації є те, що очисні споруди та каналізаційні мережі було побудовано в 1970–1980-ті роки. На сьогодні вони застаріли морально і фізично, не відповідають сучасним вимогам. В останні роки існує тенденція щодо збільшення концентрації забруднювальних речовин (особливо азотних груп, фосфатів, СПАР) на вході очисних споруд порівняно з проектними показниками на виході з них. Забруднення водних екосистем має глобальний характер з наступних причин: процеси регенерації або самоочищення протікають у водному середовищі дуже повільно; джерела забруднення водойм різноманітні; природні процеси, що відбуваються у водному середовищі і піддаються впливу забруднень, чутливі самі по собі й мають велике значення для забезпечення життя на Землі. Найважливішим наслідком забруднення води є те, що, потрапляючи у водойми, забруднювальні речовини спричиняють погіршення її якості.

УДК 504.54.054:546.4/8:631.95

2015.2.122. ВАЖКІ МЕТАЛИ В АГРОЛАНДШАФТАХ (АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ) / Дидів А.І. // Екологічний вісник. — 2014. — № 5. — С. 20–22. — Бібліогр.: 12 назв.

Агроландшафт, важкі метали, агроекологія.

Наведено результати досліджень, спрямованих на вивчення впливу важких металів (ВМ) на ґрунт, агробіоценози та їхні складові — агрофітоценози (штучно створені людиною рослинні угруповання, утворені з посівів або насаджень

культурних рослин та їхніх супутників — бур'янів). Індивідуальні захисні властивості рослин є провідним фактором, що впливає на транслокацію ВМ у рослини. Стійкість рослин до дії ВМ (їхня толерантність) визначається сукупністю клітинно-молекулярних механізмів, які підтримують гомеостаз і цілісність клітини, організму і популяції в цілому. Стійкість рослин до ВМ є індивідуальною, вона є генетично закріпленою ознакою, що є надзвичайно важливим при виведенні нових сортів для одержання екологічно безпечних урожаїв на забруднених ґрунтах. Забруднені ВМ овочі категорично заборонено споживати в будь-якому вигляді. За вмістом Zn, Cd, Cu і Pb у основній продукції овочеві культури утворюють такий ряд: буряк > капуста > цибуля > картопля. Проте трапляється й інший порядок культур: буряк > картопля > морква > помідор, цибуля > капуста; буряк > морква > картопля. Буряк, морква і картопля накопичують більше Pb порівняно з помідорами. Одним з найдешевших та ефективних прийомів зниження накопичення ВМ у рослинній продукції є добір культур. Слід зазначити, що заміна рослин, які акумулюють значну кількість ВМ, на культури з меншою інтенсивністю поглинання елементів сприяє зниженню накопичення поллютантів у рослинній продукції в 3–10 разів. Серед зернових культур найбільшу стійкість до забруднення ВМ виявлено в жита озимого, пшениці ярої, а до забруднення Pb, Zn і Cu — у гороху та гречки. Одним з можливих біологічних і природних шляхів очищення ґрунтів від надлишку ВМ може бути фітореMediaція (очищення ґрунту від забруднення шляхом вирощування рослин, що активно поглинають ВМ). Хімічні методи детоксикації спрямовано на зв'язування рухомих форм катіонів ВМ²⁺ колоїдами (ацитойди) ґрунту з одночасним удобренням с.-г. культур. Також досить ефективним та економічно виправданим є використання природних і штучних сорбентів, глини і глинистих мінералів (цеоліти, вермикуліти, бентоніти тощо). Ванпування кислих ґрунтів є ефективним заходом зниження кислотності ґрунту в бік нейтрального середовища, у якому істотно зменшується рухомість ВМ. Зауважується, що ризик отруєння ВМ знижується завдяки правильній кулінарній обробці.

УДК 504.54:504.064.3:629.783

2015.2.123. МОНИТОРИНГ ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ ЗА ДАНИМИ КОСМІЧНОГО ЗОНДУВАННЯ / Кучма Т.Л. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 3. — С. 69–72. — Бібліогр.: 11 назв.

Ландшафтне різноманіття, моніторинг, зондування космічне, землекористування, індекс ландшафтного різноманіття.

Обґрунтовано застосування індексів ландшафтного різноманіття (ЛР) для оцінки змін у структурі землекористування (ЗК) за допомогою супутникових знімків. Однією з ключових цілей сталого ЗК є досягнення екологічно оптимальної організації території з урахуванням цілісності середовища існування біологічних видів. Зазначено, що структурна неоднорідність ландшафту, яка може оцінюватись за допомогою індексів ЛР, має вирішальне значення для стабільного функціонування як загалом с.-г. ландшафтів, так і систем ЗК. Як показники ландшафтно-структурної будови було вибрано такі індекси ЛР: індекс фрактальної розмірності (FRAC), індекс різноманіття Шенона (SH і DI), індекс однорідності Сімпсона (SIEI). Виявлено високу кореляцію між значеннями індексів ЛР, визначеними за даними ДЗЗ з просторовим розрізненням 30 та 250 м і коефіцієнтом Пірсона більше 0,67 ($p < 0,01$), що дає підстави для використання даних з низьким просторовим розрізненням, зокрема даних Modis, для моніторингу ЛР на регіональному рівні. За результатами вивчення динаміки індексів ЛР та структури землекористування виявлено обернено пропорційну залежність між рівнем ЛР та площею с.-г. угідь, проте для оцінки структури землекористування важливим є аналіз розподілу значень індексів ЛР у просторі та часі з використанням функцій ГІС.

УДК 631.95.001.25:635.652:631.5(477)

2015.2.124. ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРИЙОМИ ВИРОЩУВАННЯ КВАСОЛІ ЗВЧАЙНОЇ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ЗАХІДНОГО / Чинчик О.С. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2014. — Вип. 11. — С. 25–27. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 545407.

Екологія с.-г., безпека екологічна, вирощування квасолі, удобрення квасолі, продуктивність квасолі зернова, екологічно безпечне добриво, екогран.

Наведено результати вивчення формування зернової продуктивності сортів квасолі звичайної (КЗ) під впливом екограну — екологічно безпечного органіко-мінерального добрива на основі пташиного посліду. Предметом дослідження були районовані сорти КЗ — Надія і Буковинка. До складу добрива входять: 70% курячого посліду, 6 — гіпсу, 6 — K_2O , 6% — P_2O_5 . Вміст мікроелементів в 1 кг добрива становить: Mn — 100–280 мг, Zn — 90–290, Cu — 30–40, Fe — 270–700, Co — 8–11 мг. Частка участі фактора "погодні умови" у формуванні врожаю КЗ становить 44,4%. У досліджуваному регіоні в середньому за 3 роки врожайність КЗ на контролі (сорт Надія без удобрення) була 1,93 т/га. Внесення добрив істотно підвищувало врожайність КЗ, а саме: у сорту Надія за внесення $N_{30}P_{60}K_{60}$ + кристалон урожайність збільшувалась до 2,30 т/га, у сорту Буковинка — до 2,38 т/га або відповідно на 19,2 та 20,2% більше порівняно з контролем. Установлено приріст урожайності КЗ від внесення кристалону на фоні 1,5 т/га екограну у сортів Надія і Буковинка 0,10 і 0,08 т/га відповідно. Найвищий рівень урожайності КЗ у досліді забезпечило припосівне внесення екограну в нормі 0,3 т/га на фоні повного мінерального удобрення ($N_{30}P_{60}K_{60}$) та обробки посівів кристалом: 2,37 т/га сорту Надія і 2,47 т/га сорту Буковинка. Слід зазначити, що незважаючи на наявність у складі екограну мікроелементів, необхідно разом з цим органіко-мінеральним добривом вносити кристалон — комплексне добриво із збалансованим співвідношенням макро- і мікроелементів на хелатній основі.

УДК 631.95:001.89

2015.2.125. ПРІОРИТЕТНІСТЬ НАПРЯМІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З АГРОЕКОЛОГІЇ / Фурдичко О.І. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 3. — С. 52–55. — Бібліогр.: 10 назв.

Агроекологія, наукові дослідження, агросфера збалансована, екологічна безпека, охорона довкілля.

Проведено дослідження з метою визначення пріоритетних напрямів наукових досліджень з агроекології на сучасному етапі розвитку аграрної науки і виробництва з урахуванням міжнародних стандартів якості довкілля. Розкрито значення агроекології як фундаментальної основи формування збалансованої агросфери (АС), охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання й відтворення природних ресурсів для екологічної безпеки. Для України проблема формування нової збалансованої АС має особливе значення. Нині назріла гостра необхідність у визначенні нової стратегії розвитку агропромислового виробництва та АС загалом. Потрібні рішучі дії й підтримка на державному рівні запровадження основних положень Концепції сталого розвитку, формування АС на її принципах, біосферно-ноосферного підходу, що ґрунтується на ідеях В.І. Вернадського. Зазначено, що для наукового забезпечення євроінтеграційних процесів у нашій країні щодо збалансованого розвитку АС, пріоритетними напрямками наукових досліджень з агроекології є: екологічне оцінювання й нормування антропогенного і техногенного навантаження на природні ресурси АС, екологічний стан й оптимізація структури компонентів АС, основи екологічної безпеки в АПК, агроекологічний моніторинг та наукові основи екологічного прогнозування розвитку агросфери й адаптація сільського господарства до прогнозованих змін клімату.

УДК 631.95:504.062/064

2015.2.126. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА / Шкуратов О. // Економіка природокористування і охорони довкілля: зб. наук. пр. — К., 2014. — С. 42–44. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 545369.

Екологічні фактори, сільське господарство, ефективність с.-г. виробництва, обсяг валової продукції АПК, екологічна стабільність території.

Обґрунтовано необхідність аналізу взаємовпливу с.-г. виробництва й екологічних чинників (ЕЧ) при плануванні господарської діяльності з метою систематизації ЕЧ за їх впливом на ефективність с.-г. виробництва. З'ясовано, що останнім

часом ЕЧ стали реально лімітувати обсяги виробництва в сільському господарстві. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу відібрано ЕЧ, що мають безпосередній вплив на економічні показники с.-г. виробництва в Україні. Як результативний показник ефективності сільського господарства запропоновано обсяг валової продукції АПК у постійних цінах 2010 р. Для аналізу використовували наступні факторні показники: коефіцієнт економічної стабільності території, коефіцієнт антропогенного навантаження території, еродованість земель, внесення органічних і мінеральних добрив на гектар, використання пестицидів на гектар. Одержано математичні залежності зміни обсягів виробництва валової продукції сільського господарства від перерахованих вище чинників. Зазначено, що для детальнішого аналізу впливу найвагоміших з них (внесення органічних і мінеральних добрив на 1 га, коефіцієнт екологічної стабільності території, еродованість земель тощо) на обсяг валової продукції с.-г. виробництва було побудовано лінійну множинну регресійну модель. Розроблені рівняння залежності економічних і екологічних показників дають змогу контролювати екологічний стан с.-г. виробництва в процесі його організації.

УДК 631.95:504.54:550.424(477)

2015.2.127. ЕКОЛОГО-ГЕОХІМІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ АГРОЛАНДШАФТІВ УКРАЇНИ / Єгорова Т.М. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 2. — С. 57–61. — Бібліогр.: 15 назв.

Агроландшафт, екологічна геохімія, таксономічна класифікація.

Досліджувалися причинно-наслідкові взаємозв'язки між процесами геохімічної міграції та екологічним станом агроландшафтів (АЛ), їх таксономічна класифікація і кількісна параметризація. Застосовано ландшафтно-геохімічне районування території України та системне узагальнення агро-екологічних, агрохімічних, гідрохімічних, біокліматичних, геоморфологічних, біогеохімічних і мінералогічних даних. Екологічне оцінювання процесів геохімічної міграції проведено за 32-ма кількісними параметрами, включаючи агрохімію ґрунтів, природну врожайність зернових, біопродуктивність фітоценозів, морфометрію поверхні, мінералогію осадових відкладів. Інтервали коливань досліджених параметрів розподілено на зони оптимуму і песимуму. Просторово їм відповідають АЛ з оптимальними й несприятливими еколого-геохімічними умовами та поширенням певних лімітувальних чинників землеробства. Для АЛ, де зосереджено два і більше лімітувальних факторів, доцільно розглядати еколого-економічну перспективу їх переведення до категорії екологічно стабілізованих угідь.

УДК 631.95:546.36:539.16.577.34

2015.2.128. ПРОГНОЗУВАННЯ ЗАБРУДНЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ¹³⁷Cs З ВИКОРИСТАН-

НЯМ МОДЕЛІ ПОВЕДІНКИ РАДІОНУКЛІДА В СИСТЕМІ “ҐРУНТ – РОСЛИНА” / Виноградська В.Д. // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2014. — № 2(42), т. 1. — С. 13–20. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 545141.

Забруднення радіоактивне с.-г. продукції, цезій, радіонукліди, прогнозування радіоактивного забруднення, модель поведінки ¹³⁷Cs.

Обґрунтовано й параметризовано кінетичну модель поведінки ¹³⁷Cs в системі “ґрунт – рослина” для прогнозування забруднення с.-г. продукції. Встановлено, що основними чинниками, які впливають на забруднення ¹³⁷Cs с.-г. рослин, є тип ґрунту, вид культури та час після радіоактивних випадів. Визначено кількісну залежність між кінетичними параметрами моделі і фундаментальними агрохімічними властивостями ґрунту, вираженими через комплексну оцінку властивостей ґрунту Sef. Доведено ефективність використання кінетичної моделі міграції ¹³⁷Cs з ґрунту в рослини для прогнозування забруднення рН с.-г. культур, оскільки вона враховує набір екологічних особливостей територій, які впливають на перетворення форм радіонуклідів в ґрунті та його подальше накопичення рослинами. Зазначено, що розрахунок забруднення рослинності ¹³⁷Cs за кінетичною моделлю з урахуванням Sef точніший, ніж за моделлю з параметрами для конкретного типу або групи ґрунтів.

УДК 631.95:546.4/8:631.618:504.062

2015.2.129. СПОСІБ ФІТОРЕМЕДІАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ, ЗАБРУДНЕНИХ ВАЖКИМИ МЕТАЛАМИ / Корсун С.Г., Давидюк Г.В., Клименко І.І., Довбаш Н.І., Хмара Т.М. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 1/2. — С. 51–53. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 545164.

Рекультивация ґрунтів, фітореємедіація, важкі метали, свинець, кадмій, кукурудза, урожайність кукурудзи на зерно.

Наведено результати дослідження з метою виявлення способу ефективного використання територій, забруднених свинцем до 1000 і кадмієм до 20 мг/кг ґрунту за рахунок вирощування як фітореємедіанту такої с.-г. культури, що має високу життєздатність та буферний бар'єр відносно важких металів (ВМ) і здатна частково акумулювати і фіксувати ВМ кореневою системою, виносячи до товарної частини врожаю лише незначну їх частку, що не перевищує ГДК, а також забезпечує зниження ризиків подальшого розширення територій, забруднених цими металами. Результати досліджень засвідчили, що в умовах Правобережного Лісостепу на територіях із вмістом свинцю до 1000 і кадмію до 20 мг/кг сірого лісового ґрунту є можливим проведення фітореємедіації з використанням беззмінних посівів кукурудзи на зерно. Вегетативну масу кукурудзи доцільно заорювати в межах забрудненої території, а зерно використовувати на кормові потреби й одержання біопалива.

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — кандидат іст. наук ДАВИДЕНКО М.М.

Науковий консультант — академік НААН ЛІСОВИЙ М.П.

УДК 632.25/26:633.162:631.524.84/86

2015.2.130. ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОДУКТИВНОСТІ У СОРТІВ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО, СТІКИХ ПРОТИ БОРОШНИСТОЇ РОСИ ТА ПЛЯМИСТОСТЕЙ ЛИСТЯ / Сабадин В.Я. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2014. — Вип. 11. — С. 125–128. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 545407.

Ячмінь ярий, борошніста роса, плямистість листя, сорт ячменю стійкий проти хвороб, селекція ячменю ярого.

Виділено генотипи з ґрунтовою стійкістю проти хвороб ячменю ярого, встановлено вплив на формування елементів продуктивності збудників хвороб листя у сортів ячменю ярого. Робота проводилася в умовах штучної інокуляції

збудниками хвороб у польових інфекційних розсадниках Миронівського інституту пшениці ім. В.М. Ремесла у відділі захисту рослин впродовж 2010–2012 рр. за методиками Е.Е. Гешеля, В.І. Кривченка. Рекомендовано використовувати в селекційній роботі ефективні джерела стійкості проти борошністої роси та плямистостей листя: Сонцедар, Хадар, Південний, Еней, Аспект, Етикет, Звершення, Парнас, Зоряний, Європрестиж (Україна); Задонський, Рубікон (Росія); Бурштин (Білорусія); Celinka, Delta (Франція); Eupova, Secuwa, Panowata (Австрія); Madeira, Serva, Landora, Ria, Danuta, Makay, Barke, Adonis, Marnie, Bojos (Німеччина); Nansy (Швеція); Dominique (Нідерланди); Sebastian, Торгал, Генлей, Балліні, Вівалді, Кангу, Bojos (Чехія). Вказані сорти переви-

щують сорт-стандарт Командор від 0,01 г до 0,18 г зерна з головного колоса. Виділені джерела стійкості ячменю ярого залучено у схрещування для створення ліній з комплексом господарсько цінних ознак.

УДК 632.3/4:633.16

2015.2.131. СТИЙКІСТЬ ДО ЗБУДНИКІВ ЛИСТКОВИХ ХВОРОБ — ВАГОМА СКЛАДОВА АДАПТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Гудзенко В. // Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 23–24. Шифр 545385.

Збудники листових хвороб, ячмінь ярий, борошніста роса, плямистість (смугаста, темно-бура, сітчаста), карликова іржа.

У результаті всебічної оцінки колекційного матеріалу Миронівського інституту пшениці ім. В.М. Ремесла НААН у 2012–2014 рр. на різних за інфекційним навантаженням (природний і провокаційний) фонах, виділено генетичні джерела стійкості ячменю ярого до наведених листових хвороб: борошністої роси (*Blumeria (Erisiphe) graminis* (DC.) *Golovin ex Speer f. sp. hordei* Em. Marchal), смугастої (*Pyrenophora graminea* Ito), темно-бурої (*Bipolaris sorokiniana* Shoem.), сітчастої (*Pyrenophora teres* Ito) плямистостей і карликової іржі (*Puccinia hordei* Otth.). Відмічено відсутність ознак ураження (9 балів) до борошністої роси у зразків — LP 1426102, LP 1159303, Class, Bojos, Cristallia (DEU); Ebson, Malz, Henley (CZE); Prestige (GBR); Pewter, Josefina, Thorgall, Azalea, Vivaldi (FRA); Cebeco 0554, Cebeco 0572 (NDL). Високою стійкістю (8 балів) до даної хвороби характеризувалися зразки — JB Malasia, Orthega, Marthe, Sofiara, Jennifer, Shakira, Kalkul, Modena, LP 1457203, LP 1217.1.02, Margret, Konchita, Mauritia, Tocada, Beatrix, Arikada, Nordus (DEU); Johan (POL); Sylphid, Sultan, Bellini (FRA). Стийкістю до плямистостей листя відзначилися: смугастої — Аватар, Аргумент, Пролісок, Виклик, Святогор (UKR); Зевс, Омський 96, Омський 89 (RUS); Дублет (BLR); Luoke (LTV); CDC Copeland, Me bere, CDC Stratus, TR-374 (CAN) та ін.; сітчастої — Пролісок, Здобуток (UKR); Омський 91 (RUS); Luoke (LTV); Me bere, TR-374, CDC Buck, CDC Stratus, CDC Earl, Conquest (CAN); Base-Sicic (JPN); Deng fendda mai (CHN) та ін.; темно-бурої — Пролісок (UKR); CDC Buck, Conquest, AC Ranger, Brusefield (CAN); Excel (DEU) та ін. Стийкими до карликової іржі були зразки — Авгій, Незабудка, Селеніт (UKR); Зевс (RUS); Josefina (FRA); Beatrix, Orthega, Cristallia, Tocada (DEU) та ін.

УДК 632.3:633.413

2015.2.132. ПОШИРЕННЯ Й РОЗВИТОК ВІРУСНОЇ ЖОВТЯНИЦІ ТА МОЗАЇКИ У ПОСІВАХ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Саблук В.Т., Кубик М.М. // Цукрові буряки. — 2015. — № 2. — С. 10–12.

Цукрові буряки, вірусні хвороби рослин, вірусна мозаїка, вірусна жовтяниця.

Досліджено вогнища інфекції вірусної жовтяниці та мозаїки цукрових буряків у виробничих умовах і їх значення в ранньовесняний період. З цієї метою впродовж 2011–2013 рр. проведено обстеження насінників УЛДСС. Встановлено, що весною на полях насінників цукрових буряків утворюються досить великі первинні вогнища вірусної жовтяниці та мозаїки, від яких хвороба може поширюватись на сусідні здорові насінники та буряки першого року життя. Виявлено наявність кореляційної залежності між розвитком і поширенням хвороб та температурою повітря. Зокрема, розвитку вірусної жовтяниці сприяла підвищена температура повітря за дефіциту опадів упродовж вегетаційного періоду. Підвищенню ураженості цукрових буряків вірусною мозаїкою сприяє знижена температура. Щодо опадів, чіткої залежності не виявлено, проте існує тенденція до зростання розвитку хвороби за недостатнього зволоження. Ураженість посівів цукрових буряків 1-го року життя жовтяницею спостерігалась, починаючи з 3-ї декади травня щороку, а вірусною мозаїкою — у 2–3-й декаді травня.

УДК 632.4:633.11

2015.2.133. СЕПТОРІОЗ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ — БІОЛОГІЯ ТА ДІАГНОСТИЧНІ ОЗНАКИ / Куликович С. // Agroexpert. — 2015. — № 4. — С. 38–41.

Пшениця озима, септоріоз, пікноспори, аскоспори, інфекція листкова.

Розкрито джерела зараження рослин септоріозом — пікноспорами (навесні й улітку) та аскоспорами (восени). Досліджено умови поширення хвороби, а саме: перенесення вітром спор статевої форми *Septoria tritici* — *Mycosphaerella graminicola* — подальше інфікування листків пікноспорами, чому сприяє зволоженість (понад 98%) їхньої поверхні впродовж не менше 48 год. Визначено ідентифікаційні ознаки ураженості *Septoria tritici* і *Septoria nodorum*, зокрема шкідливість *S. tritici* проявляється у першій половині вегетації, а *S. nodorum* — у другій. Наведено хвороби із подібними симптомами — жовта плямистість (піренофороз), збудником якої є *Pyrenophora tritici-repentis*, а також хвороби, викликані грибом *Ascochyta/Didymella* та *Microdochium nivale*.

УДК 632.595.7

2015.2.134. ВПЛИВ ІНСЕКТИЦИДІВ ЗА РІЗНИХ СПОСОБІВ ЗАСТОСУВАННЯ НА ЧИСЕЛЬНІСТЬ ЕНТОМОФАУНИ ГЕРПЕТОБІОНТІВ НА ПШЕНИЦІ ОЗИМІЙ / Лісовий М.М. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 3. — С. 22–24. — Бібліогр.: 9 назв.

Ентомофауна герпетобіонтів, агроландшафти, інсектициди, ентомофаги, некрофаги.

Визначено оптимальний спосіб застосування пестицидів для збереження ентомофауни герпетобіонтів. Дослідження проводили в агроценозах лісостепової зони України. Об'єктом досліджень були популяції домінуючих видів комах-герпетобіонтів. З'ясовано, що серед ентомофагів найстабільніше виявлявся вид птеростих звичайний (*Pterostichus melanarius* В.), серед некрофагів — жук-мертв'їд (*Slipha obscura* L.). Встановлено, що за суцільного способу обприскування інсектицидом Парашут, м.к.с. — 0,75 л/га чисельність ентомофауни герпетобіонтів до обробки і після неї становила 20 і 10 екз./пастку відповідно. За крайового способу обприскування відзначено інсектициди Парашут, м.к.с. — 0,75 л/га і Дамаск, в.е. — 1,5 л/га, які знижували чисельність ентомофауни герпетобіонтів відповідно на 6 і 7 екз./пастку. За черезсмужного способу обприскування виокремлено інсектициди Парашут, м.к.с. — 0,75 л/га і Дамаск, в.е. — 1,5 л/га, що знижували чисельність ентомофауни герпетобіонтів відповідно на 6 і 7 екз./пастку. З'ясовано, що крайовий і черезсмужний способи застосування пестицидів на пшениці озимій мають переваги над суцільним, особливо в роки з невисокою чисельністю фітофагів, оскільки корисна ентомофауна герпетобіонтів (імаго) мігрує на необроблювані площі, унаслідок чого не змінюється динаміка чисельності природного розвитку комах.

УДК 632.6/7:633.34

2015.2.135. ШКІДНИКИ СОЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЇХ ЧИСЕЛЬНОСТІ / Лікар С., Данюк Т. // Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 43–45. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 545385.

Соя, заходи захисту, бобова вогнівка, бульбичкові довгоносики, кліщі (звичайний павутинний, ягідний і трав'яний).

Здійснено аналіз шкідників сої, зокрема, на сої виявлено близько 114 видів шкідників, із них комах — 96,5%, слимаків — 2,6 та кліщів — 0,9%. Щодо трофічних особливостей, то поліфагів виявлено 86%, олігофагів — 14%. Визначено найуразливіші фази онтогенезу рослин — період формування генеративних органів та наливання зерна. Наведено характеристику таких шкідників, як бобова (акацієва) вогнівка (*Etiella zinckenella* Tr.), бульбичкові довгоносики (смугастий) (*Sitona lineatus* L., *Sitona crinitus*), звичайний павутинний кліщ (*Tetranychus urticae* Koch.), ягідний і трав'яний кліщі (*Dolycoris baccarum*, *Lygus rugulipennis* Popp), а також агротехнічні та хімічні засоби захисту від них. Наведені дані щодо проведення комплексних захисних заходів у боротьбі з шкідниками, з урахуванням фаз розвитку рослин, погодних умов, чисельності ентомофагів дадуть змогу отримати високі показники врожаїв сої.

УДК 632.7:633.522

2015.2.136. ОСНОВНІ ҐРУНТОВІ ШКІДНИКИ КОНОПЛЯНОГО АГРОБІОЦЕНОЗУ / Кабанець В.В. // Карантин і захист рослин. — 2015. — № 2. — С. 17–19. — Бібліогр.: 5 назв.

Конопля посівні, шкідники ґрунтові, монокультура, сіво-зміна, міграція вертикальна.

В умовах Дослідної станції луб'яних культур ІСГ Північного Сходу НААН впродовж 2011–2013 рр. вивчено сучасний стан ентомологічного біорізноманіття ґрунтових комах агробіоценозу конопель посівних. Установлено, що ентомокомплекс ґрунту конопляного агробіоценозу нараховує 57 видів комах, які у систематичному відношенні належать до 18-ти родин із шести рядів. Зокрема 22,1% цього ентомокомплексу належить комахам, що можуть шкодити коноплям посівним. Виявлено, що личинки коваликів (*Elateridae*) та пластинчастовусих (*Scarabaeidae*) були домінуючими і їх частка становила 62,4% та 13,2% відповідно. Чисельність цих шкідників за монокультури конопель посівних була відповідно на 21,7% та 22,2% вищою, ніж у науковій сівозміні. Зазначено, що інтенсивна весняна міграція личинок коваликів по вертикалі у ґрунті наставала після того, як температура на глибині їх залягання піднімалась до +10°C. Зроблено висновок, що їх шкідливість значною мірою залежить від характеру погодних умов у весняний період, що необхідно враховувати під час планування екологічно-орієнтованої системи захисту конопель посівних від фітофагів.

УДК 632.7:634.8

2015.2.137. ЗАХИСТ ВИНОГРАДНИХ ЩЕП ВІД ҐРУНТОВИХ ШКІДНИКІВ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я УКРАЇНИ / Константинова М.С. // Виноградарство і винобство: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2014. — Вип. 51. — С. 149–153. Шифр 06 545406.

Виноградна рослина, розсадник виноградний, шкідники ґрунтові, ентомофауна, видовий склад, пестициди, захист винограду (способи).

Визначали з 2005 р. ентомофауна винограду насаджень Одеської, Миколаївської, Херсонської областей та Закарпаття, яка налічує 25 видів ґрунтових шкідників 9 родин. У кількісному співвідношенні найбільш поширені ковалики та чорнотілки (28%), п'ядуни (20%), скосяри (17%), совки (16%). Виявлено, що найбільш ефективним та перспективним способом захисту винограду саджанців від ґрунтових шкідників є застосування розчинів пестицидів у суміші з абсорбентами при закладанні виноградного розсадника. Зазначено, що високу технічну ефективність щодо ґрунтових шкідників мають інсектициди Конфідор 200 SL, PK, Актара 240 SC, к.с., Воліам Флекс в суміші з Аквасорбом.

УДК 632.9:633.16

2015.2.138. ОБМЕЖЕННЯ РОЗВИТКУ ХВОРОБ ЛИСТЯ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗА ДОПОМОГОЮ ПРОТРУЙНИКІВ / Михайленко С.В. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 60. — С. 226–230. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 545531.

Ячмінь ярий, хвороби листя, технічна ефективність, протруйники.

Встановлено технічну ефективність протруйників Ламардор 400 FS, т.к.с., Оріус Універсал, т.к.с., Вінцит SC 050, к.с., Магнат Тотал, КС, Цензор Тотал, т.к.с. на посівах ячменю ярого сорту Сонцедар проти плямистостей листя (темно-бура та сітчаста), що становила 45,7–60,0%. За фітоекспертизи зерна, відібраного в Київській обл. у 2012–2013 рр., виявлено, що ураження патогенами становило: *Bipolaris sorokiniana* — 6,0%, *Alternaria spp.* — 10,0% та бактеріозами. Визначено, що найвищу технічну ефективність проти плямистостей на ячмені ярому на ранніх етапах органогенезу забезпечили препарати Ламардор 400 FS, т.к.с. — 60,05, Оріус Універсал, т.к.с. — 58,55, дія інших досліджуваних препаратів становила 45,7–52,8%. Вказано, що застосування протруйників Ламардор 400 FS, т.к.с., Оріус Універсал, т.к.с., Вінцит SC 050, к.с., Магнат Тотал, к.с., Цензор Тотал, т.к.с. забезпечило збереження урожаю порівняно з контролем на 0,13–0,24 т/га.

УДК 632.9:633.34:631.6

2015.2.139. РОЗВИТОК ХВОРОБ НА РІЗНИХ СОРТАХ СОЇ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ ЗАЛЕЖНО ВІД ХІМІЧНОГО І

БІОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ТА СТРОКІВ СІВБИ / Заєць С.О., Тараненко О.Ю. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 60. — С. 93–98. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 545531.

Соя, сорти, фунгіциди, біопрепарат, зрошення, хвороби.

Здійснювався контроль розвитку хвороб на сортах сої за різних строків сівби та хімічного і біологічного захисту в умовах зрошення півдня України. Зазначено, що на природному інфекційному фоні на темно-каштанових ґрунтах висівалися у три строки (20 квітня, 5 і 20 травня) сорти Діона, Даная, Святогор. Установлено, що на сорті Діона ефективність фунгіциду Абакус, м.к.е. з нормою витрати 1,5 л/га проти бактеріального опіку становила 52,3–87,3%, септоріозу — 27,4–74,0% і аскохітозу — 52,0–72,8%, а біологічного препарату Триходермін БТ відповідно 11,5–60,7%, 9,7–74,0% та 35,6–72,8%. Обробка сорту Даная фунгіцидом Абакус забезпечила ефективність проти бактеріального опіку 50,0–81,7%, септоріозу — 61,5–88,6 та аскохітозу — 50,0–94,9%, а за обробки Триходерміном БТ відповідно 4,7–47,4; 21,0–34,5 та 31,2–38,0%. Обприскування сорту Святогор показало, що дія фунгіциду Абакус, м.к.е. набагато краща проти бактеріального опіку 77,3–79,5% і септоріозу 55,4–91,7%, ніж дія Триходерміну БТ — відповідно 20,0–45,4% і 9,7–74,0%, а проти аскохітозу майже однакова — 74,0–77,0%. На всіх сортах найкращі показники ефективності препаратів відмічено за сівби у перший строк — 20 квітня.

УДК 632.93:631.53.02

2015.2.140. РОЛЬ ПРОТРАВЛИВАННЯ СЕМ'ЯН В БОРЬБЕ С КОРНЕВИМИ ГНИЛЯМИ / Хазиев А.З., Зайцева Т.В. // Защита и карантин растений. — 2015. — № 3. — С. 20–23. — Библиогр.: 2 назв.

Яра пшениця, коренева гниль, протруювач насіння, обробіток ґрунту, стимулятор росту.

Визначено зниження зараженості зернових культур корневими гнилями у результаті застосування хімічних і біологічних протруювачів, взаємодія обробки ґрунту, забезпечення рослин живленням. Частка впливу хімічного протруювача — 62,1%, біопротруювача — 42,3%. Виявлено, що найбільш ефективними протруювачами біологічного походження є препарати на основі нових штамів мікроорганізмів і бакові суміші біопрепаратів і регуляторів росту рослин. Досліджено застосування Псевдобактерину 3 на ярій пшениці при протруванні насіння і один раз в період куціння, що стримує розвиток корневих гнилей у цій фазі на 23%. У фазі трубкування біологічна ефективність Псевдобактерину 3 у середньому становила 44,7%, в момент повного достигання зерна — 49,6%, що уможливило збереження від 3 до 6 ц/га урожаю. Випробувано регулятор росту Біодукс на ярій пшениці, який підвищував урожайність до 12% і впливав на довжину стебла, колоса і куцистість, що дало змогу паросткам швидше розвиватися, максимально продуктивно використовуючи весняний запас вологи, зберегти до 2,6 ц/га урожаю. Застосування Біодукса в баковій суміші з біопротруювачем збільшувало біологічну ефективність протравлювання проти корневих гнилей до 74%, знижувало розвиток хвороби на 10% і підвищувало врожай на 5 ц/га. За результатами дослідів 2012–2014 рр., обробіток ґрунту прискорює розвиток корневих гнилей (частка впливу — 30%). Чим агресивніший обробіток ґрунту, тим інтенсивніше їх розвиток і поширення. З'ясовано вплив сидеральних добрив на зниження зараження корневими гнилями, зокрема застосування гречаного сидерату зменшувало на 31% розвиток хвороби, ніж у контролі, і на 25%, ніж у варіанті з мінеральним удобренням.

УДК 632.931/633.152

2015.2.141. ШКІДЛИВІ ОРГАНІЗМИ КУКУРУДЗИ В КОРОТКОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІНАХ У ПІВНІЧНОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ / Курцев В.О., Мостіпан Т.В. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2014. — Вип. 11. — С. 123–125. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 545407.

Посіви кукурудзи, хлібна смугаста блішка, злакові попелиці, кукурудзяний стебловий метелик, ягідний клоп, сліпняк хлібний рудовусий, бавовникова совка.

Досліджено ураженість шкідниками посівів кукурудзи у стаціонарному досліді лабораторії землеробства Кіровоградської державної с.-г. дослідної станції НААН у трьох

5-пільних сівозмін з різним насиченням соєю (20–60%), де кукурудза на зерно вирощується у ланці сівозміни пшениця озима — соя. Встановлено та наведено видовий склад шкідників та хвороб кукурудзи на зерно в короткочасних сівозмінах 2011–2013 рр. на різних фазах культури. У період сходів — 6 листків волотей кукурудзи ушкоджувала хлібна смугаста блішка (100%) та незначна кількість шведської мухи. У фазі 9–10 листків ушкоджень завдавали хлібна смугаста блішка та злакові попелиці (13–24% рослин). На початку викидання волотей 100% рослин були ушкоджені хлібними блішками, а також черемховою та звичайною злаковою попелицями (12–17%). У фазі наливу зерна рослини кукурудзи ушкоджували клопи — ягідний та сліпняк хлібний рудувосий, якими заселено 2–6% рослин. У фазі воскової стиглості 31–45% качанів було ушкоджено гусінню кукурудзяного метелика та бавовняної совки. Серед хвороб розвиток отримали пухирчаста (3,0–5,0%) та летюча (0,5–1,0%) сажки. Зазначено, що фітосанітарний стан посівів кукурудзи в п'ятипільних сівозмінах, де частка сої становить 20–60%, — задовільний.

УДК 632.931:632.934:633.11

2015.2.142. ЕФЕКТИВНІСТЬ АГРОМЕТОДІВ ТА ПРОТРУЙНИКА СЕЛЕСТ ТОП 312,5 FS, т.к.с. В ЗАХИСТІ ЗРОШУВАНІЙ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ВІД ЗЛАКОВИХ МУХ / Шелудько О.Д., Марковська О.Є., Біляєва І.М., Камінська М.О. // *Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб.* — К., 2014. — Вип. 60. — С. 515–521. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 06 545531.

Пшениця озима, зрошення, протруйники, ефективність захисту.

Оптимізовано фітосанітарний стан зрошуваних посівів пшениці озимої за різних строків сівби та хімічних засобів захисту. Дослідження проведено впродовж 2010–2012 рр. на дослідному полі Інституту зрошувального землеробства НААН на посівах пшениці озимої сорту Овідій в умовах зрошення. Підтверджено висновок про виняткову роль науково обґрунтованих сівозмін у зменшенні чисельності та шкідливості злакових мух. Зазначено, що пшениця озима в повторних посівах пошкоджувалася личинками злакових мух в 1,6–2,5 рази більше порівняно з такими попередниками як соя, ріпак озимий і ярий, особливо за різних строків сівби. Виявлено, що істотному зменшенню чисельності прихованостеблових шкідників сприяють лущення стерні після збирання зернових колосових та глибока полицева оранка. Встановлено, що перенесення строків сівби пшениці озимої з перших днів вересня на кінець місяця сприяло істотному зменшенню ушкодження рослин личинками пшеничної, гессенської та шведської злакових мух і збереженню врожаю від втрат. Проведено токсикацію сходів шляхом передпосівної обробки насіння протруйником комплексної дії Селест Топ 312,5 FS, т.к.с. з нормою витрати 2,0 л/т насіння. Чисельність прихованостеблових шкідників у цьому варіанті зменшилась на 87,8%, а ушкодженість стебел становила 2,9%.

УДК 632.937:633.1

2015.2.143. БІОЛОГІЧНІ ПРЕПАРАТИ ПРОТИ ХВОРОБ ЗЕРНОВИХ КОЛОСОВИХ КУЛЬТУР / Ретьман С., Ткаленко Г., Михайленко С. // *Пропозиція.* — 2015. — № 5: спецвипуск. — С. 18–20.

Агротехнології сучасні, біопрепарати, регулятори росту рослин, культури зернові колосові, насіння (передпосівна обробка), обприскування рослин.

Досліджено ефективність біологічних засобів захисту зернових культур та оптимальні способи їх використання. Рекомендовано замочування насіння у 1% робочій суспензії біопрепаратів (1–2 мл/кг) у день висіву або на 4–6 год за 1–3 доби до сівби. Здійснено обприскування зернових колосових біопрепаратами Триходермін (норма витрати (н.в.) — 3,0 л/га), Гаупсин (н.в. — 4,0 л/га), Бактофіт (н.в. — 2,0 л/га), а також їх сумішами (половинні н.в.). Засвідчено, що застосування біологічних препаратів за обробки насіння і дворазового обприскування посівів знижувало ураженість рослин плямистостями та борошнистою россою у 1,5–2 рази. Виявлено, що за низького розвитку хвороб біологічні препарати зменшували ураженість рослин патогенами на 65–80%, за помірного розвитку — ефективність біопрепаратів була

значно нижчою (на 10–18% на 73-му етапі органогенезу). Найвищий захисний ефект проти хвороб спостерігався за використання суміші біологічних препаратів Триходермін та Гаупсин. Результати свідчать, що триразове обприскування посівів пшениці озимої біопрепаратами знижувало ураженість рослин на 20–40%, борошнистої роси — 40–50%, кореневих гнилей на ранньому етапі органогенезу — 60–75%, на пізньому — на 20–30%. Відмічено, що проведені у 2014 р. обробки препаратами біологічного походження впродовж вегетаційного періоду не виявили антагоністичної активності щодо фузаріозу колосу.

УДК 632.981:634.8:634.11

2015.2.144. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АДЬЮВАНТА СИЛЬВЕТ В ВИНОГРАДАРСТВЕ И САДОВОДСТВЕ ПРИ ЗАЩИТЕ ОТ РАСТИТЕЛЬНОЙ КЛЕЩЕЙ / Странишевская Е.П. // *Садоводство и виноградарство. Напитки. Технологии и инновации.* — 2015. — № 4. — С. 28–30.

Ад'юванти, рослиноїдні кліщі, яблуня, виноград, акарициди.

Викладено характеристику кліщів родини павукоподібних, які найбільш поширені в основних районах садівництва і виноградарства. Наведено опис найвідоміших груп ад'ювантів, зокрема препарати Сільвет і Сільвет Голд, які знижують поверхневий натяг водних розчинів, завдяки чому покращується поширення робочої рідини на поверхні рослини, а також мають властивості прилипаючого. Висвітлено результати багаторічних досліджень використання ад'юванта Сільвет у бакових сумішах з акарицидами при захисті яблуні і винограду від комплексу рослиноїдних кліщів родини павукоподібних, за якими рекомендовано скорочувати витрату робочої рідини на 20% без негативного впливу на ефективність обробок. Вказано, що технічна ефективність акарициду Омайт, 57% к.е., з н.в. 2,0 л/га, що застосовувався у суміші з Сільветом (0,2 л/га) у зернятковому саду, була високою впродовж усього терміну проведення експерименту і становила від 91,2 до 98,4%. Технічна ефективність акарициду Омайт, 57% к.е., з н.в. 1,5 л/га, що застосовувався у суміші з Сільветом (0,2 л/га) на винограді, також була високою впродовж усього терміну проведення експерименту і становила від 92,4 до 96,8%. Дані були отримані на фоні високої щільності популяції кліщів на контролі. Встановлено, що за рахунок більш ретельного покриття поверхні оброблюваних рослин робочим розчином і підвищення стійкості до змивання дощем (при застосуванні ад'юванта Сільвет), ефективність акарицидної обробки на винограді збільшилась на 7,6–9,4%, в яблучному саду — на 13,6–16,1%.

УДК 632:633.11

2015.2.145. ЖИТТЄЗДАТНІСТЬ СПОР ЗБУДНИКА ТВЕРДОЇ САЖКИ ПШЕНИЦІ *TILLETIA CARIES* (DC) TUL. / Голосна Л.М. // *Карантин і захист рослин.* — 2015. — № 4. — С. 1–3. — Бібліогр.: 6 назв.

Тверда сажка, інфекційний матеріал, життєздатність, пшениця озима.

Відібрано інфекційний матеріал популяції збудника твердої сажки за 1999–2004, 2007, 2012–2013 рр. Інфекційний фон збудника твердої сажки створено за загальноприйнятими методиками на сортах пшениці, рекомендованих для вирощування в зоні Лісостепу України: Економка, Деметра та Миронівська сторічна. Виявлено, що за інокуляції пшениці озимої інфекційним матеріалом, зібраним у 1999–2004 рр., рослини у фазі повної стиглості не виявляли ознак ураження, при заспороенні популяцією 2007 р. спостерігали незначне ураження — від 3,25 (сорт Економка) та до 4,6% (Миронівська сторічна) у 2013 р., а у 2014 р. ураження становило від 8,7% (Деметра) до 11,6% (Економка). У 2013 р. ураження сортів свіжозібраною популяцією (2012 р.) варіювало від 14,3% (Деметра) до 27,3% (Миронівська сторічна). У 2014 р. найбільше уражувався сорт Деметра — до 83,5%, а найменше Економка — 40%. Установлено, що патогенність хламідоспор збудника твердої сажки знижується в середньому у 6,6 рази при зберіганні інфекційного матеріалу в незруйнованих колосках при кімнатній температурі впродовж 5–6 років. Зазначено, що за використання такого інфекційного матеріалу необхідно збільшити навантаження хламідоспор збудника при інокуляції насіння для одержання достовірної оцінки стійкості сортів та ліній пшениці озимої.

УДК 633.11:632.913:631.81

2015.2.146. ФІТОСАНІТАРНИЙ СТАН ТА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Бакай І.Д., Іваненко О.В., Тогачинська О.В. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 60. — С. 16–30. — Бібліогр.: 36 назв. Шифр 06 545531.

Пшениця озима, хвороби, шкідники, бур'яни, фузаріозна коренева гниль, екологічне оцінювання, білок, клейковина.

Наведено дані про фітосанітарний стан посівів пшениці озимої сорту Лада Одеська. Зазначено, що рівень розвитку хвороб у Північному Лісостепу у 2008 р. був низьким, а розвиток фузаріозної кореневої гнилі не піднімався вище 5,7%, при тому, що поріг шкідливості становить 10,0–15,0%. Розрахункові витрати від хвороб становили 0,44%, що пояснено низьким рівнем розвитку хвороб. Встановлено видовий склад домінантних шкідників. Вказано, що чисельність шкідливих комах у посівах була значно нижчою економічного порогу шкодочинності (ЕПШ). Виявлено 18 видів бур'янів на досліджених посівах, п'ять з яких зустрічаються дуже часто. Визначено, що рівень забур'яненості фіалкою триколірною та підмаренником чіпким був в основному вищим за ЕПШ, для трьох видів (гірчиця польова, метлюг звичайний, ромашка непахуча) — нижчим ЕПШ. Проведено комплексне екологічне оцінювання технологій вирощування озимої пшениці. З'ясовано, що в умовах Північного Лісостепу для одержання зерна пшениці озимої сорту Лада Одеська за показниками якості, що відповідають світовим стандартам за вмістом білка і клейковини, слід застосовувати повне мінеральне живлення на рівні $P_{90}K_{90}+N_{60}+N_{30}$ та $P_{135}K_{135}+N_{80}+N_{55}$ на фоні інтенсивного захисту рослин. Показано, що альтернативні

технології, які передбачають внесення побічної продукції, не забезпечують одержання високоякісного зерна пшениці і потребують удосконалення.

УДК 634.8.03:632.93

2015.2.147. ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАХИСТУ ВИНОГРАДУ ВІД СИСТЕМНИХ ХВОРОБ З МЕТОЮ ЗДІЙСНЕННЯ ФІТОСАНІТАРНОГО КОНТРОЛЮ ЗА СТАНОМ НАСАДЖЕНЬ ВИНОГРАДУ / Конуп Л.О., Чистякова В.Л., Конуп А.І., Ніколаєва Н.І. // Виноградарство і виноробство: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2014. — Вип. 51. — С. 154–157. Шифр 06 545406.

Бактеріальний рак, фітоплазма, виноград, полімеразна ланцюгова реакція.

Проведено фітосанітарне обстеження на ураженість грибовими, фітоплазмовими хворобами і збудником бактеріального раку винограду на території Одеської, Миколаївської, Херсонської областей загальною площею понад 150 га. Застосовано і модифіковано метод ПЛР-діагностики, яким виявлено, що латентна ураженість збудником бактеріального раку винограду на окремих сортах становить від 0 до 30%. Установлено, що одним з джерел розповсюдження патогенних агробактерій, фітоплазми і еutipіозу є імпортований посадковий матеріал, не сертифікований на наявність збудників цих хвороб. Виявлено, що бактеріальним раком інфіковані і клони винограду. Симптоми ураження *Agrobacterium vitis* проявляються на саджанцях з латентною інфекцією вже на 2–3-й рік після садіння. Отримані результати вказують на необхідність включення *A. vitis* у перелік збудників, на наявність яких тестування сертифікованого посадкового матеріалу є обов'язковим.

60:57 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.
Науковий консультант — академік НААН МЕЛЬНИЧУК М.Д.

УДК 60:[546.57+546.47]–022.532

2015.2.148. ЦИТОГЕНЕТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУБЛІНІЙ ПЕРЕЩЕПЛЮВАНОЇ КУЛЬТУРИ КЛІТИН FLK 50/100 ПІД ВПЛИВОМ НАНОЧАСТОК АРГЕНТУМУ ТА ЦИНКУ / Стегній М.Ю., Магощ Д.Ю., Юрченко О.М. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 99. — С. 182–184. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 545140.

Наночастки, культура клітин flk, мітотична активність, цитогенетичні показники.

Розвиток нанотехнологій уможливив отримання речовин з новими властивостями, разом з тим виникла загроза впливу наночастинок на здоров'я людини, тварин і навколишнього середовища. Досліджено механізм впливу наночастинок Ag та Zn на цитогенетичні параметри та показники мітотичної активності (МА) субліній перещеплюваної культури клітин flk 50/100. Виявлено змінений варіації розмаху хромосом відносно контролю та зниження модального класу від 68% (контроль) до 54–56% (Zn 1:20). Показник МА клітин flk 50/100 достовірно знижувався під впливом наночастинок Zn у 8–11,55 рази в розведенні 1:20 та 1:100 порівняно з контролем. Під дією наночастинок Ag у розведенні 1:20 МА клітин знижувалася у 6,7 рази, а під дією наночастинок Ag в розведенні 1:100 зростала в першу добу з поступовим вирівнюванням відповідно до контролю. При цьому відсоток патологічних мітозів знижувався на 3-тю та 4-ту добу впливу наночастинок у 2 та 4 рази відповідно.

УДК 60:[631.86+632.937](575.1)

2015.2.149. КОМПЛЕКСНЫЕ МИКРОБНЫЕ ПРЕПАРАТЫ. ПРИМЕНЕНИЕ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРАКТИКЕ / Муродова С.С., Давранов К.Д. // Biotechnologia acta. — 2014. — Vol. 7, No. 6. — С. 92–101. — Библиогр.: 56 назв.

Комплексні мікробні препарати, ризосферні бактерії, стимулятори росту рослин, навантаження на ґрунт від хімічних засобів (досвід Узбекистану).

Представлено результати досліджень щодо створення комплексних мікробних препаратів (КМП) та їх застосування в с.-г. практиці Узбекистану. Створення біопрепаратів комплексної дії, що одночасно мають властивості біодобрив, фунгіцидів і інсектицидів дає змогу знизити навантаження на ґрунт від хімічних засобів. За допомогою біотехнології, на основі місцевих високоефективних штамів мікроорганізмів було розроблено альтернативну стратегію екологічно стало землекористування, що ґрунтується на частковій заміні хімікатів мікробними препаратами. Зауважено, що КМП можуть бути ефективними лише у відповідних ґрунтово-кліматичних умовах — вони повинні створюватись на основі комплексів мікроорганізмів, адаптованих до конкретного регіону і його агроклімату.

УДК 60:502.75(477)

2015.2.150. ОСОБЛИВОСТІ ВВЕДЕННЯ В КУЛЬТУРУ IN VITRO ДЕЯКИХ РІДКІСНИХ ТА ЗНИКАЮЧИХ ВИДІВ ФЛОРИ УКРАЇНИ / Пушкарєва Н., Белокурова В. // Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 71–72. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545385.

Флора дикоросла України (рідкісна та зникаюча), методи біотехнології (Червона книга), стерилізація насінин, введення рослин в культуру in vitro, формування рослин для розмноження.

Відзначено важливість використання методів біотехнології у збереженні біологічного різноманіття рослин, зокрема таких видів, що знаходяться на межі зникнення та не зможуть відновити свою чисельність без стороннього втручання. Початковим етапом збереження та культивування таких рослин є етап введення рослин в культуру *in vitro*. У дослідках використано насіння низки видів дикорослої флори України, занесених до Червоної книги: *Iris sibirica* L., *Pinus cembra* L.,

Lonicera caerulea L. та інші. Відпрацьовано оптимальний спосіб стерилізації насіння, що дало змогу отримати надійні результати при використанні невеликої кількості вихідних експлантів. Вивчали дію стерилізувальних сполук: "Білізна", діацид, 3% H_2O_2 та 15% H_2O_2 . Після стерилізації насіння переносили в чашки Петрі на агаризоване живильне середовище та інкубували при +24°C та 16-годинному фотоперіоді. Визначали ефективність стерилізації щодо здатності проростання. Найкращий результат стерилізації був за використання діациду при експозиції 3 хв — ефективність проростання 53%. Загалом підтверджено, що вибір хімічного агента для поверхневої стерилізації насіння є важливим фактором щодо індукції асептичної культури, який впливає не тільки на ефективність стерилізації, але і на проростання та формування життєздатних рослин для подальшого розмноження в культурі *in vitro*.

УДК 60:581.192:631.461.5

2015.2.151. ФІТОЛЕКТИНИ ТА ДІАЗОТРОФИ — ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ КОМПЛЕКСНИХ БІОЛОГІЧНИХ КОМПОЗИЦІЙ / Кириченко О.В. // *Biotechnologia acta*. — 2014. — Vol. 7, No. 1. — С. 40–53. — Бібліогр.: 104 назви.

Фітолектини, діазотрофи, лектинбактеріальні композиції, агрофітоценози.

На основі літературних даних і власних досліджень проведено аналіз ролі фітолектинів та діазотрофних мікроорганізмів при створенні нових композицій для практичних застосувань у агробіотехнології (АБТ). Актуальним завданням АБТ є не тільки досягнення високих сталих урожаїв с.-г. культур, а й відтворення родючості ґрунтів. Фітолектинами притаманна різноманітна біологічна активність щодо компонентів системи "рослина — ґрунт — мікроорганізми", яка виявляється на різних рівнях організації (молекулярному, клітинному, організму й системному) та функціонування агрофітоценозів. Ризобактерії справляють комплексну позитивну дію на рослини і ґрунт. Визначальними серед цих ефектів є: здатність до фіксації молекулярного азоту атмосфери, синтез речовин гормональної і антибіотичної природи, мобілізація важкорозчинних сполук фосфору та розкладання шкідливих хімічних речовин. Показано перспективність нових біологічних композицій комплексної дії на основі специфічних лектинів і діазотрофних мікроорганізмів для підвищення реалізації продуктивного потенціалу симбіозів, асоціацій адаптаційної пластичності, захисту рослин та поліпшення екології ґрунтів.

УДК 60:628.381

2015.2.152. БІОТЕХНОЛОГІЯ УТИЛІЗАЦІЇ ОСАДКОВ МУНІЦИПАЛЬНИХ СТОЧНИХ ВОД / Никовская Г.М., Калининченко К.В. // *Biotechnologia acta*. — 2014. — Vol. 7, No. 3. — С. 21–32. — Бібліогр.: 80 назв.

Активний мул, добрива, важкі метали, сорбція, десорбція.
Дано огляд літератури щодо кондиціонування забруднених важкими металами мулових осадів (МО) муніципальних стічних вод (МСВ). Одним із варіантів утилізації МО є застосування їх в якості добрив для сільського господарства — після відповідної біологічної очистки мул містить необхідні рослинам мікро- і макроелементи. Представлено інформацію про поширення, токсичність, біохімічний мікробіологічний стан, колоїдно-хімічні властивості МО біологічного очищення МСВ. МО містять вітаміни, амінокислоти, органічні речовини, важкі метали (мікро- і макроелементи). Тому доцільно утилізувати їх як добрива після часткового видалення важких металів. З огляду на це розглянуто взаємодію важких металів з компонентами мулового осаду, сучасні методи їх виділення з біологічних систем та біотехнології конверсії мулових відходів у добриво, що ґрунтуються на активізації життєдіяльності мулових біоценозів.

УДК 60:633.11"324":632.937

2015.2.153. БІОТЕХНОЛОГІЯ НОВОГО РІВНЯ У ВИРОЩУВАННІ ОЗИМИХ КУЛЬТУР / Нагорна О.В. // *Агроном*. — 2014. — № 4. — С. 182–183.

Культури озимі, біопрепарати, біодеструктори, мікрофлора патогенна, компанія "БТУ-центр".

Компанію "БТУ-центр" було запропоновано аграріям біопрепарат "Біокомплекс-БТУ", а також деструктори власного

виробництва: Біодеструктор стерні, Екостерн, Органік-баланс. Основна мета застосування біопрепаратів — перетворення рослинних решток в елементи живлення рослин, пригнічення розвитку патогенної мікрофлори, поліпшення вбирної здатності та структури ґрунту. Ефективність біопрепарату "Біокомплекс-БТУ" вивчалась у польових умовах при вирощуванні озимої пшениці в ТОВ "АФ Августівка" (Біляївський р-н, Одеська обл., 2011 р.) та озимого ріпаку в ТОВ "Богданівське" (Вінницька обл.). Вивчалась також ефективність дії інших біопрепаратів компанії "БТУ-центр" для захисту від хвороб, обробітку ґрунту та рослинних решток. Виявлено не тільки позитивний вплив застосування біодеструктора на поліпшення родючості ґрунту та підвищення врожайності озимої пшениці, а й економію витрат мінеральних добрив на 24% та пестицидів на 35% порівняно з класичною технологією.

УДК 60:633.16:631.531.027.2:631.811.98

2015.2.154. ПРОТЕКТОРНОЕ ДЕЙСТВИЕ БРАССИНО-СТЕРОИДОВ НА РАСТЕНИЯ ПРОСА ПРИ АБИОТИЧЕСКИХ СТРЕССАХ / Вайнер А.А., Колупаев Ю.Е., Швиденко М.В., Хрипач В.А. // *Biotechnologia acta*. — 2014. — Vol. 7, No. 5. — С. 77–84. — Бібліогр.: 32 назв.

*Просо, брасиностероїди, гіпертермія, ґрунтова посуха, *Panicum miliceum* L.*

Досліджено вплив брасиностероїдів на стійкість рослин проса (*Panicum miliceum* L.) до прогіріву і ґрунтової посухи. Передпосівна обробка насіння 20 нМ розчинами 24-епібрасиноліду і 28-гомобрасиноліду збільшувала відсоток виживаності проростків після дії гіпертермії за допомогою водного термостата за 47°C протягом 10 хв. Під впливом брасиностероїдів визначалося підвищення активності антиоксидантних ензимів (супероксиддисмутаза, каталаза і гваяколпероксидаза) і зниження вмісту продукту пероксидного окиснення ліпідів малонового діальдегіду в проростках проса після теплового стресу. При цьому протекторний ефект 24-епібрасиноліду був істотнішим порівняно з дією 28-гомобрасиноліду. За умов ґрунтової посухи (зниження вологості ґрунту до 25% від повної вологості) у рослин, вирощених із насіння, обробленого 24-епібрасинолідом, відзначалося збереження здатності до росту і вища активність антиоксидантних ензимів порівняно з контрольними рослинами. Зроблено висновок про перспективність передпосівної обробки насіння брасиностероїдами для пролонгованої активації неспецифічної стійкості рослин.

УДК 60:636.4.082.454.2

2015.2.155. РЕПРОДУКТИВНА ЗДАТНІСТЬ СВИНОМАТОК ПРИ ЗАСТОСУВАННІ НЕЙТРОПНО-МЕТАБОЛІЧНОГО ПРЕПАРАТУ / Пилипчук О.С., Шеремета В.І. // *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. — 2015. — Вип. 2, т. 2. — С. 156–162. — Бібліогр.: 8 назв.

Заплідненість, репродуктивна здатність, Глютам 1М, свиноматка, поросята, багатоплідність, жива маса.

Розроблено біотехнологічний спосіб стимуляції репродуктивної здатності свиноматок за 1- та 2-го опоросів, з використанням відразу після відлучення поросят біологічно активного препарату (БАП) нейтропно-метаболическої дії Глютам 1М. Дослідження проводили у весняно-літній період 2014 р. у ТОВ "Еліта" (Київська обл.). Установлено, що згодовування свиноматкам БАП протягом трьох днів відразу після відлучення збільшує їх запліднюваність на 21,4%, багатоплідність — на 1,6 гол. та вдвічі зменшує кількість мертвонароджених поросят. Препарат Глютам 1М, уведений свиноматкам за розробленою біотехнологічною схемою, зменшує у гнізді кількість гіпотрофіків на 8,1%, на 25% збільшує нормотрофіків та у 2,5 раза — гіпертрофіків. Піддослідні свиноматки дослідної і контрольної групи з вірогідно коротшим холостим періодом (на 2,1 дня) мають більшу запліднюваність відповідно на 40 і 47,7%. Заплановано дослідити вплив нейтропно-метаболического препарату на свиноматок з більшою кількістю опоросів, а також його дію на гормональний фон організму дослідних самиць.

УДК 60:636.4:546.284–31–022.5

2015.2.156. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ НАНОМАТЕРІАЛІВ У ТЕХНОЛОГІЇ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ СВИНЕЙ / Щербак О.В. //

Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 48. — С. 277–284. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 06 545439.

Свині, наноматеріал, високодисперсний кремнезем, еякульовані сперматозоїди, фулерен C₆₀, збереження генофонду, кріоконсервація.

Запропоновано схему застосування наноматеріалів у де-консервації еякульованих сперматозоїдів кнурів. Досліджено (лабораторія біотехнології Ін-ту розведення і генетики тварин НААН) наноматеріали на основі високодисперсного кремнезему (ВДК) трьох концентрацій (0,1%, 0,01% та 0,001%), альбуміну сироватки крові великої рогатої худоби (БСА), N-ацетилнейрамінової кислоти (ВДК/БСА/N-АНК) та двох концентрацій (10⁻² М та 20⁻³ М) фулерену C₆₀. Показано, що після перебування сперматозоїдів у середовищі із додаванням 0,001%-ї концентрації ВДК/БСА/N-АНК, упродовж 30 хв відбулось зростання активності сперматозоїдів на 13,3%. Подовження до 7 годин загального періоду живихності сперматозоїдів забезпечила 20⁻³ М концентрація фулерену C₆₀. Зроблено висновок про перспективність подальших біотехнологічних досліджень з використанням наноматеріалів різного походження у системі збереження та раціонального використання генетичних ресурсів с.-г. тварин.

УДК 60:637.12.04–047.36

2015.2.157. **МОНІТОРИНГ ВМІСТУ ТРАНС-ІЗОМЕРІВ C18:1**

У МОЛОЦІ ТА МОЛОЧНИХ ПРОДУКТАХ / Жукова Я.Ф., Копилова К.В., Петрищенко С.С. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 50. — С. 190–195. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 545443.

Жинокислотний склад, замітник молочного жиру, молочні продукти, олеїнова кислота, транс-ізомери.

Досліджено жирнокислотний склад молочних продуктів вітчизняного виробництва. Визначено вміст транс-ізомерів жирних кислот та їх фракційний склад. Вміст транс-ізомерів у виробках у межах 1,84–5,67%, що відповідає вимогам чинної нормативної документації. Ідентифіковано два основних транс-ізомери C18:1 кислоти. Вони представлені транс-9-октадеценовою та транс-11-октадеценовою кислотами. Виявлено відмінності транс-ізомерного складу натурального природного молочного жиру промислового виробництва. Показано, що при додаванні жирів промислового виробництва, отриманих методом гідрогенізації, загальний вміст транс-ізомерів збільшувався. При цьому спостерігали підвищення вмісту транс-9-октадеценової кислоти, що має негативний вплив на здоров'я людини. Запропоновано обрахування співвідношення t9/t11-ізомерів олеїнової кислоти як додаткової характеристики натуральності транс-ізомерів у жировій фазі. У досліджених продуктах співвідношення становило 0,1–0,4 для натурального молочного жиру з коров'ячого молока і 0,4–1,65 — для жирової фази продукту з додаванням промислово одержаних жирів.

633/635 РОСЛИННИЦТВО

633.0 Загальні питання

Науковий референт — кандидат іст. наук ДАВИДЕНКО М.М.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК [581.1:576.8]:577.27

2015.2.158. **СИГНАЛЬНІ СИСТЕМИ РОСЛИН ТА ФОРМУВАННЯ СТІЙКОСТІ ПРОТИ БІОТИЧНОГО СТРЕСУ: посібник** / Дмитрієв О.П., Ковбасенко Р.В., Авдєєва Л.В., Лапа С.В., Ковбасенко В.М.; Ін-т кліт. біології та ген. інженерії НАНУ. — К.: Фенікс, 2015. — 192 с.

Фітоімуннологія, сигнальні системи рослин, паразити рослин, біотичний стрес.

Викладено найважливіші проблеми сучасної фітоімуннології, насамперед — молекулярні аспекти взаємодії рослин та їх паразитів. Молекулярні дослідження показали, що рецепторні механізми і трансдукція сигналу після розпізнавання паразита приводять до активації каскаду захисних реакцій та індукції системної стійкості у рослин. У рослинних клітинах виявлено складну та достатньо скоординовану сигнальну мережу, що регулює їх імунний потенціал. Розкрито можливість індукувати у рослин захисні реакції за допомогою біотичних елісаторів та сигнальних молекул. Наведені молекулярні дослідження взаємодії паразитів і рослин зумовили створення нового покоління хімічних засобів захисту рослин — екологічно безпечних, неспецифічних і персистентних. Досліджено механізми розпізнавання паразитів, висвітлено особливості НАДФН-оксидазної, аденілатциклазної, кальцієвої, MAP-кіназної, ліпоксигеназної, NO-синтазної сигнальних систем, саліцилатної, жасмонатної, брасиностероїдної та етилен-сигналізації, а також їх взаємодію при формуванні стійкості щодо біотичного стресу рослин.

УДК 631.16:633.1

2015.2.159. **АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ** / Чухліб А. // Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 181–183. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 545385.

Експорт, культури зернові, структура виробництва продукції рослинництва.

Визначено, що в структурі виробництва продукції рослинництва зерновий підкомплекс займає 33,1%. Зазначено, що за період 2007–2013 рр. спостерігається тенденція до нарощування обсягів виробництва та експорту зерна. Виявлено, що у 2013 р. валовий збір зернових культур досягнув рекордного за всі роки незалежності України рівня — 63 млн т. У структурі виробництва зернових найбільшу частку займають кукурудза (49,1%) та пшениця (35,3%); у структурі експорту — кукурудза (62%; 20,1 млн т), пшениця (29%; 9,4 млн т), ячмінь (8%; 2,4 млн т). Установлено, що за експортом зернових у 2013–2014 рр. Україна увійшла до трійки лідерів після США (72,3 млн т) та ЄС (38,5 млн т). Складено рівняння тренду, за яким визначено прогноз експорту зернових на 2014–2015 рр., який становить 31,8 млн т.

УДК 631.16:633.2

2015.2.160. **ВИЗНАЧЕННЯ НОРМАТИВНИХ ВИТРАТ НА ПРОВЕДЕННЯ ПОЛЬОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НА ВІДМІННІСТЬ, ОДНОРІДНІСТЬ ТА СТАБІЛЬНІСТЬ КУЛЬТУР БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ: ЕСПАРЦЕТ, ГРЯСТИЦЯ ЗБІРНА, ТИМОФІЇВКА ЛУЧНА ТА КОСТРИЦЯ ЛУЧНА** / Курочка Н., Шпак З., Носуля А. // Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 39–41. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 545385.

Еспарцет, грястиця збірна, тимофіївка лучна, костриця лучна, ВОС-тест.

Визначено перелік усіх технологічних операцій, які необхідно виконувати при проведенні кваліфікаційної експертизи сортів рослин на відмінність, однорідність та стабільність (ВОС-тест) відповідно до рекомендацій Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин. Використано економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, економіко-математичний, абстрактно-логічний методи дослідження. Розроблено методичні рекомендації та технологічні карти для площі посіву, що відповідає 100 фізичним сортодослідам. Нормативи витрат розраховано за кожною культурою на

один фізичний сортодослід шляхом розподілу загальної суми витрат на 100 сортодослідів. З'ясовано, що найбільшу частку витрат на проведення кваліфікаційної експертизи на ВОС-тест одного сортодослідів становлять спостереження та обліки. Здійснено порівняльний аналіз визначення обсягів державного фінансування на здійснення державної кваліфікаційної експертизи щодо відповідності критеріям ВОС сортів рослин. У результаті проведених розрахунків для встановлення трудомісткості та вартості проведення одного умовного сортодослідів, серед багаторічних трав відзначено еспарцет (відповідно 2582,26 люд./год і 844,55 грн).

УДК 631.162

2015.2.161. РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ БАЗИ ОХОРОНИ СОРТІВ РОСЛИН В УКРАЇНІ / Гайдаш Є.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — 2014. — Вип. 20. — С. 231–238. Шифр 545429.

Сорти рослин, нормативний акт, авторське свідоцтво, свідоцтво про авторство, свідоцтво про держреєстрацію.

На основі законодавчих актів України та охоронних документів Інституту олійних культур НААН висвітлено формування правової бази охорони прав селекціонерів на сорти рослин та сортові ресурси України з тим, щоб запобігти плутанині в різноманітних охоронних документах на сорти рослин та нормативно-правових актах. У 1993 р. в Україні був прийнятий закон “Про охорону прав на сорти рослин” та Постановою Кабміну України від 22.11.1993 р. № 935 затверджено “Положення про Державний реєстр сортів рослин України”. Порівняно різні охоронні документи на сорти — “Авторське свідоцтво”, “Свідоцтво про державну реєстрацію”, “Патент” та “Свідоцтво про авторство”, вивчено їх особливості та знайдено відмінності прав авторів сортів та їх роботодавців. З 2003 р. “Авторське свідоцтво” втратило свою юридичну силу, з того часу діють такі документи як “Свідоцтво про авторство”, яке засвідчує інтелектуальні немайнові права, що належать авторів, та “Патент” і “Свідоцтво про державну реєстрацію”, які засвідчують майнові права інтелектуальної власності, власником якої є заявник (інститут). Наголошено, що нині у селекціонерів є можливість отримати “Свідоцтво про авторство” на свої сорти, які раніше були захищені “Авторським свідоцтвом”.

УДК 631:581.96

2015.2.162. ОСОБЛИВОСТІ ВВЕДЕННЯ В КУЛЬТУРУ *IN VITRO* ДЕЯКИХ РІДКІСНИХ ТА ЗНИКАЮЧИХ ВИДІВ ФЛОРИ УКРАЇНИ / Пушкарьова Н., Белокурова В. // Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 71–72. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545385.

Культура in vitro, Червона книга України, стерилізація насіння.

Як вихідний матеріал для введення рослин у культуру *in vitro* було використано насіння низки видів дикорослої флори України, які належать до різних таксономічних груп, мають різний природоохоронний статус та занесені до Червоної книги, зокрема: *Iris sibirica* L., *Pinus cembra* L., *Lonicera caerulea* L., *Crambe tataria* Sebeók var. *pinnatifida* (W.T. Aiton), *Saussurea discolor* (Willd.) DC., *Ligularia sibirica* (L.) Cass., *Glaucium flavum* Crantz. Відпрацьовано оптимальний спосіб стерилізації насіння, що дає змогу отримати надійні результати при використанні невеликої кількості вихідних експлантів. Було визначено, що найкращий результат стерилізації вдалося досягти з використанням діациду при експозиції протягом 3 хв. Ефективність стерилізації в цьому випадку становила 96%, а ефективність проростання — 53%. При використанні інших стерилізувальних сполук показники асептичності насіння були значно нижчі (для “Білизни” — 63%, для 15% H_2O_2 — 65%, для 3% H_2O_2 — 62,5%), відсоток асептичного насіння, що утворило паростки, був дуже низьким (для “Білизни” — 1%, для 15% H_2O_2 — життєздатні паростки не утворювались, для 3% H_2O_2 — 2%). Найкращі показники виживаності насіння отримано за його стерилізації *Iris sibirica* L. — 50% (“Білизна”), 80% (діацид), 13% (3% H_2O_2). Ефективність стерилізації при цьому становила 33% (“Білизна”), 83% (діацид), 60% (3% H_2O_2). Найнижчі показ-

ники виживаності насіння спостерігались при стерилізації насіння *Pinus cembra* L. — 33% при використанні діациду, за використання інших стерилізувальних сполук паростків не було взагалі. Ефективність стерилізації при цьому становила 83% (“Білизна”), 100% (діацид), 90% (3% H_2O_2), 100% (3% H_2O_2).

УДК 632.914:595.7

2015.2.163. ПЕРСПЕКТИВИ ЕНТОМОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УКРАЇНІ / Федоренко В.П. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 60. — С. 415–425. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 06 545531.

Фітосанітарна ситуація, глобальне потепління, розмноження комах масове, мікрозаповідники, зони шкодочинності, захист рослин.

Наведено матеріали щодо катастрофічного загострення фітосанітарного стану агроценозів в Україні, спалахів підвищеної чисельності шкідників, у т.ч. і тих, які раніше не мали господарського значення. Зазначено, що такі процеси відбуваються в результаті порушення налагодженої системи захисту с.-г. культур, культури землеробства (обробіток ґрунту, сівозміни, добрива), глобального потепління клімату, вилучення земель з обробітку тощо. Наголошено на необхідності загальнодержавної програми з вивчення нових екологічних ніш комах, стабільності рясності їх різноманіття, зміни зон шкодочинності і розширення ареалів, утворення резистентних до інсектицидів генотипів, зміни біологічної, етологічної й екологічної складових довкілля. Розкрито вірогідні механізми погіршення фітосанітарного стану. Зроблено акцент на тому, що постає гостра потреба в теоретичних узагальненнях нових підходів у захисті рослин, зокрема системного розуміння принципів гомеостазу, прогнозу, впливу селекції с.-г. рослин на імунітет, ролі мікрозаповідників комах, комплексного дослідження впливу агротехнічних заходів на щільність популяції комах на базі мережі різноманітних стаціонарів, що існують, розробок інтегрованих систем захисту с.-г. культур, адаптивних до стандартів Євросоюзу.

УДК 632.95:543.544

2015.2.164. МЕТОДИ МОНІТОРИНГУ ТА КОНТРОЛЮ ЗАЛИШКІВ ПЕСТИЦИДІВ В АГРОЦЕНОЗАХ / Бублик Л.І., Гаврилюк Л.Л. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 60. — С. 53–66. — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 06 545531.

Пестициди, алгоритм визначення пестицидів у рослинах, моніторинг хіміко-аналітичний, агроценози, хроматографія (тонкошарова, газорідинна, високоефективна рідинна).

Розроблено алгоритм систематичного аналізу різнополярних пестицидів у рослинах, ґрунті, воді, який дає змогу моделювати умови якісного і кількісного визначення пестицидів, що застосовуються в технологіях вирощування різних с.-г. культур. Дослідження проводили відповідно до нормативних документів “Методичні вказівки з визначення мікробіологічних пестицидів у харчових продуктах, кормах та навколишньому середовищі”. Доведено, що універсальним методом моніторингу різнополярних пестицидів в агроценозах є тонкошарова хроматографія (ТШХ), для контролю залишків неполярних та малополярних — поєднання ТШХ з газорідинною (ГРХ), для полярних — з високоефективною рідинною хроматографією (ВЕРХ), поєднання ГРХ та ВЕРХ з мас-спектрометрією — для ідентифікації залишків пестицидів у харчових продуктах. Методики, розроблені за алгоритмом, дають можливість скоротити час проведення аналізу, збільшити точність та вірогідність його результатів, зменшити матеріальні затрати та контролювати залишкові кількості різнополярних пестицидів у с.-г. продукції та навколишньому середовищі в межах токсикологічних нормативів.

УДК 633.2.03

2015.2.165. ФОРМУВАННЯ МНОГОЛЕТНИХ АГРОФИТОЦЕНОЗОВ НА МАЛОПРОДУКТИВНИХ ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ / Василенко Р.Н., Яворський С.В. // Кормопроизводство. — 2015. — № 3. — С. 16–20. — Бібліогр.: 11 назв.

Агроценози, трави багаторічні, продуктивність, добрива мінеральні, зрошення.

Проведено дослідження з трансформації малопродуктивних земель, виведених із категорії орних, у пасовища і

сінокоси, які показують, що за 3–4 роки можливо відновити їх господарсько цінну рослинність кормового призначення. Порівняльною оцінкою екстенсивних і інтенсивних технологій вирощування багаторічних трав на таких землях доведено, що використання агротехнічних прийомів, засобів хімізації і біологізації забезпечує ефективність виробництва, отримання високоякісних кормів і покращання екологічного стану агроландшафту. Встановлено, що в умовах природного зволоження найбільш продуктивними були бобові агроценози, які за збором сухої речовини перевищували злакові та бобово-злакові сумішки відповідно на 1,17 і 0,73 т/га, виходом перетравного протеїну — в 1,9–2,4 раза. Рекомендовано бобово-злакові травостої весною підживлювати мінеральними добривами із розрахунку $N_{30}P_{30}$. Для продовження продуктивного довголіття злакового травостою рекомендовано з 4-го року використання за весняного підживлення збільшити дозу азоту до N_{45} . Зазначено, що застосування на малопродуктивних землях зрошення і покращання мінерального живлення ґрунту збільшило продуктивність багаторічних трав у 2,8–3,3 раза залежно від видового складу. Найбільший урожай і кормову поживність забезпечила травосуміш, до складу якої включали люцерну. Сумарна врожайність такої суміші становила 3,04 т/га.

УДК 633/635:632.51:631.8

2015.2.166. АПЕТИТИ БУР'ЯНІВ / Кочик Г., Мельничук А. // The Ukrainian farmer. — 2015. — № 6. — С. 94.

Бур'яни, азот, калій, фосфор, удобрення, конкурентоспроможність культур.

Висвітлено механізми зниження врожайності с.-г. культур через шкодочинність бур'янів, зумовлену виносом ними з ґрунту поживних речовин, необхідних для культурних рослин. Визначено, що вміст елементів живлення залежить від видового складу бур'янів. Зокрема, найбільший вміст азоту спостережено в сухій речовині лободи білої (3,20%), осоту рожевого (3,26%), проса курячого (3,18%), гірчака шорсткого (3,18%). Виявлено, що у разі забезпечення азотом ці види бур'янів добре розвиваються й пригнічують інші види, сильніше конкурують із культурними рослинами. Встановлено, що на калійні добрива добре реагують просо куряче (вміст калію в сухій речовині 3,85%) та лобода біла (3,79%), на фосфорні — лобода біла, грицики звичайні, триреберник непахучий, гірчак шорсткий, щавель кінський (вміст фосфору в сухій речовині цих видів 0,32–0,64%). Засвідчено, що вплив основного обробітку ґрунту на винос поживних речовин бур'янами є значнішим, ніж вплив систем удобрення. Водночас різниці у виносі поживних речовин урожаєм культур за різних способів обробітку ґрунту не спостерігалось, але його показники змінювалися під впливом систем удобрення. Зазначено, що найбільшу кількість поживних речовин виносить комплекс бур'янів у посівах ячменю порівняно з іншими культурами. Наведено дані виносу поживних речовин бур'янами у посівах різних культур, які вказують на те, що його рівень визначається конкурентоспроможністю культурних рослин.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — кандидат іст. наук ДАВИДЕНКО М.М.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 632.9:661.162.6:581.1

2015.2.167. ЖАСМОНАТИ НА ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУРАХ / Борзих О.І., Ретьман С.В., Ковбасенко В.М. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 60. — С. 46–52. — Бібліогр.: 23 назви. Шифр 06 545531.

Пшениця (озима й яра), ячмінь (озимий і ярий), кислота жасмонова, стійкість рослин проти захворювань, урожайність.

Досліджено технічну ефективність та вплив на урожайність жасмонової кислоти за різних норм витрати препаратів. Проведено обробку вегетуючих рослин зернових культур у польових умовах згідно з прогнозом розвитку хвороб. Показано достатньо високу технічну ефективність жасмонової кислоти, яка не проявляла фунгіцидних властивостей, а сприяла істотному підвищенню стійкості рослин проти основних захворювань. Наведено результати досліджень на найпоширеніших зернових культурах. Установлено, що на озимій і ярій пшениці та ячмені, а також житі озимому спостерігалось суттєве зниження розвитку борошнистої роси та септоріозу. Виявлено ефективність дії жасмонової кислоти на стабілізацію продуктивності основних зернових культур та зростання урожайності на 8,7–13,9%.

УДК 633.1:631.531.2

2015.2.168. ПРОДУКТИВНОСТЬ ОЗИМЫХ ЗЕРНОВЫХ АГРОФИТОЦЕНОЗОВ / Лапшин Ю.А., Бырканова С.В. // Кормопроизводство. — 2015. — № 2. — С. 23–28. — Библиогр.: 7 назв.

Озимі одновидові (тритикале, пшениця, жито, вика), агрофітоценози змішані, корм зелений, зерно фуражне, економічна ефективність.

Вивчено ефективність вирощування досліджуваних озимих зернових агрофітоценозів на різних фонах мінерального удобрення з метою виявлення варіантів, що забезпечують одержання високих врожаїв зеленого корму і фуражного зерна гарної якості. Об'єктом дослідження слугували одновидові озимі (жито, пшениця, тритикале) і створені на їх основі за участі озимої вики змішані агрофітоценози, закладені на двох фонах мінерального удобрення: $P_{30}K_{30}$ (основне внесення) + N_{34} (кущення весною) і $P_{30}K_{30}$ (основне внесення) + N_{68} (ку-

щення весною). Бінарний агрофітоценоз озиме жито + озима вика продукував на обох фонах мінерального удобрення найбільшу врожайність зеленої маси — 35,9 і 36,5 т/га відповідно і, як наслідок, максимальний збір сухої маси (7,12–7,41 т/га), к.од. (5,71–5,88 тис./га), перетравного протеїну (1406–1513 кг/га). Вміст нітратів у зеленому кормі був нижчий за ГДК. Величина виготовленого фуражного зерна визначалась як видом агроценозу, так і фоном мінерального удобрення. Найбільшу зернову продуктивність серед одновидових агрофітоценозів забезпечило озиме жито — 4,48–5,03 т/га залежно від фону мінерального удобрення. Змішані злакові агрофітоценози за урожайністю зерна перевищують їх культури-компоненти, вирощені у чистому вигляді. Встановлено, що вирощування модельованих змішаних озимих агрофітоценозів за участі вики, тритикале, пшениці і жита є доступним і дешевим способом виробництва високих урожаїв зеленої маси і фуражного зерна. Зернова продуктивність агрофітоценозів досягає 5,2–5,7 т/га при рівні рентабельності 82–93%. Забезпеченість 1 к.од. одержаного фуражного зерна перетравним протеїном досягає 96 г, тобто величини, близької до фізіологічної норми.

УДК 633.1:664.71:664.64

2015.2.169. ЯКІСТЬ ЗЕРНА СПЕЛЬТИ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТУ / Возіян В.В. // Рослинний світ України: нетрадиційні і рідкісні види у наукових дослідженнях та господарсько-практичній діяльності: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (27 берез. 2015 р., с. Крути, Чернігівська обл.) / ДС "Маяк" ІОБ НААН. — Ніжин: Вид-ць ПП Лисенко М.М., 2015. — С. 24–28. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 545445.

Спельта, сорти спельти, якість зерна спельти, склоподібність зерна спельти, вміст клейковини у зерні спельти.

Установлено, що показники якості зерна спельти істотно змінюються залежно від сорту та погодних умов. Показано, що маса 1000 зерен коливалась у межах 35,8–54,3 г залежно від сорту. Натура зерна спельти в середньому за роки досліджень коливалась у межах 654–766 г/л залежно від сорту. Так, серед отриманих методом добору найбільший показник був у сортів Schwabenkorn та Шведська 1 — 708 та 752 г/л. Із сор-

тів, отриманих методом гібридизації (*Tr. aestivum* / *Tr. spelta*) всі перевищили стандарт, їх натура коливалась у межах 712–766 г/л. Склоподібність зерна спеліти варіює в межах 32–84%. Склоподібну консистенцію ендосперму мало зерно сорту Австралійська 1 і лінії LPP 3218. У середньому за два роки досліджень вміст клейковини в зерні коливався в межах 25,2–46,4% залежно від сорту спеліти. Зазначено, що жоден сорт не перевищував стандарт, у якого цей показник був досить високим і становив 46,4%.

УДК 633.11.324:633.853.494:631.5

2015.2.170. ОСОБЛИВОСТІ ОСІНЬОГО РОЗВИТКУ РОСЛИН РІЗНИХ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ПРИ ВИРОЩУВАННІ ПІСЛЯ РІПАКУ ЯРОГО В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Козечко В.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 20. — С. 118–126. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 545429.

Пшениця озима, сорти пшениці, строк сівби пшениці, норма висіву пшениці, схожість польова насіння пшениці, показник біометричний.

Наведено результати досліджень з вивчення особливостей росту та розвитку рослин різних сортів пшениці озимої в осінній період вегетації в умовах Північного Степу України. Найвищі показники польової схожості рослин відмічено на варіантах досліду, де сівбу проводили 5 вересня (82–87%), найнижчі — за сівби 5 жовтня (75–78%). Відмічено накопичення посівами озимини більшої суми ефективних температур за осінній період вегетації порівняно з середніми багаторічними значеннями. За сівби 5 вересня різниця становила 108,5°C, 15 вересня — 77,1°C, 25 вересня — 86,8°C, 5 жовтня — 59,7°C. Найвищі значення коефіцієнта кушіння (3,8–4,9) та абсолютно сухої маси 100 рослин (39,7–47,0 г) відмічено у пшениці озимої, яку висівали 5 вересня. Найнижчими ці показники були за сівби 5 жовтня і становили залежно від норм висіву насіння 1,1–1,2 шт./рослину та 5,7–7,9 г відповідно. Зазначено, що більш інтенсивно рослини кущилися та нагромаджували суху речовину в посівах, де сівбу проводили нормою висіву 4 млн схожих насінин/га. Збільшення норми висіву призводило до зменшення даних показників. Серед сортів, що вивчалися, найвищим коефіцієнтом кушіння та масою 100 абсолютно сухих рослин характеризувався сорт Селянка, рослини якого перевищували за цими показниками сорти Золотоколоса та Подолянка.

УДК 633.11:575

2015.2.171. ОСОБЕННОСТИ СТРОЕНИЯ КОЛОСКА ОДНОЗЕРНЯКА ИЗ КОЛЛЕКЦИИ НАЦИОНАЛЬНОГО ГЕНБАНКА РАСТЕНИЙ УКРАИНЫ / Твердохлеб Е.В., Богуславский Р.Л., Анциферова О.В., Зайцева Г.П., Попов В.Н. // Генофонд рослин та його використання в сучасній селекції: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті професора М.М. Чекаліна, 22–23 квіт. 2015 р. / Полтав. держ. аграр. академія. — Полтава, 2015. — С. 113–115. Шифр 545465.

Однозернянка культурна, будова колосків (маса зернівки), індекс озерненості, продуктивність колоса, селекція зернових.

Визначено морфологічні особливості будови колосків 14 зразків культурної однозернянки різноманітного географічного походження для виявлення потенціалу продуктивності колоса з наступним використанням у селекційному процесі. Індекс озерненості визначали, поділивши кількість зерен на кількість колосків. У колосі однозернянки міститься одна зернина, однак в умовах експериментального посіву при підвищеному агрофоні у всіх однозернянок, крім *Triticum sinskaiae* var. *sinskajae* A. Filat. et Kurk., в колоску виявлено розвиток двох повноцінних квіток. Особливість будови колоска *T. sinskaiae* у тому, що друга квітка у колоску редукована, замість неї знаходяться колоскові луски або тичинки. Встановлено, що у зразків *T. monosocum* у верхніх і нижніх колосках зав'язується по одній зернині. Виявлено зразки з озерненістю колосків від 1,05 до 1,81. Стабільно дві зернівки мали колоски, що знаходилися в середній частині колоса. Зазначено, що серед досліджених зразків найбільшу озерненість колоса мав зразок *T. monosocum* var. *macedonicum* із Сирії (номер Національного каталогу UA 0300115), кіль-

кість зерен у якому — 43,6 шт., озерненість становить 1,81, при цьому маса зерна з колоса 1,1 г, а маса однієї зернини ≈0,02 г. Підтверджено закономірність, що чим менше зерен у колосі, тим більша маса зернівки. У зразків з озерненістю 1,05 і 1,09 маса зернівки становила ≈0,04 г за винятком *T. monosocum* var. *Sofianum*, де при озерненості колоса 1,32 маса зернівки була ≈0,02 г.

УДК 633.11:575+577.1

2015.2.172. АЛЕЛІ МАРКЕРІВ ВАЖЛИВИХ ГЕНІВ СТІЙКОСТІ У ПШЕНИЦІ ЯРІЙ М'ЯКІЙ (*TRITICUM AESTIVUM* L.) УКРАЇНСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Карелов В.А., Козуб Н.О., Созінов І.О., Созінова О.І., Блюм Я.Б. // Карантин і захист рослин. — 2015. — № 3. — С. 4–5. — Бібліогр.: 13 назв.

Пшениця м'яка яра, молекулярні маркери, гени стійкості, фітопатогени.

Досліджено 26 сортів пшениці ярої української селекції за допомогою молекулярно-генетичних маркерів важливих генів, асоційованих із стійкістю до біотрофних та некротрофних фітопатогенів. Визначено присутність пов'язаних із стійкістю алелів маркерів обраних генів, зокрема рідкісний серед українських сортів алель маркера гена Sr2/Lr27/Pbc помірної стійкості проти всіх рас стеблової іржі. Встановлено, що для 88% досліджених сортів характерний алель Lr34-маркерів. Виявлено поліморфізм сортів Миронівська 3, Херсонська 183, Харківська 4 за маркерами calSBP1 та caSNP12, з чого зроблено висновок, що в процесі селекції пшениці ярої для частини цих сортів відбиралися інші гени, які забезпечують стійкість проти різних видів іржі, борошнистої роси та жовтої карликовості ячменю. Виявлено також, що для 88% досліджених сортів характерний алель tr. Зазначено, що це співвідношення більше, ніж для озимих сортів і вказує на значний селекційний тиск щодо алеля, який забезпечує чутливість до токсинів. Встановлено, що досліджені сорти можуть бути джерелом нечутливості до PtrToxA та SnToxA і помірної стійкості до всіх рас стеблової іржі за Sr2-типом.

УДК 633.11:577.21

2015.2.173. ДЕТЕКЦІЯ ПШЕНИЧНО-ЖИТНІХ ТРАНСЛОКАЦІЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ДНК-МАРКЕРІВ ТА ЕЛЕКТРОФОРЕЗУ БІЛКІВ / Степаненко А.І., Благодарова О.М., Моргун Б.В., Чугункова Т.В., Рибалка О.І. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2014. — Т. 12, № 1. — С. 78–83. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 545198.

Пшениця озима м'яка, транслокації пшенично-житні, ПЛР-аналіз, ДНК-маркери, електрофорез білків.

Визначено можливості використання молекулярно-генетичного маркування генів та електрофорезу гліадинові фракції білків для детекції пшенично-житніх 1AL. 1RS та 1BL. 1RS транслокацій. Застосовано методи ПЛР-аналізу ДНК пшениці, електрофорезу білків у поліакриламідному гелі. Матеріалами дослідження були сорти озимої м'якої пшениці української селекції: Ятрань 60, Колумбія, Куяльник, Чорнява, Фаворитка, Спасівка, Гілея, Хуторянка, Золотокоса, Смуглянка та Новокиївська. Результати ПЛР-аналізу вказують, що сорти Ятрань 60 та Куяльник не містять пшенично-житніх транслокацій. Сорти Колумбія, Чорнява, Спасівка, Гілея, Хуторянка, Золотокоса і Смуглянка є носіями транслокацій 1AL. 1RS, а сорти Фаворитка та Новокиївська — 1BL. 1RS. Зазначено, що факт присутності центричних хромосомних пшенично-житніх транслокацій 1AL. 1RS та 1BL. 1RS на електрофоретичному гелі детектується за специфічними гліадиновими компонентами з використанням принципу альтернативного заміщення. Встановлено, що у генотипів з транслокацією 1AL. 1RS та 1BL. 1RS спеціальні гліадинові компоненти відсутні. Показано, що підібрані маркерні системи є ефективними для ідентифікації пшенично-житніх транслокацій 1AL. 1RS та 1BL. 1RS у сортах озимої м'якої пшениці. Поєднання різних використаних методів дає змогу виявляти гетерогенність рослинного матеріалу, що є важливим при складанні селекційних програм.

УДК 633.111.1:575

2015.2.174. ТВЕРДОЗЕРНІСТЬ І ВМІСТ БІЛКА В СОРТАХ ЯРОВОЇ ПШЕНИЦІ / Ачкасова В.Ю., Хохлов О.М., Чеботар С.В. // Генофонд рослин та його використання в сучасній селекції: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті професора М.М. Чекаліна, 22–23 квіт. 2015 р. / Пол-

тав. держ. аграр. академія. — Полтава, 2015. — С. 63–64. Шифр 545465.

Пшениця яра, ендосперм зерна, твердозерність, м'якозерність, вміст білка у зерні.

Методом NIR (інфрачервоний коефіцієнт відбиття) на прикладі Спектран-119м (ЛОМО Фотоніка, Росія) визначено показник твердозерності і вміст білка зерна 28 сортів ярої пшениці української селекції. За результатами двох вибірок за 2013 і 2014 рр. встановлено граничні показники, зокрема сорт АХРСВ (IR 14221S) містив 19,4% білка і показник його твердозерності становив 89,4 ("hard") у той час, як сорт Аншлаг (IR 14681S) містив 14,75% білка, а його твердозерність дорівнювала 18,7 ("soft"). Виявлено подібну тенденцію з деякими відхиленнями в аналізі решти сортів. Зокрема, сорти Харківська 30 (IR 12602S) і Стависька (IR 13865S) відзначалися високою твердозерністю (78,8 і 95,6 відповідно) та низьким рівнем білка (13,05% та 12,45%). Отримано негативну кореляцію між твердозерністю та кількістю білка в зерні, з чого зроблено висновок, що на таку залежність могли вплинути зовнішні фактори (мала вибірка, умови вирощування культури тощо).

УДК 633.111.1:575.22

2015.2.175. ИЗУЧЕНИЕ ГЕНЕТИЧЕСКОГО РАЗНООБРАЗИЯ СОРТОВ МЯГКОЙ ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ ПО ГЛИАДИН-КОДИРУЮЩИМ ЛОКУСАМ / Новосельская-Драгович А.Ю., Беспалова Л.А., Шишкина А.А., Мельник В.А., Упельник В.П., Фисенко А.В., Дедова Л.В., Кудрявцев А.М. // Генетика. — 2015. — Т. 51, № 3. — С. 324–333. — Библиогр.: 16 назв.

Пшениця озима м'яка, алелі, гліадин-кодуювальні локуси.

Методом електрофорезу в ПААГ вивчено 150 сортів м'якої озимої пшениці російської та зарубіжної селекції. По шістьох гліадин-кодуювальних локусах виявлено 70 алелів. Установлено, що 42% сортів є гетерогенними, тобто представлені кількома генотипами, і 58% — гомогенними. Унікальним поєднанням алелів гліадин-кодуювальних локусів характеризуються 91,3% досліджених сортів, а 8,7% сортів мали однакові алелі за всіма гліадин-кодуювальними локусами. Виявлено алелі, які часто і рідко зустрічалися, до того ж алелі, які часто зустрічалися, становлять 18,6% усіх алелів. Установлено, що різноманітність алелів за локусами Gli-2 (47 алелів) майже вдвічі вища, ніж за локусами Gli-1 (23 алелі), і визначається кількістю рідкісних алелів. Викристалізовано нові для м'якої озимої пшениці алелі: три алелі за локусом Gli-A2 і два — за локусом Gli-B2. Досліджено тенденцію зниження рівня генетичного різноманіття у сучасних сортів унаслідок використання в селекційних програмах однакових батьківських сортів.

УДК 633.12:631.18

2015.2.176. СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИЗУЧЕНИЕ УРОЖАЙНОСТИ СОРТОВ ГРЕЧКИ РАЗЛИЧНОГО МОРФОТИПА / Мазалов В.И., Фесенко А.Н. // Земледелие. — 2015. — № 3. — С. 45–47. — Библиогр.: 6 назв.

Гречка, сорти гречки, урожайність гречки, добрива (гречка).

Вивчено в польових умовах урожайність і чутливість на передпосівне внесення мінеральних добрив (NPK)₄₅ 19 сортів гречки: 2 сорти традиційного індетермінантного морфотипу, 5 сортів індетермінантного "краснострелецкого" морфотипу (з фізіологічною детермінацією росту), 3 сорти індетермінантного морфотипу з обмеженням бічним галушенням і 9 детермінантних сортів. Було прийнято за еталон перший селекційний сорт гречки Богатир. Зразки нових морфотипів відрізнялися зменшеною в середньому на 10,6–21,8% висотою рослин порівняно з сортом-еталоном. При цьому вони формували таку ж або навіть більшу біомасу. Встановлено, що найвищою урожайністю вирізнялися сорти з обмеженням галушенням і детермінантним морфотипом: збільшення до еталону становило 0,20–0,44 і 0,20–0,60 т/га відповідно. Пояснено, що це пов'язано із збільшенням як загальної продуктивності рослин (урожай біомаси підвищився на 12,5–20,8%), так і частки зерна в біомасі. Відмічено, що у результаті передпосівного внесення добрив рослини сортів усіх досліджених морфотипів стали вище у 1,04–1,15 раза, урожай біомаси порівняно з сортом-еталоном виріс у 1,03–1,17 раза. Збільшення частки зерна в урожаї біомаси при внесенні добрив відмічено лише у сортів з обмеженням галушенням (в 1,01–1,04 раза)

і детермінантних сортів (в 1,06–1,16 раза). Виявлено, що найбільш чутливими щодо внесення мінеральних добрив були короткостеблові детермінантні сорти Темп і Діалог: збільшення врожайності становило 14–18%, а перевищення над еталоном Богатир — 0,65 і 1,04 т/га відповідно.

УДК 633.16.321:631.527

2015.2.177. СТВОРЕННЯ ВИСОКОПРОДУКТИВНИХ, ПОСУХОСТІЙКИХ СОРТІВ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ДЛЯ ВИРОЩУВАННЯ В УМОВАХ СТЕПУ УКРАЇНИ / Савранчук В.В., Іщенко В.А., Козелець Г.М. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — 2014. — Вип. 11. — С. 120–122. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 545407.

Ячміль ярий, селекція, якість зерна, врожайність потенційна.

Вивчено сортовий склад та створено селекційний матеріал ярого ячменю з високою продуктивністю, груповою стійкістю до хвороб, посухостійкістю та ін. (2000–2013 рр.). Наведено результати селекційної роботи зі створення нових високоврожайних сортів ярого ячменю: Созонівський (Патент № 0873) — сорт зернового напрямку використання, який має потенційну врожайність 6,5–8,2 т/га, середньостиглий, стійкий до вилягання, високостійкий до осипання та посушливих явищ, має високу вирівняність зерна, вміст білка в зерні — 13,7–14,0%; Статок (Патент № 120015) — сорт зернофуражного напрямку використання, який характеризується потенційною врожайністю 7,0–8,5 т/га, середньою стиглістю, пластичністю, високою стійкістю до листостеблових хвороб, вилягання та посухи, вмістом білка в зерні — 12,8–15,2%; Крок (Патент № 130268) — сорт зернофуражного напрямку використання, що має потенційну врожайність 6,5–8,0 т/га, високу стійкість до листостеблових хвороб, вилягання та посухи, вміст білка в зерні — 13,4–14,5%; Святомихайлівський (Патент № 140748) — сорт зернового напрямку використання, що характеризується потенційною врожайністю 7,3–8,1 т/га, високою посухостійкістю та стійкістю до вилягання та осипання, вмістом білка в зерні — 12,8–13,9%.

УДК 633.18:631.4/6:631.8(477.72)

2015.2.178. ДИНАМІКА ВИСОТИ РОСЛИН РИСУ ТА СТІЙКІСТЬ ЇХ ДО ВИЛЯГАННЯ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТОВОГО СКЛАДУ, ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ТА ФОНУ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ / Вожегова Р.А., Олійник О.І. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 1. — С. 100–106. — Бібліогр.: 9 назв.

Рис, обробіток ґрунту, фон живлення, висота рослин, стійкість до вилягання.

Виявлено вплив сортового складу, обробітку ґрунту та фонів мінерального живлення на динаміку висоти рослин та ступінь вилягання в умовах Одеської обл. Польові та лабораторні дослідження проведено впродовж 2011–2013 рр. в с.-г. виробничому кооперативі "Маяк". Установлено, що висота рослин рису на сорті Україна-96 коливалася в межах від 34,4 см (дискування на глибину 14–16 см і фонове внесення мінеральних добрив) до 43,6 см (оранка на глибину 20–22 см і застосування азотних, фосфорних та калійних добрив під основний обробіток ґрунту, підживлення карбамідом і Кристалом). Найбільшу стійкість до вилягання в межах 4,7–4,8 балів забезпечив сорт Віконт при застосуванні оранки та внесення, на фоні основного мінерального удобрення, підживлення — карбаміду (N₃₀) сумісно з ROST-концентратом та Кристалом.

УДК 633.9:633.1

2015.2.179. ВПЛИВ РІЗНОПОЛЯРНИХ ПЕСТИЦИДІВ НА АКТИВНІСТЬ ОКИСНО-ВІДНОВНИХ ФЕРМЕНТІВ У ЗЕРНОВИХ КОЛОСОВИХ КУЛЬТУРАХ / Чергіна О.Д., Бублік Л.І. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 60. — С. 473–481. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 06 545531.

Культури зернових колосів, пестициди, ферменти окисно-відновні, нітратредуктазна активність.

Вивчено динаміку детоксикації сучасних пестицидів та їх вплив на метаболізм рослин зернових колосових культур у Лісостепу України (2008–2013 рр.). Досліджено пшеницю озиму сортів Поліська-90 та Київська-8, ячміль ярий сортів Пеяс і Паллідум-107. Обприскували рослини фунгіцидами

у фазі виходу в трубку та колосіння-цвітіння. Встановлено кореляційну залежність активності пероксидази, каталази та нітратредуктазної активності пшениці озимої та ячменю ярого від полярності сполук. Виявлено, що малополярні фунгіциди беноміл, епоксиконазол, тіофанат-метил впли-

вали на активність окисно-відновних ферментів аналогічно біорегулятору Емістим С, але активність була меншою. Визначено, що активність окисних ферментів майже однаково змінювалась при застосуванні пестицидів окремо і в суміші з анолітом АНК.

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — кандидат іст. наук ДАВИДЕНКО М.М.

Науковий консультант — професор БОГОВІН А.В.

УДК 633.15:633.62

2015.2.180. СИЛОСНІ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН / Голобородько С., Гратіло О., Петричук Л. // Агроперспектива. — 2015. — № 4. — С. 58–65.

Сорго цукрове, кукурудза, культури силосні, рентабельність моновидових і сумісних посівів, глобальні зміни клімату.

Досліджено продуктивність кукурудзи й сорго цукрового в моновидових посівах і бінарних сумішках із соєю та щирцею (*Amaranth*) впродовж 2011–2013 рр. в ДП ДГ “Асканія-Нова” Ін-ту тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова НААН. Усі роки були дуже несприятливими за погодними умовами для вирощування різностиглих сортів і гібридів досліджених культур. Виявлено, що врожайність зеленої маси кукурудзи в одновидових посівах у середньому становила 14,8–15,6 т/га, у суміші з соєю — 15,6–15,7 т/га, зі щирцею — 14,8–15,7 т/га. Збір абсолютно сухої речовини, незалежно від складу агроценозу, формували врожайність зеленої маси в межах 15,7–17,4 т/га. Збір абсолютно сухої речовини з одновидових і сумісних посівів сорго цукрового досягав 4,6–4,7 т/га, к.од. — 3,1–3,7 і перетравного протеїну — 0,42–0,64 т/га, що істотно перевищувало показники у варіантах з кукурудзою. Наведено показники собівартості 1 т к.од., умовно чистого прибутку, рівня рентабельності та витрат сукупної енергії моновидових і сумісних посівів досліджених культур, які доводять, що максимальне одержання продукції високої якості за мінімальних витрат ресурсів досягнуто при вирощуванні одновидових посівів сорго цукрового або сорго з соєю чи щирцею.

УДК 633.2:631.16

2015.2.181. ГОСПОДАРСЬКО-ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СИЛЬФІЮ ПРОНИЗАНОЛИСТОГО (*SILPHIUM PERFOLIATUM*) ЯК СИЛОСНОЇ КУЛЬТУРИ / Пюю В. // Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 62–64. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 545385.

Сильфій пронизанолістий, економічна ефективність, силосна маса.

Досліджено максимальну укісну продуктивність сильфію пронизанолістого (сорт Канадчанин і Південний), що відрізняється від інших силосних культур вищою продуктивністю, поживними якостями, екологічною пластичністю, резистентністю до несприятливих погодних умов, бур'янів, шкідників, хвороб тощо. Встановлено, що у південно-західній частині Лісостепу України доцільно вирощувати сорт Канадчанин, який при двохукісному режимі (друга декада липня + друга декада вересня) забезпечує урожайність силосної сировини 631 ц/га, що на 40 ц/га (6,8%) більше, ніж Південний. Визначено, що найкращі економічні показники спостерігались у Канадчанина, де при загальних витратах у 3814 грн/га вартість урожаю становила — 7250 грн/га, умовно чистий прибуток — 2925 грн/га; рівень рентабельності — 68% (на 5% вище Південного і на 17% — рядового посіву).

УДК 633.2:631.5

2015.2.182. ПОЖИВНІСТЬ ТА ХІМІЧНИЙ СКЛАД КОРМУ ЗАЛЕЖНО ВІД НОРМ ВИСІВУ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ В УМОВАХ ПЕРЕДКАРПАТТЯ / Марцінко Т., Кобирипка Б. //

Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 48–50. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 545385.

Поживність корму, хімічний склад корму, протеїн, трави багаторічні.

Експериментальну роботу виконано в Ін-ті сільського господарства Карпатського регіону НААН впродовж 2009–2012 рр. Проведені розрахунки поживності показали, що вміст кормових одиниць у сухому кормі практично не залежав від співвідношень сіяних трав та був майже однаковим — 0,78–0,80 к.од. в 1 кг сухої маси, а перетравного протеїну в кормовій одиниці — 96,4–129,2 г. Встановлено, що оптимальні показники забезпеченості протеїном корму, що виражається в протеїновому співвідношенні, відмічено на варіанті зі злаковим травостоєм (6,39). Включення в сумішку бобового компонента зумовило незначне звуження протеїнового співвідношення до 4,56–5,16, при оптимальному його значенні 1:6–8. Проведений хімічний аналіз корму показав, що вміст сирого протеїну був неоднаковим і залежав від варіантів дослідів. Встановлено, що сумісне вирощування багаторічних злакових трав з бобовими значно поліпшило якість урожаю. Якщо в сухій масі на варіанті зі злаками міститься залежно від укусу 10,5–13,7% сирого протеїну, то в бобово-злаковій сумішці зі співвідношенням компонентів 50:50% — 14,8–14,3%. Корм, зібраний з бобово-злакового травостою, характеризувався високим рівнем поживних речовин: 10,80–18,80% сирого протеїну, 8,39–14,61% білка, 1,58–2,93 — жиру та 26,2–28,6% клітковини.

УДК 633.2:631.8

2015.2.183. СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ УДОБРЕННЯ КОРМОВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ / Глова В., Сенік І., Романович Я. // Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 20–22. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 545385.

Культури кормові, добрива органічні і мінеральні.

Зазначено, що в 1990 р. під кормові культури вносилося 109 кг/га д.р. мінеральних добрив та 5,7 т/га органічних, а у 2000 р. вищезазначені показники знаходилися на рівні 6,0 кг/га та 1,1 т/га відповідно. Вказано, що у подальшому спостерігається тенденція до підвищення кількості внесених мінеральних та органічних добрив у розрахунок на 1 га посівної площі. У 2013 р. вищезазначені показники знаходилися на рівні відповідно 33 кг/га д.р. мінеральних добрив та 2,0 т/га органічних. Відмічено зростання кількості внесених мінеральних добрив на 1 га посіву кормових культур, що спостерігається впродовж 2010–2013 рр. Зокрема, у 2013 р. під кормові культури було внесено 332,2 тис. ц діючої речовини мінеральних добрив, з них: азотних — 273,1 тис. ц (82,2%), фосфорних — 31,5 тис. ц (9,5%), калійних — 27,6 тис. ц (8,3%). Виявлено тенденцію щодо поступового зростання вартості мінерального азоту, що може суттєво вплинути на систему удобрення кормових культур, яка прогнозовано базуватиметься на більш повному використанні дешевого та екологічно безпечного біологічного азоту.

УДК 633.264

2015.2.184. КОСТРИЦЯ ЧЕРВОНА ЕФЕКТИВНА ПРОТИ ЕРОЗІЇ / Носенко Ю. // Agroexpert. — 2015. — № 5. — С. 22–25.

Костриця червона, травосуміші, врожайність.

Висвітлено біологічні характеристики костриці (вівсяниця) червоної, а також господарське значення її різновидів — костриці кущової та кореневищної. Подано показники норми висіву насіння в пасовищних травосумішках (5–6 кг/га), у сінокоісних (8–10 кг/га), у чистих посівах (16–20 кг/га). Рекомендовано висівати кострицю на насіння ширококорядним способом із міжряддями 45–60 см, в літні строки на забезпечених вологою ділянках. Зазначено, що урожайність насіння культури становить 1,5–2 ц/га, урожайність зеленої маси — 80–120 ц/га, сухої речовини — 20–30 ц/га, сіна — 12–20 ц/га. У 100 кг трави у фазі колосіння міститься 30 к.од. і 2,4 кг перетравного протеїну. Наведено кількісний та видовий склад травосумішок з кострицею червоною, що залежать від способу її використання. Вказано сорти костриці, придатні для вирощування в Україні (Сирецька 01, Янка, Агата, Забава тощо).

УДК 633.265:633.264

2015.2.185. ЗНАЧЕННЯ РАЙГРАСА ОДНОЛЕТНЕГО ПРИ СОЗДАНИИ МНОГОЛЕТНЕГО ТРАВСТОЯ / Теличко О.Н., Емельянов А.Н. // Кормопроизводство. — 2015. — № 3. — С. 26–29. — Библиогр.: 11 назв.

Костриця лучна, райграс однорічний, забур'яненість, зелена маса.

Вивчали суміш райграсу однорічного і костриці лучної впродовж 2008–2011 рр. У кожен рік досліджень за вегетацію проведено два укоси. У рік висівання насіння одержано дружні сходи райграсу однорічного. Зазначено, що костриця лучна в двокомпонентній травосуміші була малопомітною. Але наступного року травостій складався з костриці лучної (оскільки райграс однорічний випав із травостою) і був чистим, густим і становив пасовище відмінної якості. Крім того, вказано, що райграс однорічний позитивно впливав на кострицю лучну, стримуючи розвиток у посівах бур'янів, захищав ґрунт від вітрової і водної ерозії, рослини — від інтенсивної сонячної інсоляції, і дещо сповільнюючи розвиток трав, подовжував їх довголіття. Забур'яненість у варіантах, які містили райграс однорічний, була нижчою, ніж у контролі. Відмічено, що найменша забур'яненість посівів спостерігалася у варіантах, де укіс проводили у фазі викидання волоті райграсу і костриці лучної, і залежно від року вона становила 2,8–4,8%. У середньому за 2008–2011 рр. найбільшу врожайність отримано при скошуванні травосуміші в фазі випадання. Встановлено, що врожайність зеленої маси в сумі за три роки становила 88,7–95,5 т/га, що перевищує контроль у 1,2–1,3 раза. Найбільшу врожайність як зеленої, так і сухої маси відмічено 2009 р. у посівах 1-го року життя, у 2010 р. — 3- і 2-го років життя. Встановлено ефективність включення райграсу однорічного у травосуміш багаторічних трав і використання підживлення "Лігногуматом" після 1-го укосу. При цьому збільшення урожайності зеленої маси може досягати 32%.

УДК 633.3:581.132:631.5

2015.2.186. ОСОБЛИВОСТІ ФОТОСИНТЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РОСЛИН КОРМОВОГО БУРЯКА ЗАЛЕЖНО ВІД УМОВ ВИРОЩУВАННЯ / Гармашов В.В., Стан Д.С. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2014. — Вип. 71: С.-г. науки. — С. 19–25. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545518.

Буряк кормовий, норма зрошення, удобрення кормового буряка, продуктивність кормового буряка.

Висвітлено залежність процесів росту і розвитку кормового буряка сорту Центаур Полі від рівня удобрення та норми зрошення в умовах посушливого Степу України. Виявлено, що застосування мінеральних добрив знизило польову схожість насіння на 0,8 і 2,4% порівняно з контролем. У фазі технічної стиглості без зрошення залишилося 18,4% рослин, при нормі зрошення 430 м³/га — 87,7%, а при нормі 830 м³/га — 89,6%. В умовах зрошення при застосуванні добрив виживання рослин підвищилося на 1,0 і 1,9%. Зазначено, що впродовж вегетації фотосинтетичний потенціал (ФП) коливався в межах 1058,1–2726,2 тис. м²/га на добу. Найбільший вплив на цей показник мав фактор зрошення: при нормі 430 м³/га він збільшився на 95%, при 830 м³/га — на 120,6%. Сумісне застосування добрив і зрошення забезпечило підвищення ФП на 111,7–157,7% від контролю. Встановлено, що застосування повного мінерального удобрення N₁₅₀P₉₀K₁₂₀ та зрошення нормою 830 м³/га дало змогу одержати найвищу врожайність

коренеплодів — 73,8 т/га та гички — 14,8 т/га, що на 1406,1 і 1750,0% вище за контроль.

УДК 633.31:546.77:546.73:631.59:631.46:2:631.445.51

2015.2.187. ВЛИЯНИЕ МОЛИБДЕНА И КОБАЛЬТА НА СЕМЕННУЮ ПРОДУКТИВНОСТЬ ЛЮЦЕРНЫ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ОБЕСПЕЧЕННОСТИ ПОДВИЖНЫМ ФОСФОРОМ ОРОШАЕМОЙ СВЕТО-КАШТАНОВОЙ ПОЧВЫ / Рамазанова С.Б., Мейрман Г.Т., Гусев В.Н., Сулейменов Е.Т., Баймаганова Г.Ш., Ташкенова Е.В. // Агрохимия. — 2015. — № 4. — С. 68–73. — Библиогр.: 22 назв.

Люцерна, молибден, кобальт, продуктивність насіння, фосфор рухомий, ґрунти світло-каштанові.

Встановлено високу чутливість насіннєвої люцерни на рівень забезпечення рухомих фосфором зрошуваного світло-каштанового ґрунту. Підвищення вмісту рухомого фосфору з 23,8 по 32,0 мг/кг спричинило збільшення урожайності насіння люцерни на 23%. Виявлено, що некореневе підживлення рослин люцерни розчинами молибдену і кобальтовісних солей у фазі бутонізації мало позитивний вплив молибдену на насіннєву продуктивність культури і забезпечило підвищення урожаю насіння люцерни до 4,2–5,6 ц/га (на 45–50%). Зазначено, що ефективність молибдену посилюється із зростанням забезпеченості рослин люцерни фосфорним живленням. Підвищення вмісту рухомого фосфору у ґрунті на 1 мг/кг спричиняє додаткове одержання насіння люцерни 0,17 ц/га. Вказано, що некореневе підживлення сірчанокислим кобальтом було менш ефективним — урожай насіння досягав 3,9–4,6 ц/га (збільшення на 29–22%), а його дія не залежала від рівня фосфорного живлення рослин люцерни. Відмічено відсутність ефекту взаємодії між досліджуваними мікроелементами.

УДК 633.321

2015.2.188. ВЫРАЩИВАНИЕ КЛЕВЕРА ЛУГОВОГО НА СЕМЕНА / Бекузарока С., Кцова М. // Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 12–14. — Библиогр.: 4 назв. Шифр 545385.

Культури кормові, добрива органічні та мінеральні.

Розроблено агроприйоми, які дають змогу значно збільшити продуктивність конюшини і підвищити якісні показники її насіння у гірських умовах. Досліджено вирощування повзучої та лучної конюшини на схилі землях з нахилом 8–10°. Підтверджено, що сімба 2 видів конюшини у різні строки знижує процеси ерозії і збільшує врожай насіння з одиниці площі при умові весняної сівби конюшини лучної під покрив у верхній частині схилу, а повзучої — без покриву в літній період у нижній частині. Встановлено, що новий спосіб дає можливість одержати до 200 кг насіння з гектара кожного виду. Обґрунтовано суміщення двох видів посіву: суцільного і ширококорядного для боротьби з бур'янами. Після 1-го укосу суцільного посіву культиватором утворюють ширококорядний посів, завдяки чому одержують високі врожаї кормів (38–40 т зеленої маси) і насіння (1,7–1,8 ц/га). Для усунення твердості насінності насіннєвий матеріал перед сівом піддавали скарифікації з додаванням цеолітвмісних гліно (аланітів) у співвідношенні 1:2, що забезпечувало збільшення схожості з 58 по 98%. Виявлено, що збирання зеленої маси у фазі стеблелування підвищує якість насіння (схожість 98,6%) і знижує відсоток щуплого насіння (12,3%). Визначено, що додавання до водного розчину бору 10–12 кг цукру сприяє збільшенню кількості голівок на 170–175 шт./м² і обнасінення суцвіть на 10–30%. Запропоновано нову суміш у половинній дозі регілону і змашувальної охолоджувальної рідини як дисканту, що знижує вологу насіннєвого травостою і полегшує його збирання, чим забезпечує зниження втрати насіння на 30–50%. Змашувальна охолоджувальна рідина дозою 5 кг/га і регілон 1,5 кг/га забезпечують синергізм дії.

УДК 633.361:631.5

2015.2.189. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЕСПАРЦЕТУ ПЕРШОГО РОКУ ВИРОЩУВАННЯ В УМОВАХ СТЕПУ УКРАЇНИ / Маткевич В.Т., Резніченко В.П., Міценко Н.П. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2014. — Вип. 11. — С. 46–48. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545407.

Еспарцет, норма висіву еспарцету, ширина міжрядь еспарцету, економічна ефективність (еспарцет).

Встановлено, що в Північному Степу України продуктивність еспарцету сорту Смарагд першого року вирощування більше залежала від технологічних прийомів, що застосовувалися, ніж від гідротермічних умов. Зафіксовано, що найкращий показник за врожайністю (23,20 т/га) був при рядковому способі сівби з шириною міжряддя 15 см при нормі висіву 4 млн/га, що порівняно з широкорядним способом з шириною міжряддя 45 см вище на 2,20 т/га, а при широкорядному способі сівби з шириною міжрядь 60 см — на 4,07 т/га. Впровадження технології вирощування еспарцету в господарствах Кіровоградської обл. в 2009 р., за рядкового способу сівби з шириною міжряддя 15 см і норми висіву 4 млн/га на площі 9 га, забезпечило урожайність зеленої маси 232 ц/га. Рентабельність вирощування при цьому становила 145%, умовно чистий дохід з 1 га — 1081 грн, в той час як на посівах люцерни — 567 грн і конюшини — 486 грн.

УДК 633.367.1:632.952+577.15

2015.2.190. ВПЛИВ ПРОТРУЄННЯ НАСІННЯ ФУНГІЦИДАМИ НА АКТИВНІСТЬ ОКСИДОРЕДУКТАЗНИХ ФЕРМЕНТІВ У РОСЛИНІ ЛЮПИНУ / Балюх О.В. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 60. — С. 31–38. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 06 545531.

Люпин, протруєння насіння, фунгіциди, пероксидаза, каталаза.

Проведено вивчення люпину жовтого сорту Обрій впродовж 2009–2012 рр. в Ін-ті захисту рослин НААН у комплексі з Відділом захисту рослин від шкідників та хвороб ННЦ “Ін-т землеробства НААН”. Досліджено комбіновані препарати Вітавакс 200 ФФ, в.с.к. (карбоксил, 500 г/л + тирам, 500 г/л), Максим Стар 025 FS, т.к.с. (флудиоксоніл, 18,7 г/л + ципроконазол, 6,25 г/л), Ламардор 400 FS, т.к.с. (тебуконазол, 150 г/л + протіконазол, 250 г/л), Дивідент Стар 036 FS, т.к.с., (дифеноконазол, 30 г/л + ципроконазол, 6,25 г/л), Кінто Дуо, к.с. (тритіконазол, 20 г/л + прохлораз, 60 г/л). Виявлено, що застосування системних фунгіцидів з класу триазолів для захисту сходів люпину є стресовим фактором для рослин і стимулює зростання активності пероксидази та колювання

каталазної активності. Зазначено, що зміна активності оксидоредуктазних ферментів свідчить про розвиток захисних адаптивних реакцій рослин. Установлено, що обробка насіння малополярними фунгіцидами утримує рівень пероксидази в проростках на достатньо високому рівні впродовж 20–30 діб, що підвищує їх стійкість до хвороб на початкових етапах розвитку.

УДК 633.367.2

2015.2.191. ЕКОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКТОР СОРТОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ЛЮПИНУ ВУЗЬКОЛИСТОГО / Ратошнюк В.І., Ратошнюк Т.М. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2014. — Вип. 11. — С. 37–41. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 545407.

Люпин вузьколистий, норми висіву, еколого-географічна зона.

З'ясовано основні закономірності формування урожаю зерна, виходу насіння люпину вузьколистого кормового (фіолетовоквітковий) та сидерального (білоквітковий) напрямів використання і ефективних методів управління продуктивним процесом та якісними показниками продукції. Встановлено, що урожай зернової маси сортів різного господарського використання змінюється залежно від норми висіву посівного матеріалу на одиниці площі, а також еколого-географічної зони вирощування. Найбільшу врожайність зернової маси (18,3–27,6 ц/га) в 2013 р. та у середньому за 2011–2013 рр. і вихід насіння (16,5–24,8 ц/га) з одиниці площі в чистому посіві досліджуваної культури було одержано на варіанті з висівом 1,8 млн шт./га насіння люпину вузьколистого. Зауважено, що новостворені сорти, які виведені для поширення в польській зоні, найвищу урожайність зернової маси 26,7–27,6 ц/га у 2013 р. забезпечили при висіві 1,8 млн шт./га в умовах вирощування в зоні Північного Лісостепу Житомирської області, що на 4–9% перевищує варіант з нормою висіву 1,2 млн шт./га, на 7–14% — з нормою 0,9 млн шт./га та на 29–32% — варіант з нормою 0,6 млн шт./га. За продуктивністю обидва сорти люпину вузьколистого в зоні північної частини Лісостепу на 3–11% перевищували аналогічні варіанти досліджень у зоні Полісся.

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК 633.15:575

2015.2.192. ГЕНЕТИЧНІ РЕСУРСИ В ІНСТИТУТІ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР / Ведмедева К.В., Толмачов В.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 20. — С. 42–47. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545429.

Колекція олійних культур, соняшник, сафлор, ознака, зразок олійної культури.

За 23 роки існування лабораторії генетичних ресурсів було створено колекцію олійних культур Ін-ту олійних культур НААН у кількості 1724 зразків, зареєстровано у Національному центрі генетичних ресурсів рослин України 6 колекцій олійних культур та 36 зразків олійних культур, 3 сорти соняшнику, 9 гібридів соняшнику та 3 сорти сафлору, створено базу даних за зразками соняшнику, створено, запатентовано та опубліковано теоретичний наробок з методики селекції сафлору, а також генетики та роботи з колекціями соняшнику.

УДК 633.85:62–634.5

2015.2.193. ФІЗІОЛОГІЧНІ ТА МОРФОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НОВИХ ФОРМ ТА СОРТІВ ЯРОГО РИЖІЮ / Рахметов Д.Б., Рахметова С.О., Бойчук Ю.М., Блюм Я.Б., Ємець А.І. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2014. — Т. 12, № 1. — С. 65–77. — Бібліогр.: 23 назви. Шифр 545198.

Рижий посівний, сорти і гібриди рижію, рослини олійні.

Проаналізовано фізіологічні та морфометричні характеристики нових гібридних форм та сортів ярого рижію україн-

ської селекції. Показано, що нові форми та сорти рижію характеризуються високим продукційним потенціалом та вирізняються за морфологічними та фізіологічними ознаками, а також за врожайністю. Серед досліджуваних генотипів найбільш виділяється форма ФЕОРЖЯФ-4, сорти Перемога та Євро-12. Зроблено висновок, що основні морфометричні показники рослин залежать від формового різноманіття, умов вегетації, фаз розвитку, строків та способів сівби, а також від елементів догляду за посівами. Досліджені сорти можуть зайняти важливе місце у виробництві олії для одержання біодизеля та створення високобілкових кормів у вигляді шроту та макухи.

УДК 633.853.483:631.528.62

2015.2.194. ВИКОРИСТАННЯ МОРФОЛОГІЧНИХ МУТАНТІВ ПРИ СТВОРЕННІ НОВИХ СОРТІВ ГІРЧИЦІ СИЗОЇ / Журавель В.М. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 20. — С. 107–111. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 545429.

Гірчиця сиза, культури олійні, генотип, мутагенез гірчиці, морфологічна ознака гірчиці, структура врожаю гірчиці, біохімічні показники гірчиці.

На полях чотирипольної наукової сівозміни Ін-ту олійних культур проведено дослідження з метою добору мутантів гірчиці та створення нових конкурентоспроможних сортів з відмінними морфологічними ознаками, пристосованих до умов вирощування, що відповідають сучасним вимогам до якості складу олії та насіння. Доведено ефективність ви-

користання хімічного мутагенезу для створення нових практично цінних сортів гірчиці сизої методом прямого добору мутантів з мутантних сімей. Відібрано та вивчено мутантні зразки — МЖ-1643, МЖ-1700, МС-613, МЖ-1714, що відповідають вимогам експертизи сортів рослин на відмінність, однорідність та стабільність. Визначено зразки-донори морфологічних ознак.

УДК 633.853.494:602.6:632.954

2015.2.195. ВИЯВЛЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТРАНСГЕННИХ РОСЛИН РІПАКУ, СТИЙКИХ ДО ГЕРБІЦИДІВ / Моргун Б.В., Степаненко О.В., Степаненко А.І., Тараненко А.М., Кучук М.В. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2014. — Т. 12, № 2. — С. 166–173. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 545199.

Ріпак трансгенний, гліфосат, гербіцид, ГМО (ріпак, Україна).

Молекулярно-генетичним методом проаналізовано 270 зразків насіння ріпаку з метою визначення ступеня забрудненості сортів (Київська обл.) чужорідним генетичним матеріалом. Серед вибірки виявлено зразок, стійкий до дії гербіциду “Ураган Форте” на основі гліфосату і один — до гербіциду, діючою речовиною якого є глюфосинат амонію. Вивчення відібраних зразків методом ПЛР підтвердило наявність трансгенів *Sr4 epsps* та *bar*, які відповідають за даний вид стійкості. Отримані дані свідчать про наявність неконтрольованого проникнення генетично модифікованих рослин ріпаку на територію України.

УДК 633.853.494:631.524.7

2015.2.196. СЕЛЕКЦІЙНА ОЦІНКА СОРТОЗРАЗКІВ ЖОВТОНАСІННЕВОГО ЯРОГО РІПАКУ / Виновець В.Г., Лісняк Г.Д., Іванов М.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — 2014. — Вип. 20. — С. 86–91. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 545429.

Ріпак ярий жовтонасінневий, селекція ріпаку, вегетаційний період ріпаку, вміст глюकोзинолатів (ріпак), жирнокислотний склад ріпаку, забарвлення насіннєвої оболонки ріпаку.

Представлено комплексну селекційну оцінку вихідного матеріалу жовтонасінневого ярого ріпаку порівняно з сизонасінневим з метою виявлення специфіки прояву найбільш перспективних за низкою найважливіших господарських цінних ознак. У розсаднику 1-го року вивчення виділено 5 номерів з високою врожайністю та 2 кращі за вмістом олії. У розсаднику 2-го року вивчення виділено 5 номерів з умістом олії на рівні 50% та високою якістю шроту. У конкурсному випробуванні відібрано 2 найбільш перспективних сортозразка для створення сортів типу “000”.

УДК 633.853.494:631.55

2015.2.197. ПРОДУКТИВНІСТЬ РІПАКУ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ЦЕНОТИЧНОЇ НАПРУГИ В УМОВАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Рожков А.О., Куцегуб Г.О. // Science Rise. — 2014. — № 4. — С. 76–79. — Бібліогр.: 9 назв.

Ріпак ярий, норма висіву ріпаку, сімба ріпаку, олійність насіння ріпаку.

Досліджено комплексний вплив норм висіву та способів сівби на вихід олії з одиниці площі, олійність та врожайність насіння ріпаку ярого (РЯ) сорту Отаман (Харківський НАУ ім. В.В. Докучаєва) методом розщеплених ділянок. Установлено значний вплив застосування різних норм висіву та способів сівби на варіабельність показників висіву та збору олії з одиниці площі. У середньому за роки досліджень (2003, 2014 рр., 2002, 2013 рр.) за висіву насіння РЯ нормою 2,0 млн нас./га рядковим способом з міжряддям 15 см максимальний збір олії становив 806 кг/га, врожайність насіння — 1,97 т/га. За збільшення ширини міжрядь до 30 і 45 см врожайність РЯ, збір олії з гектара та олійність насіння були нижчими, ніж за рядкового способу сівби з міжряддям 15 см. За показниками виходу олії з одиниці площі посіву перевага рядкового способу сівби була більшою, ніж за врожайністю насіння, що зумовлено вищими показниками олійності насіння на рядкових посівах.

УДК 633.853.494:631.559:631.53.04

2015.2.198. ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ РІПАКУ ЯРОГО В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД НОРМИ ВИСІВУ ТА СПОСОБУ СІВБИ

/ Куцегуб Г.О., Рожков А.О. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 20. — С. 163–169. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 545429.

Ріпак ярий, урожайність ріпаку, сімба ріпаку (способи), норма висіву насіння, виживаність рослин, олійність насіння ріпаку.

Розглянуто формування врожайності ріпаку ярого (РЯ) залежно від способів сівби та норм висіву насіння, які здатні впливати на продуктивність і забезпечувати повноцінне розкриття генетично зумовлених якостей рослин. Аналізується проблема щодо визначення оптимального способу сівби з урахуванням норми висіву насіння РЯ. Встановлено ступінь зв'язків насіннєвої продуктивності посівів РЯ з виживаністю рослин, структурними елементами врожайності, вмістом олії у насінні. На підставі статистичного аналізу з використанням рангового критерію Уоллера-Дункана проаналізовано ефективність досліджуваних градацій норм висіву і способів сівби РЯ. Максимальну врожайність насіння РЯ (2,03 т/га) у середньому за роки досліджень було одержано за поєднання технології вирощування висівом насіння з нормою 2,0 млн шт./га схожих насінин рядковим способом (міжряддя 15 см). Збільшення норми висіву насіння до 2,5 і 3,0 млн шт./га чи зменшення її до 1,5 і 2,0 млн шт./га призводило до зниження врожайності насіння. За збільшення ширини міжрядь до 30 і 45 см урожайність насіння РЯ була дещо нижчою, ніж у варіантах рядкового способу сівби з міжряддям 15 см. Зменшення норми висіву насіння викликало зменшення розбіжності між показниками врожайності насіння, тоді як найбільшу різницю між урожайністю насіння ріпаку за впливу способу сівби відмічено за максимальної норми висіву — 3,0 млн нас./га.

УДК 633.853.52:631.5

2015.2.199. ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРТІВ СОЇ В БЕЗЗМІННИХ ПОСІВАХ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД АГРОПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ / Нікітенко О.В., Поляков О.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 20. — С. 178–182. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545429.

Соя, посіви сої беззмінні, норма висіву, гербіциди Базагран і Хармоні, врожайність сої.

Значне збільшення валового збору зерна сої, важливої для народного господарства України культури, досягалося в останні роки екстенсивним способом — за рахунок розширення посівних площ. Мета дослідження — розробка агротехнічних прийомів вирощування сої у великих об'ємах з максимальною віддачею шляхом впровадження беззмінних посівів. Досліджували вирощування сортів сої різних груп стиглості в беззмінних посівах з обробкою страховими гербіцидами за різної норми висіву у 2011–2013 рр. на полях Ін-ту олійних культур НААН (сортів Спринт і Маша). Ґрунт дослідної ділянки — чорнозем звичайний, середньопотужний, малогумусний. Встановлено, що найбільшу врожайність як у сорту Спринт (1,22 т/га), так і у сорту Маша (1,44 т/га) одержано за вирощування із застосуванням ґрунтового гербіциду Герб (2,5 л/га) та бакової суміші страхових гербіцидів Базагран (2,5 л/га) і Хармоні (5 г/га) з нормою висіву 400 тис. шт./га.

УДК 633.853.52:632.3/4

2015.2.200. СТВОРЕННЯ ВРОЖАЙНИХ СОРТІВ СОЇ З ВИСОКОЮ ОЛІЙНІСТЮ ЗЕРНА ТА СТИЙКІСТЮ ДО УРАЖЕННЯ ЗБУДНИКАМИ ХВОРОБ / Григорчук Н.Ф., Шугурова Н.О. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 20. — С. 101–106. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 545429.

Соя, сорти сої, стійкість сої, хвороби сої, селекція сої.

Наведено результати досліджень зі створення, вивчення та оцінки стійкості ліній та сортів сої селекції Ін-ту олійних культур НААН. За результатами конкурсного сортопробування сої доведено ефективність її селекції на високу врожайність, якість зерна та стійкість до ураження збудниками хвороб. Найбільш шкодочинними із грибних захворювань сої є аскохітоз (*Ascochyta sojaecola* Abramov) та біла гниль (*Sclerotinia sclerotiorum*). Нові сорти сої Галі, Дені, Рапсодія та Ранок мають високу стійкість до збудників хвороб та перевищують стандартні сорти за врожайністю на 7,7–5,3 ц/га. При цьому характеризуються високими показниками якості зерна. Зро-

блено висновки про те, що при створенні нового вихідного матеріалу та на його основі конкурентоспроможних сортів сої рекомендується враховувати важливість поєднання в їх генотипі ознак підвищеної врожайності, якості зерна, а також стійкості до збудників хвороби. Це вказує на ефективність спрямованої селекційної роботи.

УДК 633.854.54:631.5:631.8

2015.2.201. РІСТ І РОЗВИТОК ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЗАСТОСУВАННЯ СТИМУЛЯТОРІВ РОСТУ ПРИ ВИРОЩУВАННІ ЙОГО ЗА РІЗНИХ СПОСОБІВ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ / Оккерт А.В., Поляков О.І., Нікітенко О.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 20. — С. 183–188. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 545429.

Льон олійний, обробіток ґрунту, стимулятори росту, врожайність льону олійного.

Регулятори росту рослин спроможні істотно підвищувати врожай та покращувати якість продукції олійних культур. Вони також підвищують стійкість до несприятливих умов — підвищених температур, нестачі вологи, фітотоксичної дії пестицидів, ураження хворобами. Основний обробіток ґрунту під льон олійний повинен забезпечувати максимальне знищення бур'янів, накопичення вологи, гарні умови для росту кореневої системи, інтенсивного росту і розвитку рослин, сприятливий поживний режим. Наведено основні результати трирічних досліджень з вивчення впливу застосування стимуляторів росту на показники елементів продуктивності та урожайності льону олійного сорту Водограй за різних способів основного обробітку ґрунту. Найбільшу врожайність льону олійного сорту Водограй (1,45 т/га) забезпечило вирощування його по оранці з застосуванням стимуляторів росту за схемою: внесення в ґрунт Агробак плюс (2,0 л/га) + обробка насіння Агробак плюс для насіння (400 мл/т) + обробка по вегетації (фаза "ялинки") баковими сумішами Агробак плюс (2,0 л/га) та Рістконцентрат (0,75 л/га).

УДК 633.854.54:631.52:575

2015.2.202. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ СОРТІВ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО ЗАПОРІЗЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Лях В.О. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 20. — С. 62–71. — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 545429.

Льон олійний, селекція пилкова, мутагенез індукований льону, генетика льону, електрофорез запасних білків насіння.

Представлено методологічну основу створення сортів льону олійного запорізької селекції. Продемонстровано ефективність методів пилкової селекції, індукованого мутагенезу, а також культури пилків *in vitro* у створенні вихідного матеріалу. Показано можливість використання електрофорезу запасних білків насіння для оцінки генотипів. Наведено дані генетичного аналізу кількісних ознак габітусу: висота рослини, кількість бічних стебел і пагонів. Описано перспективи розширення теоретичних основ селекції льону. Встановлено, що відбір у гетерогенній популяції пилку льону суттєво насичує популяції спорофітів, що утворюються в результаті запилення відібраної пилком засухо- і холодостійкими генотипами, а також генотипами з раннім цвітінням. Продемонстровано ефективність фізичних і хімічних мутагенів в індукуванні генетичної мінливості у низці поколінь олійного льону, а також при впливі на генотипи, що раніше піддавалися мутагенній обробці. Встановлено особливості успадкування таких ознак габітусу льону олійного як висота рослини, кількість бічних стебел і пагонів. Запропоновані методичні прийоми дали змогу істотно розширити теоретичну базу селекції льону олійного та підвищити її ефективність.

УДК 633.854.54:631.8:631.51

2015.2.203. ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ РОСЛИНАМИ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СПОСОБІВ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ В ПОЄДНАННІ З ЗАСТОСУВАННЯМ ФІЗІОЛОГІЧНО АКТИВНИХ РЕЧОВИН / Ручка В.О. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 20. — С. 189–197. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 545429.

Льон олійний, способи обробки ґрунту, фізіологічно активні речовини, врожайність льону, сорт льону, добрива.

Поява нових сортів олійного льону — культури, що має широкий спектр використання у медичній, будівельній, хімічній, харчовій промисловості та інших галузях народного господарства, технічних та технологічних засобів, використання широкого спектра дії біологічно активних речовин при вирощуванні потребує і розробки більш досконалих агротехнічних прийомів догляду за посівами цієї культури. Сучасний підхід до використання с.-г. угідь потребує також застосування сучасних систем комплексного та безпечного відповідно до життєдіяльності людини біологічного землеробства. У зв'язку з цим, актуальність мінімального використання агресивних до навколишнього середовища хімічних добрив та засобів захисту рослин не викликає сумнівів. Наведено результати трирічних досліджень впливу способів основного обробітку ґрунту з паралельним застосуванням фізіологічно активних речовин (ФАР) на урожайність та низку показників росту і розвитку льону олійного сорту Водограй. Оптимальним виявився варіант, де проводили оранку плугом ПЛН-3-35 на 22–25 см у поєднанні з обробкою препаратом Агробак плюс, обробка насіння Агробак плюс для насіння, одна обробка по вегетації (фаза ялинки) баковими сумішами Агробак плюс та Рістконцентрат. Урожайність насіння льону у вищезазначеному варіанті в середньому за три роки була 1,45 т/га.

УДК 633.854.78:631.15(477.54)

2015.2.204. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: монографія / Ульянченко О.В., Кондратюк Н.В., Таран О.М.; М-во аграр. політики та продовольства України, Харків. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. — Х.: ХНАУ, 2014. — 194 с. — Бібліогр.: 260 назв. Шифр 545453.

Насіння соняшнику, ефективність виробництва соняшнику, соняшник (Харківська обл.), екологічні складники виробництва соняшнику, логістичне забезпечення виробництва соняшнику.

Наведено результати аналітичних досліджень сучасного стану, тенденцій і динаміки розвитку виробництва насіння соняшнику в Харківській обл. Виявлено зональні особливості формування його ефективності, а також встановлено закономірності зміни інтенсивності виробництва насіння соняшнику. Наведено також наукові та прикладні результати обґрунтування напрямів та шляхів підвищення ефективності виробництва насіння соняшнику в с.-г. підприємствах. Встановлено закономірності впливу концентрації на ефективність виробництва насіння соняшнику, обґрунтовано оптимальні рівні інтенсивності його виробництва за елементами витрат, розроблено коефіцієнт оцінки екологічності виробництва насіння соняшнику, запропоновано методичний підхід до формування логістичної моделі підприємств з виробництва насіння соняшнику.

УДК 633.854.78:631.5:632.954

2015.2.205. ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВИРОЩУВАННЯ СОНЯШНИКУ ПРИ ВИКОРИСТАННІ РІЗНИХ ОБРОБІТКІВ ҐРУНТУ І ГЕРБІЦИДІВ / Ткаліч Ю.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 20. — С. 198–203. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 545429.

Соняшник, обробіток ґрунту, врожайність, економічна оцінка, гербіцид харнес.

Досліджували можливість заміни полищевої оранки на зяб (23–25 см) мінімальним або нульовим обробітком чорнозему звичайного малогумусного з використанням ґрунтових гербіцидів та їх бакових сумішей при вирощуванні соняшнику. Встановлено перевагу оранки над мілким та нульовим обробітком при вирощуванні соняшнику на фоні різних основних обробітків ґрунту з використанням гербіцидів і їх бакових сумішей для контролювання бур'янів. Найвищу врожайність насіння (2,72 т/га) одержали на фоні оранки, за обробітку плоскорізом вона становила 2,32 т/га, мілкою обробітку — 2,06 т/га, а за прямої сівби — 1,70 т/га. Максимальний рівень рентабельності (216,4%) був на оранці з використанням гербіциду харнес.

УДК 633.854.78:631.527.5:632.954

2015.2.206. ПРОДУКТИВНІСТЬ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ ЗАЛЕЖНО ВІД КОМБІНАЦІЙ ВНЕСЕННЯ ГЕРБІЦИДІВ І

Щербаків В.Я., Грицев Д.А. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 20. — С. 210–217. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545429.

Соняшник, гібриди соняшнику, гербіциди Євролайтінг, забур'яненість, фотосинтез, урожайність соняшнику.

Досліджували залежність продуктивності посівів соняшнику від вибору гербіцидів в комбінації із гібридами, що на сьогодні актуально. Показано, що тип гібрида в комбінації з гербіцидами зумовлюють різний рівень і характер забур'яненості (5,6–25,0 шт./м² у фазі 6 пар справжніх листочків). У свою чергу ступінь забур'яненості зумовлює формування листової поверхні і чистої продуктивності фотосинтезу, яка коливається від 6,1 г/м² за добу (на варіанті гібрид Неом + гербіцид Євролайтінг) до 5,1 г/м² за добу (на варіанті гібрид NS-Sumo-2017 і без гербіциду). Найкращий результат у досліді показав гібрид Неом в поєднанні із гербіцидом Євролайтінг. Всі інші варіанти (Одеський 249 та Пантера, NS-Sumo-2017 та Грізний Експерт, Сюжет та Рейтар) поступалися та мали майже однакові показники і суттєво не відрізнялись один від одного.

УДК 633.854:577.112.083

2015.2.207. ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛІМОРФІЗМУ КОМПОНЕНТНОГО СКЛАДУ ЗАПАСНИХ БІЛКІВ ГІБРИДНОГО НАСІННЯ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО / Махно Ю.О. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 20. — С. 81–84. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 545429.

Селекція льону олійного, поліморфізм білкових компонентів, гібрид першого покоління, насіння льону, гібридизація льону, електрофорез.

Ефективність селекції льону олійного залежить від залучення в селекційний процес джерел з високим рівнем їх цінних ознак, які генетично контролюються. Вирішенню цієї задачі сприяє відстеження прояву алельних варіантів запасних білків, які контролюють ці ознаки, та встановлення закономірностей їх успадкування при гібридизації. У самозапилюючих, до яких відноситься льон олійний, популяція досить швидко досягає рекомбінаційного насичення і блоки білків можуть бути ефективними генетичними маркерами при підборі пар для гібридизації або оцінці незнайомих генотипів. Проведено дослідження щодо встановлення порівняння поліморфізму за компонентним складом запасного білка гібридів першого покоління у льону олійного з батьківськими компонентами для відслідкування певної закономірності успадкування окремих білкових компонентів. Визначено певні відмінності за компонентним складом у спектрах гібридних насінин першого покоління на відміну від електрофоретичних спектрів батьківських форм. Встановлено домінування материнської форми в спектрах запасного білка гібридів першого покоління у комбінаціях Айсберг×20034 за I, II, III, IV зонами та комбінації 20034×Айсберг за I, Ia, II, III, IV, V білковими зонами. Зазначено, що білковий компонент IIa зони материнської форми зразка з гібридом 20034 не успадковується.

УДК 633.863.2:631.53.04

2015.2.208. ПРОДУКТИВНІСТЬ САФЛОРУ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СТРОКІВ СІВБИ ТА ГУСТОТИ СТОЯННЯ РОСЛИН / Єрмаков А.С., Поляков О.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 20. — С. 158–162. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 545429.

Сафлор, сімба сафлору, густина стояння рослин, елемент продуктивності, урожайність сафлору, олійність сафлору.

Наведено результати трирічних досліджень щодо вивчення впливу строку сівби сафлору та густоти стояння рослин на формування його врожайності. Визначено показники елементів продуктивності сорту сафлору Живчик у двофакторному польовому досліді. Найбільшу врожайність (1,43 т/га) одержано за умов більш ранньої сівби сафлору (1-ша декада квітня) та густоти стояння рослин 230 тис./га на період збирання. Строки сівби та норми висіву вплинули на ріст, розвиток та продуктивність сафлору сорту Живчик. Найбільша середня врожайність за три роки — 1,43 т/га за першого строку сівби.

УДК 633.88:632.51

2015.2.209. ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ АДВЕНТИВНИХ ВИДІВ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН НА АГРОФІТОЦЕНОЗИ / Шевченко Т.Л., Глуценко Л.А. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 3. — С. 17–19. — Бібліогр.: 11 назв.

Рослини лікарські, бур'яни, адвентивні види-інтродуценти, флавоноїди, гірчак (сахалінський і японський).

Проведено обстеження та облік забур'яненості сівозмін лікарських рослин адвентивного виду для оцінки стану та розміщення популяцій: гірчак сахалінський або сахалінська гречка (*Polygonum sachalinensis*) і гірчак японський (*Polygonum cuspidatum*). Гірчак сахалінський (ГС) — далекодальній вид, який культивують як декоративну рослину. У надземній частині ГС виявлено протеїни, рутин, аскорбінову кислоту, клітковину, солі фосфору і кальцію, дубильні речовини. Рослина має антибактеріальну активність. Молоді пагони згодують великій рогатій худобі й коням. Здерев'янілі стебла використовують як паливо. Гірчак японський (ГЯ) є багаторічною трав'янистою рослиною заввишки 1,5–2 м, іноді до 3 м. В Україну ГЯ завезено з Європи у XIX ст. як декоративний вид. Трапляється на території парків, садів, у межах населених пунктів, біля водойм. Кореневища ГЯ в народній медицині використовують для профілактики тромбозів, як проносний засіб та як джерело рослинного барвника. Дослідженнями встановлено, що зазначені адвентивні види дуже поширені на території України, але фактично не використовуються у народному господарстві, хоча можуть бути важливою базою для фармацевтичної промисловості. За умов використання адвентивних та інвазійно небезпечних видів одночасно здійснюється контроль за їх чисельністю в місцях їх значного поширення.

634.1/.8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 634.11:632.11(477.41)

2015.2.210. ЯК ВПЛИВАЄ КЛІМАТ / Кондратенко Т. // Садівництво по-українськи. — 2015. — № 2. — С. 24–26.

Кліматичні зміни, Київщина, яблуні, цвітіння яблунь, дозрівання яблук, сорти яблуні.

Представлено порівняльний аналіз динаміки агрометеорологічних чинників за останні 34 роки (1981–2014) та термінів настання і тривалості основних етапів розвитку в сортів яблуні поширених на Київщині, а саме: Папіровка (літн.), Антонівка звичайна, Слава Переможцям (осін.), Кальвіє сніговий, Рубінове Дуки (зимові), Айдаред (пізньозим.), щеплені на сіянцях Антонівки звичайної, або на підщепі 54-118 (ДГ "Новосілки" ІС НААН). Розглянуто зміни температури повітря,

які засвідчили, що всі зимові місяці досліджуваного періоду були теплішими, ніж у 50–70-ті роки минулого століття. Найбільше потепління характерне для січня, найменше — для грудня. За останні 10 років на Київщині січень потеплішав у середньому на 2,1%, березень — на 1,6, у теперішній час листопад — на 1,9°C. Охарактеризовано опади. У кожному 10-літті виділялись 1–2 роки з кількістю опадів, меншою від річної норми на 60–80 мм та 3–4 роки — з більшою на 102–135 мм. У цілому за 1981–2014 рр. узимку рівень опадів підвищився на 17–20% порівняно з кліматологічною нормою (КН), весною змін майже не спостерігалось, проте літо стало сушішим. Опади восени у період 1981–1990 рр. — на рівні КН, але за останні 2 десятиліття їх випало більше на 21 і 24 мм

відповідно. Проаналізовано цвітіння яблунь, досягання плодів. Зазначено, що впродовж 1981–2014 рр. на Київщині тривалість періоду із середньодобовою температурою повітря 5°C та вище зросла на 8 діб. Істотне зростання ефективних температур до 5°C і вище, а також суми активних температур до 10°C і вище призвело до більш раннього, на 4–5 днів, початку цвітіння, не вплинуло на тривалість цієї фази та скоротило на 5–12 днів міжфазний період закінчення цвітіння — знімальна стиглість плодів. Так, в останні 8 років (2007–2014) на Київщині стали досягати раніше на 10–15 днів яблука сортів Амулет, Флоріна, Едера, Елізе.

УДК 634.11:632.4/934

2015.2.211. БОРОШНИСТА РОСА ЯБЛУНІ / Маковкін І. // Садівництво по-українськи. — 2015. — № 2. — С. 16–17.

Яблуня, борошниста роса, захист яблуні, хвороби яблуні, конідії.

Для борошнистої роси (БР) характерним є хронічний перебіг, що виснажує яблуню та знижує поточні і майбутні врожаї. Конідії (К.) утворюються ще рано навесні у закритих уражених бруньках, а під час розпускання листків і цвітіння яблуні набувають масового розвитку. Хронічне ураження БР може знижувати врожай на 50–80%. Описано способи захисту яблуні від БР шляхом комплексу агротехнічних, хімічних і селекційних заходів. Високу стійкість до БР мають сорти Амулет, Арбат, Брігдам Делішес, Вільямс Прайд, Внучка, Гала, Гала Маст, Гарант, Глостер, Голд Раш, Едера, Імрус, Скіфське золото, Флоріна, Ревена, Редфрі, Ремо, Лігол, Перлина Києва та Пінова. Наведено сорти з високою та середньою сприйнятливістю до БР. При їх вирощуванні агротехнічними заходами є зрізання уражених пагонів як узимку, так і навесні, після розпускання бруньок і наприкінці цвітіння. З огляду на те, що конідії БР не втрачаючи життєздатності здатні долати відстань до 1 км, уражені та зрізані гілки спалюють. Надлишок азотних добрив послаблює стійкість дерев до БР, калійні і фосфорні — навпаки. Фунгіцидні обприскування проти БР рекомендують проводити у фазі розпускання бруньок (зелений конус), відокремлення бутонів (перед цвітінням), відразу після цвітіння та 3–4 рази протягом літа з інтервалом 12–14 днів (загалом 5–6 обприскувань). За посушливої, спекотної погоди на цих сортах інтервал між обприскуваннями відразу після цвітіння та кількома наступними доцільно скоротити до 6–8 днів. На стійких до БР сортах обприскування здійснюється залежно від ступеня ураження дерев (1–2 рази). В Україні станом на 2014 р. зареєстровано 78 дозволених фунгіцидних препаратів, серед яких 52 рекомендовано проти БР (більшість мають комплексну захисну дію). Вказано діючі речовини цих фунгіцидів.

УДК 634.22:631.526.3:581.1

2015.2.212. ПРОДУКТИВНОСТЬ И ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ПЛАСТИЧНОСТЬ СЛИВЫ (*PRUNUS DOMESTICA*) В НЕСТАБИЛЬНЫХ УСЛОВИЯХ СРЕДЫ / Заремук Р.Ш. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2015. — Т. 50, № 1. — С. 85–91. — Библиогр.: 21 назв.

Слива (Краснодарський край), урожайність сливи, екологічна генетика сливи, адаптивність сливи.

Об'єктом дослідження були основні районовані (Краснодарський край) сорти сливи: Кабардинська рання, Ренклюд Альтана, Угорка італійська, Анна Шпет, Угорка ажанська, Тулеу Грас і Стенлей. Високу врожайність спостерігали в усіх плодowych зонах у сортів Стенлей (165–170 ц/га), Анна Шпет (115–145 ц/га) і Кабардинська рання (130,4–147,9 ц/га), а низьку — в Угорки ажанської та Угорки італійської. Встановлено, що вплив генотипу на врожайність сливи становив 51,6%, погодні умови року — 28,7, а взаємозв'язок цих факторів — 17,2%. Проте певний вплив мали супутні чинники — схема садіння, типи формування крони, системи мінерального живлення, захист від хвороб і шкідників. Визначено, що маса плоду тісно пов'язана з погодними умовами року та стрес-факторами в період вегетації (дефіцит тепла і вологи на стадіях зав'язі, формування та досягання плодів). При цьому частка впливу умов року на масу плоду становила 41,6%, сорту — 37,5%, їх взаємозв'язку — 20,8%. Одержаний коефіцієнт регресії врожайності >1 характеризує досліджувані сорти як інтенсивні, які реагують на нові елементи вирощування — щільні схеми садіння, сплюснені формування

крон дерев, інтегровані системи захисту та ін. Найбільш пластичні, адаптовані і продуктивні сорти — Кабардинська рання і Стенлей.

УДК 634.7:631.529

2015.2.213. ОПЫТ ИНТРОДУКЦИИ НОВЫХ КОММЕРЧЕСКИХ СОРТОВ ЯГОДНЫХ КУЛЬТУР / Змийчук С. // Овощеводство. — 2015. — № 4. — С. 51–53.

Ягідні культури, селекція плодово-ягідних, сорти комерційні, ліцензування сортів, реєстр сортів, права власника-селекціонера, сертифікат.

Висвітлено досвід щодо реєстрації та поширення нових комерційних сортів (НКС) ягідних культур в Україні (ТОВ “ФруТек”). Акцентується, що на сьогодні селекція нових сортів більшості с.-г. культур здійснюється шляхом залучення приватного капіталу. Напрями селекції щодо якості продукції: розмір плодів, їх форма, забарвлення, смак, аромат, транспортабельність, лежкість; господарськи-виробничі ознаки: урожайність, сезон збору врожаю, продуктивність виробничника при зборі врожаю (розмір ягоди, довжина ніжки суцвіття/латеральної гілки, легкість відриву ягоди, наявність колючок, щільність кластера), придатність до механізованого збору (габітус рослини, легкість відриву ягоди, щільність м'якоти ягоди тощо). Важливими напрямками селекції також є: адаптація до умов навколишнього середовища (морозо- та посухостійкість, період цвітіння, кількість годин низьких температур для ініціалізації генеративних бруньок), стійкість до шкідників та хвороб. Описано особливості ліцензування нових сортів, правила “доступу” до НКС (нові клубні сорти), які виведено за рахунок фінансування кооперативом виробничників. Зауважується, що на відміну від “клубних” доступ до новостворених сортів за відкритими селекційними програмами вільний, але бажаючи розмножити їх мусять придбати ліцензію та виплачувати певну суму роялті з кожного вирощеного у розсаднику та проданого саджанця. Зібрані доходи використовують для вдосконалення селекції та створення нових сортів з вищою врожайністю, кращими смаковими якостями та підвищеною стійкістю до хвороб. Наявність у розсадника ліцензії гарантує відповідність саджанця заявленому сорту та якості і фітосанітарну чистоту посадкового матеріалу. Охарактеризовано правила реєстрації сортів та захист прав власника-селекціонера.

УДК 634.712:631.53.03

2015.2.214. МАЛИНА З КАСЕТ / Босий О. // Плантатор. — 2015. — № 2. — С. 88–90.

Малина, саджанці касетні, фітосанітарні заходи.

Для вирощування касетних саджанців малини (КСМ) використовують маточне середовище вищих репродукцій базового чи добазового рівня. Такий маточний матеріал (ММ) вирощують у контейнерах із субстратом у теплиці або відкритому ґрунті, дотримуючись фітосанітарних вимог. Окрім обов'язкового контролю карантинних патогенів і вірусів, ММ періодично обстежують і вибраковують екземпляри, які мають ознаки “розсіпання ягоди”, що переважно спостерігається в нових сортах, які ще не повністю досягли генетичної стабільності. Пророщують ММ у контейнерах із стерилізованим субстратом. Щойно пагінець досягає поверхні субстрату, його зрізують і висаджують у касету для укорінення, яке в умовах штучного туману триває 2–3 тижні. Потім КСМ дорощують до стандартного розміру і загартовують. Коренева система готового до садіння в поле саджанця має повністю утримувати субстрат касети, а наземна — становити 10–20 см. Допускаються КСМ і більшого розміру, проте такі рослини потребують ретельнішого догляду і частого поливу. Закладають плантації влітку або восени. За літнього садіння КСМ забезпечують регулярні поливи, бо коренева система касетних саджанців заглиблена у ґрунт лише на 5–6 см. Описано особливості мульчування рядів перепрілою тирсою, плівкою. За садіння КСМ ремонтантних сортів у першій половині літа та забезпечення належного догляду восени можна одержувати перший врожай, проте комерційний — наступного року. Так, для нових ремонтантних сортів Рафцакко-Хімбо-Топ, Джон Джей® чи БП1-Аміра® врожай наступного року становитиме 12,0–18,0 т/га залежно від догляду. Літні сорти малини на 3-й рік після садіння формують максимальну густоту та повну продуктивність — 14,0–20,0 т/га (сорта: Глен Емпл, Глен Файн, Октавія).

УДК 634.72:632.3/4:632.934

2015.2.215. ХВОРОБИ СМОРОДИНИ Й АГРУСУ / Вергелес П., Пінчук Н. // Плантатор. — 2015. — № 2. — С. 92–94.
Смородина чорна, порічки, агрус, препарати захисту рослин, хвороби смородини й агрусу.

Загальна площа насаджень чорної смородини (ЧС) у спеціалізованих господарствах України становить 2362 га та 2797 га — у приватному секторі. Площі агрусу (А.) відповідно 30 та 984 га. Описано основні поширені хвороби та заходи щодо запобігання (обмеження) їх розповсюдження. Антракноз має у циклі розвитку збудника конідіальну, сумчасту й мікроконідіальну стадії; найчутливішими є порічки. Рекомендують обприскування порічок, ЧС та А. 1%-м розчином ДНОК, р.п. (8,0 кг/га) — у період до розпускання бруньок; у період вегетації — мідним купоросом 98–99,1% — м.п. (10 кг/га) або Топсином М, з.п. (1,0 кг/га). Аналогічно описано борошнисту росу, септоріоз (біла плямистість), бокальчасту іржу, махровість, молочний блиск, вертицильозне в'янення, американську борошністу росу, стовпчасту іржу, аскохітоз, філостиктоз. Охарактеризовано профілактичні та лікувальні особливості відповідних препаратів: мідний купорос, Айрон, Топаз, Топсин, Купросат, Триходермін тощо.

УДК 634.723:631.523

2015.2.216. ПОЛИМОРФИЗМ МИКРОСАТЕЛІТНИХ ЛОКУСОВ У СОРТОВ ЧЁРНОЙ СМОРОДИНЫ (*RIBES NIGRUM L.*) ИЗ КОЛЛЕКЦИИ ВНИИСПК / Пикунова А.В., Князев С.Д., Бахотская А.Ю., Кочумова А.А. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2015. — Т. 50, № 1. — С. 46–54. — Библиогр.: 21 назв.

Смородина чорна (Росія), генотипування мікросателітних локусів.

Об'єктом дослідження були 27 сортів чорної смородини (ЧС) Всеросійського НДІ селекції плодівих культур (ВНДІСПК). Показано використання мікросателітних маркерів для оцінки міжсортного поліморфізму, визначення генетичної подібності між сортозразками, перевірки родоводів у форм ЧС. Установлено високий поліморфізм мікросателітних локусів, виявлено рідкісні алелі, що дало змогу одержати унікальний мультилокусний профіль для кожного протестованого зразка. Наведено дані, які свідчать про перспективність застосування протестованих маркерів при оцінці генетичного різноманіття генофонду чорної смородини, а також для розробки методів ідентифікації і паспортизації сортів, що може бути використано для захисту авторських прав селекціонерів.

УДК 634.77:631.526.3

2015.2.217. РАННЕСПЕЛЫЕ СОРТА ЗЕМЛЯНИКИ САДОВОЙ / Павлюк В. // Овощеводство. — 2015. — № 4. — С. 44–46.

Суниця садова (Київщина), сорти суниць ранні.

Представлено порівняльну оцінку ранньостиглих сортів суниць садової української та зарубіжної селекції: американський — Хонеой, італійський — Клері, англійський — Кристін, українські — Ольвія, Розана київська, Веселка та ін. Результати порівняння у 2014 р. засвідчили, що серед надраних і ранніх сортів та елітних форм суниць садової кращими за врожайністю виявились Веселка, Розана київська та Кристін (15,9 т/га, 15,6 та 12,3 т/га відповідно). За величиною маси ягід та їх товарністю переважали Кристін та елітні форми — 04-3-16 та 04-4-18 (16,5; 15,4 і 15,3 г відповідно). Наведено детальні показники продуктивності кращих сортів та елітних форм суниць садової на Київщині у надмірно вологому сезоні 2014 р. (вищеназвані, а також 04-5-34, 05-2-13, Алба, Елеганс, 03-7-20, 04-3-28, Ельсанта, Вайбрант). Зазначено, що сорти української селекції Ольвія та Розана київська є найбільш прибуткові серед досліджених щодо десертного напрямку споживання при вирощуванні у відкритому ґрунті та під плівковим покриттям.

УДК 634.8.001.12(477)

2015.2.218. ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ЗБІЛЬШЕННЯ ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА ВИНОГРАДУ В УКРАЇНІ / Костенко В.М. // Виноградарство і виноробство: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2014. — Вип. 51. — С. 157–163. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 545406.

Виноградні насадження (Україна), програма виноградарства, виноробство, виноград зимостійкий.

Проаналізовано стан виконання Програми розвитку галузі виноградарства та виноробства України до 2015 р. та визначено напрями на перспективу. Висвітлено площі виноградних насаджень (ВН) у регіонах (Одеська, Миколаївська, Херсонська, Закарпатська і Запорізька області) та валове виробництво винограду за 2001–2013 рр. Планується у найближчі роки закласти 18 тис. га виноградників столових сортів додатково до наявних, які при врожайності 15 т/га забезпечать імпортозаміщення та різницю між нормою і фактичним споживанням. Загальна потреба у закладанні ВН становить ≈130 тис. га, зокрема: 15 тис. га для заміни наявних ВН віком понад 25–30 років, 18 — столових сортів додатково, 6 — для забезпечення сировиною виробництва винопродукції інших видів, 68 тис. га — для повного забезпечення виробництва вітчизняними коньячними спиртами, виготовлення коньяку в Україні. При цьому ВН передбачається розмішувати не лише у вищевказаних областях та АР Крим, а і за їх межами (Дніпропетровська і Донецька області), використовуючи зимостійкі сорти та клони (Цитронний Магараха, Мускат одеський, Одеський чорний, Біанка, Спартанець Магараха, Цвітотний, Піфос, Фронтіньяк, Рубіана, Женева Ред 7, Маршал Фош, Сент Кру, Ла Креснт, Шамбурсен, Челоіз, Відаль Блан, Трамінетт, Каога вайт, Мускат аксайський, Платовський, Мускат придонський, Станичний, Раздорський білий, Августа, Шатен, Магія, Денисовський та ін. Таким чином, до 2015 р. щорічне садіння 10 тис. га молодих ВН дасть можливість Україні довести їх площі до 200 тис. га та щороку одержувати понад 2 млн т валового виробництва винограду, створити додатково понад 1 млн робочих місць і сприяти розвитку соціально-побутової сфери на селі, а також стати однією з провідних європейських виноробних держав.

УДК 634.8:631.526.3/527.5:631.544.4

2015.2.219. АГРОБИОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА СОРТОВ И ГИБРИДНЫХ ФОРМ ВИНОГРАДА ПРИ ВЫРАЩИВАНИИ В ПЛЁНОЧНОЙ ТЕПЛИЦЕ / Дикань А.П. // Виноградарство і виноробство: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2014. — Вип. 51. — С. 84–100. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 06 545406.

Виноград (Херсонщина), теплиці (виноград), сорти і гібриди винограду.

Дослідження проведено в с. Веселе (Береславський р-н, Херсонська обл.) — ЛПГ "Павлівське" (2009–2011 рр.). Розглянуто ефективність вирощування у плівковій теплиці сортів і гібридних форм (ГФ) винограду: Аркадія, Дунав, Кодранка, Лора, Новий подарунок Запоріжжю, Страшенський, Спорт-2. Проаналізовано строки сокоруху, розпускання бруньок, цвітіння, ріст і достигання ягід, листопад і споживчу стиглість винограду, а також урожайність сортів. Установлено економічну ефективність вирощування винограду в теплицях. У 2011 р. врожайність найбільшою була у сорту Аркадія — 393,0 ц/га, а найменшою у ГФ Новий подарунок Запоріжжю — 212,0 ц/га. Ціна реалізації грон мінімальною була у ГФ Спорт-2 — 10,00 грн/кг, а максимальною — у сорту Дунав — 30,00 грн/кг. Собівартість 1 ц винограду коливалась у межах від 330,00 грн (сорт Лора) до 420 грн (Спорт-2). Найбільший чистий прибуток з 1 га одержано від сорту Страшенський — 940355 грн, а найменший — від ГФ Спорт-2 — 191400 грн. У контрольного сорту Аркадія та сорту Лора він становив 848800 та 797810 грн відповідно. У висновках визначено, що гібридну форму винограду Спорт-2 недоцільно вирощувати у плівковій теплиці з причин пізнього достигання грон та низької його вартості. Зауважується, що необхідно виключити з вирощування у теплицях ті сорти й гібридні форми, які мають функціонально жіночий тип квітки.

УДК 634.8:631.541:667.621

2015.2.220. ОЦІНКА СТУПЕНЯ ВПЛИВУ НОВИХ ЗАХИСНИХ МАТЕРІАЛІВ НА РЕГЕНЕРАЦІЙНО-ВІДНОВНІ ПРОЦЕСИ ЩЕП ВИНОГРАДУ / Зеленьська Н.М., Подуст Н.В., Гогулінська О.І. // Виноградарство і виноробство: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2014. — Вип. 51. — С. 117–125. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 06 545406.

Виноград, щепи винограду, воски для щеплення, плівка, калусоутворення щеп.

Запропоновано формулу для розрахунку подальшої оцінки впливу нових восків для щеплення і фоторуйнівних плівок на

інтенсивність калусоутворення щеп винограду (ННЦ "ІВІВ ім. В.Є. Таїрова", 2009–2013 рр., сорт Загадка, підщепа — Р × Р101-14). Доведено, що для достовірної експрес-оцінки впливу на калусогенез щеп винограду доцільно використовувати показник R — стимулювальну ефективність прийому. За наявності стимулювальних властивостей (СВ) прийому показник ступеня стимулювання $R > 0$, при $R = 0$ вони будуть відсутні, при $R < 0$ проявляється інгібуюча дія. Для парафінування апікальних частин щеп винограду рекомендується використовувати спеціальні воски для щеплення норвезької фірми "Norsk Wax": Проагрівакс Гормон, суміш Проагрівакс Гормон + Проагрівакс Білий та російської фірми НВФ "Шар" — Ант-002-7С, суміш Ант-002-7С + Ант-001-6. Їх застосування з подальшою закритою стратифікацією щеп зумовлює утворення кругового калусу у щеп на 92–100%. Для ізоляції апікальних частин щеп винограду можна застосовувати і сучасні фоторуйнівні плівки. Оптиміальними є плівки "Buddy Tape", "Medifilm". Також можна використовувати і "Professional Grafting Tape" та Черенок, товщиною 60 мкм, але за умови їх фіксації на щепках. Їх застосування з подальшою відкритою стратифікацією щеп винограду сприяє утворенню щеп із круговим калусом — на 80–92%.

УДК 634.8:631.81.095.337

2015.2.221. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПРЕПАРАТІВ "АКВАМІКС" ТА "ГУМІФІЛД" ПРИ ВИРОЩУВАННІ ВИНОГРАДУ СОРТУ ФЕТЯСКА БІЛА / Каменева Н.В. // Виноградарство і виноробство: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2014. — Вип. 51. — С. 136–138. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 545406.

Виноград сорту Фетяска біла, мікродобрива, урожайність і якість винограду.

Польові дослідження проведено на виноградниках сорту Фетяска біла у ФГ "Терра" Болградського р-ну Одеської обл. Схема садіння — $3 \times 1,25$ м, формування куща — Гюйо. Показано доцільність застосування мікродобрив — стимуляторів росту: Аквамікс та Гуміфілд шляхом позакореневої обробки кущів винограду. У результаті за два роки (2012–2013) найбільшу врожайність (10,6 т/га) одержано при застосуванні препарату Гуміфілд, що на 29,9% більше за контроль. Урожай при цьому становив 3,98 кг з куща (у контролі на 0,9 кг менше), а концентрація цукрів за Гуміфілду була 217,4 г/дм³ (у контролі — на 24,6 г/дм³ менше). Водночас застосування у 2-му варіанті Акваміксу дало врожайність 10,0 т/га (більше контролю на 22,0%), урожай з куща — 3,76 кг (на 0,68 кг більше), концентрація цукрів у соку ягід підвищилась на 16,9 г/дм³ і становила 210,2 г/дм³. Маса грона ягід при обробці Гуміфілдом також була найвищою — 120,1 г (за Акваміксу — 118,5 г, контролю — 113,1). Валовий прибуток з 1 га за Гуміфілду був вищий на 8129,25 грн, а за Акваміксу — на 6489,5 грн, ніж у контрольному варіанті, де обробіток мікродобривами не проводили.

УДК 634.8:632.913

2015.2.222. ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАХИСТУ ВИНОГРАДУ ВІД СИСТЕМНИХ ХВОРОБ З МЕТОЮ ЗДІЙСНЕННЯ ФІТОСАНІТАРНОГО КОНТРОЛЮ ЗА СТАНОМ НАСАДЖЕНЬ ВИНОГРАДУ / Конуп Л.О., Чистякова В.Л., Конуп А.І., Ніколаєва Н.І. // Виноградарство і виноробство: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2014. — Вип. 51. — С. 154–157. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 545406.

Виноградні саджанці імпорتنі, хвороби винограду, фітоплазма, уетипіоз, бактерії Agrobacterium vitis, фітосанітарний контроль.

Проведено фітосанітарне обстеження понад 150 га виноградних насаджень в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях щодо ураженості грибовими, фітоплазмовими хворобами і збудником бактеріального раку (БР). Виявлено небезпечні хвороби, які призводять до значних економічних та екологічних збитків: фітоплазмоза інфекція, уетипіоз та БР. Латентна ураженість збудником БР досягає 30% залежно від сорту та походження садивного матеріалу. Встановлено, що одним із джерел поширення патогенних агробактерій, фітоплазми та уетипіозу є імпортований садивний матеріал (СМ). Причина — до системи сертифікації СМ, прийнятої Європейським Співтовариством, не входить тестування рослин на наявність збудника БР винограду, унаслідок чого СМ

може містити бактерію *A. vitis*. Симптоми хвороби проявляються на саджанцях з латентною інфекцією на 2–3-й рік після садіння. З ураженням СМ збудник БР потрапляє до ґрунту, а інфікована ділянка може довгий час залишатись резервуаром *A. vitis*. З огляду на те, що природно-кліматичні умови півдня України, на противагу найбільшим виноградарським країнам Європи (Італія, Франція, Німеччина), сприятливіші для адаптації та поширення збудника БР, обов'язковим має бути тестування сертифікованого садивного матеріалу на наявність *A. vitis*.

УДК 634.8:632.952

2015.2.223. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ АССОРТИМЕНТА ФУНГИЦИДОВ ДЛЯ ЗАЩИТЫ ВИНОГРАДА ОТ БОЛЕЗНЕЙ / Баранец Л.А. // Виноградарство і виноробство: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2014. — Вип. 51. — С. 16–28. — Бібліогр.: 33 назв. Шифр 06 545406.

Виноградні насадження, токсичність хімічних сполук, фунгіциди, хвороби винограду, захист винограду.

Представлено класифікацію комбінованих фунгіцидів (Ф.) для захисту винограду від хвороб. Охарактеризовано спектр їх дії. Серед нових дозволених препаратів: Вівандо, Кантус, Талендо 20, Скала 40 SC, Валіс М, Кабріо Топ, Колліс, Нативо 75 WG, Принцип 90 SC, Світч 62,5 WG та ін. Зауважується, що надмірне захоплення Ф. азолової групи при відмові від контактних, особливо мідеумісних, не забезпечує надійний захист від низки хвороб, особливо оїдіуму, мілдою, сірої гнилі, та зумовлює формування резистентності у патогенів. При цьому збільшилась шкодочинність чорної плямистості, антракнозу, краснухи і хвороб інфекційного всихання (чорний рак, еutipоз, еска). Нові вдосконалені препарати знижують токсичне навантаження (ТН) на виноградні насадження. Так, за використання мідеумісних Ф. значно знизилось ТН і становить 720–3850 мг д.р./га, сіркоумісних — 3200–4800, дитиокарбаматів — 1530–1750, триазолів — 180–225 мг д.р./га, за групи стробілуринів — 130–250 мг д.р./га, а групи Ф. нового асортименту — не більше 90–170 мг д.р./га. В останні роки в Україні зареєстровано чимало препаратів на основі одних і тих же діючих речовин (д.р.) — металаксил, манкоцеб, триадимефон, карбендазим, флутриафол, метирам, тіофанат-метил, крезоксим-метил, цимоксаніл, тебуконазол, пропінеб тощо. За відсутності інформації про їх властивості рекомендується використовувати тільки оригінальні препарати відомих фірм-виробників, щоб уникнути негативних наслідків від невивчених хімічних сполук.

УДК 634:632.95:631.95

2015.2.224. БІОПРЕПАРАТИ — ПОМІЧНИКИ / Патица Т. // Садівництво по-українськи. — 2015. — № 2. — С. 21–22.

Біопрепарати в садівництві, фунгіциди, інсектициди.

У сучасному садівництві для захисту плодових культур від шкідників та хвороб успішно застосовують препарати (П.) з пролонгованим ефектом у вигляді біологічних фунгіцидів та інсектицидів. В Україні їх виготовляють кілька підприємств та науково-дослідних установ. Зокрема, біофунгіциди — Фіто Доктор, Триходермін та Гаубсин; біодобриво — стимулятор росту Азогран; хелатні мікроелементи серії Урожай; біоінсектициди — Колорадоцид й Актарофит, а також ад'юванти та ін. Універсальним біотехнологічним П. з антимікробною, антифунгальною та рістстимулювальною дією є Гаубсин — надійний превентивний і лікувальний засіб із цільовим призначенням проти багатьох збудників хвороб плодових, зокрема моніліозу, кучерявості листя, білої плямистості, парші, борошнистої роси, плодових гнилей, бактеріозів, а також проти кокомікозу кісточкових культур, чорного раку і бурії дірчастої плямистості. Описано технологію застосування Гаубсину, який сумісний з інсектицидами, гербіцидами, біопрепаратами, добривами, а також з хімічними фунгіцидами, окрім тих, що містять мідь та ртуть. Зазначено, що синергічна дія препаратів Фіто Доктор, біогентом якого є бактерії групи *Bacillus subtilis* та Триходермін — біоагент з антагоністичними властивостями *Trichoderma lignorum*, забезпечують високу біологічну ефективність у контролі фітопатогенів *Erwinia*, *Fusarium*, *Phytophthora*, *Pythium*, *Pyrenophora*, *Rhizoctonia*, *Septoria*, *Verticillium* та ін. Триходермін пригнічує розвиток фітопатогенів шляхом прямого паразитування, конкуренції за субстрат, виділяє ферменти (хітіназа, целюлоза, глюконаза)

та ін., антибіотичні речовини (аламетицин, глітоксин), які стримують розвиток збудників хвороб. Препарат посилює процеси амоніфікації, нітрифікації, мобілізації фосфатів

речовин, стимулює рослини, підвищує стійкість до факторів довкілля, у т.ч. хвороб. Описано технології застосування Триходерміну та Фіто Доктора.

635.1/.8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ХАРЕБА В.В.

УДК 635.11:631.17:631.531.02:631.559

2015.2.225. ПРОДУКТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАСІННЄВИХ РОСЛИН БУРЯКУ СТОЛОВОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ / Корнієнко С.І., Терехіна Л.А., Куц О.В., Урюпіна Л.М. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2014. — № 3. — С. 44–48. — Бібліогр.: 6 назв.

Буряк столовий, насінники буряку столового, зрошення краплинне, урожайність буряку столового.

Розроблено енергоефективні елементи технології виробництва насіння буряку столового сортотипу Бордо в умовах Східного Лісостепу України, які включають спосіб зрошення (краплинний, 70–65% НВ), удобрення (локально $N_{15}P_{30}K_{60} + N_{15}$), фертигацію (фаза 3–4-х справжніх листків, пучкова стиглість, початок стеблуння й цвітіння), використання ряду зі стандартними маточними коренеплодами діаметром 61–100 мм маточників-штеклінгів діаметром 41–60 мм, що забезпечують підвищення рівня врожайності в середньому за фракціями до 1,89 т/га. З'ясовано, що найефективнішим було внесення в один строк суміші мікроелементів $Zn+B+Mo$, у два строки — суміші $Zn+B$. Додаткові позакореневі підживлення насінників буряку столового сумішшю мікроелементів $Zn+B+Mo$ в один строк та $Zn+B$ у два строки по фону локального застосування $N_{30}P_{30}K_{60}$ сприяють збільшенню врожайності насіння на 220–251 кг/га, одержанню умовно чистого прибутку до 36,4 тис. грн/га, зростанню рівня рентабельності — до 180%.

УДК 635.13:631.5(477)

2015.2.226. ПОПУЛЯРНИЙ КОРЕНЕПЛОД / Слепцов Ю. // Овощеводство. — 2015. — № 4. — С. 16–18.

Морква, сорти моркви, вирощування моркви, збирання врожаю моркви, зберігання моркви.

Висвітлено питання щодо сортового різноманіття та особливостей технології вирощування моркви (М.). Зазначено, що в Реєстрі нараховується понад 110 сортів цієї культури. Практично всі сучасні сорти, особливо гібриди, вирізняються підвищеним потенціалом урожайності, придатні для механізованого збирання, стійкі до розтріскування і цвітухи. Ранні, як правило, йдуть на пучкову продукцію, а деякі із середньо- і пізньостиглих — придатні для переробки. Кожна селекційно-насінницька компанія пропонує низку перспективних сортів: Редко, Дордонь F₁, Бюро, Лагуна F₁, Сіркана F₁, Джерада F₁, Олімпус, Веста F₁, Балтимор F₁, Кардіф F₁, Белград F₁ (один з найкращих для переробки на сік і дитяче пюре) та ін. Залежно від сортових особливостей розрізняють декілька сортотипів М.: Нантська, Флакке (Валерія), Шантане і Берлік-кум. Основний обробіток ґрунту під М. має враховувати дві особливості культури — критичну залежність від бур'янів і вимогливість до аерації, що потребує створення пухлого, родючого орного шару глибиною 25–30 см. За зяблевого обробітку можливі варіанти як поліпшеного зябу, так і напівпару. Найбільшого поширення набули сьогодні сівалки з пневматичним і пневмомеханічним висівальними апаратами. Найпопулярнішими є 2- і 4-рядкові стрічкові схеми з міжряддями 60–70 см (між рослинами в ряду — 7 см). Одночасно з сівбою вносять 15 кг/га суперфосфату й укладають, розмочуючи бобіни, краплинну стрічку між двома рядами рослин. Проти бур'янів застосовують досходові гербіциди, зокрема гезагард (2–3 л/га). Для механізованого збирання М. запропоновано низку моделей збиральних агрегатів, наприклад, комбайн CF 300, CS 460, CS 460P і CS 460N з транспортером розвантаження в причіп. З нього коренеплоди доставляють на сортувальну лінію. Найкраще зберігаються коренеплоди, які добре достигли, з вмістом каротину не менше 15% і цукру — 6% у спеціальних сховищах, де режими мікроклімату

підтримує автоматика за допомогою комп'ютерних програм. У модифікованому газовому середовищі в поліетиленових мішках із вмістом вуглекислого газу 5–6% і кисню 15–16% морква зберігається протягом 7–8 місяців.

УДК 635.13:631.5(477.8)

2015.2.227. ОСОБЕННОСТИ ТЕХНОЛОГИИ ВЫРАЩИВАНИЯ МОРКОВИ НА ЮГЕ УКРАИНЫ / Лютая Ю., Степанов Ю., Малышев В. // Овощеводство. — 2015. — № 3. — С. 26–28.

Морква, вирощування моркви, збирання коренеплодів моркви.

Висвітлено питання щодо особливостей технології вирощування моркви (М.) на Півдні України. Зазначено, що для задоволення потреб населення в М. протягом року достатньо проведення двох строків сівби — весняного і літнього. У М. немає протипоказань стосовно попередників. Головна умова вибору — наявність часу для проведення подальших осінніх робіт. Особливістю М. є низька польова схожість насіння. У весняних посівах вона коливається в межах 25–35%, а в літніх — 15–45%. Кращими схемами сівби є 4-рядні пунктирні з міжряддями 28–30 см — (28)30×(28)30×(28)30+(56)50 і широкорядні смугові з шириною смуг 6–8 см і відстанню між їх центрами 45 см. Висів насіння здійснюється на глибину 1,5–2 см. Максимальна ефективність гербіцидів забезпечується обприскуванням ґрунту в ранковий час. Рослини М. найвимогливіші щодо вологи на початку свого росту і розвитку — від масових сходів до початку утворення коренеплодів. Азотно-калійні підживлення в кількості $N_{30}P_{30}$ проводять у другій половині вегетації культиваторами-рослинопідживлювачами чи разом з поливною водою. Наведено хронологію технологічного процесу вирощування М.: сівба → прикочування → зволоження полив → внесення ґрунтового гербіциду → досходове внесення страхового гербіциду → поливи + розпушування + підживлення мінеральними добривами → позакореневі підживлення гуміновими добривами → припинення поливів → збирання. Найкраще збирати коренеплоди М. коли середня денна температура не перевищує 10°C. Для забезпечення високої лежкості при зберіганні коренеплоди збирають ручним напівмеханізованим способом чи машинами теребильного типу.

УДК 635.21:631.559:551.524.37(477.52)“321”

2015.2.228. ВПЛИВ РАННЬОВЕСНЯНИХ ЗАМОРОЗКІВ НА ВРОЖАЙ КАРТОПЛІ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ / Самарська О.Ю. // Матеріали XIII наукової конференції молодих учених, 22–25 квіт. 2014 р. / М-во освіти і науки України, Одеський держ. екологічний ун-т. — О., 2014. — С. 30. Шифр 545325.

Картопля, урожай картоплі, заморозки ранньовесняні.

Досліджувався вплив ранньовесняних заморозків на врожай картоплі (К.) в Сумській обл. згідно з агрометеорологічними умовами даного регіону. Здійснено визначення параметрів моделі впливу заморозків на формування продуктивності К. За допомогою розрахунків за цією моделлю виконано оцінку впливу на формування врожаю К. весняних приморозків різної тривалості. За результатами експериментів визначено: площу поверхні листя картоплі; біомасу листків, стебел, коренів, бульб рослини в цілому; ростові функції листя, стебел, коренів і бульб, а також онтогенетичні криві фотосинтезу і дихання. З'ясовано, що зниження температури нижче 0°C та –5°C негативно впливає на врожай, зменшуючи його відсоток при збиранні. Картопля найгірше переносить приморозки з температурою повітря –3 та –5°C. Урожай знижується майже наполовину (у середньому на 56%). Натомість температура

повітря -1°C майже не впливає на розвиток К. Обґрунтовано необхідність захисту посадок картоплі від заморозків за температури повітря -3°C і нижче.

УДК 635.21:631.559:631.532.2:631.811.98

2015.2.229. ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ НАСІННЄВОГО МАТЕРІАЛУ КАРТОПЛІ ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБІВ ЗАСТОСУВАННЯ ПРЕПАРАТУ ЛІГНОГУМАТ / Романенко М.І. // Вісник Степу: зб. наук. пр. — Кіровоград, 2014. — Вип. 11. — С. 117–119. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 545407.

Картопля, продуктивність картоплі, лігногумат, удобрення картоплі, насінництво картоплі.

Досліджувався вплив регулятора росту рослин лігногумату на збільшення врожаю картоплі (К.), прискорення розмноження оздоровленого матеріалу, підвищення стійкості до негативних чинників довкілля (заморозки, засуха, стресовий стан після обробки пестицидами та ін.) та шкодочинних організмів. Результати досліджень засвідчили, що застосування препарату лігногумат забезпечило збільшення виходу стандартних бульб К. в усіх варіантах досліду на 5,4–6,4% порівняно з контролем і не залежало від строків і способів його використання. Найвищий (7,0–9,0%) приріст виходу кондиційного насіння зафіксовано у 2011 р., найменший (3,0–6,0%) — у 2012 р. Максимальний умовно чистий прибуток (41,91 тис. грн/га) було одержано у варіанті, де проводили обприскування насаджень у фазі цвітіння, з розрахунку 150 г/га. Найвищий рівень рентабельності (293,3%) визначено в цьому ж варіанті. Максимальну врожайність бульб картоплі (11,24 т/га) одержано за обприскування насаджень у фазі цвітіння з розрахунку 150 г/га. Використання зазначеного препарату сприяло збільшенню виходу стандартних бульб на 6%.

УДК 635.262:631.526.32(477)

2015.2.230. ЧАСНИКОВА КОЛЕКЦІЯ / Дика Л. // Плантатор. — 2015. — № 2. — С. 38–40.

Часник, сорти часнику, форми часнику.

Розглянуто питання щодо наявності в Україні автентичних місцевих форм часнику (Ч.), чим не може похвалитися жодна інша країна світу, зокрема, у Прибалтиці не залишилося жодної такої форми. Робота з культурою Ч. у Львівському національному аграрному ун-ті триває понад 40 років, коли там було поставлено завдання створити колекцію перспективних сортів і форм Ч., розробити технологію його вирощування. Колекційний генофонд екологічних форм Ч. Львівського ДАУ на державному рівні було оцінено як такий, що становить національне надбання. На сьогодні в колекції екологічних форм Ч. налічується близько 500 зразків з усіх регіонів України, а також закордонних сортів, зокрема з Англії. Хоча безперечним лідером з вирощування Ч. у світі є Китай, європейські промисловці, зокрема в Україні, намагаються витіснити китайського імпортера. Створена в Україні асоціація часниківників добивається заборони на імпорт Ч., бо з привозною продукцією завозять і карантинних шкідників та хвороби. Для одержання високих і сталих урожаїв Ч. є сенс віддавати перевагу культивуванню рекомендованих кращих місцевих сортів для конкретної кліматичної зони. Такі сорти в процесі вирощування не втрачають своїх властивостей і забезпечують високу продуктивність упродовж багатьох років. Наведено перелік українських сортів часнику, рекомендованих для певних територій. Для західного та північного регіонів запропоновано такі, як: Спас, Лідер, Мерефянський білий, Любаша, Старобільський місцевий, Ювілейний грибівський, Софіївський, Тройка, Прометей, а для східного і південного регіонів — Знахар, Олександрійський, Добродій, Харківський фіолетовий. Акцентовано увагу на сорті Ч., виведеному у Львівському НАУ і переданому на реєстрацію в Український центр експертизи сортів рослин. Сорт планують назвати Лідія — на честь відомого часниківника, відомого науковця і професіонала — Лішак Лідії Петрівни.

УДК 635.264:631.5

2015.2.231. МНОГОЯРУСНИЙ ЛУК / Позняк А. // Овощеводство. — 2014. — № 10. — С. 32–33.

Цибуля багатоярусна, вирощування цибулі багатоярусної, збирання цибулі багатоярусної.

Наведено біологічну характеристику й особливості агротехніки вирощування і збирання цибулі багатоярусної (ЦБА),

яка є різновидом цибулі-батун. Особливість ЦБА — формування замість суцвіття повітряних цибулинок, тому його інколи називають живородним. Цибулинки на стрілці утворюються в декілька ярусів. Як правило, на першому ярусі формуються до 5 найбільших цибулинок масою 5–15 г. На стрілці, що відходить від 1-го яруса, тобто на 2-му ярусі, утворюються вже дрібніші цибулинки — 2–3 г і т.д. На 4-му ярусі маса цибулинок лише 0,1–0,5 г. Повітряні цибулини ЦБА закладаються на конусі наростання стрілки. Підземна цибулина протягом вегетації ділиться на дві, а за сприятливої погоди і старанного догляду до кінця вегетації може сформуватися до 4 цибулин. Будова підземної цибулини і повітряних цибулинок подібна. Зазначено, що ЦБА схожа на ріпчасту не лише за зовнішнім виглядом, а й за смаком і запахом. Цей різновид цибулі є морозо-, зимостійким. Найсприятливіша температура для вирощування — $24\text{--}27^{\circ}\text{C}$. Слід зауважити, що ЦБА може рости на одному місці до 5 років за багаторічної культури. Кращі попередники — просяні культури, під які вносять органічні добрива. Цибулини і повітряні цибулинки висаджують з шириною міжрядь 70 см, відстань між ними — 20 см. За вегетацію проводять не більше 3 зрізувань листків, щоб не ослабити рослини, що може викликати зниження зимостійкості рослин і, відповідно, їх випадання. За багаторічного вирощування на 3–4-й роки гнізда проріджують, вириваючи половину рослин, що уповільнює «здрібнення» цибулин. Альтернативний спосіб вирощування ЦБА — в однорічній культурі. Багатоярусну цибулю вирощують також у захищеному ґрунті. Зберігають товарну продукцію (листки) ЦБА протягом 15–20 діб за температури 0°C й вологості 90–95%. Для подальшого репродукування висаджують цибулини з першого яруса. Зберігають цибулю багатоярусну за температури $1\text{--}5^{\circ}\text{C}$ й вологості 80–85% у ящиках, шаром не більше 10–15 см.

УДК 635.342:631.544

2015.2.232. КАПУСТА РАННЯ ВО ВРЕМЕННЫХ ПЛЁНОЧНЫХ УКРЫТИЯХ / Дыдив И., Дыдив О., Дыдив А. // Овощеводство. — 2015. — № 4. — С. 28–31.

Капуста рання, теплиці плівкові, вирощування капусти в теплиці.

Висвітлено особливості вирощування капусти ранньої у тимчасових тунельних плівкових укриттях, які набули популярності в Західному Лісостепу України. У таких укриттях з прозорим покривним матеріалом створюються сприятливі умови для росту і розвитку рослин порівняно з відкритим ґрунтом. Необхідно зазначити, що в березні спостерігаються значні перепади температури від -5°C вночі до $+13^{\circ}\text{C}$ удень. Завдяки парниковому ефекту в сонячні дні температура повітря під укриттям може підвищуватись на $10\text{--}15^{\circ}\text{C}$ порівняно з відкритим ґрунтом. Уночі акумульоване вдень тепло сприяє підтриманню оптимальної температури в тунельних плівкових укриттях. Розглядаються питання щодо підготовки ґрунту, вирощування розсади, установок опорних дуг, вибору матеріалу, висадження розсади та догляду за рослинами. Для одержання раннього врожаю в тунельних плівкових укриттях велике значення має підбір сортів і гібридів, які б характеризувалися високою врожайністю, стійкістю до стресових умов вирощування, хвороб, мали достатньо високу щільність головок. Великою популярністю у фермерів і городників користуються такі ранньостиглі гібриди капусти білоголової, як Магнус F₁, Пандион F₁, Амарин F₁, Оракл F₁, Акіра F₁, Адема F₁, Адмірал F₁, Чамп F₁, Сунта F₁, Легат F₁, Парел F₁, а також сорти Червнева, Чесма Етма та багато інших.

УДК 635.6:631.8(477)

2015.2.233. УДОБРЕННЯ ОВОЧЕВИХ ТА БАШТАННИХ КУЛЬТУР / Корнієнко С.І., Гончаренко В.Ю., Ходєєва Л.П. [та ін.]. — 2-ге вид. перероб. і доп. — Вінниця, 2014. — 370 с. — Бібліогр.: 161 назва. Шифр 545185.

Овочівництво, баштаництво, ґрунтова-кліматичні зони України, сівозмінні, зрошення, родючість ґрунту, врожай високоякісний, удобрення овочевих і баштанних культур, охорона довкілля.

Висвітлено питання щодо основ кореневого живлення овочевих і баштанних рослин залежно від спадкових біологічних потреб в елементах мінерального живлення про-

тягом онтогенезу на різних за родючістю ґрунтах ґрунтово-кліматичних зон України. Наведено результати досліджень ефективності застосування доз, строків, способів внесення органічних і мінеральних добрив, сумісного їх внесення під основні овочеві і баштанні культури в спеціалізованих сівозмінах в умовах зрошення і богари щодо їхнього впливу на підвищення врожайності і якості продукції та відтворення і збереження родючості ґрунту, баланс поживних речовин у ґрунті та розробки нормативів для визначення потреб овочевих і баштанних рослин у мінеральних і органічних добривах для різних ґрунтово-кліматичних районів України. Розглянуто питання стосовно збереженості овочевої продукції залежно від системи удобрення, а також вирощування овочевої продукції для дієтичного і дитячого харчування. Загострено увагу на механізованих способах внесення добрив. Зазначено, що розроблені системи удобрення овочевих культур, впровадження новітніх технологій, застосування агрохімікатів дають змогу забезпечувати не тільки одержання високоякісних урожаїв овочів, а й сприяють збереженню й відтворенню родючості ґрунтів і, відповідно, створенню основи для підвищення врожайності с.-г. культур та охорони довкілля.

УДК 635.63:631.526.32:631.527(091)(477.51)

2015.2.234. ОНОВЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО СОРТИМЕНТУ ОГІРКА НІЖИНСЬКОГО СОРТОТИПУ / Несин В.М., Позняк О.В., Птуха Н.І. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2014. — Вип. 11. — С. 91–95. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 545407.

Огірок ніжинського сорто типу, сортимент огірка, промисел огірковий, селекція огірка, сорт огірка Ніжинський місцевий.

Досліджено й узагальнено історію становлення і розвитку ніжинського огіркового промислу на основі сорту народної селекції Ніжинський місцевий. На Дослідній станції (ДС) "Маяк" Ін-ту овочівництва і баштанництва НААН проведено масштабну селекційну роботу з огірком посівним, у результаті якої відроджено, збережено й підтримано класичний сорт народної селекції Ніжинський місцевий, а також одержано конкурентоспроможні розробки, а саме: гібрид огірка Джекон F₁ та сорти Ніжинський дар і Ніжинський 23 з високою врожайністю, подовженим періодом господарської придатності, відносною стійкістю проти найшкодочинніших хвороб, насамперед пероноспорозу, адаптовані до умов вирощування в зонах Лісостепу і Полісся України. Наведено короткі характеристики вищезазначених сортів і гібрида. Створені на ДС "Маяк" ІОБ НААН сорти і гібриди огірка ніжинського сорто типу придатні для засолювання, конкурентоспроможні на ринку, відповідають вимогам, що висуваються до сучасних інноваційних селекційних розробок в овочівництві та рекомендовані для впровадження в усіх зонах України у відкритому ґрунті. Сфери освоєння огірка: с.-г. підприємства різних форм власності й господарювання, що займаються вирощуванням і збутом овочевої продукції, та приватний сектор, а також переробні (консервні) підприємства.

УДК 635.64:631.527

2015.2.235. ВИКОРИСТАННЯ КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ПЛОДІВ ПОМІДОРА / Холодняк О.Г., Воеводін Ю.І., Холодняк О.О. // Вісник Степу: зб. наук. пр. — Кіровоград, 2014. — Вип. 11. — С. 108–110. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 545407.

Помідор, плоди помідора, аналіз кореляційно-регресійний, оцінка якості плодів помідора, органолептичний аналіз.

Досліджено результативність використання множинної регресії та кореляції для комплексної оцінки якості продукції помідора (П.) з метою використання їх у селекційному процесі замість щорічного проведення дегустування та при хіміко-технологічній оцінці різних сортів. За одержаними даними 50 зразків вираховували аналітичну залежність органолептичної оцінки, проведеної шляхом дегустації, від результатів хімічного аналізу плодів. Для цього відібрали фактори, потрібні для побудови множинної регресії. Вони є кількісними і не взаємно корельованими. У результаті перевірки матриці показників кореляції між факторами якості плодів П. можна зробити висновок, що коефіцієнти кореляції не дублюють один одного, тому в аналіз внесено всі фактори Y, X, C, F, V, де Y — органолептична оцінка якості помідора, бал; X — суха речовина,

на,%; C — відношення цукру до кислотності; F — аскорбінова кислота, мг%; V — відношення розчинної сухої речовини до нерозчинної. За результатами регресійного аналізу, коефіцієнт сукупної кореляції (R) становить 0,87, що свідчить про тісний істотний зв'язок між вищезазначеними факторами. Значення множинної детермінації R²=0,75 свідчить, що мінливість результативної оцінки (оцінка якості плодів П.) на 75% зумовлена дією факторних показників, внесених до кореляційного рівняння. На частку неврахованих факторів, що можуть впливати на результативну оцінку, залишається 25%. Таким чином, щодо досліджуваних зразків П. одержали сталі показники Y, X, C, F, V для побудови множинного регресивного рівняння розрахунку теоретичного показника якості помідорів виду $Y=2,44X+0,03C+0,09F+0,03V-8,51$. Аналіз побудованого рівняння дає змогу зробити висновок, що оцінка якості плодів П. не пов'язана з випадковим варіюванням, а є істотною і має спорідненість із мінливістю зазначених ознак. Використання запропонованого способу оцінки якості плодів помідора дає змогу значно підвищити ефективність селекційного процесу та хіміко-технологічної оцінки сортів, знизити трудовитрати та скоротити витрати часу за рахунок відмови (повної або часткової) від органолептичної оцінки якості плодів.

УДК 635.648:631.531.032:581.143

2015.2.236. БІОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ РОЗСАДИ БАМІЇ (HIBISCUS ESCULENTUS L.) ЗАЛЕЖНО ВІД ВІКУ РОСЛИН / Хареба В.В., Унучко О.О. // Овочівництво і баштанництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 60. — С. 255–260. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 545174.

Бамія, вік розсади бамії, висота рослин бамії, приживлюваність розсади бамії, фенологічні фази.

Вивчався вплив віку рослин розсади бамії (Б.) сорту Діброва на їхні біометричні показники та приживлюваність. Наведено й проаналізовано показники лінійної висоти рослин, а також графік приживлюваності розсади у відкритому ґрунті. Встановлено, що різні строки сівби насіння зумовлюють відмінності між варіантами за біометричними показниками рослин. У середньому за роки досліджень у день висаджування розсади у відкритий ґрунт найбільша висота (7,5 см) була у рослин віком 30 діб. Розсада віком 15 діб була найнижчою — 6,0 см. Дуже важливим показником якості розсади Б. є діаметр кореневої шийки. З'ясовано, що різниця його показників залежить від віку розсади. Так, цей показник у варіантах досліді коливався в межах від 1,9 (15 діб) до 2,4 (30 діб) при 2,1 мм на контролі. Результати досліджень засвідчили, що кількість листків у рослин Б. за розсадного способу вирощування коливалась від 1 (вік рослин 15 діб) до 2 (20, 25 і 30 діб). Відповідно до кількості листків виявлено і закономірності в показниках площі листової поверхні розсади Б. Рослини віку 15 діб мали площу листової поверхні 18,2 см², 20 і 25 діб — 23,7 і 25,4 см² відповідно, а 30 діб — 18,4 см². За роки досліджень застосування касетної технології вирощування розсади бамії дало змогу збільшити відсоток приживлюваності рослин у середньому до 99,0%. З'ясовано, що вік 30 діб є найсприятливішим, оскільки відсоток рослин, які прижилися, був вищим порівняно з контролем на 1% і становив 99,0%. Найнижчими показниками приживлюваності бамії вирізнялася розсада віком 15 діб (96,7%).

УДК 635.649:631.531.027.2:631.811.98

2015.2.237. ВПЛИВ ІНКРУСТАЦІЇ НА СХОЖІСТЬ НАСІННЯ ПЕРЦЮ СОЛОДКОГО / Духін Є.О. // Овочівництво і баштанництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 60. — С. 93–97. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 545174.

Перець солодкий, насіння перцю, інкрустація насіння, стимулятори росту, схожість насіння перцю.

Наведено результати досліджень щодо визначення шляхів підвищення кондиційності насіння перцю солодкого (ПС) за його інкрустації стимуляторами росту рослин, мікродобривами та барвником і виявлення оптимальної їх композиційної суміші. З'ясовано, що для підвищення лабораторної схожості, насіння ПС сорту Піонер доцільно інкрустувати барвником Semia-color, до складу якого входить мікродобриво Master і стимулятори росту Янтарна кислота або Райнат. Слід зазначити, що така композиційна суміш є найефективнішою для передпосівної обробки (інкрустація) насіння, яке втратило

свою схожість відносно кондиційного в процесі зберігання. Після додавання до інкрустуючої суміші мікродобрива Master і стимулятора росту Янтарна кислота спостерігалася збільшення лабораторної схожості на 5,0%, а обробка барвником Semia-color із мікродобривом Master і стимулятором росту Райнат забезпечила найбільший приріст схожості насіння перцю солодкого в досліді — 6,0% (контроль — 66,0%) за НСР₀₅ — 3,0%.

УДК 635.649:632.35

2015.2.238. БАКТЕРІАЛЬНІ ХВОРОБИ ПЕРЦЮ ОВОЧЕВОГО (*CAPSICUM ANNUM*) / Литвинчук О.О., Гончаренко М.В. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 1. — С. 30–33. — Бібліогр.: 9 назв.

Перець овочевий, бактеріальні хвороби перцю, збудники бактеріальних хвороб.

Наведено результати вивчення збудників бактеріального ураження перцю овочевого (ПО) в умовах Київської та Житомирської областей. Об'єктом досліджень були бактеріальні ізоляти, виділені з насіння, листя та плодів ПО, уражених бактеріозами, одержані за обстеження посівів перцю солодкого. У виділених ізолятах вивчали морфологічні, культуральні, біохімічні й фізіологічні властивості. З'ясовано, що в умовах відкритого ґрунту на Київщині і Житомирщині найшкодочиннішими виявилися збудники чорної бактеріальної плямистості *Xanthomonas vesicatoria* та м'якої гнилі *Pectobacterium carotovorum* subsp. *carotovorum*. У результаті досліджень з ураженого листя і плодів перцю овочевого було виділено бактерії, які спричиняють патологічний процес на листі та плодах — чорну бактеріальну плямистість плодів і листя та м'яку гниль плодів.

УДК 635.82:631.5

2015.2.239. ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРИЙОМИ ТА ЕЛЕМЕНТИ ПРИСКОРЕНОГО ВИРОЩУВАННЯ ПЕЧЕРИЦІ ДВОСПОРОВОЇ / Хареба В.В., Мельник Р.Г., Михайличенко В.В. // Овочівництво і баштаництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 60. — С. 248–253. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 545174.

Печериця двоспорова, кенінг-матеріал, покривний ґрунт, субстрат, плодоношення печериці (хвилі).

Висвітлено результати досліджень з вивчення нового способу застосування кенінг-матеріалу, що дає змогу істотно прискорити час надходження грибів першої хвилі плодоношення і скоротити в цілому цикл вирощування печериці двоспорової (ПД). Зазначено, що кенінг — САС ("Compost Added at Casing") — це технологічний виробничий прийом, за якого добре зарослий міцелієм компост вносять до покривного ґрунту перед нанесенням або відразу після внесення його на компост. В основу досліджень поставлено завдання істотно скоротити час вегетативного підходу до застосування кенінгу. Суть нового технологічного прийому полягає в тому, що запропоновано вносити кенінг не до покривного шару, а на поверхню субстрату з подальшим нанесенням покривного ґрунту. Результати досліджень засвідчили, що додавання кенінг-матеріалу шаром 3 см до субстрату на 9-ту добу після інкуляції дало змогу скоротити на 9 діб час початку збирання грибів ПД. Урожайність становила 25,6 кг/м², що на 1,1 кг/м² більше за контроль (24,5 кг/м²). Оскільки цикл вирощування ПД скорочується на 8–9 діб, то стає можливим збільшення культурозмін вирощування печериць від 4–5 до 5–6 за рік. Зроблено висновок, що нова технологія порівняно з традиційною є енергоощадливою й економічно вигідною.

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 635.9:339.13(477)"737"

2015.2.240. ДЕКОРАТИВНЕ РОСЛИННИЦТВО В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ СТРУКТУРИЗАЦІЇ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ / Єжов В.М., Рудник-Іващенко О.І., Шевель Л.О. // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 12. — С. 10–15. — Бібліогр.: 9 назв.

Декоративне рослинництво, сталий розвиток декоративного рослинництва, ринкові засади декоративного рослинництва.

Наведено результати аналізу вітчизняного ринку декоративних рослин, агротехніки їх вирощування в Україні й за кордоном. Визначено основні проблеми декоративного рослинництва та можливості їх вирішення. Обґрунтовано економіко-фінансову доцільність розвитку цього сектору сільськогосподарства. Надано перелік вітчизняних підприємств з виробництва декоративних рослин та описано їхні потужності й можливості, а також науково-дослідних установ НААН як перспективних. Окреслено заходи для поліпшення стану вирощування декоративних рослин в Україні. Вказано на необхідність поновити контакти Інституту садівництва, як головної установи з виконання програми "Декоративне рослинництво", з Міністерством агрополітики та продовольства України щодо питань доопрацювання і запровадження відповідної галузевої програми, інших нормативних актів у сфері роботи декоративних розсадників, використовуючи при цьому досвід роботи Всеукраїнської спілки виробників садивного матеріалу декоративних рослин.

УДК 635.922:582.675.1

2015.2.241. РАНУНКУЛОСИ — КВІТИ НІЖНІ Й ВИШУКАНІ / Демченко Н.І. // Квіти України. — 2015. — № 2. — С. 6–8.

Ранункулус (жовтець), декоративність ранункулюса, сорти ранункулюса, вирощування ранункулюса, розмноження ранункулюса.

Наведено біологічну характеристику й особливості вирощування ранункулюса (Р.) або жовтцю. Ранункулюси садові

є першими серед рослин, що квітнуть напровесні. Зазвичай Р. квітнуть у червні–липні, але в садових центрах квітучі після вигонки рослини можна купити вже в лютому. Жовтець садовий родом зі Сходу (у XVI ст. був завезений з Туреччини до Англії). Дикорослий Р. азійський має просту, немахрову квітку, садові ж форми, в результаті інтенсивної селекції, завжди наділені густомахровими квітками. Особливо імпазантними є півонієподібні садові Р. різного забарвлення. Форма квіток і походження з Туреччини визначили й побутову назву рослини: "ранункулус-чалма". Кореневище Р. — невеличка бульба, яка за формою нагадує гусячі лапки. У відкритий ґрунт бульби висаджують у квітні, коли земля прогріється на глибину 5–8 см, "нігтиками" донизу. Висаджувати Р. треба на сонячному, захищеному від вітрів місці, на добре розпушеному чорноземі, змішаному з невеликою кількістю піску і перегною. Необхідний дренаж, щоб волога не застоювалась і на бульбах не з'являлась гниль. Ґрунт має бути завжди розпушеним і підживленим органічними добривами (торф і розчинена компостна бовтанка). Рослина досить стійка до шкідників, але її часто уражують гнилі і цвілі. Розмножують Р. двома способами: бульбами і насінням. На початку березня відібране насіння висівають у підготовлену посудину на розсаду. Сходи повинні знаходитися в дуже світлому місці за температури в приміщенні не вище 20°C. На початку травня розсада досягає висоти 10–11 см і її можна висаджувати в парник чи "міні-парничок". Усі Р. поділяють на 2 великі підгрупи: азійські (зокрема півонієподібні, французькі, перські) та африканські (чалмоподібні). Чергуючи різні кольори (червоний, фіолетовий, білий, ніжно-рожевий і жовтий) та види Р., можна одержати гарні клумби з різномітними за кольором і формою квітками, де можна втілити незвичайні рішення.

УДК 635.925.05:582

2015.2.242. КРАСИВОКВІТУЮЧІ ЛІАНИ / Марущак Л.В. // Дом, сад, огород. — 2015. — № 4. — С. 15–16; № 5. — С. 18–19.

Ліани красивоквітуючі, кампсис, гліцинія, декоративність ліан, вирощування красивоквітуючих ліан.

Наведено короткі біологічні характеристики й особливості вирощування красивоквітуючих ліан — кампсису (К.) і гліцинії (Г.). Кампсис — витончено гарна і невибаглива ліана з красивими суцвіттями і декоративними листками. Зазначено, що К., який вкорінюється (*Campsis radicans*), родом з Північної Америки, а К. великоквітковий (*Campsis grandiflora*) — з Китаю. Рослина являє собою деревоподібну багаторічну ліану, здатну витягуватися до 15 м по вертикальній опорі. Цінною особливістю К. є тривалий період цвітіння: із червня до першого приморозку. В Україні К. культивують у Криму, на Півдні і Заході України та в Закарпатті, а в інших регіонах — значно рідше. Зауважується, що К. досить зимостійкий, але в Лісостепу України він зимує під накриттям. Зазначено, що К. пізно “прокидається” після зими, тому його ще називають “спляча красуня”. Рослина практично не має специфічних хвороб і шкідників, легко витримує підстригання. Найбільше К. потребує сонячного місця і опори. Зауважується, що К. дає багато порослі, яку з успіхом можна використати для розмноження. ґрунт для К. не має бути кислим і перезволоженим. Рослина може витримувати посуху, але для збереження декоративного вигляду й ясного цвітіння її необхідно регулярно поливати. Обрізування К. потрібно робити щороку і кардинально. Він добре витримує і зелене обрізування. Кампсис розмножується насінням, кореневою порослю, живцями і відсадками. Широко використовують у декоративному квітництві в різних іпостасях також красивоквітуючу ароматну ліану Г. (вістерія) з пишними “гронами” метеликоподібних квіток різного кольору. Ця ліана може охопити простір до 10–15 м заввишки й 20 м у висоту. Зазначено, що Г. є швидкокорослюючою витривалою рослиною, яка віддає перевагу родючим, добре дренованим, вологим ґрунтам і добре освітленим місцям. При садінні необхідно вибирати таке місце, щоб коріння Г. розташовувалося в тіні, у ямі з достатньою кількістю органічних добрив. Ліану слід обмежувати в рості, надаючи їй певної форми, й притримувати в заданих межах. Розмножується Г. висівом насіння, відсадками й живцями. Наведено основні елементи агротехніки вирощування гліцинії у північних і східних регіонах.

УДК 635.925:582.573.81:631.5

2015.2.243. ГІАЦИНТЫ: ТРИ КОРОЛЕВСКИХ СЕКРЕТА / Симкович В. // Огородник. — 2015. — № 5. — С. 50–51.

Гіацинт, декоративність гіацинта, сорти і гібриди гіацинта, вирощування гіацинта, зберігання цибулин гіацинта.

Наведено біологічну характеристику й основні елементи агротехніки вирощування високодекоративної рослини — гіацинта (Г.). Сучасні Г. дуже віддалено нагадують своїх предків за природним виглядом. Нинішній стандарт густого суцвіття, у якому буває понад 50 квіток, створили голландці. Вони ж вивели Г. мініатюрні, або гіацинтели висотою 15–20 см, які вирізняються рихлими суцвіттями. Створені у Франції Г. римські, або бельвалія римська заввишки 15 см — витончені, з рихлим ніжним суцвіттям, білого і рожевого кольору. Наступна група — багатоквіткові Г., у яких кожна цибулина викидає декілька квітконосів. Суцвіття також рихлі,

ажурні квітки білі, рожеві і блакитні. Римські і багатоквіткові Г. зацвітають раніше від голландських і дуже добре вписуються в альпійські гірки і квітники природного стилю. Для саду рекомендують вибирати не великі, а середні цибулини діаметром до 5 см, так звані “клубові”, які дають стійкіші до негоди квітконоси. Зауважується, що колір покривних лусок цибулини приблизно нагадує тон квітки. У період спокою, коли в цибулині закладаються суцвіття, потрібне сухе тепло, тому в нашому кліматі цибулини викопають щороку. Викопування роблять наприкінці червня — на початку липня, коли листки втрачають тургор і починають жовтіти. Наведено особливості зберігання цибулин і їх діток. Хоча Г. називають “квіткою дощу”, оскільки він зацвітає в період дощу, у нашому кліматі зайва волога для нього є згубною, тому для Г. завжди вибирають сухі, підвищені місця з водопроникним ґрунтом. Для Г. важливий і тепловий комфорт — на сонці, без протягів і холодного вітру. Найкращими для Г. є нейтральні і слаболужні ґрунти. Висаджують цибулини Г. з жовтня по листопад. Навесні, як тільки ростки Г. виткнуться із землі, необхідно дати перше підживлення — аміачна селітра (20 г/м²), суперфосфат (15 г/м²) та калійна сіль (10 г/м²). Друге підживлення здійснюють у період бутонізації, а третє — після цвітіння. Описано різні способи одержання діток від материнських цибулин.

УДК 635.925:631.544

2015.2.244. ЦВЕТОВОДЫ ДЕЛЯТСЯ ПЕРЕДОВЫМ ОПЫТОМ / Алискеев А. // Овощеводство. — 2015. — № 3. — С. 34–37.

Квітництво, технологія вирощування квітів, вирощування квітів у захищеному ґрунті.

Висвітлено технологічні аспекти вирощування квітів в умовах захищеного ґрунту. Зазначено, що сьогодні в захищеному ґрунті, поряд з овочами, вирощують все більше об'єми квітів та інших декоративних рослин. Попит на цю продукцію формують як численні любителі кімнатних рослин, так і ті, хто бажає красиво оформити власну садибу чи територію біля громадських чи торгових закладів. Зауважується, що згідно з найпростішою квітковою класифікацією, декоративні квітучі рослини поділяють на 1-, 2- і багаторічники. Для того, щоб ефект від озеленення було видно відразу і він зростає, необхідно навесні купувати розсаду 1- або 2-річників у стадії початкового цвітіння. Для успішного і красивого квітання важливі такі фактори: вибір ділянки для 1-річників, що залежить від їх біологічних особливостей (відношення до світла, температури, вологості), вибір якісної розсади; правила садіння; клімат, а, відповідно, — асортимент квітів, які підходять для конкретної місцевості; фаховий догляд за рослинами для досягнення пишного і тривалого цвітіння. Слід зазначити, що про розкішне цвітіння не може бути й мови без нормальної кореневої системи і хорошого субстрату. Для вирощування високоякісної розсади рекомендовано використовувати вітчизняний субстрат “Щедра Земля”, який повністю відповідає своїй назві. Найширшого застосування в професійному квітництві варті технології, які базуються на використанні субстрату “Щедра Земля”, серії гумінових добрив ROST®-концентрат і хелатних мікродобрив лінійки Хелатин®.

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.082

2015.2.245. БІОЛОГІЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН ЯК ОБ'ЄКТ І ПРЕДМЕТ ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ ТВАРИННИЦТВА УКРАЇНИ / Подоба Б.Є., Джус П.П., Сидоренко О.В., Вишневецький Л.В., Гузев І.В., Кузедна Н.М. // Вісник Українського товариства

генетиків і селекціонерів. — К., 2014. — Т. 12, № 1. — С. 58–64. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 545198.

Тварини с.-г., птиця, збереження біорізноманіття, наука с.-г., державна підтримка, генфонд с.-г. тварин.

Наведено динаміку чисельності поглов'я зникаючих порід основних видів с.-г. тварин і птиці України за період

2010–2013 рр. Серед великої рогатої худоби виділено: бугаї карпатську, білоголову українську, лебединську і сіру українську, які на 2010 р. становили 865, 535, 3717 і 1075 голів відповідно та ці значення мали зміни за три роки — у 2013 р.: 277, 924, 2867 і 1152 відповідно. Щодо свиней виділено: мигоргородську — 6280 у 2010 р. та 3421 гол. у 2013 р., українську степову білу — 4023 та 2813 гол., українську степову рябу — 107 та 109 гол. Серед овець — сокольську — 2446 та 346, українську гірськокарпатську — 5385 та 5875, а серед коней — гуцульську — 196 та 108 відповідно. Щодо птиці виділено качки: українську глинясту — 400 та 610, українську сіру — 440 та 416 й українську чорну білогрудку — 510 та 341 гол. відповідно. Основними чинниками, що впливають на зростання біологічного різноманіття с.-г. тварин, є людський фактор нераціонального природокористування, відсутність державної підтримки та фінансування науково-прикладних програм щодо збереження біорізноманіття, відсутність модернізації тваринницьких комплексів та дієвої нормативно-правової бази, низький рівень інформаційних та рекламних послуг, а також недостатність впливу науки на селекційний процес й експлуатацію генетичних ресурсів с.-г. тварин та птиці тощо.

УДК 636.084/.087.7:612.014.462.9:637

2015.2.246. ВИРОБНИЦТВО ТВАРИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В ЗОНІ ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ / Савчук І.М., Савченко М.Г. — Житомир, 2014. — 372 с. — Бібліогр.: 641 назва. Шифр 545059.

Продукти тваринництва, біобезпека, радіоцезії, важкі метали, мінерали-сорбенти, екологія сільського господарства. Констатується, що після аварії на Чорнобильській АЕС радіаційна ситуація в зоні радіоактивного забруднення залишається складною. Висвітлюється забруднення с.-г. продукції ¹³⁷Cs і важкими металами (ВМ) та способи зниження їх кількості в кормових культурах шляхом відповідного обробітку ґрунту, внесення меліорантів, органічних добрив. Наведено результати численних досліджень щодо методів одержання якісної с.-г. продукції у радіаційній зоні. Наприклад, внесення гранульованого суперфосфату, калійної солі, цеоліту, гіпсу тощо у певних дозах значно зменшує питому активність радіоцезію у зерні. Застосування органічних добрив, зокрема гною 40–60 т/га, знижує інтенсивність накопичення ¹³⁷Cs у зеленій масі кукурудзи та люпину на 43,3–57,8%. При цьому різні дози супербіодобрив можуть і негативно впливати на якість зеленої маси — коефіцієнт накопичення ртуті та свинцю підвищується у кілька разів — 2,3–4,8 та 1,2–1,5 рази відповідно. Охарактеризовано вплив природних мінералів на молочну і м'ясну продуктивність тварин, а також перетравність поживних речовин корму, їх обмін в організмі дійних корів, бугайців і свиней, трансформацію ВМ у молоко і м'ясо. Наведено забійні якості, хімічний склад молока і м'яса, а також показники крові. Розглянуто ефективність застосування у годівлі тварин різних мінералів-сорбентів та оптимізованих раціонів тощо. Щодо сорбційної ефективності досліджених мінералів-сорбентів та їх сумішей, кращими визнано хумоліт, глауконіт, сапоніт і комплексну мінеральну добавку та її суміш з трепелом і цеолітом. Наголошується на систематичному контролі за міграцією токсикантів у трофічному ланцюгу: ґрунт — рослина — корми — тварина — продукція.

УДК 636.085.3/.087.7.001.25

2015.2.247. ОЦІНКА БЕЗПЕЧНОСТІ ТЕХНОЛОГІЧНИХ КОРМОВИХ ДОБАВОК / Левицький Т.Р. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контролю інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 4. — С. 76–82. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 545170.

Кормові добавки, безпека харчових продуктів, токсикологічний моніторинг, мікробіологічні дослідження, аналіз кормів.

Розроблено і представлено нову схему досліджень безпечності технологічних кормових добавок (КД) перед їх впровадженням в обіг. Основним принципом її є Європейський стандарт щодо гарантування безпечності харчових продуктів тваринного походження, починаючи з виробництва кормової сировини та кормів, і закінчуючи доставкою до споживача. КД є важливим компонентом комбікормів для тварин та значущим фактором у кінцевому продукті. До КД входять: консер-

ванти, антиоксиданти, емульгатори, стабілізатори, згущувачі, гелеутворювачі, регулятори кислотності, денатурати, інгібітори мікотоксинів, а також речовини для зв'язування, знешкодження забруднення (стримують всмоктування радіонуклідів тощо) та ін. Охарактеризовано ризики токсичності та рівні "запасу безпечності" КД. Наведено вимоги до мікробіологічних досліджень КД. Описано дослідження метаболізму щодо оцінки всмоктування, транспортування, біотрансформації і виділення КД у тварин, для яких вона призначена. Вказано у яких випадках необхідно проводити дослідження залишкових кількостей діючої речовини, їх впливу на навколишнє середовище, а також ризики для працівників-дослідників та користувачів щодо виникнення алергічних реакцій. Зазначено, що технологічні КД, які містять ферменти та мікроорганізми, слід вважати респіраторними сенсibilізаторами, якщо не доведено зворотне.

УДК 636.085.3:604.6.001.25

2015.2.248. ВМІСТ ГМО В КОРМАХ І СИРОВИНІ РОСЛИННОГО ПОХОДЖЕННЯ В УКРАЇНІ В 2011–2013 рр. / Шевцова Г.М., Герілович І.О., Солодянкин О.С. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контролю інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 4. — С. 91–94. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 545170.

Корми (ГМО), трансгенні рослини, сировина рослинна, соя, кукурудза, ячмінь, аналіз кормів, метод ПЛР, токсикологічний моніторинг.

Дослідження проведено в ННЦ "ІЕКВМ" на базі лабораторії токсикологічного моніторингу і молекулярної епізоотології та діагностики (2011–2013 рр.). На вміст ГМО дослідили 102 проби як готового корму (комбікорми, зерносуміші, соєвий шрот тощо), так і сировини для його виготовлення (зерно кукурудзи, сої, пшениці, ячменю тощо) з 13 областей України та АР Крим. Особлива увага зверталась на дослідження зерна сої і кукурудзи. У зразках ДНК із 15 проб зерна кукурудзи, маркерних ділянок CamV35S-промотора та NOS-термінатора не виявлено, тобто можна констатувати відсутність у них ГМО. Проте нуклеїнову кислоту ГМО ідентифікували в пробі зерносуміші (кукурудза і ячмінь). Щодо зразків ДНК із проб зерна сої, то в 2011 р. у 62,5% випадків, а в 2012 р. — у 55,6% вони містили генетичну модифікацію. Окрім того у 2012 р. в одній із двох проб соєвої олії виявлено ДНК ГМО. У 2013 р. із 36 проб комбікормів 77,8% містили ГМО, вважається — за рахунок трансгенної сої. За результатами досліджень кормів і сировини рослинного походження з різних областей України методом ПЛР встановлено, що ГМО містили 26,3% — у 2011 р., 27,6 — 2012 р. та 53,7% — у 2013 р., тобто спостерігається тенденція до зростання ГМО.

УДК 636.086.783

2015.2.249. ВИВЧЕННЯ ХІМІЧНОГО ТА АМІНОКИСЛОТНОГО СКЛАДУ ПРІСНОВОДНОЇ ВОДОРОСТІ *LEMNA MINOR* / Величко В.О., Ривак Р.О. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контролю інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 4. — С. 67–71. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 545170.

Годівля тварин і птиці, корми і кормові добавки, горох, пшениця, водорість прісноводна, мікроелементи, амінокислоти.

За дефіциту мікроелементів у кормах та для профілактики мікроелементозів тварин до раціону вводять кормові добавки. Досліджено поживну цінність натуральної та сухої біомаси прісноводної водорості (ПВ) *Lemna Minor*. Уміст вологи становив ≈92,8%, сухої речовини ≈7,2% відповідно. Наведено показники сировини, протеїну, жиру, клітковини, обмінної енергії. Визначено, що за поживністю сухої біомаси ПВ її можна порівняти з пшеницею (горох має нижчий рівень на 12–15%). Уміст амінокислот у сухій біомасі ПВ є ближчим до гороху за аргініном, тирозином, валіном, проліном, серином, аланіном, треоніном і гліцином, проте лізину менше на 49% та більше, ніж у пшениці на 29,2%. Уміст незамінної кислоти метіоніну у ПВ перевищував горох на 52,5%, а пшеницю на 15%. Зроблено висновок, що суха біомаса *Lemna Minor* містить весь необхідний набір незамінних амінокислот і може застосовуватись для балансування раціонів тварин і птиці за їх умістом.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.1.046.082.21

2015.2.250. НОВІ ПІДХОДИ ДО ВЕДЕННЯ ПЛЕМІННОГО ОБЛІКУ У СПОРТИВНОМУ КОНЯРСТВІ УКРАЇНИ / Бондаренко О.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 48. — С. 27–36. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 06 545439.

Коні племінні спортивні, облік у конярстві, методологія, селекційні центри, генофонд коней, породи коней (укр. верх.).

Генофонд племінного конярства України налічує 18 порід — 4373 гол., що менше на 3167 гол. (на 42%), ніж у 2008 р. Представлено динаміку чисельності поголів'я за породами: укр. верхова, рос. рисиста, орловська рисиста, чистокровна верхова, новоолександрівська ваговозна, торійська, тракєненська, гуцульська, вестфальська, будьонівська поні. За останні 20 років розвиток кінного спорту зумовив збільшення кількості коней спортивного напрямку використання. Закупівля імпортованого поголів'я та невикористання європейської методології щодо ведення племінної справи, у т.ч. і сучасного належного обліку коней, може призвести до втрати цінного українського поголів'я. Тому виникла крайня необхідність створити нові методичні підходи у селекційній справі, щоб зберегти цінне походження української верхової породи, найпоширенішої в Україні, та сформувати новий тип спеціалізованого вітчизняного спортивного коня. Пропонується "Порядок ведення централізованого племінного обліку в конярстві" на підставі сучасних світових вимог. Сформульовано основні організаційні елементи обміну інформацією в конярстві на базі сучасних досягнень у генетиці, розведенні та селекційній оцінці тварин.

УДК 636.1.082.12:575.224.234

2015.2.251 СПАДКОВО ЗУМОВЛЕНІ ПОРУШЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОЇ СИСТЕМИ У КОНЕЙ EQUUS CABALLUS / Костенко С.О. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 207. — С. 145–152. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 21 назва. Шифр 545427.

Коні (генетичні аномалії), репродуктивні порушення в коней, каріотип (геномні зміни), мутанти, моносемії, псевдогермафродитизм, цитогенетика коней, химеризм, делеції генів, мозаїцизм, генетичний моніторинг коней.

Акцентується увага, що на сьогодні в конярстві важливим завданням є розробка програм генетичного моніторингу племінних ресурсів, особливо малочисельних популяцій, аборигенних порід, що знаходяться на межі зникнення. Відображено цитогенетичні аномалії статевого розвитку та генні мутації коней, які спостерігались за останні 40–50 років. Проаналізовано порушення репродуктивної функції, що супроводжують геномні зміни каріотипу (моносемії, моносемії, мозаїцизм, химеризм), а також пов'язані із мутаціями та делеціями генів (SRY, SOX9, SF1, DAX1). Так, тварини з каріотипом 63, XO (моносомія за X-хромосомою, синдром Шершевського-Тернера у людини) — найпоширеніші серед носіїв хромосомних аномалій. Для кобил характерні нерегулярні еструси, невеликі яєчники, іноді інфантильна матка. Тварини-мозаїки (63, XO / 64, XX) можуть становити ≈30%, а коні з каріотипом 63, XO / 64, XV — фенотипово мати ознаки самця. Однак зустрічались особини з одним сім'яником, поведінка яких нагадувала самку. Тому розлади розглядались як інтерсексуальні. Порушення 63, XO / 64, XX / 64, XV / 65, XXX виявлялись в 5-річної кобили із синдромом неплідності і поведінкою самця. Описано інші випадки чоловічого псевдогермафродитизму, найпоширенішого у свійських тварин. Цитогенетичні дослідження Ciotola and col (2012) свідчать про численні порушення статевого розвитку в коней — неплідні самки мали ознаки поведінки самців. Етіологія невідома, проте існує 2 гіпотези, що пояснюють це явище: 1) наявність аутосомно-домінантної мутації в Y-хромосомі; 2) транслокації генетичного матеріалу з Y-хромосоми в

аутосому. Відзначено класифікацію зміни статі за Кентом та іншими авторами.

УДК 636.1.082.13(477)

2015.2.252. ГЕНОФОНД КОНЯРСТВА УКРАЇНИ / Ткачова І.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 207. — С. 74–85. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 545427.

Генофонд коней, породи коней.

Представлено динаміку поголів'я коней (К.) в Україні за останні 23 роки. Найбільша кількість К. утримується в господарствах Волинської обл. (13%), а найменша — у Луганській (0,43%). На 1.01.2014 р. загальне поголів'я становило 376,6 тис. гол. Найпоширенішу укр. верхову породу розводять у 6 кінних заводах (КЗ): ТОВ "Харківський КЗ", філії — Лозівський, Олександрійський, Деркульський, Дніпропетровський і ДП "Конярство України", Нагірнянська філія ЗАТ "Райз-Максимко", а також у 18 племінних репродукторах. Описано інші породи та племінну роботу з ними. Зокрема чистокровна верхова (провідна у світі) у КЗ та племерепродукторах становить 478 гол., у т.ч. 180 племінних кобил; у породі активно розвивається 2 лінії — Норсерн Дансера та Нейтів Дансера з найвищими показниками жвавості. У новоолександрівській ваговозній (НВ) породі понад 20 представників мають звання чемпіонів і рекордистів (наведено характеристики). В останні роки попит на НВ зростає завдяки високій продуктивності і цінним господарським ознакам. Унікальність орловської рисистої (ОР) породи потребує чистопорідного розведення з використанням кросів ліній, удосконалення щодо укрупнення калібру, типовості, нарядності, збереження адаптаційних властивостей і високої роботоздатності. Найпоширеніші в ОР лінії: Піона, Пілота, Отбоя, Ісполнительного і Барчука. Щодо російських рисаків, то найпоширенішими є лінії Воломайта і Скотланда, кількість племінних — 400 гол., у т.ч. 250 племокбил. Описано гуцульську породу, яка добре пристосована для роботи в гірських районах, може використовуватись і для туризму, популярна в Центрах іпотерапії завдяки спокійному темпераменту і невисокому зросту. Окреслено проблеми в галузі конярства. Зауважується на потребі посилення племінної бази генофонду вітчизняних коней, інтенсифікації розвитку перспективних напрямів галузі та інфраструктури областей України.

УДК 636.127.1.082.26

2015.2.253. СУЧАСНЕ І МАЙБУТНЄ ОРЛОВСЬКОГО РИСАКА / Гопка Б.М., Скоцик В.Є., Зламаний Л.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 207. — С. 99–107. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 545427.

Коні, рисак орловський, жеребці стандартбредної породи, схрещування коней.

Досліджено ефективність схрещування кобил орловської рисистої (ОР) породи із жеребцями чистокровної верхової, стандартбредної та російської рисистої порід, а також скоростиглості породи. Проаналізовано походження ОР класу 2 хв 5 с (224 гол.), визначено вік рекорду. Встановлено, що ОР класу 2.05 — на 67,3% чистопорідні тварини, тобто в перших 5 рядах родоvodu ні жеребці, ні кобили вищезазначених порід для поліпшення ОР не використовувались. У міжлінійному порівнянні цей показник змінюється від 31,3 (лінія Проліва) до 100% (лінії Барчука, Ветра, Успеха, Корешка). Із "чужих" порід найбільше зустрічається чистокровна верхова. Вона є в родоvодах 49 орловських рисаків класу 2.05. Це нащадки жеребців Фактотума, Фрамполя, Хотімська, Горизонта, Брома та ін. Найчастіше вони зустрічаються в лінії Проліва — 43,7%, Піона — 32,5, Болтіка — 19,2%. Стандартбредні жеребці Білл Гановер та Ейпекс Гановер є

в родовах 21 орловського рисака, у т.ч. лінії Піона — 8, Болтіка — 7 та Пілота — 6 гол. З російської рисистої породи жеребець Апогей зустрічається в родовах лише 4 орловських рисаків. Наведено динаміку племінного поголів'я ОР (1845–2012 рр.) та історичну довідку про родоводи. Охарактеризовано середній вік встановлення рекордної жвавості ОР. Зазначено, що порода відрізняється значною пізньостиглістю, особливо порівняно зі стандартбредною. Використання стандартбредного Білл Гановера на орловських кобилах ліній Піона, Пілота і Болтіка виявилось досить ефективним: середній вік встановлення ними рекорду в класі 2.05 був у межах 5–5,25 років. Наведено інші факти, які дають підставу стверджувати, що для поліпшення ОР треба використовувати стандартбредних жеребців жвавістю 1,56–1,58 і зростом 162–163 см.

УДК 636.13.082.231

2015.2.254. ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВІДТВОРЮВАЛЬНІ ЯКОСТІ КОБИЛ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ / Коцюбенко Г.А., Сташкевич О.Б., Ністор І.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 207. — С. 152–159. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 545427.

Коні ДПКЗ "Олімпійський", коні укр. верх. породи, відтворення коней, Миколаївська обл.

ДПКЗ "Олімпійський" Миколаївської обл. спеціалізується на розведенні коней української верхової породи (УВП), його маточний склад на 45,5% укомплектовано матками УВП. Це крупні на зріст, масивні, з добрим розвитком грудної клітки кобили. Для них характерні недостатні обхват п'ястка та індекс костистості. Найвищі показники заводського використання маток притаманні УВ кобилам з кровністю за чистокровною верховою 3/16 і нижче. Від них одержано на 12 лощат більше в перерахунку на 100 кобил, ніж у середньому по табуну. Представлено характеристику за промірами та особливостями будови тіла маток: української верхової (3/16 і нижче), укр. верхової (1/4), англо-українських помісей (1/2), чистокровної верхової. У досліджуваному кінному заводі на успадкування відтворювальних здібностей у помісних кобил більший вплив мала материнська основа, оскільки англо-українські матки є дочками українських верхових кобил та чистокровних жеребців-плідників. Упродовж дослідного періоду для 33 кобил табуну всього нараховувалося 297 плодів років, тобто 9 років/кобилу. За 10 років холостими були 20,87% маток. Із числа жеребних кобил благополучно вижеребилися 79,15% (62,63% від кількості спарованих), що дало можливість у кінному заводі одержати 63 лощати на 100 маток. Зроблено висновок, що до кобил УВП необхідно підбирати в першу чергу укр. верхових жеребців-плідників, обмежуючи використання чистокровних верхових. При відборі ремонтних кобил до числа селекційних ознак слід додати показник обхвату п'ястка та індекс костистості.

УДК 636.13.082.24

2015.2.255. КОМБІНАЦІЙНА ЗДАТНІСТЬ ЛІНІЙ І РОДИН КОНЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ ЗА ПОКАЗНИКАМИ РОБОТОЗДАТНОСТІ / Соколова Г.О., Ковальчук Н.А., Попадюк С.С. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 207. — С. 206–212. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545427.

Коні укр. верх. породи, роботоздатність коней, екстер'єр коней, кінний спорт, племінний відбір коней, лінії коней, родини коней, підбір пар коней.

Проаналізовано результати змагань коней укр. верхової породи з класичних видів кінного спорту. Досліджено показники робочих якостей і промірів коней, які належать до ліній Хрусталя (Х.), Гугенота (Г.), Водопада (В.) та до родин Тропки, Інфрі і Боготи, а також дані їх комбінаційної здатності (КЗ). Загальна КЗ обумовлена адитивним ефектом генів і являє собою середню цінність окремої лінії у різних сполуках з іншими, або середньою величиною гетерозису у всіх гібридних комбінаціях. Установлено, що в різних варіантах підбору з родинами кращі показники за роботоздатністю

дають нащадки з лінії Хрусталя: 8,5 балів (Х — Тропки), 8,4 (Х — Інфрі) та 8,0 (Х — Боготи); середня роботоздатність у нащадків з лінії Гугенота: 7,8 (Г — Тропки), 7,4 (Г — Інфрі) та 6,9 балів (Г — Боготи). Нащадки лінії Водопада в комбінаціях з дослідженими мали гірші дані роботоздатності: 7,1 (В — Тропки), 7,0 (В — Боготи) та 6,9 (В — Інфрі).

УДК 636.13/.14(477.85/87)

2015.2.256. СЕЗОННА ДИНАМІКА ПОКАЗНИКІВ ПРИРОДНОЇ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ КОНЕЙ / Стефурак Ю.П., Пасайлюк М.В., Стефурак І.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 48. — С. 124–128. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 545439.

Коні гуцульські, імунітет коней, резистентність коней, сезонна динаміка резистентності коней.

Досліджено зразки крові здорових коней гуцульської породи української селекції ТзОВ "Варто", ФГ "Заріччя" і СОК "Сільський господар", яким згодовували повноцінні раціони й утримували в однакових умовах (влітку, восени, наприкінці зими та навесні). Наведено показники протеїнограми (заг. білок, альбуміни, α -глобуліни, β -глобуліни, альбумін / глобулін) та природної резистентності (гуморальні та клітинні) у різні пори року. Встановлено, що організм гуцульських коней найменш стійкий проти дії патогенних факторів мав у весняний період. Так весною, на фоні найнижчого рівня у сироватці крові (СК) загального білка, спостерігали особливо низький рівень альбумінів. Відсутність зелених кормів весною провокує зменшення в організмі есенціальних речовин, зокрема вітаміну А. В осінньо-зимовий період зафіксовано значний підйом рівня альбумінів. Зважаючи на їх участь у підтримці в'язкості крові, транспорті стероїдних гормонів, вітамінів, мінералів, жирних кислот тощо, цей факт розглядають як імовірну умову пристосування організму до змін температурного оточення, зокрема як адаптацію до низьких t при утриманні 3/4 температурного оточення. Встановлено практично незмінні високі показники γ -глобулінів упродовж осіннього та весняного періодів. Рівень білків, здатних транспортувати різні речовини, та є представниками β -глобулінової фракції, узимку особливо високий, проте альбумінової фракції — найнижчий. Бактерицидна активність СК була незмінно високою впродовж усього року, а лізоцимна — високою взимку та найнижчою у весняний період. Зроблено висновок, що організм коней найчутливіший до інфекцій та незаразних хвороб саме у весняний період.

УДК 636.13/.14(477.85/87):619:612.172.4

2015.2.257. ЕЛЕКТРОКАРДІОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ У КОНЕЙ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ / Максимович І.А. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2014. — Вип. 14(114). — С. 40–43. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 545169.

Коні гуцульські, електрокардіограма в коней, серце коней.

Аритмії в коней реєструються частіше, ніж у тварин інших видів. Це пояснюється фізіологічними і патологічними факторами і може свідчити про пошкодження серцевого м'яза. Досліджено 8 коней гуцульської породи віком 7–16 років (ДГ "Оджехова", Польща). Аналіз ЕКГ проводили в II основному відведенні, який включав: домінуючий ритм, амплітуду (мВ) зубців Р, Q, R, S, T; тривалість зубців Р і Т, комплексу QRS, інтервалів PQ, PR, QT і сегмента ST(c). Визначено, що в клінічно здорових коней гуцульської породи на електрокардіограмі зубець Р був позитивним, розщепленим або роздвоєним, з амплітудою $0,20 \pm 0,019$ мВ та шириною від $0,071$ до $0,125$ с. Після інтервалу PQ настає період збудження атріовентрикулярного вузла, який закінчується зубцем Q, а за його відсутності — зубцем R (інтервал PQ або PR). Інтервал PQ, що характеризує передсердно-шлуночкову провідність і включає проходження збудження через передсердя, у середньому становив $0,240 \pm 0,0139$ с. Тривалість QT — $0,408 \pm 0,0289$ с. Ширина комплексу QRS — $0,076 \pm 0,0051$ с. Зубець Т у здорових коней може бути позитивним, негативним і двофазним. У 25% досліджених тварин він був негативним і становив від $-0,25$ до $-0,40$ мВ, у решти — позитивним з амплітудою $0,10$ – $0,35$ мВ. Зубець S реєструвався лише у 25% і був низькою амплітудою. Тривалість сегмента ST становила $0,145$ – $0,350$ с, а електрична вісь серця в середньому — $104,2 \pm 10,82^\circ$ [$+60$ – $(+140^\circ)$].

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.22/.28.034

2015.2.258. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ТЕХНІЧНІ СИСТЕМИ У МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ / Палій А.П., Палій А.П., Науменко О.А. — Х., 2015. — 324 с. — Бібліогр.: 290 назв. Шифр 545295.

Молочне скотарство, ВРХ (породи), технології інноваційні, технічні системи у тваринництві.

Сучасна інтенсифікація тваринницької галузі потребує глобального технічного переозброєння, розробки відповідних технологічних нормативів і створення оптимальних санітарно-гігієнічних умов утримання тварин. Висвітлено інноваційні технології та сучасні методичні підходи щодо технічного обслуговування тварин на фермах і комплексах молочного скотарства. На сьогодні у світі налічується понад 1000 порід і порідних груп ВРХ, зокрема в країнах СНД — понад 60. Серед них більше 50 належить до молочних та подвійної продуктивності. У монографії охарактеризовано молочні та комбіновані породи ВРХ, історію їх створення. Наведено технологічні вимоги щодо виробничих процесів і відтворення стада. Велику увагу приділено саме сучасним технологіям виробництва молока, забезпеченню оптимальних параметрів мікроклімату приміщень та ветеринарно-санітарній техніці.

УДК 636.22/.28.034

2015.2.259. ВІДТВОРНА ЗДАТНІСТЬ І ПРОДУКТИВНІСТЬ КОРІВ НОВИХ МОЛОЧНИХ ПОРІД / Шарапа Г.С., Кузєбний С.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 50. — С. 225–229. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 545443.

Молочне скотарство, продуктивність молочних корів, годівля корів, відтворна здатність корів.

Науково-виробничі дослідження проведено на коровах (2835 гол.) голштинської (Г.), української чорно-рябої (УЧоРМ) та української червоно-рябої (УЧеРМ) молочних порід з надоями за лактацію 4–12 тис. кг. Установлено, що між молочною продуктивністю і відтворною здатністю корів (К.) існує від'ємна кореляція. Так, з підвищенням надойів молока за лактацію на 1000 кг запліднюваність К. знижувалась на 9,4–10,1%, а тривалість сервіс-періоду підвищувалась на 16–26 днів. За три лактації найвищий надій молока був у тварин Г. породи — 9167 кг, а середній показник сервіс-періоду — 158 днів; у корів УЧоРМ — 8237 кг та 130 днів, а в УЧеРМ — 6946 кг та 144 дні відповідно. Найдовший сервіс-період виявлено у К.-первісток Г. породи — 173 дні. Збільшення молочної продуктивності досліджуваних порід досягали завдяки згодовуванню в раціоні 7–9 кг концентратів, 15–20 кг кукурудзяного силосу, 15–16 кг люцернового сінажу, 2–4 кг злакового сіна та інших кормів за недостатності кількості вуглеводів. Відносно велика кількість сирого та перетравного протеїну при нестачі цукру призводила до захворювання високопродуктивних К., особливо в перші 2 місяці лактації, на гепатит, кетоз, хронічний ацидоз рубця та ін. Це засвідчували клінічне, лабораторне і патологічне дослідження. Позитивні результати спостерігали за додаткового згодовування зелених кормів — 15–20 кг на гол./добу, 1–1,5 кг меляси гол./добу, а також лікування хворих корів, підготовки їх до отелення, постійного контролю за перебігом отелення і післяотельного періоду, кваліфікованої допомоги у разі потреби, застосування біологічно активних речовин для корекції функцій яєчників тощо.

УДК 636.22/.28.034(477.72/.74)

2015.2.260. ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ЧОРНО- ТА ЧЕРВОНО-РЯБОЇ МОЛОЧНИХ ПОРІД ПОДІЛЛЯ / Ліщук С. // Тваринництво України. — 2014. — № 12. — С. 21–25. — Бібліогр.: 5 назв.

ВРХ молочних порід, екстер'єр ВРХ, жива маса ВРХ, продуктивність відтворна і молочна, молочне скотарство.

Дослідження проведено в Ін-ті розведення і генетики тварин НААН ім. М.В. Зубця та ТОВ "Старт" с. Новоставці Тео-

фіпольського р-ну Хмельницької обл. Представлено порівняльну характеристику ВРХ української чорно-рябої (УЧоРМ) та червоно-рябої (УЧеРМ) молочних порід за основними господарсько корисними ознаками, динамікою живої маси (ж.м.), екстер'єрними особливостями, молочною продуктивністю, технологічними показниками вим'я, відтворювальною здатністю, хімічним складом молока, біохімічними і морфологічними показниками крові та м'ясними якостями. Узагальнені результати засвідчили, що корови УЧоРМ істотно переважають корів УЧеРМ (телячки за більшістю індексів будови тіла та живою масою). Бички обох порід мають високі показники ж.м., проте УЧеРМ до 18-міс. віку мали вищі показники. Корови УЧоРМ за три лактації мали більші надойи молока, ніж УЧеРМ. Хімічний склад молока також відрізнявся, проте в корів УЧеРМ він мав перевагу за вмістом сухої речовини на 0,83%, сирого протеїну на 0,23% і сирого жиру в молоці — на 0,51%, уміст фосфору і кальцію у молоці до 5-го місяця лактації був однаковим, але на 5–6-й та 8–9-й міс. лактації став дещо переважати в УЧоРМ. Із збільшенням віку спостерігали тенденцію до зниження вмісту жиру, білка і сухої речовини. Коровам обох порід властива ванноподібна форма вимені, добре прикріпленого до черева. За основними показниками м'ясної продуктивності ВРХ УЧеРМ перевищувала аналогів УЧоРМ худоби. Індекс плодючості в корів УЧеРМ становив 43,3%, що на 1,2% більше, ніж у корів УЧоРМ. В обох порід тривалість сервіс-періоду (97,5–123,2 дні) і міжотельного періоду (396,8–401 дні) дещо подовжена та вони мають відмінності, також відрізняються і показники крові. У висновках підкреслено, що вищевказані дані необхідно враховувати у селекційно-плеєрній справі щодо вдосконалення молочної худоби.

УДК 636.22/.28.034.082(477.75)

2015.2.261. ВПЛИВ ГЕНЕТИЧНИХ І ПАРАТИПОВИХ ЧИННИКІВ НА ГОСПОДАРСЬКО КОРИСНІ ОЗНАКИ КОРІВ / Гладій М.В., Полупан Ю.П., Базишина І.В., Безрутенко І.М., Полупан Н.Л. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 48. — С. 48–61. Шифр 06 545439.

Молочне скотарство, корови, ВРХ (укр. червона мол., Крим).

Дослідження проведено за матеріалами плеєрної обліку української червоної молочної (УЧеМ) породи ПАТ "Партизан" АР Крим (2012 р.). Піддослідні тварини — дочки 36 бугаїв 18 ліній та споріднених груп, 3 порід і типів: південного внутрішньопорідного української чорно-рябої молочної, жирномолочної й голштинізованої типів УЧеМ породи. Проаналізовано силу впливу генетичних та паратипових факторів на ознаки корів-первісток (вік отелення, сервіс-період, тривалість періоду між 1- і 2-м отеленнями, коефіцієнт відтворної здатності, тривалість тільності, проміри тіла, оцінка за типом, молочна продуктивність за 305 днів). Наведено молочну продуктивність (МП) корів-первісток різних років отелення (2001–2011), відтворну здатність узимку, весною, влітку і восени, а також співвідносну мінливість господарські корисних ознак з МП. Встановлено достовірний вплив на мінливість МП відтворної здатності, екстер'єру генетичних чинників належності до ліній та спорідненої групи (3–34%), породи та типу (01–27%) та найвищий — походження за батьком (успадкованість — 6–98%). Відзначено досить високий рівень вікової повторюваності МП за перші 2 лактації (надій за лактацію — до 65%, вміст жиру в молоці — до 46%), що дає підставу очікувати достатню ефективність масового добору корів за власною продуктивністю вже за 1-шу лактацію. Щодо сезонного впливу, то удій первісток зимового отелення достовірно перевищує тих, що отелилися влітку. Проте сезон 1-го отелення не має пролонгованого впливу до 3-ї лактації. Встановлено істотний кореляційний зв'язок окремих промірів тіла і лінійних ознак з МП (табл.).

УДК 636.22/28.034.082.231

2015.2.262. КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА МАТОЧНОГО ПОГОЛІВ'Я ЗАВОДСЬКИХ ТИПІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЧЕРВОНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ ЗА ПЛЕМІННИМИ І ПРОДУКТИВНИМИ ОЗНАКАМИ / Почукаліні А.Є., Прийма С.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 48. — С. 114–124. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 545439.

ВРХ (укр. червоно-ряба мол.), молочне скотарство, заводські типи ВРХ, маточне поголів'я ВРХ.

Представлено комплексну оцінку маточного поголів'я української червоно-рябої молочної породи 6 заводських типів: київського (К.), черкаського (Ч.), харківського (Х.), буковинського (Б.), прилуцького (П.) та вінницького (В.). Використано дані бонітування 2013 р. із 48 господарств, зокрема: К. — 8 стад, Ч. — 10, Х. — 5, Б. — 5, П. — 7, В. — 13 стад. Серед досліджених найбільше поголів'я самиць (26%) належить до Х. заводського типу (2 племзаводи і 3 племрепродуктори — 9478 гол.) — 4568 корів, які за молочною продуктивністю та вмістом жиру в молоці (+2109 кг та +0,07%) мають перевагу над Б. типом. Проте корови Х. типу характеризуються найкоротшим віком вибуття (2,20 отелень) з причин порушення відтворювальної здатності та зниження продуктивності. Наведено чисельність поголів'я, зокрема корів і телиць за віком, розподіл за отеленнями та рівнем надою і жиру в молоці. Охарактеризовано причини вибуття корів зі стада (захворювання, продуктивність тощо). Більшість (64%) суб'єктів мають рівень молочної продуктивності від 5000 до 6999 кг, лише 14% перевищують удій у 7 тис. кг. Найвисокопродуктивніші корови належать до південно-східного внутрішньопорідного типу: вінницький і харківський. Молочна продуктивність корів цих заводських типів (В. і Х.) від моменту апробації підвищилась на 50%. Переважна кількість структурних формувань відповідає вимогам стандарту української червоно-рябої молочної породи за живою масою ремонтних телиць у віці 6, 12 та 18 місяців, а вінницький заводський тип перевищує стандарт у кожному з вікових періодів на 5–8%.

УДК 636.22/28.034.082.232

2015.2.263. МІНЛИВІСТЬ ПЛЕМІННОЇ ЦІННОСТІ БУГАЇВ-ПОЛІПШУВАЧІВ / Кругляк Т.О. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 48. — С. 80–84. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 545439.

Бугаї-плідники (голштини), кріоконсервація сперми, племінна цінність голштинів, селекція ВРХ, молочне скотарство, спермопродукція бугаїв.

Наведено і проаналізовано результати оцінки за потомством 29 відселекціонованих бугаїв-поліпшувачів голштинської (БПГ) породи, які утримувались на племпідприємствах України, а їх спермопродукція використовувалась у племзаводах з розведення українських червоно- та чорно-рябих молочних порід у 2011–2014 рр. Спочатку від 12 бугаїв одержано дані першої оцінки на поголів'ї 29–87 первісток, потім від 17 бугаїв — повторні оцінки на поголів'ї 102–11565 гол. первісток. Установлено, що станом на 2011 р. показники племінної цінності (ПЦ) БПГ у середньому за надоєм дорівнюють +1297±78,9 кг молока (lim 498–2391 кг). У 2012 р. на збільшеному втринчі поголів'ї дочок (12235 гол.) їх ПЦ знизилась на 271,9 кг (-20,9%; $td=2,99$) і стала $\approx 1025 \pm 70,5$ кг, а в 2013 — на 486,0 кг (+811±62,0 кг або 62,5%; $td=5,81$) порівняно з 2011 р. Аналогічну закономірність зниження спостерігали і за молочним жиром та білком (табл.). Результати досліджень свідчать про чітке статистично вірогідне зменшення ПЦ БПГ у процесі їх використання за тими ознаками, на які спрямовувалась селекція. Показано, що у низки бугаїв, у яких ПЦ після 1-ї оцінки мала ранг повторюваності 70% і більше, при введенні додаткових дочок не підтверджувалась. Так, 1-ша ПЦ бугая Ротвайн 238, одержана у 2006 р., підвищилась майже удвічі за додаткового введення дочок у 2007 р., а в бугая Конвой 914048, навпаки, вона знизилась майже у 3 рази. У таких БПГ ПЦ за надоєм на рівні пліусового варіанта зберігалась не більше 4–5 років. Відзначено препотентні БПГ — Канді Ред 90835 і Майголд 51702, ПЦ яких стійко зберігається, вони передають нащадкам високі спадкові ознаки молочної продуктивності впродовж тривалого часу. Ці дані БПГ необхідно враховувати при формуванні генеалогічної структури порід, визначенні тривалості збереження їх генофонду у вигляді замороженої сперми.

УДК 636.22/28.034.082.232

2015.2.264. ПІДБІР ПЛІДНИКІВ ДЛЯ ВІДТВОРЕННЯ СТАДА / Черняк Н.Г., Гончарук О.П. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 48. — С. 150–156. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 545439.

Бугаї-плідники, молочне скотарство, підбір бугаїв, генетичні аномалії, відтворення стада, ризики в селекції ВРХ, лінійна оцінка у скотарстві, лейкоцитарний адгезивний дефіцит (BLAD).

У племінних господарствах України при створенні нових високопродуктивних порід і типів ВРХ в останні роки продовжується робота з консолідації та накопичення у масиві ліній бугаїв-плідників Х.Х. Старбака 352790, П.Ф.А. Чіфа 1427381, Валіанта 1650414, Маршала 2290977, Елевейшна 1491007, Белла 1667366. Проведено порівняльну оцінку показників молочної продуктивності корів української чорно-рябої молочної породи окремих ліній у ДП "Чайка" філія "Лісне". Встановлено, що найвищу молочну продуктивність (МП) мають дочки лінії Елевейшна 1491007, удій яких — 7074 кг молока за лактацію. Меншу МП показали дочки ліній Кевелія 1620273 (7053 кг) та П.Ф.А. Чіфа 1427381 — 7001 кг. Описано особливості індивідуального (ІП) і групового (ГП) підбору маткам певного плідника з урахуванням належності до відповідних ліній і родин. ІП використовують при закладанні нових ліній, родин, для одержання цінних продовжувачів видатних плідників та для заможних парувачів з метою утримання ремонтних бичків. У племгосподарствах часто використовують лінійний ГП для селекційної роботи з певними лініями і родинами. Важливо, щоб якість плідника набагато перевищувала якість маточного поголів'я. Будь-який підбір має передбачати поліпшування. Запобігання спорідненості — один з найважливіших принципів підбору в господарстві. Інбредна депресія веде до зменшення продуктивності і плодючості, погіршення конституції, підвищення смертності, появи виродків, зменшення маси тварин. Отже, при закріпленні плідників до маточного поголів'я необхідно використовувати тих, які внесені до "Каталогу бугаїв молочних та молочно-м'ясних порід, допущених для відтворення маточного поголів'я", перевірених за якістю нащадків. Потрібно враховувати, що серед корів голштинської породи в Україні є носії мутації BLAD у гетерозиготному стані, що становить певну небезпеку.

УДК 636.22/28.034.084.412

2015.2.265. ОРГАНІЗАЦІЯ НОРМОВАНОЇ ГОДІВЛІ В МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ / Рубан С.Ю., Василевський М.В. — К., 2014. — 136 с.

Молочне скотарство, годівля корів, раціони ВРХ, корми для ВРХ, норми поживних речовин (ВРХ), надої корів, добрих організмів.

У господарствах України, які займаються молочним скотарством, в організації годівлі великої рогатої худоби досі існують застарілі методологічні підходи, недосконалі фаховий рівень спеціалістів, що потребує переосмислення та інноваційних технологій. Представлено світовий та вітчизняний передовий досвід організації нормованої годівлі різних статево-вікових груп тварин у молочному скотарстві. Наведено основні складові ефективного раціону, нормативи потреб у поживних речовинах, хімічний склад кормів та складання раціону, технологічні особливості заготівлі якісних кормів базового раціону. Наведено показники оцінки вартості гною та показано ефективність факторів його використання при веденні молочного скотарства.

УДК 636.22/28.034.087.7

2015.2.266. БАЛАНС АЗОТУ В ОРГАНІЗМІ ТА ПРОДУКТИВНІ ОЗНАКИ КОРІВ ЗА НАВЯНОСТІ ОКСИДІВ МЕТАЛІВ І ЦЕОЛІТОВОГО БОРОШНА В РАЦІОНІ ПАСОВИЩНОГО ПЕРІОДУ / Коляда С.М. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 4. — С. 32–37. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 545170.

ВРХ (укр. чорно-ряба мол.), молочне скотарство, цеолітове борошно, оксиди металів, азотистий обмін, кормові добавки.

Дослідження проведено у фермерському господарстві с. Тудорковичі Сокальського р-ну Львівської обл. на повно-

вікових коровах української чорно-рябої молочної породи в 1-шу половину лактації. Корови контрольної (КГ) та 1- і 2-ї дослідних груп (ДГ) упродовж травня–липня (90 днів) утримувались на пасовищі з молодістю злаково-бобовою травою та одержували комбікорм (4,0 кг/гол. і 100 г на кожен кг молока), який містив магній, кобальт, цинк і мідь. Коровам 1-ї ДГ до комбікорму додавали подібну за мінеральним складом до цеоліту суміш оксидів металів: SiO_2 — 70, Al_2O_3 — 12, Fe_2O_3 — 1,0, FeO — 0,6, TiO_2 — 0,1, MnO — 0,1, P_2O_5 — 0,1, K_2O — 3,1, Na_2O — 1,8, SO_3 — 0,1, CaO — 7,1, MgO — 4,0. Коровам 2-ї ДГ з концентратами згодовували цеолітове борошно (ЦБ). Кількість оксидів металів і ЦБ у раціоні становила 0,4 г/кг маси тіла. Результати показали, що в корів, яким згодовували додатково до злаково-бобового корму з пасовища комбікорм з оксидами металів та цеолітове борошно, підвищився вміст білка, жиру та лактози у молоці, зросло виділення азоту з молоком і зменшилось — з каловими масами та сечею. При цьому середньодобовий надій молока в 1-й ДГ становив 28,3±0,38 кг, у 2-й ДГ — 29,4±0,39, а в контролі — 26,0±0,73 кг.

УДК 636.22/28.034:612–087

2015.2.267. ВПЛИВ ІНТЕНСИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ЖИВОЇ МАСИ НА МОЛОЧНУ ПРОДУКТИВНІСТЬ КОРІВ / Денисюк О.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 49. — С. 80–85. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 545441.

ВРХ (укр. червона мол.), молочне скотарство, добір телячок, біометрія ВРХ, розвиток корів, прогнозування молочної продуктивності.

Дослідження проведено на поголів'ї корів української червоної молочної (УЧЕМ) (n=76) та голштинської чорно-рябої (ГЧОР) (n=53) порід (СПП "Чумаки", Дніпропетровська обл.). Показано, що худоба різних порід за інтенсивністю формування організму та молочною продуктивністю вірогідно відрізнялася між собою. Так, молодняк ГЧОР порівняно з УЧЕМ мав інтенсивніший тип розвитку: індекс формування (показник інтенсивності розвитку) — 0,1262±0,00469, що більше на 0,0157 (p>0,99), вищий рівень молочної продуктивності: надій первісток — 5674±148,05 кг молока з кількості молочного жиру 214,4±4,11 кг, що більше на 325 (p>0,95) та 11,1 (p>0,95) кг відповідно. У межах порід вищими показниками молочної продуктивності характеризуються корови, яким властивий швидкий тип розвитку. Так, вони переважали одноліток зі сповільненим типом серед ГЧОР за надоєм — на 239 кг (p<0,95) молока, за молочним жиром — на 9,1 кг (p<0,95), а серед УЧЕМ — на 442 (p>0,95) та 16,6 кг (p>0,95) відповідно. За вмістом жиру в молоці різниця відсутня. Мінливистість ознак "надій за 305 днів лактації" і "вміст жиру в молоці" корів різних груп обох порід коливалась у межах 15,1–20,1 та 0,7–1,0% відповідно. Отже, за цими ознаками тварини майже вирівняні. Позитивний зв'язок у корів УЧЕМ породи швидкого типу розвитку між типом розвитку тварин (індекс формування) та надоєм молока за 305 днів І лактації віддзеркалюється у показниках — $r=0,497\pm0,0864$; $p>0,999$. Це свідчить, що для створення стад корів з високою молочною продуктивністю доцільно надавати перевагу при доборі саме теличкам зі швидким типом розвитку.

УДК 636.22/28.082

2015.2.268. МОРФОМЕТРІЯ СПЕРМІЙ БУГАЇВ МОЛОЧНИХ І М'ЯСНИХ ПОРІД ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕРМІНІВ ЗБЕРІГАННЯ / Ляшенко А.О. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 4. — С. 139–143. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 545170.

Кріобанки, ВРХ, спермії (довготривале зберігання), бугаї-плідники, породи ВРХ, морфометрія спермів, оцінка якості сперми.

У дослідженнях (Черкаський ПрАТ НВО "Прогрес") використовували кріоконсервовану сперму 85 бугаїв (Б.) 9 порід м'ясного, молочного і комбінованого напрямів продуктивності. Термін зберігання досліджуваних спермодоз становив 10–45 років. За результатами морфометричних досліджень встановлено, що за умов довготривалого зберігання сперми в рідкому азоті від Б. деяких порід спостерігалась тенденція

до зменшення розмірів частин спермів (С.) унаслідок їх можливого пошкодження, а також вірогідна міжпорідна різниця за розмірами С. Зокрема найменшу довжину головки і хвоста мали сперматозоїди Б. укр. чорно-рябої молочної породи, що на $\approx 2,5\%$ менше, ніж у Б. інших молочних порід. У Б. укр. м'ясної породи за терміну зберігання 10–20 рр. були менші розміри довжини і ширини головки на $\approx 6,5\%$ та коротші хвости на $\approx 9\%$ порівняно з Блімузин. Морфометричні характеристики СБ голштинів вірогідно не відрізнялись від параметрів інших молочних порід. За зберігання 21–30 рр. у них були дещо коротші хвости (на 2%), ніж за терміну 10–20 рр. У Б. англєрської породи при зберіганні 31–45 рр. спостерігались нижчі параметри довжини і ширини головки С. на 11,8%, тіла і хвоста на $\approx 11,2\%$, ніж за терміну 10–20 рр. тощо. Кореляційним аналізом визначено вірогідний позитивний зв'язок між параметрами виживаності, рухливості і розміром С. ($r=0,25$). Установлено вірогідну негативну залежність між відсотком пошкоджених акросом, кількістю патологічних і мертвих клітин та довжиною різних частин спермів ($r=-0,2$).

УДК 636.22/28.082.13(477)

2015.2.269. ГЕНЕЗИС ГЕНОФОНДУ АБОРИГЕННИХ ПОРІД ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ УКРАЇНИ / Гузєєв Ю.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 4. — С. 245–251. — Бібліогр.: 21 назва. Шифр 545170.

ВРХ України, генофонд ВРХ, історія ВРХ, збереження порід с.-г. тварин.

Акцентовується, що світова тенденція індустріалізації сільського господарства створила низку проблем і ризиків, зокрема скорочення національних генетичних ресурсів тваринного і рослинного світу. Інтенсифікація, широкомасштабна селекція, урбанізація великих територій, економічні та політичні революції призвели до зменшення генетичного різноманіття. За останні 100 років в Україні зникли вітчизняні породи с.-г. тварин, а домінуючими стали європейської та американської селекції. Така ситуація потенційно загрозлива тому, що втрачається адаптований до певних умов господарювання генофонд порід. Проведено історичний аналіз філогенетичного дерева ВРХ України. Перший кластер представлений старим типом українського симентала, сірою українською, кіанською та джерсейською породами. Другий — об'єднує лебединську, буру карпатську, сучасний тип укр. симентала та костромської породи. Третій формують три породи: п'ємонтська, червона ряба голштинська та чорно-ряба. Четвертий має 2 породи — бура швіцька європейська та симентальська австрійська. П'ятий — 2 породи: білоголова українська та гронінгська. Шостий кластер представлено трьома породами: салерська худоба, липованська червона острівна та порода Ватусі із заповідника "Асканія-Нова". Пояснюється це процесом колонізації півдня України (кінець XVIII — початок XIX ст.) Царською Росією, коли основна маса селян переселилась на південь України. На той час ні в Росії, ні в державах Центральної Європи, за винятком Англії і Голландії, ще не було худоби культурних порід. Описано походження різних порід ВРХ. Визначено, що експедіційним обстеженням генофонду ВРХ названо новий тип невивченої худоби, який розводять у дельті Дунаю липовани — старообрядці. У висновках наголошується про нагальне завдання Української держави терміново приймати відповідні заходи щодо збереження вітчизняного генофонду порід с.-г. тварин і, зокрема, великої рогатої худоби.

УДК 636.22/28.087.72:549.67:612.015.3

2015.2.270. ОБМІННІ ПРОЦЕСИ АЗОТОВІСНИХ СПОЛУК У РУБЦІ ТА РІСТ ТЕЛЯТ ЗА ЗГОДОВУВАННЯ ЦЕОЛІТУ В ЛІТНІЙ ПЕРІОД / Грабовенський М.І. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 4. — С. 9–14. — Бібліогр.: 8 назв.

ВРХ (бура карпатська), годівля телят, цеоліт у раціоні, азотовмісні сполуки, рубець телят, метаболізм у телят.

Експериментальні дослідження проводили у фермерському господарстві "Фенікс БНГ" (Берегівський р-н, Закарпатська обл.) на телятах 3-міс. віку бурої карпатської породи впродовж 90 днів (травень–серпень). Телят розподілили на 3 групи по 8 гол., яким згодовували свіжоскошену траву злаково-бобових культур та стандартний розсипний

комбікорм марки КРС-60-1 (0,8 кг/гол. на початку досліду, 2,0 кг — наприкінці). Недостатню кількість важкоперетравної кислотно-детергентної клітковини у раціоні поповнювали двом дослідним групам шляхом уведення цеоліту: 1-й — 0,3 г/кг маси тіла, 2-й — 0,5 г. Наведено показники амінного, білкового та загального азоту в рідкому вмісті рубця телят. Установлено, що за добавки до основного раціону цеоліту в телят 4-, 5- та 6-міс. віку в рідкому вмісті рубця до ранкової годівлі, а також на 2-гу та 4-ту години від її початку, як результат синтезу основних компонентів тіла мікроорганізмів, зменшується концентрація азоту аміаку та амінного азоту, але збільшується білкового та загального азоту. При цьому посилюється інтенсивність анаболічних процесів та зростає маса тіла (м.т.) телят. Так, у контролі м.т. у 6-міс. телят становила 149,3±0,78 кг, у 1-й дослідній групі — 167,1±0,79 (цеоліт 0,3 г), у 2-й д.г. — 172,1±0,95 кг (цеоліт 0,5 г/кг м.т.). Зроблено висновок, що доза цеоліту 0,5 г/кг м.т. найбільш виражено стимулює перетворення в рубці небілкових форм азоту в білкову, проте необхідне подальше вивчення механізму впливу цеолітів на організм тварин і трансформацію поживних речовин для синтезу їх продуктивних якостей.

УДК 636.223.1.033(477.54)

2015.2.271. ГЕНЕАЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ КОЛИЧЕСТВЕННЫХ ПРИЗНАКОВ ЖИВОТНЫХ АБЕРДИН-АНГУССКОЙ ПОРОДЫ / Колесник А.И., Федота А.М., Рубан С.Ю., Лысенко Н.Г., Месяц Т.К. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2014. — Т. 12, № 2. — С. 256–263. — Бібліогр.: 29 назв. Шифр 545199.

ВРХ абердин-ангуська, м'ясне скотарство.

Чисельність абердин-ангуської породи великої рогатої худоби у світі оцінюється в 50 млн голів. У структурі м'ясного скотарства порода домінує в Канаді, Австралії, Новій Зеландії та Аргентині, проте найбільше її в США — 298,3 тис. гол. (2014 р.). В Україні серед загальної кількості корів різних порід (2,5 млн гол.) м'ясні становлять лише 5%. З них абердин-ангуси — 6,5 тис. (2011 р.), які сконцентровано у 47 господарствах. Наведено генеалогічні дані чистопорідних абердин-ангусів "Агрофірми Світанок" Харківської обл. (71 тварина, належать до 7 заводських ліній, 2013–2014 рр.). За показниками нарощування маси тіла до 4-річного віку та максимальними сумами балів бонітування виділено кращі лінії: Саутхем Екстра й Ілінмера Леда. За динамікою росту ці тварини подібні до американських абердин-ангусів.

УДК 636.237.1.034(4–15)

2015.2.272. РОЗВИТОК ПОПУЛЯЦІЇ БУРОЇ ХУДОБИ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ / Ладика В.І. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 3. — С. 25–29. — Бібліогр.: 13 назв.

ВРХ бура (Зах. Європа), країни Європи, геномна селекція ВРХ, плеїнна цінність худоби, моделювання продуктивності ВРХ, молочне скотарство.

Бура худоба (БХ) Західної Європи домінує в альпійських і передальпійських регіонах зі значною часткою пасовищ. Кількість продуктивних корів на початок 2014 р. становила 515 тис. гол. із 545 тис. плеїнних голів (не всі контрольовано). З них 16 тис. оригінальні бурі — без прилиття спадковості BS — американських шведів. Найбільша частка БХ у Швейцарії (34%). У Румунії — 21%, Італії — 20, Болгарії — 15, Австрії — 13, Німеччині — 4%. В усіх європейських популяціях БХ розводять як молочну породу. Найвища молочна продуктивність

БХ у Франції — 7401 кг молока, 4,18% жиру та 3,61% білка. У Німеччині, Австрії, Швейцарії, де традиційно розводять буру худобу, зажиттєва продуктивність корів — 25–27 тис. кг молока. Середній вік вибуття зі стада — 76–82 міс., міжотельний період (як показник відтворення) — 408–440 днів. Вік першого отелення (на який впливає і літній випас телиць в Альпах) — від 29,5 (Румунія) до 32 місяців (Швейцарія, Італія). Промислове схрещування для одержання відгодівельних телят — від 2% (Болгарія) до 39% (Швейцарія). Основні батьківські породи: біло-голуба бельгійська, світла аквітанська, лімузин, абердин-ангуська. Описано дослідження геномної плеїнної цінності (ПЦ) БХ у різних країнах. З огляду на оцінку здоров'я тварин наведено економічну частку у загальній ПЦ порівняно до рівня соматичних клітин. Оцінюють здоров'я тварин шляхом розрахунку індексів плодючості (FRW) та здоров'я вим'я (EGW). Охарактеризовано причини вибуття тварин зі стада та різницю в показниках між тими, яких випасали і не випасали в Альпах, динаміку продуктивності ознак. Селекційно-плеїнна справа спрямована на одержання корів подвійного напрямку продуктивності з ухилом на молочність, за збереження міцної конституції та здорового вим'я. Важливим економічним аспектом є продаж плеїнних нетелей і бугайців та зменшення витрат людської праці. Визначено, що геномна селекція та новітні селекційні моделі сприяють сталому поліпшенню генетичного потенціалу породи.

УДК 636.237.23.034(477.44)

2015.2.273. КРАЩІ РОДИНИ УКРАЇНСЬКОЇ ЧЕРВОНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ У ПЛЕїННОМУ ЗАВОДІ СТОВ "КОЛОС" ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ / Заєць А., Мандрик М., Бігас О. // Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 4–5 груд. 2014 р. — Тернопіль: Крок, 2014. — С. 25–27. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 545385.

ВРХ червоно-ряба мол., корови, Вінниччина, молочне скотарство перспективне.

У стаді господарства СТОВ "Колос" (с. Капустяни, Тростянецький р-н, Вінницька обл.) є 10 родин укр. червоно-рябої молочної худоби, у яких від 7 до 23 корів. Серед кращих — родина Корони 3014, що характеризується високим генетичним потенціалом (8 дочок, 6 онучок, 3 правнучки, 4 правнучки). Середня молочна продуктивність (СМП) за 3-тю лактацію — 8026 кг, жирність — 3,72%, білок — 3,12%. Кращими правнучками є Кармен 6828 та Калинка 4350 — надій за 3-тю лактацію — 10050 кг молока (жирність — 3,73%, білок — 3,14%) та 9619 кг (жирність — 3,8%, білок — 3,19%) відповідно. У цілому в родині Корони надій від покоління до покоління має тенденцію зростання: у праправнучок за 1-шу і 2-гу лактації він був найвищим — 7778 та 8290 кг відповідно. Відзначено й родину Маківки 3427 (6 дочок, 7 внучок, 9 правнучок). У неї СМП дочок за 1-шу лактацію становила 7201 кг, 3-тю — 8893, що на 922 та 457 кг більше, ніж у матері; СМП онучок за 1-шу та 2-гу лактацію більша, ніж у родоначальниці на 1030 та 1014 кг відповідно. Проте найвищий надій у правнучок Маківки — Маркізи 4024, Молочної 4124, Мушки 4139, Малютки 8082 та Метіюли 4142, СМП яких за 2-гу лактацію становила 9036–9852 кг. Охарактеризовано ще кілька з перспективних родин — Фіалки 5061, Грації 5083 та Золушки 3405. Окрім того, у племзаводі проводиться селекційно-плеїнна робота зі створення нових родин — Ласкавої 3124, Волошки 2217, Шальної 5064 та Пави 2284.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.32/.38.082.12/.082.232–053

2015.2.274. СПАДКОВА ЗУМОВЛЕНІСТЬ І МІНЛИВІСТЬ ПРОДУКТИВНИХ ОЗНАК У ЯРОК ЗА ВПЛИВУ БАРАНІВ-ПЛІДНИКІВ / Микитюк В.В., Северов О.В., Поротікова І.І. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 50. — С. 55–60. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 545443.

Вівці (дніпропетров. тип аскан. м'ясо-вовн.), барани-плідники, генезис овець, селекція овець, фенотипова консолідація.

Досліджували основні господарсько корисні ознаки у ярок дніпропетровського типу асканійської м'ясо-вовнової породи на момент першого бонітування, а також їх спадкові характеристики залежно від впливу молодих баранів-плідників

віком 1,5 р. класу еліта. За живою масою (ж.м.) переважали генотипи баранів 9328 і 9378, за довжиною і настригом вовни — генотип барана 91161, який мав перевагу і за сумою рангів. Проте найбільшу ж.м. серед досліджуваних ярок мали нащадки барана 91189 — $44,9 \pm 0,65$ кг, а плідник 9328 дав нащадків-ярок з найнижчою ж.м. — $39,2 \pm 0,65$ кг, але вони переважали за довжиною вовни. Дочки барана 91189 мали більший настриг вовни. Зроблено висновок, що плідники з кращими фенотиповими показниками у молодому віці не завжди дають потомство відповідної якості. Для оцінки ступеня фенотипової консолідації ярок, одержаних від трьох кращих баранів, застосували нетрадиційний метод статистичного аналізу господарсько корисних ознак з урахуванням форми кривої розподілу частот варіаційного ряду, а також визначення асиметрії та ексцесу. Наведено гістограму і показники.

УДК 636.32/38.082.13:612.799

2015.2.275. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МАКРОСТРУКТУРИ, ХІМІЧНОГО СКЛАДУ ТА ФІЗИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ВОВНИ ОВЕЦЬ РІЗНИХ ПОРІД / Ткачук В.М., Стапай П.В. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 4. — С. 166–170. — Бібліогр.: 10 назв.

Вовна овець, вівцематки, кератози, сульфур, цистин, тонина, міцність волокна.

Досліджено зразки вовни вівцематок порід: асканійської тонкорунної (АТ), прекос та української гірськокарпатської (УГ), які належали ДГ Ін-ту тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова", ННПЦ "Комарнівське" Львівського нац. ун-ту вет. медицини та біотехнологій ім. С.С. Гжицького та ФГ "Прометей" (Коломийський р-н, Івано-Франківська обл.). Установлено, що остьові волокна УГ мають найтовстіший кутикулярний шар, про що свідчить найбільший вміст у них бета-кератози (15,1%). У тонкій вовні АТ та прекос кількість білків цієї фракції майже однакова — 12,9 та 11,5%. Найменше білків у пухових волокнах — 10,2%. Остьові волокна УГ характеризуються найвищими показниками міцності — 9,1 сН/текс та тонини — 48,8 мкм, а також найтоншими пуховими волокнами — 16,9 мкм, що мають найменшу міцність — 7,0 сН/текс. Вовна асканійської тонкорунної породи овець та породи прекос займає проміжне значення за показниками тонини (20,4 та 20,8 мкм) та міцності (8,2 та 7,1 сН/текс).

УДК 636.32/38.084.12:619:615.37

2015.2.276. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИММУНОМОДУЛЯТОРА "КАФИ" ПРИ РАННЕМ ОТЪЁМЕ МОЛОДНЯКА ОВЕЦ / Закусилов М.П., Пацеля О.А. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2014. — Вип. 11. — С. 137–141. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 545407.

Ягнята, відлучення ягнят від маток, імунопрепарати (КАФІ).

Запропоновано методику відлучення ягнят від вівцематок у 2-міс. віці із застосуванням спеціального імуномодулювального препарату "КАФІ" з метою наступного інтенсивного використання цих тварин у племінному і товарному вівчарстві. Препарат "КАФІ" є комплексом низькомолекулярних гуморальних факторів тимусу (тимопоетин, тимозин, тимічний гуморальний фактор, лімфоцитна частина, низькомолекулярні біологічно активні речовини — пептиди, вуглеводи, макро- і мікроелементи та інші активні складові). Показано, що препарат "КАФІ" володіє пролонгованою дією та ефективний при ранньому відлученні ягнят та маток, позитивно впливає на ріст і розвиток та продуктивні якості молодняку овець. Так, за введення в організм тварини 0,4 мл/гол. препарату приріст ж.м. та настриг вовни у молодняку становив 3,22 кг, що більше на 28%, ніж у контрольних ягнят. Овчини характеризувались більшим розміром та довжиною шерсті, ніж у контролі — 130,6 проти 111,6 дм² та 3,06 проти 2,16 см відповідно.

УДК 636.32/38.087.7

2015.2.277. ПРИМЕНЕНИЕ ЛАРИКАРВИТА ПРИ ВЫРАЩИВАНИИ ЯГНЯТ / Павлова М., Алексеев И. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2015. — № 3. — С. 7–10. — Бібліогр.: 2 назв.

Вівці, кормові добавки, препарат "Ларикарвіт".

Новий каротинно-хлорофільний препарат "Ларикарвіт" в 1 кг містить: хлорофіл — 500 мг, бета-каротин — 1700 мг, біофлавоноїдний комплекс модрина — 700 мг та наповнювач — діоксид кремнію (1 кг). Ягнятам дослідної групи із 7- по 30-добовий вік до основного раціону додавали "Ларикарвіт" у дозі 1300 г/т корму, а з 30-ї по 90-ту добу — 1500 г/т корму. У результаті кормова добавка активізувала фізіологічні та морфологічні показники в організмі тварин і сприяла підвищенню середньодобового приросту живої маси ягнят до 3-міс. віку на $\approx 8,11\%$.

УДК 636.39:612.015.3:542.2

2015.2.278. ЕКСПРЕС-КОНТРОЛЬ СТАНУ ОБМІНУ РЕЧОВИН У МОЛОЧНИХ КІЗ / Скорик К.О. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 50. — С. 92–96. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 545443.

Кози, лабораторна діагностика, обмін речовин у кіз, печінка і нирки кіз, тест-смужки CITOLAB, біохімічні дані кіз.

Дослідження проведено у племінному господарстві "Бабині кози" (Тетіївський р-н, Київська обл.) на поголів'ї 39 кіз зааненської породи, влітку 2013 р. Кози знаходились в анестезальному періоді, вік — 1–4 роки. Основу літнього раціону складали трава, буряк, морква, капуста і концентрати. Щодобовий надій на час тестування становив 6,2 кг молока від кози. Аналізи сечі засвідчили відсутність запалень нирок і сечовивідних шляхів (у сечі глюкози і нітратів не виявлено). Проте застосування для діагностики тест-смужок для аналізу сечі CITOLAB-10 показало, що у значної частини тварин (14 кіз або 39%) були патологічні зміни біохімічного складу сечі, зокрема кетонів тіла — у 9 голів (0,5–3,9 ммоль/л), наявність білірубину — у 4 кіз, що свідчить про порушення функції печінки, а також білка — у 3 кіз. Показник рН сечі у досліджених тварин становив 7,5–8,5, а частка — 1,020–1,0. Зроблено висновок, що для визначення стану нирок, печінки та обміну речовин у молочних кіз доцільно застосовувати діагностичні "тест-смужки для аналізу сечі CITOLAB".

УДК 636.933.2:611.78

2015.2.279. СМУШКОВЫЕ КАЧЕСТВА КАРАКУЛЬСКИХ ЯГНЯТ МОЛДАВСКОГО ТИПА / Евтодненко С.А., Люцканов П.И. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 49. — С. 90–95. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 545441.

Вівці каракульські (Молдова), каракуль різних кольорів, смушковий тип овець.

Каракульські вівці (КВ) є однією з давніх поширених в усьому світі цінних порід. Представлено оцінку смушкових якостей ягнят КО молдавського типу за різним забарвленням: чорним, сірим та сур. Із 876 досліджених тварин 412 мали чорне (47,0%), 281 — сіре (32,1%) та 183 гол. — сур забарвлення (20,9%). Найбільшу кількість елітних тварин одержано в групі із забарвленням сур — 36,6%. Елітні ягнята чорного кольору становили 26,2, сірого — 23,8%. При цьому 38,6% належали до жакетного смушкового типу, 35,8% — до плоского та 19,3% — до ребристого. Загалом до класів еліта та першого віднесено 85,7% від усіх досліджених ягнят, у т.ч. еліта — 27,6%. У сірих ягнят переважали відтінки голубого, мармурового, перлистого і сріблястого кольорів. Шовковистість і блиск у чорного каракуля був значно нижчого рівня. Так, у сірого та сур шовковистість була вищою на 11,7 та 5,5%, а блиск — на 12,7 та 6,4% відповідно. Показники живої маси ягнят і довжина тулуба при народженні не мали достовірної різниці залежно від забарвлення їхньої вовни.

636.4 Свинарство

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 636.4.033:636.4.082.26

**2015.2.280. ХІМІЧНИЙ СКЛАД І ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ВЛАС-
ТИВОСТІ М'ЯСА ТА САЛА СВИНЕЙ, ОДЕРЖАНИХ ПРИ
ПОЄДНАННІ СВИНОМАТОК ВЕЛИКОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ З
ТЕРМІНАЛЬНИМИ І ЧИСТОПОРІДНИМИ КНУРАМИ РІЗНИХ
ГЕНОТИПІВ** / Березовський М.Д., Нарижна О.Л. // Вісник
аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 2, т. 2. —
С. 33–39. — Бібліогр.: 7 назв.

*Свині, відгодівля, тканина м'язова і жирова, гібриди, кнури
термінальні, мармуровість м'яса.*

Наведено результати досліджень хімічного складу та фі-
зико-хімічних властивостей м'язової і жирової тканин свиней,
одержаної за поєднання свиноматок великої білої (ВБ) породи
з термінальними і чистопорідними кнурами різних генотипів.
Науково-господарський дослід із вивчення впливу терміналь-
них та чистопорідних кнурів на хімічний склад і фізико-хімічні
властивості м'язової та жирової тканин свиней проведено
в умовах СФГ "Свято-Нікольське" Криничанського району
Дніпропетровської області на поголів'ї свиноматок ВБ породи
упродовж 2012–2013 рр. Для досліді сформовано шість груп
свиноматок ВБ породи. Кожна група поєднувалась з кнурами
різних порід: 1-ша контрольна — кнур породи ВБ, інші групи —
дослідні: 2-га — кнур породи ландрас, 3-тя — п'єтрен, 4-та —
Макстер 16, 5-та — Макстер 304, 6-та — ландрас × дюрк ×
гемпшир (25%×25%×50%). Установлено, що за хімічним
складом і фізико-хімічними властивостями м'язова та жирова
тканини свиней знаходилися на рівні нормативних показників
і відповідали вимогам продукції високої якості. Проте, у м'я-
зовій тканині тварин 4-ї групи найвищий вміст жиру — 3,06%
і відповідно найвища енергетична цінність — 130 Ккал/100 г.
У досліджених зразках показники рН коливались у межах
5,67–5,98 од. рН. При дослідженні сала встановлено високу
температуру плавлення у 2- та 4-й групах — 36,4 та 36,7°C
відповідно, що свідчить про придатність сала до тривалого
зберігання. Встановлено, що найнижчим виявилось м'ясо
2-, 4- та 5-ї груп, при чому показники коливались в межах
8,71–8,85 с; найвища вологостійкість здатність у зразках
3-ї групи — 63,06%, але ці зразки мали і найвищі втрати при
термічній обробці — 22,57%.

УДК 636.4.082.26

**2015.2.281. ОЦІНЮВАННЯ КНУРІВ ЗА ЯКІСТЮ ГІБРИД-
НОГО МОЛОДНЯКУ** / Войтенко С.Л., Горобець В.О. // Вісник
аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 2, т. 2. —
С. 27–32. — Бібліогр.: 8 назв.

*Свині, вік досягнення живої маси 100 кг, вирощування, від-
годівля свиней, кореляція між ознаками, оцінка кнурів.*

Наведено результати оцінювання свиней зарубіжного по-
ходження за віком досягнення живої маси 100 кг під час
відгодівлі та вирощування. Експериментальні дослідження
проведено в умовах ТОВ "Агрікор-Холдинг" Чернігівської
області за методом груп. Використовували свиней великої
білої породи (ВБ), ландрас (Л), дюрк (Д) і п'єтрен (П), які
належали до порід французького (ФП), німецького (НП) та
англійського (АП) походження. Для вивчення відгодівельних
ознак, а також оцінки свиней за власною продуктивністю
було сформовано 7 піддослідних груп такого походження:
1-ша — 1/4(ВБФП+ВБНП)+2/4ВБАП; 2-га — 1/4(ВБФП+ЛНП)+
+2/4ВБАП; 3-тя — 1/4(ВБФП+ЛНП)+2/4ДАП; 4-та — 1/4(ВБФП+
+ЛНП)+2/4ПАП; 5-та — 1/4(ВБФП+ДНП)+2/4ВБАП; 6-та —
1/4(ВБФП+ДНП)+2/4ДАП; 7-ма — 1/4(ВБФП+ДНП)+2/4ПАП.
Встановлено, що з урахуванням різного рівня годівлі та
походження піддослідні тварини проявили неоднакову швид-
кість росту. Найвищу інтенсивність росту і досягнення живої
маси 100 кг за найкоротший час — 179,6 діб — мав молодняк
генотипу 1/4(ВБФП+ДНП)+2/4ПАП (свині даного походження
за скороспілістю на 17,9 днів переважали молодняк вели-
кої білої породи контрольної групи та на 5,6–20,6 днів —
гібридний молодняк іншого походження). Встановлено, що
кореляційний аналіз між віком досягнення живої маси 100 кг

гібридним молодняком під час відгодівлі та вирощування
в цілому не дає підстави для оцінювання кнурів лише за
власною продуктивністю нащадків з огляду на різносторонній
та недостовірний коефіцієнт кореляції у межах піддослідних
груп. Результати визначеної співвідносної мінливості ознаки
віку досягнення живої маси 100 кг відгодівельним та ремонт-
ним молодняком засвідчили, що коефіцієнт кореляції між
ознаками змінювався від –0,205 у тварин 3-ї дослідної групи
до +0,559 — 1-ї контрольної групи без чіткої закономірності
залежно від батьківської основи піддослідних тварин. У
підсумку зроблено висновок про неможливість оцінки кну-
рів-плідників лише за власною продуктивністю гібридного
молодняку. Визначено, що для більшої об'єктивності краще
використовувати середні величини двох методів оцінювання
нащадків або зосередити увагу на оцінці гібридного моло-
дняку за відгодівельними ознаками.

УДК 636.4.082.26.033:637.053

**2015.2.282. ГЕНЕТИЧЕСКАЯ ОБУСЛОВЛЕННОСТЬ ОТ-
КОРМОЧНЫХ КАЧЕСТВ СВИНЕЙ ПО РЯДУ QTL** / Раска-
това С.М., Костюнина О.В., Траспов А.А., Шавырина К.М.,
Зиновьева Н.А. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. —
2015. — Вип. 1. — С. 180–186. — Библиогр.: 8 назв.

Свині, QTL, генетичний маркер.

Досліджували генетичну зумовленість відгодівельних яко-
стей свиней ряду QTL. Дослідження проводили в 2012 р. на
двох дослідних групах трипорідних гібридів по 30 особин у
кожній. Оцінку тварин проводили у віці 180 днів. Тривалість
відгодівлі становила в першому досліді 98, у другому — 95
днів. Витрати корму в кормових одиницях фіксувалися на
рівні 3,22 к.од. по 1-му досліді, 3,24 к.од. — по 2-му при
середній нормі споживання 2,5 кг/гол. Вивчено поліморфізм
генів CAST249, CAST638; N30T, S52G, I199V, R200QB гені
PRKAG3; MC4R, IGF2, CCKAR у трипорідних гібридів. Ліній-
но-регресійний аналіз показників відгодівельної продуктив-
ності показав наявність значимого адитивного, домінантного
і загального ефекту впливу гена CAST638 на показник живої
маси до забою, вік досягнення живої маси 100 кг і середньо-
добовий приріст. Виявлено значимий домінантний ефект
генів CAST638 і MC4R, адитивний ефект впливу гена CCKAR
і значимий загальний ефект гена IGF2 на ознаку довжини
тулуба. Були виявлені тенденції до залежності між живою
масою до забою і генами PRKAG3 у позиції S52G і CCKAR, за
віком досягнення живої маси 100 кг і генами MC4R і CCKAR,
за ознакою товщини шпигу і геном CA5T638, за ознакою
середньодобового приросту і геном MC4R, за ознакою маси
окосту і геном PRKAG3 у позиції N30T, за діаметром найдов-
шого м'яза спини і геном CCKAR.

УДК 636.4.082.31.001

**2015.2.283. ВИКОРИСТАННЯ ЕНТРОПІЙНО-ІНФОРМА-
ЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНКИ ВІДТВОРЮВАЛЬНИХ
ЯКОСТЕЙ ПОМІСНИХ СВИНОМАТОК** / Лихач В.Я., Кра-
маренко С.С., Шебанін П.О. // Вісник аграрної науки При-
чорномор'я. — 2015. — Вип. 1. — С. 187–194. — Бібліогр.:
8 назв.

*Свиноматки помісні, вікова динаміка, ентропійно-інфор-
маційний аналіз, відтворювальні якості.*

Представлено результати оцінки відтворювальних якостей
помісних свиноматок з використанням ентропійно-інформа-
ційного аналізу (EIA) ТОВ "Таврійські свині", м. Скадовськ
(Херсонська обл.). Для проведення EIA з використанням
модифікації для кількісних ознак було використано дані
про вікову динаміку (сім опоросів) відтворювальних якостей
двопорідних свиноматок (велика біла і українська м'ясна
у поєднанні з кнурами породи ландрас). Для досліджень
було використано дані про продуктивність за результатами
перших семи опоросів 80 свиноматок кожного з генотипів.
Відтворювальні якості свиноматок оцінювали за такими по-
казниками: загальна кількість поросят при народженні, кіль-

кість живих поросят при народженні і кількість поросят при відлученні. Відлучення поросят від свиноматок у господарстві здійснювали у віці 35 днів. Доведено, що на ступінь детермінованості відтворювальних якостей, у тому числі і у віковій динаміці, впливає породність свиноматок. Установлено, що найвищий рівень впорядкованості характеризується кількістю поросят при відлученні. Тому даний показник доцільно використовувати як основний при оцінці відтворювальних якостей свиноматок.

УДК 636.4.082.32

2015.2.284. ВПЛИВ СЕЗОНУ РОКУ НА ВІДТВОРЮВАЛЬНІ ЯКОСТІ СВИНОМАТОК / Стародубець О.О. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 2, т. 2. — С. 100–103. — Бібліогр.: 3 назви.

Свиноматки, сезон року, багатоплідність, кількість поросят, відтворення, парування.

Наведено результати досліджень впливу сезону року на відтворювальні якості свиноматок великої білої породи. Було помісячно проаналізовано багатоплідність та запліднювальну здатність свиноматок за 2011–2013 рр. у південному регіоні в умовах СГПП “Техмет-Ю” Жовтневого району Миколаївської області. Встановлено відмінності показників відтворювальних якостей свиноматок у різні сезони року. Виявлено, що опороси у серпні–жовтні уможливили отримання в середньому по 10,8 гол. поросят на свиноматку, на відміну від інших місяців де цей показник на рівні 9,9–10,6 голови. Це зумовлено паруванням у весняні місяці (березень–травень) і співпадає з дозріванням більшої кількості фолікулів та виходом яйцеклітин, що в подальшому дає змогу отримати кращі показники багатоплідності.

УДК 636.4.082/083.637'5.64

2015.2.285. ВПЛИВ ФАКТОРІВ ГЕНОТИПУ ТА СПОСОБУ УТРИМАННЯ НА МОРФОЛОГІЧНИЙ СКЛАД ТУШ СВИНЕЙ / Баньковська І.Б., Волощук В.М. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 2, т. 2. — С. 91–99. — Бібліогр.: 14 назв.

Свині, генотипи, м'ясність туш, глибока підстилка, бетонна підлога.

Наведено результати факторного аналізу абсолютних та відносних показників м'ясності туш свиней. Дослідження проводили в умовах свиноферми ТОВ “Дніпрогібрид” Дніпропетровської області на відгодівельному поголів'ї трьох генотипів — великої білої породи естонського походження, поліпшеної кнурами англійської селекції (ВБ), двопородного поєднання свиноматок великої білої породи з кнурами породи ландрас (Л.) англійської селекції (ВБ×Л.), породно-лінійного поєднання двопородних свинок ВБ та Л. з термінальними кнурами спеціалізованої м'ясної лінії “OptiMus” генетичного холдингу компанії “Rattlerow Seghers” (ВБ×Л.)×SS. Було сформовано дві технологічні групи свиней: контрольна, де по 20 підсвинків кожного генотипу відгодовувалося в станках на сучільній бетонній підлозі; дослідна — 60 гол. піддослідного молодняку розміщувалося в секції приміщення, що було пристосоване для використання глибокої незмінної органічної піщано-солом'яної підстилки. Виявлено збільшення маси м'яса та сала у тварин (табл.), що відгодовувалися на глибокій підстилці порівняно з бетонною підлогою, однак відносні показники їх м'ясної (табл.) продуктивності знижувалися за рахунок більш інтенсивного накопичення жирової тканини. Зроблено висновок про значимий рівень впливу ($p<0,001$) типу підлоги та генотипу свиней на показники якості туш. Визначено важливість врахування особливостей формування якісних характеристик морфологічних частин туш свиней кожного генотипу для кращого прояву потенціалу їх м'ясної продуктивності та оптимізації виробництва свинини.

УДК 636.4.082:631.151.2

2015.2.286. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВІДТВОРЕННЯ ПОГОЛІВ'Я В СВИНАРСТВІ / Ульянченко О.В., Трончук А.І., Церенюк М.В., // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 2, т. 2. — С. 73–77. — Бібліогр.: 4 назви.

Свинарство, економічна ефективність, рентабельність, товарна продукція, диверсифікація.

Проаналізовано структуру реалізації продукції свинарства в ДПДГ “Гонтарівка” Інституту тваринництва НААН. Застосу-

вання зменшення ціни реалізації в господарствах поросят з більшою живою масою сприятиме збільшенню валової продукції та прибутку за незначного зменшення рентабельності виробництва. Зменшення ж ризиків за комплектування такими поросятами, зниження їх вибагливості до кормів, скорочення періоду відгодівлі та суттєве зменшення витрат на ветеринарну обробку, вакцинацію й залучення ветперсоналу сприятимуть збільшенню їх купівельної привабливості. Встановлено, що підвищення реалізаційної живої маси поросят дасть змогу підвищити рентабельність виробництва і відповідно знизити реалізаційну ціну за один центнер живої маси поросят для продажу населенню, що уможливить підвищення рентабельності приватних господарств.

УДК 636.4.082:637'6

2015.2.287. НЕ ТІЛЬКИ ЗБІЛЬШУВАТИ ВИРОБНИЦТВО СВИНИНИ, АЛЕ Й НЕ ПОГРІШУВАТИ ЇЇ ЯКОСТІ / Рибалко В.П. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 2, т. 2. — С. 10–14. — Бібліогр.: 3 назви.

Свині, чисельність свиней, продуктивність, свинина, сало, інтенсивна технологія, реалізація.

Викладено значення продукції тваринного походження для харчування людини, а також сучасний стан та перспективи підвищення обсягів виробництва свинини в Україні без зниження її якості. Зроблено висновки, що для розвитку галузі свинарства і забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної свинини необхідно: 1) розробляти ефективні селекційні підходи, а також методи генної інженерії і біотехнології, які здатні забезпечити одержання нових генотипів свиней з передбаченими господарсько корисними ознаками; 2) підвищувати вимоги до тварин, аби вони володіли міцним здоров'ям і розвинутою імунною системою, доброю адаптацією до сучасних технологій виробництва, високими відтворювальними якостями, ефективною конверсією споживчих речовин корму та якістю свинини, яка б відповідала вимогам сучасних стандартів; 3) істотно покращити кормову базу, підвищити якість кормів, їх збереженість та підготовку до згодовування; 4) активно продовжувати технологічну та структурну модернізацію промислового свинарства, включаючи забій, первинну обробку, логістичну інфраструктуру по доставці свинини до споживача. Отже, встановлено, що за середньодобових приростів свиней на відгодівлі в межах 600–800 г і використанні повноцінних раціонів на основі доброякісних кормів свинина завжди буде високоякісною, рентабельною і бажаною як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках.

УДК 636.4.083.066

2015.2.288. М'ЯСНІ ЯКОСТІ КНУРЦІВ РІЗНОГО РІВНЯ СТРЕС-СХИЛЬНОСТІ / Волощук В.М., Іванов В.О., Погрібна Н.М. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 1. — С. 166–170. — Бібліогр.: 9 назв.

Кнуриці, м'ясні якості, стресосхильність, порода велика біла, порода ландрас французької селекції.

Представлено м'ясні якості кнуриців великої білої породи та ландрас французької селекції за різною стресосхильністю. Науково-господарські дослідження з визначення м'ясних якостей кнуриців проведено в умовах племзаводу ТОВ “Агропрайм Холдінг” Одеської обл. Формування груп для відгодівлі проводили методом аналогів за віком та живою масою. При досягненні маси 100 кг проводили забій тварин та оцінку м'ясних якостей згідно з класами розподілу M^+ , M^0 , M^- . Проведено тестування кнуриців за стресосхильністю згідно з методиками. За характером реакції кнуриців поділили на три групи: I — стресостійкі, II — стресосумнівні, III — стресосхильні. Встановлено, що найкращі м'ясні якості серед кнуриців породи ландрас були властиві стресостійким тваринам (I гр.), а найгірші — стресосхильним (III гр.). Аналізуючи м'ясні якості в розрізі класу розподілу, визначено, що кнуриці породи ландрас класу M^+ вірогідно ($P<0,001$) переважали своїх ровесників класу M^0 і M^- за площею “м'язового вічка” на 12,04 і 14,91% відповідно. Кнуриці великої білої породи класу M^+ вірогідно ($P<0,001$) переважали своїх ровесників класу M^0 і M^- за площею “м'язового вічка” на 11,95 і 14,4% відповідно. У кнуриців класу M^+ спостерігається тенденція до збільшення маси задньої третини напівтуші та зменшення маси внутрішнього жиру. Отже, на підставі проведених досліджень встановлено, що незалежно від генотипу стресостійкі

кнурці порівняно зі стресочутливими та стресоневизначеними мають кращі показники м'ясної продуктивності.

УДК 636.4.083:636.033

2015.2.289. ОТКОРМОЧНЫЕ И МЯСОСАЛЬНЫЕ КАЧЕСТВА СВИНЕЙ ПРИ РАЗЛИЧНЫХ УСЛОВИЯХ СОДЕРЖАНИЯ / Петрушко А.С., Ходосовский Д.Н., Рудаковская И.И., Хотенков А.А., Шацкая А.Н., Безмен В.А., Беззубов В.И., Слинько О.М. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 2, т. 2. — С. 55–62. — Библиогр.: 5 назв.

Свині, молодняк, забійні показники, технологія утримання, продуктивні якості.

Розглянуто вплив різних технологій утримання на відгодівельні та забійні якості відгодівельного молодняку свиней. У результаті проведених досліджень було доведено, що система утримання тварин на глибокій підстилці дає змогу поліпшити якісні показники свинини. Визначено, що м'ясо свиней, які були відгодівлені на глибокій підстилці, мало високі якісні характеристики. Встановлено, що у найдовшому м'язі спини свиней дослідної групи міститься на 0,3% більше внутрішньом'язового жиру, воно має на 1,5% вищу вологоутримувальну здатність, інтенсивніше забарвлення — на 0,4 одиниці екстинкції або на 0,5%, вище значення рН через 24 і 48 год після забою — на 1,8% і кращі смакові якості смаженого м'яса — на 7% і бульйону — на 2,3% при дегустації.

УДК 636.4.084.421

2015.2.290. НЕЗАМІННІ АМІНОКИСЛОТИ В РАЦІОНАХ ГОДІВЛІ ВІДЛУЧЕНИХ ПОРОСЯТ / Юлевич О.І. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 2, т. 2. — С. 126–132. — Библиогр.: 3 назв.

Поросята відлучені, середньодобові прирости, кормові одиниці, амінокислоти незамінні, раціон годівлі.

Проведено дослідження впливу вмісту певних компонентів у раціонах годівлі, зокрема незамінних амінокислот, на продуктивні якості поросят породи велика біла. Дослідження проводились в умовах СГПП "Техмет-Юг" Жовтневого району Миколаївської області на трьох групах поросят. Піддослідні групи формувались за принципом груп-аналогів з урахуванням походження, живої маси, статі і віку із свинок і кабанчиків по 12 гол. у кожній. Поросята 1-ї контрольної групи продовжували споживати основний раціон (ОР), прийнятий у господарстві до кінця досліді, з відповідною зміною кількості кормів. Тварин 2-ї дослідної групи з 61-ї доби перевели на раціон ОР, збалансований за рахунок добору зернових і високобілкових компонентів за кількістю лізину. Раціон ОР3, який споживали підсвинки 3-ї дослідної групи, балансувався за вмістом незамінних амінокислот, шляхом додавання синтетичних амінокислот за принципом створення так званого "ідеального протеїну". Після завершення кожного періоду у ранкові години до годівлі здійснювалося індивідуальне зважування тварин. На підставі отриманих даних визначалися середньодобові прирости поросят за певні періоди досліді. Оцінка енергії росту тварин проводилася в наступні вікові періоди: 1-й — з 46 по 60 день; 2-й — з 61 по 75; 3-й — з 76 по 90, 4-й — з 91 по 120 день. Установлено, що маса поросят, які споживали раціон, збалансований за допомогою синтетичних незамінних амінокислот, у 120-денному віці була більша, ніж маса тварин контрольної групи, на 13,1%. Визначено, що за абсолютним приростом живої маси у основний період досліді тварини 3-ї дослідної групи переважали аналогів контрольної групи на 537 кг, або на 19,1%. Між тваринами 2-ї дослідної та 1-ї контрольної груп різниця за абсолютним приростом становила 3,58 кг, або 12,8% на користь свиней 2-ї групи. Витрати кормових одиниць на отримання 1 кг приросту тваринами 3-ї дослідної групи були меншими на 16,2–20,3% порівняно з тваринами 1-ї контрольної групи.

УДК 636.42.082.26

2015.2.291. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ТИПУ СВИНЕЙ ЗА СХРЕЩУВАННЯ ТА ГІБРИДИЗАЦІЇ / Гришина Л.П., Фесенко О.Г. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 2, т. 2. — С. 40–47. — Библиогр.: 11 назв.

Свині, гібридизація, схрещування, комбінаційна здатність, термінальні плідники, якість м'яса.

Використано прийоми підвищення інформативності селекційного процесу шляхом оцінки комбінаційної здатності (загальна і специфічна) порід. Метою проведених досліджень є визначення комбінаційної здатності свиней заводського типу при схрещуванні та гібридизації, вивчення м'ясних якостей та фізико-хімічних властивостей м'язової тканини помісних і гібридних свиней. Дослідження були проведені в умовах промислового комплексу ПрАТ "Бахмутський Аграрний Союз" Артемівського району Донецької області. Для проведення досліджень в умовах цеху відгодівлі було сформовано чотири групи тварин різних генотипів: 1-ша — свині великої білої (ВБ) породи заводського типу "Бахмутський" ВБ×ВБ (контрольна група), 2-га — свині поєднання ВБ × дюрор (Д.); 3-тя — свині поєднання (ВБ × ландрас (Л.)) × п'єтрен (П.); 4-та — (ВБ×Л.)×(Д.×П.). Встановлено доцільність використання породи п'єтрен і термінальних кнурів (дюрор × п'єтрен.) на заключному етапі гібридизації: вихід м'яса в тушах збільшується на 4,0–2,7% (P<0,001) порівняно з тваринами ВБ породи й становить 65,13 і 63,83%, відповідно.

УДК 636.42.082:637*6.053

2015.2.292. ВИРІВНЯНІСТЬ ТОВЩИНИ ШПИКУ У СВИНЕЙ ВЕЛИКОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ РІЗНИХ ВНУТРІШНЬОПОРОДНИХ ТИПІВ / Березовський М.Д., Ващенко П.А., Вовк В.О. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 48. — С. 23–27. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 06 545439.

Свинарство, порода свиней велика біла, товщина шпиків, вирівняність показників.

Здійснено порівняльне дослідження за ознакою рівномірності відкладення шпиків у свиней великої білої породи (ВБ) внутрішньопородних типів УВБ-1 і УВБ-3 та свиней ВБ угорської селекції. Дослідження проводили на базі племзаводів "Степне" (свині типу УВБ-1), "Україна" (свині типу УВБ-3) Полтавської обл. та "Агро-Овен" (свині угорської селекції) Дніпропетровської обл. Вимірювання товщини шпиків проводили на живих тваринах при досягненні маси 100 кг в трьох точках: на рівні 6–7 та 11–12 грудних хребців і 4–5 — поперекових. Характеристика вирівняності товщини шпиків дана за допомогою середньоквадратичного відхилення (абсолютна вирівняність) та коефіцієнта варіації у трьох точках. Установлено, що найменшою товщиною шпиків характеризувались свині угорської селекції (18,3±0,39 мм) (порівняно з вітчизняними генотипами — в 1,5–1,8 раза), а за відносною рівномірністю товщини шпиків вони достовірно поступалися тваринам внутрішньопородних типів УВБ-1 та УВБ-3 (коефіцієнт рівномірності нижче в 1,7–1,9 раза). Розраховано коефіцієнти кореляції між середньою товщиною шпиків та його вирівняністю. Встановлено, що при зменшенні товщини шпиків відносна рівномірність жировідкладення погіршується. Визначено, що чим більша вирівняність ознаки, тим коефіцієнт кореляції менший, тому для характеристики рівномірності відкладення жиру запропоновано використовувати обернений коефіцієнт варіації: $C_v = \bar{x}/\sigma$, де $\bar{x}$ — середнє значення товщини шпиків; σ — середньоквадратичне відхилення; C_v — коефіцієнт вирівняності.

УДК 636.47.082.033

2015.2.293. ПРОДУКТИВНІСТЬ СВИНЕЙ ПОРОДИ ЛАНДРАС / Войтенко С.Л., Петренко М.О. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 1. — С. 171–179. — Библиогр.: 12 назв.

Стан породи, чистопородні і гібридні свині, методи розведення, продуктивність, якість м'яса.

Наведено продуктивність свиней породи ландрас (Л.) у племінних господарствах України порівняно з великою білою породою (ВБ), а також доцільність їх використання за внутрішньо- та міжпородного добору в умовах промислового господарства. Аналіз стану породи ландрас у суб'єктах племінної справи галузі проводили за даними ДПР 2013 р., а також зведеними звітами з бонітування свиней. Визначено середні показники відтворної здатності свиноматок та власної продуктивності ремонтного молодняку, а також мілілітність цих ознак. Експериментальні дослідження щодо визначення господарсько корисних ознак свиней породи ландрас за різними методами розведення проведено в умовах ФОР "Мартиненко" Полтавської обл. Вихідне батьківське поголів'я

свиноматок і кнурів належало до порід та ліній французької селекції. Для досліджень було сформовано чотири піддослідні групи: 1-ша (контрольна) — чистопородне розведення свиней породи ландрас (Л.хЛ.), 2-га — двопородне схрещування маток породи ландрас з кнурами великої білої породи (Л.хВБ), 3-тя — двопородне схрещування маток породи ландрас з термінальними кнурами лінії Maxter 304 і 4-та — трипородне схрещування маток 1/2 (Л.хВБ) з кнурами Maxter. Установлено, що за більшістю ознак продуктивності племінні свині породи ландрас перевищують тварин великої білої породи, на підставі чого зроблено висновок про можливість їх використання не лише як батьківської форми при схрещуванні. Експериментальними дослідженнями в умовах промислового господарства доведено можливість одержання вищої багатоплідності від свиноматок породи ландрас при чистопородному розведенні порівняно із різними варіантами схрещування, проте чистопородне розведення не сприяло підвищенню решти показників відтворної здатності й не забезпечило високих показників відгодівельних та м'ясних ознак за зниження якості м'яса.

УДК 636.47.082:637.05.033

2015.2.294. ХАРАКТЕРИСТИКА СВИНЕЙ ЗАВОДСЬКОГО ТИПУ “ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ” ЗА ВІДГОДІВЛЬНИМИ ТА М'ЯСНИМИ ЯКОСТЯМИ / Агапова Є.М., Сусол Р.Л. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 49. — С. 57–68. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 545441.

Свині, порода свиней велика біла, заводський тип, відгодівельні та м'ясні якості.

Наведено підсумки останніх 10 років селекційної роботи з удосконалення продуктивних якостей свиней великої білої породи та створення заводського типу УВБ-3 “Причорно-

морський” методом кросування свиней великої білої породи вітчизняної та французької селекції. Об'єктом досліджень були тварини загального поголів'я заводського типу “Причорноморський” УВБ-3 в умовах СК “Шаболат” Білгород-Дністровського району Одеської області, дочірніх підприємствах (ПСП “Маяк” Ширяєвського р-ну, ДПДГ “Южний” Біляївського р-ну, ДПДГ ім. Суворова Роздільнянського р-ну Одеської обл.). Загалом поголів'я станом на 01.01.2015 р. на раховує 4,5 тис. гол. Описано принципову схему створення заводського типу та його цільовий стандарт. Розглянута генеалогічна структура спеціалізованого заводського типу “Причорноморський” УВБ-3 представлена двома заводськими лініями: Фауста 77404, Фокуса 77347 і шістьма генеалогічними родинами свиноматок: Волшебнице, Тайги, Герані, Чорної Птички, Реклами, Ясочки. Визначено, що інтенсивна селекційна робота з удосконалення відгодівельних та м'ясних якостей свиней типу “Причорноморський” УВБ-3 у чотирьох поколіннях за підбору 50% свинок та 10% кнурців дала змогу одержати тварин, які мають наступні основні параметри продуктивності: жива маса дорослих кнурів у віці 24 міс. — 320–350 кг; довжина тулуба — 185–186 см; жива маса свиноматок після 1-го опоросу — 187–195 кг; довжина тулуба — 154–155 см; багатоплідність — 10–11,5 гол. і більше; молочність — 60–65 кг; маса гнізда у 35-денному віці — 80–85 кг; збереженість — 90% і більше. Середньодобовий приріст на відгодівлі до живої маси 100 кг у віці 165–178 днів — 807–824 г при витратах на 1 кг приросту 3,01–3,07 кг повноцінного комбікорму; товщина шпигу — 18,05–19,44 мм; довжина напівтуші — 96,30–96,62 см; вміст м'яса в туші — 61,4%. Встановлено, що якість м'ясо-сальної продукції у фінального генотипу відповідає існуючим технологічним нормам.

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 636.5.084.085.7

2015.2.295. МИКОТОКСИКОЗЫ / Бакулин В.А. // Эффективное птицеводство. — 2015. — № 1. — С. 35–39.

Микотоксини, микотоксикози, плісняві гриби, корм, птахи.

Микотоксини — продукти життєдіяльності мікроскопічних грибів. У даний час відомо близько 400 микотоксинів та їх похідних. Найбільшу небезпеку для тварин створюють токсини грибів, що належать до двох груп. Перша — так звані складські гриби з роду *Aspergillus* і *Penicillium*. Ці гриби не здатні вражати вегетуючі рослини, але забруднюють зернові та грубі корми в період їх збирання і при порушеннях технології зберігання кормів, інтенсивно розмножуються в їх масі. Друга група — польові гриби, з яких для птиці є найбільш небезпечні види роду *Fusarium*. Вони вражають рослини в період вегетації і при несприятливих умовах зберігання кормів здатні до подальшого розвитку. Поширені гриби *Fusarium* (Ф.), які продукують найбільш небезпечні токсини, — ДОН, ніваленол, зеараленон (продукуються грибами Ф. нівале, Ф. грамінеарум), Т-2 і НТ-2 токсини (продукуються Ф. споротріхохіала і Ф. тріцінктом), — відмічається у ті роки, коли у період збору врожаю ідуть сильні дощі. Т-2 токсин накопичується у зерні пізнього прибирання і зерні, яке перезимувало у полі. Згодовування протягом 10 днів токсичного корму може не спричинити клінічних ознак хвороби і не позначитися на рості курчат до накопичення микотоксинів в їх організмі. Розвиток грибів супроводжується зниженням поживної цінності кормів, у т.ч. зміною якості жирів, а згодом — вуглеводів і білків. У кормі накопичуються різні продукти напіврозпаду (органічні жирні кислоти, аміак, альбумоз, пептони та інші), які сильно змінюють запах і смак корму. Якість білка погіршується — вміст незамінних амінокислот знижується, а заміінних — підвищується, зменшуються розчинність і перетравність білків; відбувається розкладання вуглеводів, у першу чергу крохмалю. Багато микотоксинів, у т.ч. афлаток-

синів, Тріхотеценів (токсин Т-2), Рубратоксин мають імунодепресивні властивості і спричиняють коагуляцію крові, що підвищує сприйнятливості птиці до збудників інфекційних захворювань. Афлатоксини спричиняють інволюцію тимуса та інших лімфоїдних органів. Тріхотеценові микотоксини (Т-2 токсин, діацетоксисіпінол) пригнічують функцію червоного кісткового мозку, викликають лимфопенію, інволюцію тимуса, а також інших лімфоїдних органів. Наведено методи взяття проб та визначення микотоксинів, способи профілактики та лікування микотоксикозів.

УДК 636.5.087.7

2015.2.296. АКТИВНІСТЬ ТРАВНИХ ЕНЗИМІВ ХІМУСУ У СТРАУСЕНЯТ ЗА ВПЛИВУ ГУМІЛІДУ / Коляда С.Г. // Біологія тварин. — 2015. — Т. 17, № 2. — С. 89–95. — Бібліогр.: 10 назв.

Страусенята, травлення, травна система, шлунково-кишковий канал, ензими, БАҚД “Гумілід”.

Представлені дані про розподіл та особливості змін активності травних ензимів: амілаз, протеаз, ліпаз та целюлаз у хімусі травного каналу страусенят віком 3–60 діб (“критичний” період). Дослідження проводили в умовах ПрАТ “Агро-Союз” (Дніпропетровська обл., Синельниківський р-н, с. Майське) на базі виробничого комплексу з вирощування страусів. Для проведення досліджень було сформовано дві групи страусів віком 3 доби. Тварин утримували в секціях брудеру по 136 гол. у кожній. Страусенятм 1-ї групи (контрольна) випоювали воду без добавок, а 2-ї (дослідна) до води додавали препарат “Гумілід” (ТУУ15.7–00493675–004:2009). Відбір біологічного матеріалу проводили у віці 3, 30 та 60 діб після декапітації страусенят — за легкого ефірного наркозу розтинали черевну порожнину, виймали кишечник і за допомогою подвійних лігатур виділяли дванадцятипалу, голодну, клубову та сліпі кишки з їх вмістом. Найвищу амілолітичну,

протеолітичну, ліполітичну активність у страусенят контрольної групи виявлено в дванадцятипалій кишці. Активність досліджуваних ензимів зростає з віком, що забезпечує ефективність використання поживних компонентів кормів. Визначено, що за дії біологічно активної кормової добавки зростає рівень травних ензимів протягом дослідів та в 30-добовому віці реєструється приблизно на одному рівні з ензимами у 60-добових тварин контрольної групи, що вказує на скорочення термінів формування шлунково-кишкового тракту за впливу "Гуміліду". Препарат "Гумілід" сприяє збільшенню участі товстого кишечника (сліпих кишок) у процесі травлення. Зареєстровано досить високу активність досліджуваних травних ензимів, у т.ч. целюлазу у сліпих кишках, що важливо при перетравленні рослинних кормів. Високий рівень активності травних ензимів у страусенят можна вважати адаптивним фізіологічним механізмом, функціонування якого спрямоване на повніше розщеплення складових корму, які інтенсивно використовуються організмом, що розвивається. Біологічно активна кормова добавка гумінової природи "Гумілід" має корегувальний вплив на процеси травлення, а її введення в раціон страусів уможливорює збільшення частки рослинної складової, тобто зниження витрат на виробництво продукції.

УДК 636.5:57:577.121:591.1

2015.2.297. ВИЗНАЧЕННЯ ЗАЛИШКОВИХ КІЛЬКОСТЕЙ Т-2 ТА НТ-2 ТОКСИНІВ У КРОВІ ТА ОРГАНАХ КУРЕЙ / Вовк М.В., Федякова О.І., Паздерська О.М. // Біологія тварин. — 2015. — Т. 17, № 2. — С. 34–42. — Бібліогр.: 15 назв.

Кури, токсин Т-2, токсин НТ-2, метаболізм, мікотоксини.

Визначали концентрацію Т-2 токсину та основного його метаболіту — НТ-2 токсину в крові, печінці, легенях і нирках курей. Описано особливості метаболізму Т-2 токсину в різних видах живих організмів; наведено шляхи і способи перетворення окремих метаболітів Т-2 токсину в курей. Дослідження проводили на курях кросу Іза-браун масою 1,0–1,5 кг, яких перед початком дослідів утримували на карантині впродовж 7 днів в умовах віварію на стандартному раціоні. Птиця була поділена на 4 групи (4 гол. у кожній) та перорально вводили Т-2 токсин в 1%-му розчині етанолу, з розрахунку 0,56 мг/кг маси тіла. Кров і органи відбирали через 1, 6, 24, 48 год після введення токсину, після декапітації під легким ефірним наркозом. Концентрацію Т-2 та НТ-2 токсинів у крові та органах курей визначали методом високоефективної рідинної хроматографії із застосуванням імуноафінних колонок. Через годину після початку експерименту найбільшу концентрацію Т-2 токсину виявлено у крові (266,2 мг/кг). У печінці Т-2 токсин перетворюється переважно на НТ-2, тому концентрація останнього на 6-ту год після введення досягає 173,4 мг/кг, у той час як у крові, легенях та нирках не перевищує 37,3 мг/кг. Через 24 год вміст Т-2 та НТ-2 токсинів різко знижується, але в нирках концентрація цих сполук залишається відносно високою (24,21 та 86,87 мг/кг відповідно). Через 48 год у досліджуваних зразках залишились лише незначна кількість токсинів, проте в нирках концентрація НТ-2 токсину становила 27,1 мг/кг.

УДК 636.5:637.414:577.175.4

2015.2.298. ДЕПОНУВАННЯ ГОРМОНІВ ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ В ЯЙЦЯХ ПТАХІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕМБРІОНІВ / Гунчак А.В., Ратич І.Б. // Біологія тварин. — 2015. — Т. 17, № 1. — С. 36–42. — Бібліогр.: 46 назв.

Птиця, інкубація, гормони тиреоїдні, ембріон, жовток, залоза щитоподібна.

Висвітлено сучасні уявлення про можливість депонування гормонів щитоподібної залози в пташиних яйцях. Показано, що за результатами досліджень, опублікованих у науковій літературі, тиреоїдні гормони (ТГ) присутні в яйцях і локалізуються, головним чином, у жовтках. В інших дослідях взагалі не виявлено тиреоїдних гормонів у білку курячих яєць. Водночас доведено, що в інкубаційний період відбувається поглинання радіоактивних йодтиронінів жовтком ооцитів з судинної системи. Використання запасів материнських ТГ у процесі ембріонального розвитку птахів підтверджується зниканням гормонів із жовтка впродовж інкубації й відображає їх транспорт в ембріон. Виявлено, що 64% (72,7 нг) Т₄ та 65% (9,7 нг) Т₃ "зникають" з жовтка курячих яєць між 13 та 19 добою 21-добової інкубації. Такий механізм транспортування ТГ

зумовлений тим, що щитоподібна залоза ембріонів не виділяє гормонів у перші дні інкубаційного періоду, однак вони є необхідними у цей період, оскільки їм належить важлива роль у диференціації та дозріванні тканин ембріонів. Непрямі дослідження вказують на те, що ТГ транспортуються в ооцити, зв'язуючись за допомогою рецептор-опосередкованих процесів з ліпопротеїдами і трастиретинном. Тиреоїдні гормони, зв'язані з ліпопротеїдами жовтків, можуть надходити в ембріон з жовтка шляхом неспецифічного ендцитозу, або транспортуватися в ембріон спеціальним носієм. Припускають, що гормони щитоподібної залози можуть надходити в ооцити шляхом енергозалежного процесу за участю носіїв або шляхом дифузії в клітини, розчиняючись у ліпідних подвійних шарах плазматичної мембрани. Рівень ТГ в яйцях, а також функціональна активність щитоподібної залози ембріонів у період прокльовування, залежать від функціонального стану материнської щитоподібної залози. Зокрема, ТГ у жовтках яєць (від загальної кількості) зосереджено: у курей — 95% Т₄ і 99,5% Т₃; у перепелів — 78,6–95,6% Т₄ та 75,7–84,1% Т₃. Водночас, звертається увага на те, що запаси ТГ у жовтку відіграють важливе значення в ранній ембріональний період розвитку птиці (наприклад, у регуляції морфогенезу мозку). Натомість для ембріонів курчат на 13,5; 14,5 та 16,5 добу інкубації головним джерелом тиреоїдних гормонів є гормони власної щитоподібної залози. Встановлено, що тиреоїдні гормони відіграють важливу роль в обміні вуглеводів та жирів, прискорюють білковий синтез, стимулюють процеси росту і клітинного диференціювання ембріона.

УДК 636.52.09

2015.2.299. ВИДОВИЙ СКЛАД ЗБУДНИКІВ МАЛОФАГОЗІВ КУРЕЙ / Хижня Л.Ю. // Ефективне птахівництво. — 2015. — № 1. — С. 33–34. — Бібліогр.: 7 назв.

Кури, малофагози у курей, збудники малофагозів, ектопаразити, пир'я.

Досліджували поширення та видовий склад збудників малофагозів, які паразитують на курях у господарствах Полтавської області. Дослідження проводили в птахогосподарствах з підлоговою технологією утримання птиці (Зінківський, Пирятинський, Гадяцький та Карлівський р-ни). При цьому обстежували курей яєчних кросів Хай-Лайн, Tetra-SL, Lohman White, Lohman Braun та Браун-Нік. Для визначення видової приналежності зібраних ектопаразитів було використано стандартну методику. Загальна кількість обстежених курей становила 645 гол., з них: молодняк віком 0–3 тижнів — 45 гол., 3–9 тижнів — 81 гол., 9–17 тижнів — 65 гол. та куринесучки 17–20, 20–70 та старші 70-тижневого віку — 90, 160 та 204 гол. відповідно. Встановлено, що з загального числа обстежених курей 344 гол. були уражені одним або кількома видами малофагів 53,3%. Всього було зібрано 1479 екземплярів ектопаразитів, після чого визначено їх видову приналежність: виявлено чотири види малофагів: три види підроду *Amblycera* родини *Menoponidae* (*Menopon golttnae* — 40,33%, *Menacanthus slramtneus* — 23,65%, *Menacanthus comutus* — 19,6%) та один вид підроду *Ischnocera* родини *Cordodidae* (*Goniocotes hologaster* — 16,42%). Визначено, що місця локалізації пухопероїдів на тілі курей різні: малофагів виду *Menopon golttnae* знаходили між борідками контурного пир'я другого і третього порядків, на шкірі, а також на покривних перах тулуба птиці; *Menacanthus stramineus* та *Menacanthus cornutus* виявлені на шкірі, а також на пир'ї вентральної поверхні крил, пухових перах підгрудка та черевної стінки; *Goniocotes hologaster* локалізувалися на шкірі тулуба, біля клоаки, на вентральній поверхні тіла, на дрібних пухових перах.

УДК 636.52.09:616.233-002:578.834:57

2015.2.300. СХЕМА КОМПЛЕКСНОЇ ДІАГНОСТИКИ ІНФЕКЦІЙНОГО БРОНХІТУ КУРЕЙ / Попова Г.А., Постоєнко В.О., Педоренко І.Ю., Немашкало А.Ю., Кубасв А.П. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2015. — № 26. — С. 164–173. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 545523.

Птиця, бронхіт інфекційний, вірус інфекційного бронхіту, комплексна діагностика.

Розроблено схему лабораторної діагностики інфекційного бронхіту курей, яка дає змогу швидко зробити попередній висновок про захворювання, виділити збудник, провести

його гено- і серотипування, визначити патогенність, і, враховуючи дані епізоотологічного обстеження, клінічної картини захворювання, результатів патолого-анатомічного розтину, поставити остаточний діагноз. У розробці схеми комплексної діагностики інфекційного бронхіту курей використано наступні методи: 1) імуноферментний аналіз; 2) реакції гальмування гемаглютинації; 3) відбір та підготовка патматеріалу; 4) полімеразна ланцюгова реакція із зворотною транскрипцією (ЗТ-ПЛР); 5) ізоляція вірусу на курячих ембріонах; 6) реакція нейтралізації; 7) біопроба на курчатах. Із врахуванням отриманих результатів, схема комплексної діагностики дає можливість внести корективи в схему щеплення птахів неблагополучного птахогосподарства.

УДК 636.52/58:619:616.681–089.87

2015.2.301. ЕФФЕКТИВНОСТЬ ВЫРАЩИВАНИЯ КАПЛУНИРОВАННЫХ ПЕТУШКОВ ЯИЧНЫХ КРОССОВ НА МЯСО / Афанасьев Г.Д., Еригина Р.А., Колоскова О.В., Раззак С., Комарчев А.С. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2015. — № 1. — С. 44–55. — Библиогр.: 6 назв.

Півні яєчного кросу, каплування (кастрація), реабілітація постопераційна, сім'яники, емфізема підшкірна, склад хімічний, якості м'яси.

Наведено результати досліджень з виявлення оптимальних строків каплування півників яєчних кросів "Шейвер білий" і "Шейвер коричневий". Враховували збереження поглов'я, характер постопераційних ускладнень, розвитку і регенерації сім'яників у кастрованих півнів. Представлено результати вирощування та м'ясні якості півників. Гонадоектомію півників проведено у віці 5, 6, 7, 8, 9, 10 тижнів, по 5 гол. з кожного кросу щотижня. Відбирали півників із груп (80 гол. у кожній) з висотою гребеня, яка відповідала середній висоті по групі. Після операції за каплунами вели спостереження до 17-тижневого віку (зовнішній вигляд, поведінка, жива маса та ін.). Аналізуючи результати операції і постопераційні ускладнення, встановили оптимальний термін каплування півників яєчних кросів "Шейвер білий" і "Шейвер коричневий" — 6 тижнів. Вирощування коричневих і білих каплунів до 20-тижневого віку з подальшим визначенням якості м'яса птиці дає змогу стверджувати, що півники мають невисоку швидкість росту (жива маса відповідно 2,41 і 1,83 кг) і невисоку ефективність використання корму (витрата корму на 1 кг приросту — 4,23 і 4,90 кг відповідно). Відзначається збільшення білка, деяких незамінних амінокислот і жиру в м'ясі каплунів порівняно з півнями. Забійний вихід каплунів вище ровесників-птахів на 1,1 і 3,2%. Високі смакові якості бульйону і м'яса каплунів підтвердила порівняльна органолептична оцінка цих продуктів з каплунів і звичайної птиці.

УДК 636.52:619:579:614.31:615.282:637.5'65

2015.2.302. МИКРОБИОЛОГИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ МЯСА КУРЧАТ-БРОЙЛЕРОВ У РАЗЕ ЗАСТОСУВАННЯ АНТИБАКТЕРІАЛЬНИХ ПРЕПАРАТІВ / Забарна І.В., Якубчук О.М. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2015. — № 26. — С. 76–83. — Библиогр.: 10 назв. Шифр 545523.

Продукти тваринного походження, курчата-бройлери, бактеріологічні показники, безпечність м'яса, препарати антибактеріальні.

Наведено результати визначення мікробіологічних показників, таких як мезофільні аеробні та факультативно-анаеробні мікроорганізми (МаФАНМ), бактерії групи кишкової палички, бактерії роду *Proteus*, *Salmonella*, *Listeria monocytogenes*, *Staphylococcus aureus*, у білих та червоних м'язах курчат-бройлерів 2 контрольних та 2 дослідних груп (по 6 курчат у кожній), що одержували антибіотики фармазин і тилоциклін. Дослідження проводили на курчатах-бройлерах (крос "Кобб-500") в умовах приватного підприємства ТОВ "Подільський бройлер", с. Маків, Дунаєвецького району Хмельницької області. Першій дослідній групі виполювали антибіотик фармазин, де діюча речовина (ДР) тилозину тарtrat, а другій — тилоциклін (ДР тилозину тарtrat та доксицикліну гіклат). З урахуванням того, що антибактеріальні препарати мають різний період напіввиведення, кожній дослідній групі відповідала своя контрольна. Дослід тривав 51 добу. Препарати антибіотиків задавали курчатам-бройлерам з лікувально-профілактичною метою перших 3 доби, на 28–29

і 38–42 доби досліду. Після останньої дачі фармазину та тилоцикліну забій (по одній голові з кожної групи) проводили через 3, 6, 12, 24, 48 год, через 5 діб (період елімінації фармазину — для 1-ї дослідної групи) і 8 діб (період елімінації тилоцикліну — для 2-ї дослідної групи). Встановлено, що застосування антибактеріальних препаратів — фармазину та тилоцикліну курчатам-бройлерам не впливає на рівень і видовий склад мікрофлори в досліджуваних пробах м'яса птиці, оскільки мікробіологічні показники в дослідних групах відповідали вимогам чинних нормативно-правових актів. Визначено, що показник МаФАНМ у червоних м'язах першої контрольної групи був на 47% вищим, ніж у дослідній групі ($p \leq 0,05$), що отримувала фармазин. У білих м'язах, навпаки, показник МаФАНМ у дослідній групі на 75% вищий, ніж у контрольній групі, у другій контрольній групі в білих м'язах показник МаФАНМ на 50% вищий, ніж у дослідній групі, що отримувала тилоциклін ($p \leq 0,05$), а у червоних м'язах його показник у дослідній групі вищий за контрольну на 55%, що пояснюється вищою кумуляцією відповідного препарату.

УДК 636.52:636.082.1/474

2015.2.303. ОСОБЕННОСТИ ТЕХНОЛОГИИ ПЛЕМЕННОЙ РАБОТЫ С МЯСНЫМИ КУРАМИ / Рябоконь Ю.А. // Эффективное птицеводство. — 2015. — № 1. — С. 28–32.

Птиця, кури м'ясних кросів, робота племенна, стадо селекційне, молодняк ремонтний.

Описано основні принципи племенної роботи з м'ясними кросами курей. Розглянуто принципи створення та роботи селекційного стада, оцінку і відбір птиці, структуру стада племзаводу м'ясних курей чотирихліпного кросу, лінійну структуру племрепродуктора першого порядку, бонітування, комплектування селекційних гнізд, відбір та вибірку птиці, збирання яєць, інкубацію, годівлю батьківського стада та ремонтного молодняку.

УДК 636.59.082.47/085.14:637.4

2015.2.304. КОНЦЕПЦИЯ ЛИПИДНОГО ЖИВЛЕНИЯ ПЕРЕПЕЛІВ БАТЬКІВСЬКОГО СТАДА / Сичов М.Ю. // Біологія тварин. — 2015. — Т.17, № 2. — С. 140–150. — Библиогр.: 31 назв.

Перепели, маса яєць, несучість, заплідненість яєць, виводимість, виведення молодняку, ліпіди, комбікорми.

Представлено результати експериментального обґрунтування оптимальних рівнів та джерел ліпідів у комбікормах для яєчних перепелів батьківського стада. Наведено чисельні дослідження провідних науковців стосовно ролі ліпідів та їх балансування у раціонах різних видів птиці, які підтверджують можливість та доцільність розроблення диференційованих норм енергетичного живлення птиці різних видів та груп виробничого призначення. Матеріалом для науково-господарських дослідів були повновікові перепели японської породи. За принципом аналогів було сформовано у 1-й серії експериментів три групи: контрольну і дві дослідних (1-ша група рівень жиру у комбікормі 5%; 2-га гр. — 3%; 3-тя гр. — 7%), у другій — чотири: контрольну та три дослідні (1-ша гр. джерело жиру у раціоні — соняшникова олія; 2-га гр. — пальмовий жир; 3-тя гр. — ріпакова олія; 4-та гр. — соєва олія). У першій серії досліджень визначали оптимальний вміст жиру у комбікормі для перепелів батьківського стада, у другій — оптимальне джерело ліпідів. Встановлено, що застосування у годівлі перепелів-несучок комбікормів з рівнем жиру 7% знижує масу яєць на 6,3% та призводить до підвищення рівня ембріональної смертності під час інкубації яєць на 4,2 і 4,5%, тоді як використання комбікормів з вмістом жиру 5% та різними джерелами ліпідів не впливає на масу яєць, їх морфологічний і хімічний склад, перетравність поживних речовин, баланс азоту, морфологічні та біохімічні показники крові. Розроблено принципи ліпідного живлення перепелів батьківського стада з урахуванням рівня та джерела жиру, що передбачають використання комбікормів з ріпаковою олією та вмістом жиру 5%.

УДК 636.592:611.3:636.52/58:611.018

2015.2.305. ГИСТОСТРУКТУРА СЛЕПЫХ КИШОК БРОЙЛЕРОВ В НОРМЕ И ПРИ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОМ ЭШЕРИХИОЗЕ / Шестаков В.А. // Птицеводство. — 2015. — № 3. — С. 25–29. — Библиогр.: 8 назв.

Курчата-бройлери, кишка сліпа, фолікули лімфатичні, ешерихіоз, катаральне запалення.

Досліджували гістоструктуру стінки сліпих кишок курчат-бройлерів у нормі і за експериментального зараження *E. coli*. Для експерименту використано: 1) 14-добові курчата кросу "Сибіряк 2С" — 70 гол., з яких 60 у віці 21-ї доби були заражені патогенною культурою *E. coli*. Діагностичний забій проведений в 35-денному віці; 2) 21-доб. курчата кросу "Іза Хаббард" — 150 курчат (заражалися всі), забій також у 35 діб. У цих 2 дослідках проводили внутрішньочеревне зараження патогенною культурою *E. coli*, суспензією однодобових агарових культур у дозі $0,5 \cdot 10^9$ мікробних тіл. Визначено, що при експериментальному ешерихіозі у курчат-бройлерів в м'язовій і серозній оболонках сліпих кишок зміни гістоструктури не виявляються. Патологічний процес локалізується у власній пластинці слизової оболонки, де розвивається катаральне запалення. Альтерація проявляється у вигляді десквамації епітелію ворсинок і складок, а судинна реакція посилюється до поверхні слизової оболонки гіперемією капілярів, крововиливами в глибині брижі, набряком строми з інфільтрацією лімфоїдними клітинами і еозинофільними лейкоцитами. Встановлено, що у птахів, які загинули після зараження, реактивні центри у фолікулах слизової оболонки не були активовані і розвивався катаральний тифліт. Установлено, що наявність реакції лімфатичних фолікулів стінки сліпих кишок на *E. coli* у курчат, які жили після експериментального зараження, вказує на те, що вже в цьому віці (21–35 днів) фолікули виконують імунну функцію, отже, їх роль у патогенезі та діагностиці хвороб птиці бактеріальної етіології повинна враховуватися.

УДК 636.597:619:611.018.53/4:612.33:636.597

2015.2.306. ОСОБЛИВОСТІ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ЛІМФОЇДНОЇ ТКАНИНИ, В ІМУННИХ УТВОРЕННЯХ СТІНКИ ПРЯМОЇ КИШКИ І ДИВЕРТИКУЛІ МЕККЕЛЯ КАЧОК / Хомич В.Т., Мазуркевич Т.А. // Біологія тварин. — 2015. — Т.17, № 2. — С. 151–156. — Бібліогр.: 12 назв.

Качки, кишка тонка, кишка дванадцятипала, кишка порожня, кишка клубова, дивертикул Меккеля, тканина лімфоїдна.

Досліджували особливості локалізації лімфоїдної тканини в імунних утвореннях (плямки Пейєра) стінки тонкої кишки качок і дивертикулі Меккеля в постнатальному періоді онтогенезу. Матеріал для гістологічного дослідження відібрали від бройлерних качок Благоварського кросу віком 1, 5, 10, 15, 20, 25, 30, 60, 90, 120, 150, 180, 210, 240 діб (по 4–6 качок кожного віку). Встановлено, що лімфоїдна тканина в плямках Пейєра тонкої кишки і дивертикулі Меккеля качок розташована в слизовій і м'язовій оболонках їх стінки. У слизовій оболонці плямок Пейєра тонкої кишки і дивертикула Меккеля лімфоїдна тканина виявляється з добового віку качок, а в м'язовій — з 10–20-добового. Її повна морфофункціональна зрілість у слизовій оболонці настає у 15-добовому віці качок, а в м'язовій — у 15–25-добової птиці. Площа лімфоїдної тканини у слизовій оболонці плямок Пейєра дванадцятипалої і клубової кишки збільшується до 210-добового віку качок, а порожньої кишки — до 150-добового. У м'язовій оболонці названих структур лімфоїдна тканина займає найбільшу площу в 150-добових качок. Максимальну площу лімфоїдна тканина в слизовій оболонці дивертикула Меккеля займає у 20-добових качок, а в його м'язовій оболонці — в 150-добових.

УДК 636.597:636.082.47

2015.2.307. КОРМОВЕ І ТЕХНОЛОГІЧЕСЬКЕ ПРИЧИНИ НИЗЬКОГО ІНКУБАЦІЙНОГО ЯКОСТІ ЯИЦ ВОДОПЛАВАЮЩОЇ ПТИЦІ / Подобед Л.И. // Эффективное птицеводство. — 2015. — № 1. — С. 22–27.

Птиця водоплавна, інкубація, інкубаційна якість яєць, заплідненість.

Досліджували виникнення технологічних і кормових причин порушення інкубаційної якості яєць водоплавної птиці, а також описано можливі причини його виникнення: зниження запліднюваності яєць при збереженні їх нормальної маси; зменшення маси яєць з одночасним зниженням відсотка

запліднюваності; збільшення маси яєць птиці вище норми при зниженні відсотка запліднюваності; зниження запліднюваності поряд з появою яєць зі зміненим забарвленням, шорсткуватих, з тонкою шкаралупою; при нормальних параметрах режиму інкубації відзначається низький відсоток виводимості яєць і виведення курчат. Визначено і описано всі технологічні причини низької інкубаційної якості яєць, зокрема: рівень і ритм несучості; статеве співвідношення і режим використання самців; стан здоров'я; жива маса, екстер'єр, зберігання і транспортування яєць; їх маса і фізичні характеристики; вік птиці; мікроклімат приміщень; повноцінність годівлі (відхилення основних показників поживності раціону водоплавної птиці як у бік збільшення, так і зменшення на 10–15% загрожує втратою виводимості яєць на 5–8%); спосіб утримання птиці.

УДК 636.598:577.042.16:591.3

2015.2.308. ВМІСТ СУМАРНИХ ЛІПІДІВ ТА ЇХ ОКРЕМИХ КЛАСІВ У ЗАЛИШКОВОМУ ЖОВТКУ ЕМБРІОНІВ ЗАЛЕЖНО ВІД ДОДАТКОВОГО ВВЕДЕННЯ ОКРЕМО І КОМПЛЕКСНО ВІТАМІНІВ А, D₃ І Е В РАЦІОН ГУСЕЙ У РЕПРОДУКТИВНИЙ ПЕРІОД / Моравська О.В. // Біологія тварин. — 2015. — Т.17, № 2. — С. 115–123. — Бібліогр.: 23 назви.

Гуси, ембріони, залишковий жовток, вітаміни (А, D₃ і Е), сумарні ліпіди, окремі класи ліпідів, жирні кислоти.

Досліджували окремий і комплексний вплив додаткового введення вітамінів А, D₃ і Е в раціоні гусей у репродуктивний період на вміст сумарних ліпідів та перерозподіл їх окремих класів, вміст продуктів перекисного окиснення ліпідів (ПОЛ) та зміни жирнокислотного складу у залишковому жовтку ембріонів. Дослідження проводились упродовж 90-добового періоду на базі фермерського господарства с. Меденичі (Дрогобицький р-н, Львівська обл.) на п'ятих групах гусей сірої оброшинської породи 3-річного віку, аналогів за масою тіла. У кожній відокремленій групі знаходилося по 5 гусок і 1 гусаку. Гуси отримували упродовж дослідного періоду комбікорм ПК-33-3-89, збалансований за усіма елементами живлення згідно з рекомендованими нормами. Гуси контрольної групи отримували у складі кормів 5000 МО вітаміну А, 700 МО вітаміну D₃ і 10 МО вітаміну Е на 1 кг комбікорму. До комбікорму гусей 1-ї (дослідна) групи додавали 10000 МО вітаміну А; 2-ї (дослідної) групи — 3000 МО вітаміну D₃; 3-ї — 10000 МО вітаміну А і 3000 МО вітаміну D₃; 4-ї — 10000 МО вітаміну А, 3000 МО вітаміну D₃ і 35 МО вітаміну Е на 1 кг комбікорму. У процесі досліді окремо за групами відбирались інкубаційні яйця і на 25-ту добу інкубації від 5 ембріонів кожної групи отримували зразки залишкового жовтка для визначення в них вмісту сумарних ліпідів, їх окремих класів, жирнокислотного складу та вмісту продуктів ПОЛ. Показано, що додаткове комплексне введення вітамінів А, D₃ і Е з підвищеною дозою токоферолу в раціон гусей є регуляторно-оптиміальним щодо стабілізації окремих процесів ліпідного обміну. Зокрема, у залишковому жовтку ембріонів спостерігається зростання вмісту фосфоліпідів та етерифікованого холестеролу на фоні зменшення вмісту вільного холестеролу і неетерифікованих жирних кислот, що корелює із зменшенням рівня співвідношення холестерол/фосфоліпіди та вказує на зміну в'язкості бішару мембран із переходом у більш рідку фазу та підвищенням антиоксидантної активності. Поряд з цим, спостерігаються зміни жирно-кислотного складу залишкового жовтка ембріонів. Установлено зменшення вмісту пальмітинової (C_{16:0}), пальмітолеїнової (C_{16:1}) та олеїнової (C_{18:1}) кислот, із паралельним зростанням рівня лінолевої (C_{18:2}), арахідонової (C_{20:4}), ейкозапентаєнової (C_{20:5}), докозапентаєнової (C_{22:5}) та докозагексаєнової (C_{22:6}) кислот, що корелює із зростанням індексу ненасиченості жирних кислот, підтверджує зростання рівня активності антиоксидантної системи та чинить стимулювальний вплив комплексного введення вітамінів А, D₃ і Е на Δ6- і Δ5-десатуразну активність. Визначено зменшення вмісту дієнових кон'югатів і ТБК-активних продуктів у залишковому жовтку ембріонів під впливом додаткового введення комплексно вітамінів А, D₃ і Е, із підвищеною дозою токоферолу, порівняно з результатами контрольної групи.

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

УДК 636.08.003:636.934:[23+25]:631.224.6

2015.2.309. УТРИМАННЯ САМОК СРІБЛЯСТО-ЧОРНИХ ТА БІЛИХ ЛИСІВ У БУДИНОЧКАХ РІЗНИХ КОНСТРУКЦІЙ / Шевчук Т., Кирилів Я. // Тваринництво України. — 2015. — № 3. — С. 5–8. — Бібліогр.: 10 назв.

Лиси кліткового розведення, будиночки, самки, лактація, відновлювальні показники.

Вивчались репродуктивні показники самок сріблясто-чорних та білих лисів, що утримувались у клітках з родильними будиночками різних конструкцій. Встановлено, що самки білих лисів мали більш високі відтворювальні властивості при утриманні їх у більших за габаритами будиночках.

УДК 636.92.087.72:577.112.85:612.017

2015.2.310. РЕЗИСТЕНТНІСТЬ ОРГАНІЗМУ КРОЛІВ ТА ДИНАМІКА МАСИ ТІЛА КРОЛЕНЯТ ЗА УМОВ ВИПОЮВАННЯ СПОЛУК ХРОМУ (III) І СУЛЬФАТУ НАТРІЮ / Лесик Я.В., Федорук Р.С., Долайчук О.П. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 3. — С. 76–84. — Бібліогр.: 24 назви.

Кролі, сульфат натрію, хлорид хрому, цитрат хрому, резистентність організму, продуктивність кролематок.

Досліджували вплив випоювання хлориду і цитрату хрому та сульфату натрію на вміст у крові глікопротеїнів та окремих моноцукрів їхніх вуглеводних компонентів, показники неспецифічної резистентності організму і молочність кролематок на 20-ту добу лактації, а також на ріст і збереженість кроленят до 40-добового віку. Контрольна група (КГ) отримувала збалансований гранульований комбікорм і воду без обмеження. Для дослідження самиць кролів розділили на 5 дослідних груп (ДГ): 1-ша ДГ крім основного раціону (ОР) з водою одержувала $\text{CrCl}_3 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$ у кількості 7,8 мг Cr/kg маси тіла на добу; 2-га ДГ — ОР аналогічно КГ з уведенням до води цитрату Cr з розрахунку 2,5 мг Cr/kg маси тіла/добу, отриманого методом з використанням нанотехнології; 3-тя ДГ — основний раціон з уведенням до води сульфату натрію у кількості 40,0 мг S/kg маси тіла на добу; 4-та ДГ — раціон аналогічний 1-й ДГ з використанням сульфату натрію у кількості 40,0 мг S/kg маси тіла на добу; 5-та ДГ — раціон і добавку Хрому (III), аналогічно 2-й ДГ, з уведенням до води сульфату натрію у кількості 40,0 мг S/kg маси тіла на добу. Дослідженнями встановлено, що роздільне випоювання самицям кролів добавок хлориду і цитрату хрому, а також суміші Na_2SO_4 зі сполуками Cr впродовж суцільності та лактації посилювало імунобіологічну резистентність їхнього організму з підвищенням у крові рівня гексоз, зв'язаних з білками сероглобінів, гаптоглобіну, фукози, церулоплазміну, сіалових кислот і ЦІК у всіх ДГ крім 3-ї. Більше виражений біологічний вплив, з вірогідними різницями досліджених показників крові та збереженості, встановлено для тварин, які отримували сполуки хрому та їх поєднання з сульфатом натрію. Встановлено, що застосування у раціоні кролематок хлориду і цитрату хрому та їхнього поєднання з сульфатом натрію супроводжувалось найвищим рівнем показників клітинного і гуморального захисту на 20-ту добу лактації та молочності кролематок. Кроленята, які одержували сполуки хрому з сульфатом натрію через організм матері та з питною водою відзначались вищими показниками маси гнізда і середньої маси кроленят за періодами досліджень, а також збереженням на 4,5–6,2% на 20-ту і 40-ву доби життя порівняно з контролем.

УДК 636.92/.93(094.9)

2015.2.311. МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА НОРМИ ПРОДУКТИВНОСТІ У ЗВІРНИЦТВІ ТА КРОЛІВНИЦТВІ / Демчак І.М., Завалевська В.О., Микитюк Д.М. [та ін.]. — К.: НДІ "Укragроппродуктивність", 2014. — 176 с. — (Б-ка спеціаліста АПК "Екон. нормативи"). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 545327.

Звірівництво, кролівництво, норми продуктивності, технології утримання звірів та кролів, норки, песці, лисиці, фретки, нутрії.

Викладено методичні положення нормування витрат живої та уречевленої праці, нормативи часу і норми обслуговування хутряних звірів і кролів. Збірник призначено для виробничого планування та підвищення продуктивності праці в звіро- та кролегосподарствах різних форм власності, забезпечення більш тісного зв'язку результатів праці з оплатою. Розроблені норми продуктивності визначають норми витрат часу на організацію та проведення робіт з обслуговування хутрових звірів і кролів, а також слугують критеріями для встановлення норм чисельності працівників відповідних підприємств.

УДК 636.92:57.089.3:602.4

2015.2.312. БІОТЕХНОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ ОДЕРЖАННЯ ЗАРОДКІВ КРОЛІВ *IN VITRO* З ВИКОРИСТАННЯМ НАНОМАТЕРІАЛУ / Щербак О.В., Ковтун С.І., Зюзюк А.Б., Осипчук О.С. // Біологія тварин. — 2015. — Т. 17, № 2. — С. 172–178. — Бібліогр.: 13 назв.

*Кролі, ооцит-кумулясні комплекси, наноматеріал, вискодисперсний кремнезем, D-галактозамін, морфологічний аналіз, епідидимальні сперматозоїди, ембріони, запліднення *in vitro*.*

Розроблено та застосовано біотехнологічну модель одержання ембріонів кролів *in vitro* з використанням наноматеріалу для удосконалення технології репродукції с.-г. тварин. Показано позитивний вплив наноматеріалу на основі вискодисперсного кремнезему (ВДК) та іммобілізованого на його поверхні D-галактозаміну на мейотичне дозрівання ооцитів кролів в умовах *in vitro*. Встановлено, що рівень дозрівання ооцитів *in vitro* за таких умов становить 87,1%. Для дослідження повноцінності дозрівання ооцитів проведено їх осіменіння епідидимальними сперматозоїдами кроля (вилучені із хвостової частини придатка сім'яника). Рівень дроблення ембріонів сягав 52,1%. Установлено, що через 120 год культивування до стадії ранньої морули розвивалось 17,0% ембріонів. Для додаткової оцінки *in vitro* біологічної активності 0,001% концентрації ВДК/D-галактозаміну було застосовано епідидимальні сперматозоїди кроля. Показано, що після перебування сперматозоїдів у середовищі з додаванням ВДК/D-галактозаміну (0,001% концентрації, упродовж 15 хв) відбулося зниження рухливості гамет на 5,0% зі збереженням такого рівня упродовж трьох годин. Загальний час виживаності сперматозоїдів без додавання наноматеріалу сягав 9 год, а з ним — не перевищував 8 год. Додавання ВДК/D-галактозаміну до середовища до концентрації 0,001% спричиняло швидке насичення рецепторів клітинної поверхні сперматозоїдів цим наноматеріалом, що, в свою чергу, призвело до зниження їх рухливості до 35%. Але на такому рівні рухливість сперматозоїдів зберігалась довше порівняно з контролем, що особливо важливо для підвищення рівня запліднення яйцеклітин *in vitro*. Встановлено перспективність проведення подальших технологічних досліджень з використанням наноматеріалів на основі ВДК та біомолекул у системі збереження та раціонального використання генетичних ресурсів с.-г. тварин.

УДК 636.92:619:616.98:579.834.115Л

2015.2.313. ЗМІНА ПОКАЗНИКІВ ЕРИТРОЦИТОПОЕЗУ КРОВІ КРОЛІВ ЗА ВНУТРІШНЬОМ'ЯЗОВОГО ВВЕДЕННЯ ІНАКТИВОВАНОЇ ПОЛІВАЛЕНТНОЇ ВАКЦИНИ ПРОТИ ЛЕПТОСПІРОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Уховський В.В., Розумнюк А.В. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 4. — С. 171–179. — Бібліогр.: 11 назв.

Кролі, вакцина, лептоспіроз, еритроцитопоез крові кролів, гемоглобін.

Висвітлено результати дослідження показників еритроцитопоезу периферійної крові кролів (К.), яких імунізували інактивованою полівалентною вакциною проти лептоспірозу тварин "варіант *bovis*". Зазначено, що ендотоксини лептоспір, що містяться у вакцині, спричиняють гемоліз еритроцитів, кількість яких на 7-му добу експерименту зменшилась на 7,7% ($p < 0,05$) і, відповідно, зниження величини гематокрити

на 8,1% ($p < 0,05$) порівняно з початком досліджу. З'ясовано, що концентрація гемоглобіну периферичної крові К. після введення протилептоспірозної вакцини знижується на 7% (з $114 \pm 2,9$ по $105 \pm 3,1$ г/л; $p < 0,05$; 7-ма доба), а потім зростає до 21-ї доби ($135 \pm 2,0$ проти контролю $114 \pm 2,8$ г/л; $p < 0,001$). Проте на 28-му добу цей показник ($124 \pm 1,6$ г/л) починає відновлюватись до відповідних значень у тварин контрольної групи ($113 \pm 2,4$ г/л). Середній вміст гемоглобіну в одному еритроциті протягом 28 діб експерименту вірогідно не змінювався і не виходив за межі фізіологічних коливань ($1,30 \pm 0,016$ — $1,42 \pm 0,015$ моль). Зниження середнього об'єму еритроцитів крові К., починаючи з 7-ї доби дослідження ($72 \pm 1,1$; на 28-му — $64 \pm 0,6$ фл; $p < 0,001$), вказує на старіння червоних клітин внаслідок інтенсифікації процесів обміну речовин в організмі тварин під дією вакцини.

УДК 636.932.3

2015.2.314. ВІДСАДКА Й ВИРОЩУВАННЯ МОЛОДНЯКУ НУТРІЙ / Білай Д.В. // Дім, сад, город. — 2015. — № 6. — С. 30–31.

Нутрії (молодняк), відсадка й вирощування нутрій, споріднене спаровування (інбридінг) нутрій, таврування нутрій.

Розглянуто технологію відсадки й вирощування молодняку нутрій (МН). Наведено дані про розвиток МН до 7-місячного віку (маса, довжина тіла). Після 3-міс. віку відсаджений молодняк розділяють за статтю щоб уникнути спорідненого спаровування (інбридінг), яке негативно позначається на життєдіяльності приплоду та якості хутра. Племінний облік за відсадки ведуть тавруванням молодняку. Одночасно з розсаджуванням молодняку за статтю відбирають тварин на плем'я або продаж. Племінний молодняк тримають окремо від хутового. Після 6–7-місячного віку самок підсаджують до самця і після запліднення їх пересаджують до окремих кліток. Інколи практикують утримання в одній клітці 2–3 самок (зазвичай сестер) й одного самця. Такий метод потребує уміння укомплектовувати групи.

УДК 636.934.5.082.2

2015.2.315. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДБОРУ БАТЬКІВСЬКИХ ПАР ЗА ВГОДОВАНІСТЬЮ ПРИ РОЗВЕДЕННІ НОРОК ГРУПИ СКАНБРАУН / Корх О.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 2, т. 2. — С. 272–273. — Бібліогр.: 5 назв.

Норки групи сканбраун, підбір пар норок, вгодованість норок, потомство норок.

Проведено науково-господарський дослід зі стадом норок групи сканбраун на базі звіроферми ТОВ звіроплемгоспу “Золотоніське” (Черкаська обл.). Вивчали вплив добору батьківських пар норок за вгодованістю на продуктивність і якість одержаних від них нащадків. Встановлено, що поголів'я молодняку норок групи сканбраун має неоднорідність за категоріями вгодованості та “білою плямистістю”, що значною мірою залежить від варіантів добору батьківських пар. Їх добір за вищесередньою категорією вгодованості забезпечив максимальний вихід (100%) аналогічних нащадків. На формування категорій вгодованості у дочок більш помітним був вплив у матерів, а у синів — батьків. Одержані результати мають практичне значення при розробці перспективних програм розвитку галузі, планів селекційно-племінної роботи тощо.

УДК 636.934.57.082

2015.2.316. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОДУКТИВНОЇ ЗДАТНОСТІ САМОК НОРОК РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ СКАНДИНАВСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ В УМОВАХ ІНТЕНСИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ / Яремич Н.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 48. — С. 253–259. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 545439.

Норка, селекція скандинавська, кольоровий тип, сезон розмноження, статевая охота, кратність покриття, щеніння.

Вивчено рівень реалізації відтворювальної здатності норок різних генотипів (*Scanglow*, *Scanblack*, *Pearl*) скандинавської селекції в умовах вітчизняних звірогосподарств (ТОВ “Золотоніське звірогосподарство”, Черкаська обл., 2013 р.). Установлено, що самки норок залежно від генотипу мали відмінності як за часом прояву статевої охоти, так і за перебігом сезону парувань. Найбільш ранні терміни прояву статевої охоти порівняно з іншими групами зареєстровано у самок генотипу *Scanglow*. Переважна більшість самок, незалежно від генотипу, покривалася 4 рази за гін та мала порівняно високі показники відтворення — 4,29–5,21 гол. Максимальні показники відтворення мали самки генотипу *Pearl* ($P > 0,99$), а мінімальні — самки чорного типу забарвлення *Scanblack*. Дослідження впливу генетичної складової на процес відтворення самок норок різних генотипів засвідчило наявність вірогідного впливу на такі показники як прояв статевої охоти самками, періодичність статевої охоти, статевая активність під час гону та плідність ($F = 3,04$ – $19,90$, $P > 0,95$... $0,999$; де F — критерій Фішера, P — вірогідність).

638.1/2 Бджільництво. Шовківництво

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

УДК 638.1/19

2015.2.317. ПРАКТИКУМ З БДЖІЛЬНИЦТВА / Мирось В.В., Ковтун С.Б. — Харків: ХНАУ, 2014. — 191 с. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 545493.

Сім'я бджолина, породи бджіл, розведення бджіл, продукти бджільництва.

Розглядаються основні питання, пов'язані з вивченням бджолиної сім'ї, порід бджіл, їх розведення, утримання, організації медозбору і запилення ентомофільних культур. Висвітлено питання щодо характеристики продуктів бджільництва і технології їх промислового виробництва. Окремий розділ присвячений захворюванням бджіл, їх ворогам та боротьбі з ними. Показано нормативну базу галузі бджільництва України, закони та стандарти.

УДК 638.12/15

2015.2.318. БДЖОЛИ / Холіфман Й. — К., 2014. — 60 с. — (Сер. Б-ка “Пасіка”). Шифр 545623.

Бджоли, поведінка бджіл, роїння, вороги бджіл.

Описано історію відкриття, утримання, розведення та використання людиною різних видів бджіл на різних континентах. Розглянуто будову тіла і фізіологію робочих бджіл, маток і трутнів. Наведено дані з поведінки бджіл у різні пори

року, окремо розглядається зимовий клуб бджіл, а також їх поведінка влітку під час роїння, медозбору та вирощування розплоду. Описано будову вулика і стільників, поведінку бджіл під час побудови комірок сот з воску та розміщення у них розплоду, меду, перги. Наведено характеристику деяких медоносних рослин і поведінку бджіл при зборі нектару та пилку, а також викладено історію спостережень і досліджень бджолозапилення рослин. Визначено ворогів бджіл серед тварин, птахів та комах.

УДК 638.123

2015.2.319. ЦЕЛЕВОЙ СТАНДАРТ ПОРОДНОГО ТИПА “МОСКОВСКИЙ” КАРПАТСЬКОЇ ПОРОДИ / Маннапов А.Г., Нечаев В.И., Максименко Н.В., Антимирова О.А., Хорунжий Л.И., Храпова С.Н., Ляхов В.В., Донцова А.Р., Дмитриев А.О., Зайцев И.А. // Пчеловодство. — 2015. — № 3. — С. 14–16.

Бджоли карпатські, породи бджіл, стандарт бджолиних сімей.

Описано породний тип “московський” карпатської породи бджіл, який створено на основі 77-ї і 62-ї ліній карпатських бджіл. Для оживлення крові періодично завозили племінний матеріал з Межигірського та Мукачівського районів Закарпаття

і Брестського бджолорозплідника (екотипи "Вучківський" і "Говерла"). На пасіках Р.В. Донцова (250 бджолиних сімей) і А.Ф. Баликова (150 бджолиних сімей) вели роботу з 77-ю лінією, а на пасіці Д.С. Тимофеева (200 бджолиних сімей) — з 62-ю на центральній пасіці, що нараховує 350 бджолиних сімей, створили племінне ядро з виокремленням трьох нових ліній — 45-, 47- і 54-ї. На підставі отриманих результатів роботи з лініями бджіл, зокрема тісному позитивному взаємозв'язку між медовою продуктивністю сімей, яйценоскістю маток, а також масою неплідних маток, числом яйцевих трубочок в їх яєчниках і розміром тіла, був складений цільовий стандарт на отримання і відтворення нового типу карпатської породи бджіл — "Московського". Визначено стандарт бджолиних сімей: весняний відхід бджолиних сімей — не більше 25% від числа тих, що були після осінньої ревізії; витрата корму — в середньому 0,8–1,0 кг на одну вуличку зимувалих бджіл; несучість маток у період інтенсивного весняно-річного розвитку бджолиних сімей — 1900–2300 яєць на добу, стійкість до європейського гнильця, падевого токсикозу і нозематозу вища, ніж у неполіпшених сімей з місцевими бджолами невідомого походження, а також описано інші показники типу та екстер'єру. У ході порівняльних досліджень встановлено, що 54-та лінія бджіл найбільш типова за морфологічними показниками, господарсько корисними ознаками і параметрами для цільового стандарту порідного типу "Московський" карпатської породи бджіл.

УДК 638.123:638.145.3

2015.2.320. АНАЛІЗ ПОРОД ПЧЕЛ ПО КОМПЛЕКСУ МОРФОЛОГИЧЕСКИХ ПРИЗНАКОВ / Морев І.А., Тюрин В.В., Морєва Л.Я., Петреченко А.А. // Пчеловодство. — 2015. — № 3. — С. 28–29. — Библиогр.: 3 назв.

Бджоли, морфометричні ознаки, дискримінантний аналіз, породи бджіл.

Наведено можливості дискримінантного аналізу для точної ідентифікації породної приналежності бджіл (двох чистопородних української і карпатської порід та чотирьох гібридних сімей) за морфометричними ознаками. Матеріалом для дослідження були вибірки бджіл по 50 особин із різних пасік. Були проаналізовані наступні морфометричні ознаки: довжина хоботка; довжина, ширина переднього і заднього крил; довжина і ширина лапки; тарзальний індекс лапки; ширина третього тергіту, кубітальний індекс крила; кількість зачіпок; гантельний індекс; дискоїдальний зсув. Завдання ідентифікації породної приналежності бджіл передбачає їх зіставлення не за окремими ознаками, а за морфотипом у цілому. Тобто необхідно об'єднати вихідний комплекс морфометричних ознак в єдину міру — їх лінійну комбінацію. Зроблено висновок про те, що пропонуваний алгоритм аналізу комплексу морфометричних ознак дає змогу ідентифікувати породну приналежність вибірок з популяцій, чиє походження невідоме. Точність ідентифікації породних груп визначається як відсоток коректних віднесення особин в свою групу. З даних дослідів випливає, що якість розділення гібридних і чистопородних популяцій дуже висока — з 168 гібридних бджіл тільки дві були віднесені до чистопородних (якість ідентифікації — 98,8%), а з 138 чистопородних до гібридних було віднесено одну особину (якість ідентифікації — 99,2%).

УДК 638.124.25

2015.2.321. ПІДГОТУЙМОСЯ ДО РОЙОВОЇ ПОРИ / Приймак Г.М. // Пасіка. — 2015. — № 4. — С. 9–10.

Бджоли, роїння, сім'я бджолина, прийоми протиroyові.

Розглядається природний спосіб розмноження бджіл — роїння. Процес роїння бджіл має як позитивний, так і негативний характер. До першої групи відносять: найкращі умови для виведення маток, одержання більш великих маток (сильні сім'ї, вдосталь маточного молочка), можливість одержання товарного меду від рою, що підвищується за 40–50 днів до медозбору, можливість легкої заміни матки в рою. До негативних факторів відносять: відбудова значної кількості трутневих чарунок, псування вошини, припинення відбудови гнізда, відкладання яєць маткою, зменшення кількості льотних бджіл, перехід бджолоїної сім'ї в бездіяльний стан на 35–40 днів, скорочення кількості молодих бджіл, зниження продуктивності бджолиних сімей, безконтрольність, розведення рійливих бджолиних сімей, висока ймовірність втрати

рою, значні затрати часу на підготовку до ловіння, ймовірність травматизму, ловіння та заселення рою. Наведено основні причини роїння: 1) тіснота і перегрів гнізда бджіл; 2) спадкова схильність бджіл до роїння; 3) порушення оптимального співвідношення між кількістю молодих бджіл та відкритого розплоду (при зростанні кількості молодих бджіл їм не вистачає личинок для вигодовування і вони змушені самі споживати маточне молочко); 4) недостатня вентиляція у вулику спричиняє нагромадження вуглекислого газу та розвиток яєчників у ройових бджіл, перехід їх до ройового стану; 5) наявність у бджолоїної сім'ї старої матки (два і більше роки); 6) незавантаженість робочих бджіл по збиранню нектару, різке припинення його виділення внаслідок несприятливих погодних умов та інше, виховання розплоду, відбудова стільників на штучній вошині; 7) недостатня кількість "маточної речовини", що виділяється мандибулярними залозами матки, при цьому у бджіл провокується розвиток яєчників, вони переходять до ройового стану; 8) природні умови та особливості медозбору (затяжні дощі, різке припинення медозбору тощо). Описано ознаки підготовки бджолоїної сім'ї до роїння, а також протиroyові заходи і способи використання роїв.

УДК 638.124.5:575.17:575.2

2015.2.322. СУЧАСНИЙ СТАН ЧИСТОПОРІДНОСТІ МІСЦЕВИХ БДЖІЛ УКРАЇНИ / Дзіцюк В.В., Литвинюк О.М. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2014. — Вип. 48. — С. 62–68. — Библиогр.: 4 назви. Шифр: 545439.

Бджоли робочі, екстер'єрні ознаки, порода, бджолоїні сім'ї.

Проведено оцінку чистопородності бджіл української породи з пасік Полтавської і Луганської областей, карпатської породи з Закарпатської області, української та поліської порід з Житомирської області. Морфометричний аналіз 56 сімей української, карпатської та поліської порід з чотирьох областей України показав їх порідні відмінності за основними екстер'єрними ознаками (табл.) — довжиною хоботка, кубітальним індексом, дискоїдальним зміщенням та формою заднього краю воскового дзеркала 5-го стерніта. Проведений морфометричний аналіз бджіл досліджених популяцій показав їх недостатній рівень чистопородності внаслідок стихійної, безконтрольної гібридизації, що проводилася впродовж останніх років. Визначено, що оцінка морфологічних ознак бджіл дає змогу оцінити їх породні генетичні особливості, виявити мінливість популяцій на різних рівнях, відновити їх мікрофілогенез, що в цілому сприяє ефективному контролю збереження генетичної структури вітчизняних порід бджіл. Встановлено, що визначення за ознаками екстер'єру недостатньо для чіткого встановлення породної приналежності особин сім'ї до тієї чи іншої породи та її чистоти (для більш чіткої оцінки чистопородності слід проводити дослідження ДНК бджіл).

УДК 638.141.23

2015.2.323. ПІДСИЛЕННЯ ТА ОБ'ЄДНАННЯ БДЖОЛОСІМЕЙ / Плева Я. // Бджолар. — 2015. — № 4. — С. 7–9.

Бджоли, підсилення та об'єднання бджолиних сімей, слабкі бджолоїні сім'ї.

Розглянуто необхідність проведення підсилення або об'єднання бджолиних сімей на пасіці після весняного обльоту бджіл для запобігання бджолиним крадіжкам та загибелі сімей. Для цього проводиться ретельний огляд бджолиних сімей — особливу увагу звертають на слабкі сім'ї, бо серед них найчастіше бувають хворі та безматочні. Силу сім'ї визначають за кількістю щільників, які бджоли обсідають "начорно" (щільник повністю вкритий бджолами з обох боків). Найсильнішими вважають сім'ї, які відразу після зимівлі обсідають 6 даданівських (435×300 мм) або варшавських розширених (300×435 мм) рамок. При цьому розплід повинен бути на 3–4 щільниках. Сім'ї, які займають лише 4 рамки, потребують допомоги пасічника. Щоб слабкі сім'ї набрали сили, їх треба підсилити розплодом, відібраним від найсильніших сімей, або ж бджолами. Визначено, що слабкі але здорові сім'ї з добрими матками можна підсилювати і довести до потрібної сили на період головного медозбору. Підсилення слабкої сім'ї є доцільне лише в разі нестачі бджіл для годівлі розплоду, а також забезпечення сім'ї теплом. Наведено спо-

соби підсилення слабких сімей: у сім'ях, які потребують підсилення, спочатку треба забрати з гнізда щільники, яких не обсідають бджоли. Замість них всередині гнізда розміщують один щільник з закритим розплодом із сильною сім'єю. Через тиждень слабку сім'ю можна ще раз підсилити одною рамкою закритого розплоду від сильною сім'єю, або якщо слабка матка, необхідно її замінити чи знищити її і приєднати одну сім'ю до іншої. Визначено, що навесні слабкі сім'ї треба якнайшвидше об'єднати, а втрачену чисельність сімей можна відновити вже навіть наприкінці травня. Об'єднання бджолосімей потребує дотримання певних заходів обережності, бо бджоли різних сімей мають різний запах і зазвичай ставляться агресивно одні до одних, зокрема: 1) тимчасове ізолювання нової матки у кліточці; 2) підгодівля бджіл; 3) поступове наближення одне до одного вуликів з сім'ями, які об'єднуються; 4) надання бджолам з об'єднуваних сімей однакового запаху (за допомогою камфори або м'ятних крапель). Визначено, що найліпше об'єднувати сім'ї наприкінці дня, коли бджоли менш активні.

УДК 638.144

2015.2.324. ВПЛИВ РАНЬОВЕСНЯНОЇ ПІДГОДІВЛІ ЗАМІННИКАМИ ПИЛКУ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ БДЖОЛИНИХ СІМЕЙ / Конопацка С. // Бджоляр. — 2015. — № 4. — С. 10–16.

Бджоли, підгодівля бджіл, замітники пилку, продуктивність бджіл.

Дослідження проводили на 4 пасіках. Дослідна група на кожній з пасік налічувала 25 бджолосімей у великопольських вуликах (розмір рамки 306×260 мм). Сім'ї зимували на 7–9 щільниках. У кожній з пасік сім'ї поділено на 5 груп по 5 сімей, яким згодовували різні корми: група I — соєве борошно; група II — дріжджове тісто; група III — суміш соєвого та дріжджового тіста в пропорції 1:1; група IV — медово-цукрове тісто (вуглеводний корм); група V — контрольна (негодована). Зроблено висновки, що підгодівля бджіл заміниками пилку, використаними у проведеному дослідженні (соєве борошно, дріжджове тісто) суттєво не вплинула на розвиток і медопродуктивність бджолиних сімей. Соєве борошно, згодоване у вигляді тіста, не мало практично жодного значення, оскільки бджоли його не споживали. Встановлено, що годівля сімей медово-цукровим тістом з майже повною відсутністю вмісту білка дала ефект подібний до годівлі заміниками пилку. Підгодівля бджіл, розпочата ще перед весняним обльотом, виявилася некорисною для бджолиних сімей — вони проявили меншу медопродуктивність, ніж контрольні сім'ї і були помічені певні відхилення у їх розвитку. Визначено, що годівля, розпочата після обльоту, не мала такого негативного впливу. Дріжджове тісто, згодоване після обльоту сімей, може дати певне підвищення медопродуктивності, однак настільки невелике, що придатність його використання як заміника пилка є сумнівною. Встановлено, що це тісто містить невеликий відсоток дріжджів, але вміст білка в ньому є дуже малий, однак воно може успішно замінити в підгодівлі сімей цукровий сироп. Визначено, що відбирання меду на більшості пасік проводили в два терміни. На пасіках, де підгодівлю розпочали ще перед обльотом, найбільше меду збрали сім'ї контрольних груп (яких не підгодували). На пасіках, де підгодівлю розпочали після обльоту, різниця в продуктивності окремих груп була меншою і в більшості випадків несуттєвою. Лише на пасіці № 3 різниця між II групою (годівля дріжджовим тістом) та IV групою (годівля медово-цукровим тістом) була істотною.

УДК 638.157

2015.2.325. АКАРАПИДОЗ ПЧЕЛ / Ключко Р.Т., Луганський С.Н., Блинов А.В. // Пчеловодство. — 2015. — № 3. — С. 32–33.

Бджоли, захворювання бджіл, акарапідоз, кліщі Acarapis woodi.

Описано захворювання дорослих бджіл — акарапідоз, яке виникає від ураження їх трахейної системи паразитарними кліщами *Acarapis woodi*. Розглянуто морфологічні та фізіологічні ознаки кліщів *Acarapis woodi*, визначено, що живуть ці кліщі у дихальній системі бджіл. У підморі в рамках, у сотах, перзі, меду, на стінках вуликів і в інших місцях кліщі не живуть і не розвиваються. Єдиним резервуаром і джерелом

поширення акарапідозної інвазії в природі є уражена акарапідозом бджолина сім'я — робочі бджоли, матки і трутні. У результаті розвитку кліщів кількість їх в організмі бджоли швидко збільшується, досягаючи 80 особин в одній трахейі, при цьому її стінка втрачає еластичність, стає крихкою, темно-коричневою. Основною і характерною ознакою хвороби є нездатність бджіл до польоту, внаслідок чого вони у великій кількості скупчуються перед вуликом. Діагноз ставлять на підставі клінічних, епізоотологічних і лабораторних досліджень. З метою своєчасного виявлення акарапідозу при найменшій підозрі на цю хворобу необхідно зібрати повзаючих бджіл і направити їх у ветеринарну лабораторію для дослідження — не менше 50 живих особин від кожної родини. Проби відбирають навесні після виходу сім'ї із зимівника або восени з крайніх рамок або у леткового отвору. Ураженість бджіл трахейними кліщами досягає максимальних значень у другій половині зими та на початку весни, що є результатом тісного тривалого контакту бджіл під час зимівлі, а після очисного обльоту різко спадає, що пояснюється загибеллю більшої частини уражених особин поза вуликами і виходом розплоду. Після закінчення періоду активного обльоту бджіл процес поширення кліщів знову набирає силу. Для боротьби з акарапідозом з успіхом використовували акарасан. Уражені бджолині сім'ї обробляли препаратом 6 разів з інтервалом у 7 днів при температурі навколишнього повітря не нижче 14°C. Обробки бджіл припиняли не менше ніж за 4–5 днів до основного медозбору. Для профілактики захворювання не можна допускати розміщення на пасіці сімей бджіл, роїв, пакетів і маток невідомого походження без попереднього дослідження їх на акарапідоз.

УДК 638.157

2015.2.326. МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАКЛІЩЕНОСТІ БДЖОЛИНИХ СІМЕЙ / Гайдар В. // Бджоляр. — 2015. — № 4. — С. 10–14.

Бджоли, сім'ї бджолині, обробка противароатозна, закліщеність (методики визначення).

Для запобігання ослаблення та загибелі бджолиних сімей на пасіках існує система заходів щодо боротьби з кліщем *Varroa destructor*, складовою якої зазвичай є визначення її ефективності. Про ефективність системи судять за якістю бджолиних сімей упродовж пасічницького сезону, і обумовлена їх закліщеністю. Для визначення ефективності запропоновано низку методик. Описано вдосконалення та впровадження таких методик, як: 1) методика визначення закліщеності бджолиних сімей шляхом підігрівання проби бджіл у воді (проба не менше 20 бджіл; бджоли гинуть); 2) методика визначення закліщеності сімей за допомогою цукрової пудри (проба 200–300 бджіл). Установлено, що методика з використанням цукрової пудри не придатна для визначення закліщеності сімей бджіл за наявності медозбору, бо бджоли при опудрюванні випускають нектар з зобиків, який зволожує пудру, що веде до їх перемазування та прилипання до них кліщів. Привабливість цієї методики в тому, що всі її операції можна здійснювати безпосередньо на пасіці без джерела тепла, при цьому бджоли залишаються живими та повертаються в сім'ю. Визначено, що при середній закліщеності сімей менше від 0,1%, наступні противароатозні заходи можна проводити в кінці медозбору наступного року, якщо закліщеність більша, то необхідно провести ще одну-дві осінні обробки.

УДК 638.158

2015.2.327. ВЛИЯНИЕ СОТОВОЙ СВЯЗИ НА ПИЩЕВУЮ МОБИЛИЗАЦИЮ ПЧЁЛ / Хомутов А.Е., Петров В.А., Хомутов Д.А. // Пчеловодство. — 2015. — № 3. — С. 10–12. — Библиогр.: 7 назв.

Бджоли, мобілізація харчова, активність льотна, швидкість поїдання бджолами сиропу.

Досліджували вплив стільникового зв'язку на мобілізаційну харчову поведінку бджіл. В експериментах у контрольній серії дослідів (без джерел стільникового зв'язку) швидкість споживання цукрового сиропу протягом часу збільшувалася від 5,6±1,0 до 21,4±2,0 мл/хв через 70 хв від початку експерименту. Переконливі дані були отримані у серії експериментів, в яких використовували активований стільниковий зв'язок. У цьому випадку швидкість споживання цукрового сиропу

бджолами достовірно знижувалася щодо контрольних величин, а час споживання тестового обсягу сиропу (1000 мл) збільшувався від 70 хв у контролі до 110 хв. При активації стільникового зв'язку льотна активність бджіл як у випадку мобілізації на природні джерела корму, так і за використання годівниці відрізняється від контрольних величин. Максимальні відмінності льотної активності контрольних та експериментальних сімей спостерігаються о 14-й год. У цей час у контрольних сім'ях льотна активність становить $948,0 \pm 22,8$ імп./2 хв. У сім'ях, де харчова мобілізація орієнтована на природні джерела корму — $327,7 \pm 11,4$ імп./2 хв, а за харчової мобілізації бджіл на годівницю льотна активність становила $550,2 \pm 32,7$ імп./2 хв. Отже, у модельних дослідах з використанням зовнішньої годівниці, поблизу якої встановлено джерела стільникового зв'язку, показано, що за їх активації швидкість споживання сиропу знижується. Визначено, що стільниковий зв'язок знижує льотну активність бджіл, орієнтованих як на природні джерела корму, так і на годівницю.

УДК 638.16/17:338.43

2015.2.328. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ БДЖІЛЬНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: монографія / Журченко Д.Б., Уланчук В.С. — Умань: Вид-ць "Сочинський", 2015. — 196 с. — Бібліогр.: 191 назв. Шифр 545475.

Бджільництво, виробництво продукції бджільництва, бджолопродукція.

Досліджено теоретичні та прикладні чинники підвищення ефективності виробництва продукції бджільництва як цілісної системи економічних, технологічних, організаційних факторів, що забезпечують розвиток галузі бджільництва в сучасних умовах господарювання. Проаналізовано теоретичні засади функціонування галузі бджільництва та окреслено роль бджолопродукції і бджолозапilenня в продовольчому забезпеченні населення та розвитку інших галузей АПК. Визначено динаміку і тенденції розвитку галузі бджільництва, розкрито основні чинники, що формують ефективність виробництва її продукції. Розроблено комплексну модель оптимального плану розвитку галузі бджільництва в сільськогосподарських підприємствах і сформовано концептуальні положення щодо розвитку даної галузі та підвищення ефективності виробництва її продукції на перспективу.

УДК 638.178.8

2015.2.329. БДЖОЛИНА ОТРУТА В ЛІКУВАННІ ХВОРОБ ЛЮДИНИ / Вітенко П.П. // Пчеловодство. — 2015. — № 3. — С. 25–27.

Бджоли, бджолина отрута, апітоксин.

Розглядається використання бджолої отрути у лікуванні людини. Наведено дані з історії застосування бджолої отрути у давні часи та в сучасних умовах. Апітоксин, або бджолина отрута — це гірка безбарвна рідина; тверда частина отрути 40–41%; запах гострий специфічний; смак гіркий, пекучий, реакція кисла, швидко втрачає свою активність у зовнішньому середовищі. Хімічний склад отрути дуже складний: отрута складається з пептидів, біологічно актив-

них амінів, білків, ферментів, цукрів, фосфоліпідів, вільних амінокислот і летких речовин, крім цього в бджолої отруті присутні неорганічні кислоти (мурашина, соляна) та ін. Описано дію бджолої отрути на організм людини, а також її застосування для лікування хвороб.

УДК 638.232/.238

2015.2.330. ЕКСПРЕС-СПОСІБ ВИЗНАЧЕННЯ КОРМОВОЇ ЯКОСТІ СОРТІВ ШОВКОВИЦІ ЗА ТРИВАЛІСТЮ ЖИТТЯ ГУСЕНИЦЬ-“МУРАШІВ” ШОВКОВИЧНОГО ШОВКОПРЯДА ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ГОДІВЛІ / Злотін О.З., Ісиченко Н.В., Бабаєва Г.І. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2014. — № 1/2. — С. 102–107. — (Сер. Фітопатологія та ентомологія). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545525.

Шовкопряд шовковичний, шовковиця, кормова якість, життєздатність гусені, вигодовля, відбір, селекція.

Уперше запропоновано новий експрес-спосіб оцінювання кормової цінності кормових сортів шовковиці за показником збереженості гусені шовковичного шовкопряда та методику його використання. Сутність експрес-способу полягає в тому, що після відродження гусені протягом трьох діб її годують один раз на добу листям певних сортів шовковиці. У подальшому гусін зберігають за оптимальних умов, реєструючи її відхід шляхом щоденних обліків. Кормову цінність певного сорту шовковиці визначають на сьому добу за кількістю живих особин гусені — “мурашів”. Для підтвердження отриманих результатів було проведено контрольну вигодовлю з використанням породи Б-2пол. та гібрида Б-2пол. × Б-1пол. Варіанти відгодовлі: Б-2пол. — вигодовля гусені листям шовковиці Українська 5; Б-2пол. — вигодовля гусені листям шовковиці Мереф'янська; Б-2пол. — вигодовля гусені листям шовковиці Слобожанська 1; Б-2пол. — вигодовля гусені листям шовковиці Весна; Б-2пол. × Б-1пол. — вигодовля гусені листям шовковиці Українська 5; Б-2пол. × Б-1пол. — вигодовля гусені листям шовковиці Мереф'янська; Б-2пол. × Б-1пол. — вигодовля гусені листям шовковиці Слобожанська 1; Б-2пол. × Б-1пол. — вигодовля гусені листям шовковиці Весна. Повторність варіантів п'ятиразова, по 25 мг (60 шт.) гусені у кожному. Під час проведення вигодовлі було сформовано варіанти в 3 повторностях, по 50 мг гусені — “мурашів” кожен та враховували такі показники: життєздатність гусені,%; урожай коконів з 1 г гусені, кг; сортові кокони,%; кокони-“птухари”,%. Найкращі результати було одержано у варіантах вигодовлі гусені листям шовковиці Українська 5: життєздатність гусені чистої породи та його прямого гібрида перевищували в середньому на 2–4% аналогічний показник у варіантах з вигодовлю гусені листям шовковиці Мереф'янська, Слобожанська 1 та Весна. Майже аналогічні результати отримано за показниками врожаю коконів. Таким чином, за кормовою цінністю листя сорти шовковиці розташовані у такій послідовності: Українська 5, Мереф'янська, Слобожанська 1 і Весна. Розроблений експрес-спосіб оцінювання якості листя нових сортів шовковиці технологічно простий у виконанні, дає змогу без проведення вигодовлі шовкопряда (або суттєвому зниженні собівартості вигодовлі) визначити кормову якість сортів і форм шовковиці та відібрати з них найкращі для подальшої селекційної роботи.

639.2/.6 Рибне господарство. Аквакультура

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК 567.5:57.06:575:597.55.2

2015.2.331. ГЕНЕТИЧЕСКАЯ ИСТОРИЯ ЛОСОСЕВЫХ РЫБ РОДА *ONCORHYNCHUS* / Животовский Л.А. // Генетика. — 2015. — Т. 51, № 5. — С. 584–599. — Библиогр.: 89 назв.

Лосось, форель, генетика.

Наведено огляд генетичних підходів до вирішення важливих проблем еволюційної біології лососевих риб з акцентом на тихоокеанських лососів і форелі. Розглядаються генетичні

проблеми філогенії лососевих риб, серед яких питання відповідності та невідповідності топологій філогенетичних дерев, побудованих за генетичними і фенотиповими ознаками, датування основних філогенетичних подій, відносини спорідненості між різними таксонами, в тому числі взаємний статус тихоокеанських лососів і форелі, та ін. Розглянуто проблему тетраплоїдизації лососевих риб, дилему їх прісноводного та морського походження, моноциклічність життєвого циклу низки видів.

УДК 636.3

2015.2.332. СИСТЕМА МЕРОПРИЯТИЙ ПО УЛУЧШЕНИЮ УСЛОВИЙ ВЫРАЩИВАНИЯ РЫБ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОМ РЫБОВОДСТВЕ / Наумова А.М., Серветник Г.Е., Наумова А.Ю., Домбровская Л.В. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2015. — Вип. 1. — С. 69–78. — Библиогр.: 10 назв.

Рибництво сільськогосподарське, інтегровані технології, комплекс заходів, бактеріологічний і хімічний контроль.

Показано позитивний вплив оптимізаційних ветеринарно-санітарних заходів (вапнування води ставка, посилення проточності, зниження щільності посадки водоплавної птиці, використання водних і наземних рослин) на самоочищення рибницької водойми від органічного та неорганічного забруднення, підтверджений поліпшенням бактеріологічних і хімічних показників води і донних відкладень у ставку, що дало змогу забезпечити сприятливі умови вирощування риб в інтеграції з водоплавною птицею. Дослідження були проведені в ставках дослідної бази при спільному вирощуванні риби (коропа) і водоплавної птиці. В умовах інтегрованих технологій, у т.ч. за вирощування риби в інтеграції з водоплавною птицею, основним стримувальним чинником є можливе забруднення водойми надходженням нерегульованих стоків з птахівничої ферми. Для оцінки забруднення водойми (вода і донні відкладення) було обрано дві ділянки ставу: дослідну у водному вольтері для водоплавної птиці і контрольну в зоні, вільній від водоплавної птиці. Рівень забруднення оцінювали методами хімічного і біологічного контролю. Для подальшого своєчасного попередження забруднення застосовували комплекс оптимізаційних заходів. Результати оцінювали методами хімічного та біологічного контролю. Комплексне обстеження риби по завершенні її вирощування свідчило про її фізіологічне благополуччя (гемоглобін — 8,2–8,9 г%, ШОЕ — 2–10 мм/год).

УДК 639.2

2015.2.333. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТРОКАТОГО ТОВСТОЛОБА ЗА ВИКОРИСТАННЯ ДНК-МАРКЕРІВ / Маріуца А.Е. // Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології: матеріали VII Міжнар. іхтіолог. наук.-практ. конф. — Херсон, 2014. — С. 152–155. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 544619.

Товстолоб строкатий, амплікони, праймери, геноспецифічні локуси, ISSR-метод.

Виявлення поліморфізму методом ISSR-PCR дало змогу встановити певну специфічність спектра ампліконів залежно від досліджуваного праймера. У досліджених групах строкатого товстолоба мікросателітні послідовності ядерної ДНК мають різний ступінь консервативності. Виявлені послідовності ДНК можуть бути частиною так званих геноспецифічних локусів, що, в свою чергу, відкривало перспективи для пошуку кореляцій з кількісними і якісними ознаками. Аналіз отриманих спектрів продуктів ампліфікації дав можливість виявити подібність та відмінність у розподіленні фрагментів різної довжини (ампліконів) у популяції строкатого товстолоба. Сумарно за всіма праймерами виявлено 116 ампліконів, 51 — ДВЕРП “Лиманське”, 65 — ДП рибгосп “Галицький” у строкатого товстолоба. Найбільшу кількість — 39 ампліконів містив спектр продуктів ампліфікації, отриманих з використанням праймера (AGC)₆G ДП рибгосп “Галицький”. Встановлено, що амплікони довжиною 2000 п.н., 1500 п.н., 1400 п.н., 1300 п.н., 1200 п.н., 750 п.н. були присутні в спектрах продуктів ампліфікації з використанням праймера (AGC)₆G. Амплікон довжиною 750 п.н. був присутній у спектрах продуктів ампліфікації з праймером (CTC)₆C і (AGC)₆G в обох досліджених господарствах. Амплікони 2000 п.н., 1500 п.н., 1000 п.н., 750 п.н. — (CTC)₆C. У результаті проведеного аналізу при використанні праймера (AGC)₆G виявлено 39 продуктів ампліфікації в межах розподілу 2000–350 нуклеотидів. У популяції строкатого товстолоба виявлено за праймером (AGC)₆G — 10 ампліконів. Кількість ампліконів спектра становила 17,9% — 350 п.н. При використанні праймера (CTC)₆C у популяції ДВЕРП “Лиманське” виявлено 18 продуктів ампліфікації, розмір яких знаходився у межах 2500–750 нуклеотидів. Спектри включали 2–5 ампліконів. У результаті дослідження поліморфізму за ISSR-маркерами у строкатого товстолоба найбільш інформативним виявився тринуклеотидний фрагмент мікросателітного локуса (AGC)₆G.

Враховуючи, що ISSR-метод має високу відтворюваність і не потребує інформації про нуклеотиди послідовності, його можна з успіхом застосовувати для виявлення внутрішньовидової генетичної мінливості та ідентифікації популяцій чи ліній.

УДК 639.212:602.6:639.31

2015.2.334. СУЧАСНІ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ШТУЧНОГО ВІДТВОРЕННЯ ОСЕТРОВИХ ВИДІВ РИБ (НА ПРИКЛАДІ СТЕРЛЯДІ, ACIPENSER RUTHENUS, LINNAEUS) / Малишева О.О., Спиридонов В.Г., Мельничук С.Д. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — 2015. — Вип. 48. — С. 202–208. — Библиогр.: 15 назв. Шифр 545441.

Стерлядь, ДНК-маркери мікросателітні, локус, алель, генотип.

Проведено генотипування стерляді для добору та комбінування пар плідників із різних осетрових господарств з використанням мікросателітних ДНК-маркерів. Спеціальні дослідження проводили на базі науково-дослідного відділу молекулярно-діагностичних досліджень Української лабораторії якості та безпеки продукції АПК. Матеріалом дослідження були дві штучні популяції стерляді з ВАТ “Донрибкомбінат” (Донецька обл.) (n=30) та ПП “Біосила” м. Київ (n=36), від яких прижиттєво були відібрані фрагменти грудних плавців. Отже, на основі мікросателітного аналізу ДНК було проаналізовано внутрішньовидову генетичну структуру (табл.) плідників стерляді (*Acipenser ruthenus*, Linnaeus), які вирощуються в умовах аквакультури. За досліджуваними ДНК-маркерами LS-19, LS-68 і LS-39 були встановлені індивідуальні відмінності в алельних варіантах між плідниками стерляді з двох різних господарств України. За результатами отриманих індивідуальних відмінностей в алельних варіантах, було проведено комбінування оптимальних пар плідників за найбільш віддаленими алелями мікросателітних маркерів ДНК для оптимізації робіт з відтворення та селекції стерляді.

УДК 639.3:575

2015.2.335. ФОРМУВАННЯ ГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ РАНИХ ВІКОВИХ ГРУП РІЗНИХ ВИДІВ ТОВСТОЛОБИКІВ / Грициняк І.І., Нагорнюк Т.А., Тарасюк С.І., Борисенко Н.О. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — 2015. — Вип. 49. — С. 174–180. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 545441.

Товстолобик білий, товстолобик строкатий, однорічки, дворічки, структура генетична, алелі, генотип, гетерозиготність.

Проведено аналіз генетичної структури з використанням локусів генетико-біохімічних систем Pralb, EST, MDH, ME, CA у однорічок і дворічок білого і строкатого товстолобиків різних господарств. Проводили відбір зразків крові у однорічок і дворічок білого (*Hypophthalmichthys molitrix*) і строкатого (*Aristichthys nobilis*) товстолобиків Лимарського ДВЕРП Харківської обл. та ДП рибгоспу “Галицький” Івано-Франківської області. Для визначення алелів і генотипів використовували біохімічні системи — преальбуміну (Pralb), естерази (EST, КФ 3.1.1.1), малатдегідрогенази (MDH, КФ 1.1.1.37), малік-ензиму (ME, КФ 1.1.1.40) та карбоангідрази (CA, КФ 4.2.1.1). Проводили електрофоретичне розділення білків, використовуючи методи вертикального поліакриламідного та горизонтального крохмального електрофорезів із власними модифікаціями і наступним гістохімічним фарбуванням та генотипуванням. Для оцінки рівня популяційного різноманіття розраховували показники, частоту алельних варіантів, кількість генотипів, очікувану (H_e) і фактичну (H_o) гетерозиготність за локусами, рівень середньої гетерозиготності, індекс фіксації Райта F. Проаналізовано особливості генетичної структури груп однорічок і дворічок різних видів товстолобиків з використанням генетико-біохімічних маркерів. За всіма дослідженими локусами виявлено поліморфізм. Наведено особливості розподілу алельних частот досліджуваних локусів у однорічок та дворічок різних видів товстолобиків (табл.). Встановлено, що досліджені популяції різних видів товстолобиків характеризуються високим рівнем генетичної мінливості та значним надлишком гетерозиготних генотипів за окремими локусами. Виявлено значне переважання фактичного рівня середньої гетерозиготності над очікуваним у однорічок Лиманського

ДВСРП (у білого H_0 — 75,9%, H_e — 49,6%; у строкатого — $H_0=73,6\%$, $H_e=47,9\%$), Спостерігався високий рівень середньої гетерозиготності у дворічок строкатого товстолобика рибгоспу "Галицький" ($H_0=71,9\%$, $H_e=49,4\%$). Згідно із значеннями індексів фіксації Райта у зазначених груп спостерігався надлишок гетерозиготних особин в інтервалах: $F=(-0,531)$ — $(-0,537)$ у однорічок Лиманського ДВСРП та $F=(-0,316)$ — $(-0,455)$ у дворічок строкатого товстолобика, що вказує на необхідність підтримання в цих популяціях стану генетичної рівноваги.

УДК 639.3:591.3:597.55.2: [574.2:577.151]

2015.2.336. ВПЛИВ КОЛИВАНЬ ТЕМПЕРАТУРНОГО РЕЖИМУ ВОДОЙМИ НА ЕМБРІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК БІЛОГО ТОВСТОЛОБИКА / Водяницький О.М., Потрохов О.С., Зінковський О.Г. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 1. — С. 96–107. — Бібліогр.: 18 назв.

Розвиток ембріональний, білий товстолобик, коливання температурного режиму водойми, активність ферментів.

Визначали дію коливань температурного режиму на розвиток ембріонів білого товстолобика та активність ферментативних реакцій в ікрі риб. Дослідження проводилися на Білоцерківській експериментальній гідробіологічній станції Ін-ту гідробіології НАН України. Біологічним матеріалом досліджень були ікра, ембріони та личинки білого товстолобика. Для дослідження було відібрано три водойми (стави), які через особливості свого розташування та різного затінення відрізнялися за температурними умовами і кисневим режимом. Це особливо важливо, оскільки через кліматичні зміни саме ці показники будуть найбільш мінливі. Температуру води вимірювали протягом доби о 4-, 12- та 20-й год у процесі проходження ембріональних стадій розвитку білого товстолобика. Вміст розчиненого кисню у воді вимірювали о 4-й годині ранку за методом Вінклера. За період проведення досліджень температурний режим водойм був таким: контроль — середня температура — $21,8^\circ\text{C}$ ($19,7$ – $23,5^\circ\text{C}$), вміст розчиненого кисню у воді о 4-й год ранку — $7,6\text{ мг/дм}^3$ ($7,2$ – $8,4\text{ мг/дм}^3$); дослідна водойма № 1 — $25,3^\circ\text{C}$ ($19,2$ – $31,5$), $5,3\text{ мг/дм}^3$ ($3,2$ – $7,2$); водойма № 2 — $25,0^\circ\text{C}$ ($19,2$ – $30,9$), $5,8\text{ мг/дм}^3$ ($3,7$ – $7,4$); водойма № 3 — $25,3^\circ\text{C}$ ($19,2$ – $31,5$), $5,3\text{ мг/дм}^3$ ($3,2$ – $7,2$); $23,4^\circ\text{C}$ ($18,7$ – $27,8^\circ\text{C}$), $6,6\text{ мг/дм}^3$ ($4,8$ – $8,8$). У ранкові та вечірні години різниця температур води між водоймами збільшувалася. Визначено, що ікра білого товстолобика негативно реагує на передранкове зниження вмісту розчинного кисню у воді — менше ніж $4,0\text{ мг О}_2/\text{дм}^3$. При коливанні та підвищенні температури води спостерігається зниження життєздатності ембріонів білого товстолобика на 8,5–12,5% за першу добу та 9,4–21,1% за другу добу порівняно з контролем. При цьому не відмічено істотної різниці за довжиною та масою передличинок контролю та з досліджуваних водойм. Проте, в найбільш прогрітій водоймі спостерігається підвищення кількості аномальних зародків білого товстолобика. Встановлено, що ембріони білого товстолобика активно застосовують гліколіз для підтримки енергетичного балансу, а за активністю ЛДГ у ембріональних тканинах можна судити про погіршення кисневих умов у водоймі. За несприятливих умов для ембріонального розвитку білого товстолобика необхідна значно більша кількість енергії, яку забезпечує сукцинатдегідрогеназа. В кращих умовах існування (стабільні контрольні та менш прогріті водойми) активність ферменту була нижчою, ніж за перевищеної температурної норми для цього виду. Визначено, що під час раннього ембріонального розвитку білого товстолобика всередині оболонки активність АТФ-ази досить адекватно відображає стан зовнішнього середовища, його сприятливість для ембріонів. За погіршення екологічних умов підвищується активність АТФ-ази, тобто відбувається посилений обмін між зовнішнім та внутрішнім середовищем ікринки. Стабільні температурні та кисневі умови більш сприятливі для ембріонів. Під час їх коливання також відбувається нормальний розвиток зародків, але їх життєздатність дещо знижена. На ранніх етапах розвитку, до закінчення гастрюляції в умовах стабільності та коливання в межах норми температури та вмісту розчиненого кисню у воді, активність протеаз нижча, ніж за перевищення норми температури води. За досягнення температури води значень вище нормативних, істотно збільшується активність протеаз, що може викликати появу аномальних зародків.

УДК 639.3:597.443:621.59

2015.2.337. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СКЛАДОВИХ ЕТАПІВ КРІОКОНСЕРВАЦІЇ СПЕРМИ СТРУМКОВОЇ ФОРЕЛІ (SALMO TRUTTA MORFA FARIO LINNE) / Філіпов В.Ю., Мрук А.І., Драган Л.П., Галоян Л.Л., Буцацький Л.П. // Рибгосподарська наука України. — 2015. — Вип. 1. — С. 88–95. — Бібліогр.: 9 назв.

Кріоконсервація, форель струмкова, сперма (форель), збереженість форелі.

Проведено апробацію розробленого дегідратаційно-вітрифікаційного методу на спермі струмкової форелі з орієнтовною оцінкою складових частин та етапів процесу кріоконсервації біооб'єкта: температурної адаптації, підбору кріоконсерванта, режиму заморожування-відтавання, способу кріоконсервації в цілому. Дослідження проводили на базі ставового господарства "Фактор" Закарпатської лабораторії лососівництва та відтворення рідкісних і зникаючих видів риб Ін-ту рибного господарства НААН й індустріального господарства "Ішхан". Проаналізовано вплив технологічних етапів процесу кріоконсервування сперми струмкової форелі на зниження показників збереженості і ефективності. Встановлено, що максимальна збереженість деконсервованої сперми струмкової форелі за початкової активності нативних спермій 90% після кріоконсервування і розмороження дорівнювала 25%; ефективність процесу кріоконсервації в цілому перебувала на рівні 28%. Тривалість зберігання розмороженими сперматозоїдами здатності до активного поступального руху після активації у воді в різних пробах становила близько 15–30 с.

УДК 639.371.14[597.553.2:597.14]

2015.2.338. МОРФОМЕТРИЧНА І МОРФОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕЛЯДІ (COREGONUS PELED G.) ЗА ВИРОЩУВАННЯ В СТАВОВИХ УМОВАХ / Куріненко Г.А., Мрук А.І., Соломатина В.Д. // Рибгосподарська наука України. — 2014. — Вип. 1. — С. 45–55. — Бібліогр.: 13 назв.

Пелядь, цьоголітки, однорічки, показники морфометричні, показники морфологічні.

Досліджували морфометричні і морфологічні показники пеляді, вирощеної в комбінованих умовах (підрощування в пластикових лотках, годівля штучними спеціалізованими кормами та вирощування в ставах з використанням природної кормової бази). Матеріалом для досліджень слугували цьоголітки та однорічки пеляді, вирощені з ікри, завезеної в березні 2008 р. Дослідження за вирощування пеляді проводили восени 2008 і навесні 2009 рр. у ставових рибних господарствах "Оконськ" (Волинська обл.) і "Короп" (Львівська обл.). У "Оконську" підрощування молоді відбувалося в пластикових лотках місткістю $3,12\text{ м}^3$, у господарстві "Короп" — в садках, площа яких становила 1 м^2 . Густота посадки на перших етапах підрощування (до переходу на екзогенне живлення) становила 50 тис. екз./ м^3 , на заклюкочних — 15 тис. екз./ м^3 . У червні чи наприкінці травня, коли молодь пеляді досягала маси тіла 21,5 мг, а довжини 2,0 см, її пересажували для подальшого вирощування у стави. Дослідження морфометричних показників цьоголіток та однорічок проводили згідно з методиками. Вимірювали риб за 27 пластичними ознаками. Встановлено, що середня маса цьоголіток пеляді за вирощування в ставових умовах становила: в господарстві "Оконськ" — 17,6 г, в "Короп" — 13,3 г, довжина тіла — 11,54 см та 9,45 см відповідно; середня маса однорічок — 68,26 г, довжина тіла — 19,87 см. Цьоголітки пеляді ставового господарства "Оконськ" характеризувалися нижчими показниками антедорсальної, постдорсальної, антевентральної, антеанальної, пектовентральної, вентральної відстаней, а також показниками довжини основи та висоти спинного та анального плавців. Показники їх висоти голови за потилицею, найбільшої висоти тіла, довжини хвостового стебла були вищими, ніж в особин господарства "Короп". Зі збільшенням розміру тіла риб, знижуються показники найбільшої та найменшої висоти тіла, антедорсальної відстані, довжини голови та діаметра очей, зростають значення пектовентральної, постдорсальної, антеанальної відстаней та висоти спинного плавця. Порівняно з особинами нативних водойм у дослідних риб відбувається збільшення довжини рила, діаметра ока, довжини голови, хвостового стебла та зменшення антеанальної, антевентральної, вентральної від-

станей, довжини основи й висоти спинного плавця, довжини черевних плавців. Пелядь, вирощена в ставових умовах, мас деяку перевагу над основними представниками аквакультури України за масою м'язів зі шкірою (67%).

УДК 639.371.52:575

2015.2.339. ЦИТОГЕНЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТРОКАТИХ ТОВСТОЛОБИКІВ ОКРЕМИХ РИБОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ / Глушко Ю.М., Борисенко Н.О., Тарасюк С.І. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — 2015. — Вип. 49. — С. 169–173. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 545441.

Товстолобик строкатий, тест мікроядерний, показники цитогенетичні, мутації геномні.

Здійснено порівняльний аналіз рівня цитогенетичних показників (еритроцитів з мікроядрами (ЕМЯ), лімфоцитів з мікроядрами (ЛМЯ), двоядерних лімфоцитів (ДЛ) та апоптозів (АП)) у клітинах периферійної крові дворічок строкатого товстолобика ДВСРП "Лиманське" (Харківська обл.) та ДП рибгоспу "Галицький" (Івано-Франківська обл.). Було відібрано 2 групи дворічок строкатого товстолобика (по 12 особин у кожній). Рибу вирощували в спеціальних садках даних господарств, організованих на базі водойм-охолоджувачів для Комсомольської та Бурштинської ТЕС відповідно. Встановлено, що група строкатого товстолобика ДП "Галицький"

характеризується вищим значенням ЕМЯ ($2,4 \pm 0,2\%$), ЛМЯ ($1,5 \pm 0,3\%$), ДЛ ($1,3 \pm 0,3\%$) та апоптозів ($4,7 \pm 0,3\%$) порівняно з групою ДВСРП "Лиманське". Статистично достовірні міжгрупові відмінності виявлено за частотою ЕМЯ ($P < 0,05$) та апоптозів ($P < 0,01$). Визначено, що група товстолобиків ДВСРП "Лиманське" характеризується нижчим рівнем ЕМЯ ($1,8 \pm 0,2\%$), ЛМЯ ($1,1 \pm 0,1\%$), ДЛ ($0,8 \pm 0,2\%$). За частотою траплянь лімфоцитів із мікроядрами та двоядерних лімфоцитів суттєвих міжгрупових відмінностей не виявлено, проте оцінюючи сумарне значення цитогенетичних порушень у клітинах даного ряду, можна говорити про те, що на імунну систему групи риб з ДП "Галицький" здійснюється більший тиск зовнішніх чинників. Загалом невисокі значення цитогенетичних порушень у групах дворічок строкатого товстолобика, за результатами мікроядерного тесту та аналізу частот апоптозу, свідчать про нижчу інтегральну генотоксичну дію екзогенних і ендогенних чинників та відповідно більш сприятливі умови розведення в ДВСРП "Лиманське" Харківської обл. порівняно з ДП "Галицький" Івано-Франківської обл. Отже, результати досліджень показують, що мікроядерний тест на рибах є біомаркером фізіологічного стану об'єктів аквакультури та може використовуватися для контролю генотоксичності водного середовища.

619 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН БУСОЛ В.О.

УДК 619:33:579.252.55

2015.2.340. АНТИБІОТИКОРЕЗИСТЕНТНІСТЬ МІКРООРГАНІЗМІВ / Гаркавенко Т.О., Неволько О.М., Ординська Д.О., Меженська Н.А., Козицька Т.Г. // Ветеринарна медицина України. — 2015. — № 3. — С. 13–16. — Бібліогр.: 15 назв.

Антибіотики, мікроорганізми, інфекції, здоров'я людини, продукти тваринництва, харчовий ланцюг, біобезпека, стимулятори росту.

Показано, що надмірне і неконтрольоване застосування антибіотиків с.-г. тваринам створило проблему ризиків для здоров'я і навіть життя тварин і людей. Особлива увага звертається на необхідність негайного припинення застосування у тваринництві і птахівництві антибіотиків-стимуляторів росту (АСР). У країнах ЄС вивчено вплив АСР на частоту прояву у мікроорганізмів резистентності щодо антибіотиків, що засвідчило їх загрозу для здоров'я людей. Харчові продукти тваринного походження, контаміновані такими мікроорганізмами, формують шлях передачі стійких бактерій і генів резистентності від с.-г. тварин до людей. Проаналізовано результати досліджень (ДЗ "Українського центру з контролю та моніторингу захворювань МОЗ") 165 полірезистентних штамів культурно-патогенних мікроорганізмів, імовірних збудників внутрішньолікарняних інфекцій: *Acinetobacter baumannii* — 29,1%, *Pseudomonas aeruginosa* — 26,1%, *Klebsiella pneumoniae* — 12,7%, *Staphylococcus haemolyticus* — 12,7%, *Enterobacter cloacae* — 7,9%, *E. coli* — 7,4%, *Staphylococcus aureus* — 1,8%, інші — 2,3%. Так, 64% псевдомонад, виділених з ран, були резистентними до цефтазидиму, 75% — до цефепіміну, 80% — до ципрофлоксацину, 92% — до колістину, а штами *Pseudomonas aeruginosa*, виділені з крові, резистентні до контримоксазолу і ципрофлоксацину — по 100% та піперациліну, цефтазидиму, цефепіміну, амікацину, гентаміцину, тобраміцину — по 50%. Штами *Staphylococcus aureus*, виділені з ран, резистентні до оксациліну та інгібіторозахищених пеніцилінів у 100% випадків. Нині в Україні у тварин найчастіше реєструють колибактеріоз, стафілококоз, сальмонельоз, стрептококоз. Збудники цих хвороб мали (2013 р.) резистентність до антибіотиків наступним чином: із 552 культур *E. coli* — 252 (46%) резистентні до гентаміцину, 239 (43%) — енрофлоксацину, 119 (22%) — доксицикліну, 111 (20%) — амоксициліну. Із 187 культур *Staphylococcus*

aureus 120 (64%) резистентні до гентаміцину, 101 (54%) — офлоксацину, 79 (42%) — амоксициліну, 53 (28%) — ципрофлоксацину. Всі 18 виділених культур *Clostridium perfringens* були резистентні до гентаміцину.

УДК 619:60–022.513.2

2015.2.341. РЕАЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗДОБУТКІВ НАНОТЕХНОЛОГІЙ У ВЕТЕРИНАРНІЙ ПРАКТИЦІ / Каплуненко В.Г., Авдос'єва І.К., Пашенко А.Г. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 4. — С. 252–260. — Бібліогр.: 38 назв. Шифр 545170.

Нанотехнології у ветеринарії, карбоксилати, цитрати, біобезпека, біометали, мікроелементи, наноаквахелати.

На сьогодні у світі (від Африки й Азії до Європи й Америки) дефіцит мікроелементів визнано і в харчуванні населення, і в кормах с.-г. тварин. Проте застосування нанотехнологій є досить проблематичним у зв'язку з нестабільністю властивостей наночасток і високим ризиком щодо небезпечного впливу їх на організм тварин і людей. Описано перспективи використання функціональних нанобіоматеріалів (ФНБМ), які синтезовані на основі функціоналізації наночастинок і мають спрямованість біологічної дії. Наголошується, що ФНБМ повинні відповідати основним вимогам: екологічна чистота, біосумісність з певним біологічним об'єктом — клітиною тварини і людини, програмована позитивна дія на біологічні об'єкти. До ФНБМ найбільш актуальних для ветмедицини належать мікроелементні композиції (МК), зокрема наноаквахелати. При розробці МК нового покоління успішним було поєднання досягнень нанотехнології щодо одержання надактивних наночасток біометалів і досягнень біонеорганічної хімії стосовно з'ясування станів і форм знаходження цих біометалів у живих організмах. Перспективним напрямом при збагаченні кормів для тварин есенціальними біометалами є використання їх у формі карбоксилатів харчових кислот, насамперед цитратів, які при попаданні в клітину безпосередньо беруть участь в одному з головних енергетичних обмінних циклів — циклі Кребса. Нині цитрати біометалів широко застосовують у харчовій промисловості для збагачення харчових продуктів мінеральними речовинами. Вони безпечні, проявляють антиоксидантну і радіопротекторну дію, позитивно впливають

на серцево-судинну та імунну системи організму. Авторами даної роботи створено пріоритетний напрям у нанотехнології, за допомогою якого одержано карбоксилати харчових кислот, навіть таких низькорекційних благородних металів як золото і срібло. Це — цитрати, сукцинати й аскорбати, а також надцисти карбоксилати основних харчових кислот біогенних металів — цинку, магнію, калію, марганцю, заліза, міді, кобальту, молибдену, хрому, селену, кремнію, германію, ванадію. Описано механізми їх одержання. До реальних здобутків української нановетеринарії належить розробка антимікробних комплексів зовнішнього і внутрішнього використання на основі нанокарбоксилатів металів з біоцидними властивостями. Вони нетоксичні для людей, тварин, корисних комах і мікроорганізмів, мають широкий спектр пролонгованої антимікробної дії, активні проти всіх типів патогенних мікроорганізмів, вірусів, грибів, спор, мікобактерій туберкульозу тощо, володіють вираженою дезінвазійною ефективністю та не формують резистентних штамів. У висновках підкреслено, що Україна за здобутками нанотехнологій у ветеринарії на сьогодні займає одне з провідних місць у світі і має значний потенціал.

УДК 619:615.3:616-099

2015.2.342. ВИЗНАЧЕННЯ ТОКСИЧНОСТІ НОВОГО АНТИМІКРОБНОГО ПРЕПАРАТУ “ДАНОФЛОКСАЦИН” / Петришин О.Б. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 4. — С. 179–183. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 545170.

Препарат “Данофлораксацин”, тварини лабораторні.

Гостру токсичність препарату “Данофлораксацин” вивчали на білих мишах 3–4-міс. віку, масою тіла 19–22 г та білих щурах 3–4-міс. віку, масою тіла 165–180 г. Препарат вводили одноразово підшкірно: мишам — 1142, 1427, 1712, 1997, 2282, 2567 мг/кг маси тіла; щурам — 1115, 1551, 1915, 2315, 2600, 3115 мг/кг м.т. Встановлено, що за підшкірного введення “Данофлораксацину” в дозі 1142 мг/кг не спостерігалось загибелі мишей, а дози 1427–2282 були явно токсичними і призводили до загибелі. Абсолютно смертельною виявилась доза 2567 мг/кг м.т. Щодо щурів, то загибелі не спостерігали при введенні 1115 мг/кг, проте явно токсичними були дози 1551–2600 мг/кг, що призводило до загибелі щурів. Абсолютно смертельною виявилась доза 3115 мг/кг. Зроблено висновок, що “Данофлораксацин” належить до 5-го класу токсичності та потребує подальших фармако-токсикологічних досліджень.

УДК 619:616.24-002.153:636.1

2015.2.343. ДОСЛІДЖЕННЯ СПАЛАХУ ІНФЕКЦІЙ НИЖНІХ ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ У ЛОШАТ ТА ЇХ ПРОФІЛАКТИКА В ГОСПОДАРСТВІ / Бруско Є.П., Недосеков В.В. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2014. — Вип. 14. — С. 71–74. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 545169.

Бронхопневмонія гнійна, лошата, проноси в лошат, плазма гіперімунізована, патоген Rhodococcus equi.

Спалах інфекції з ознаками ураження нижніх дихальних шляхів вивчали у лошат підсисного віку (2012–2014 рр., кінний завод “Мілленніум”, с. Ключове Донецької обл.). Спалахи проявлялися у вигляді гнійних бронхопневмоній з яскравою клінічною маніфестацією в 7–10-тижневому віці. Встановлено факт циркуляції в стаді патогена *Rhodococcus equi*, який був етіологічним фактором масових респіраторних захворювань. Відзначено, що в господарстві захворюваність у 2014 р. становила 30%, а смертність — 50%. Описано клінічні ознаки хвороби, які з'являлися у лошат 4-тижневого віку. В експерименті з метою специфічної імунопрофілактики дослідили ефективність застосування комерційної гіперімунізованої протирододокової плазми (HYPERIMMUNE® — RE Equine Plasma, UK) всім лошатам 2014 р. народження. У результаті експерименту смертність лошат від бронхопневмонії у 2014 р. значно зменшилась і становила 10,0%.

УДК 619:616.98:578.8-084:615.371

2015.2.344. АНТИГЕННІ ВЛАСТИВОСТІ ВАКЦИНИ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ НЬЮКАСЛСЬКОЇ ХВОРОБИ, ІНФЕКЦІЙНОГО БРОНХІТУ КУРЕЙ ТА СИНДРОМУ ЗНИЖЕННЯ НЕ-

СУЧОСТІ / Стегній Б.Т., Музика Д.В., Стегній А.Б., Рула О.М., Ткаченко С.В., Кошелєв В.В., Колесник О.С., Харітх Абдулла А. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 99. — С. 105–107. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 545140.

Хвороба Ньюкасла, бронхіт інфекційний, синдром зниження несучості, кури-молодки, вакцинопрофілактика птиці.

Розроблено сучасний вакцинний препарат для профілактики інфекційних захворювань курей — ньюкаслської хвороби (НХ), інфекційного бронхіту (ІБ) і синдрому зниження несучості (СЗН). Нова асоційована інактивована вакцина проти цих хвороб має високу антигенну активність відносно всіх специфічних складових компонентів і є нереагеною. Показано, що стосовно вірусу НХ вакцина викликала у курей-молодок утворення специфічних антитіл у титрах $8,9 \pm 1,1$ вже на 14-ту добу. Надалі ці титри зменшувались $\approx$ на $0,5 \log_2$ за місяць. Через 60, 90 і 120 днів вони знаходились на рівні $7,9 \pm 0,99$; $7,67 \pm 1$ і $7,0 \pm 0,89$. Щодо вірусу ІБ у курей інактивованої компонент вакцини викликав утворення специфічних до нього антитіл у титрі 3877 ± 1391 вже на 14-ту добу, що в кілька разів вище мінімальних протективних. Потім на 45-ту добу він становив 4242 ± 2170 , а на 120-ту добу — 2747 ± 613 . Високою антигенною активністю вакцина відзначалась і до вірусу СЗН. Так, на 14-ту добу титр специфічних антитіл у сироватці крові піддослідних курок-молодок становив $8,5 \pm 1,08$. Через 45 днів після імунізації — $10,6 \pm 0,52$, а на 120-ту добу — $9,44 \pm 0,94$. Зазначено, що компоненти запропонованої вакцини викликали формування титрів антитіл у сироватці крові птиці, які значно переважали мінімальні захисні титри, що виражають протективний захист від відповідних інфекцій. При проведенні діагностичного забою через 21 добу після вакцинації огляд місяця введення вакцини засвідчив відсутність запальних процесів і некротизованих ділянок та залишків емулсії.

УДК 619:616.98:578.828.11Л:541.182

2015.2.345. ВИЯВЛЕННЯ ЛЕЙКОЗУ ВРХ З ВИКОРИСТАННЯМ КОН'ЮГАТУ КОЛОЇДНОГО ВУГІЛЛЯ З БІЛКОМ G (STREPTOCOCCUS spp.) / Хоменко Я. // Тваринництво України. — 2015. — № 1/2. — С. 30–32. — Бібліогр.: 5 назв.

Лейкоз ВРХ, тести, імунологічні дослідження, кров ВРХ, колоїдне вугілля, кон'югат “вугілля-білок G”, антитіла специфічні.

Констатується, що колоїдне вугілля, яке використовують у якості маркерів для експрес-тестів в імунологічних дослідженнях, відзначається стабільністю та високою контрастністю кольору на мембрані. Наведено методику, за якою був одержаний рекомбінантний білок *G Streptococcus spp.*, мічений колоїдним вугіллям. Якість кон'югату визначали за допомогою “позитивних” та “негативних” референс-сироваток з МЕБ референс-центру (Великобританія). Встановлено, що кон'югат специфічний зв'язується лише з гомологічними антитілами та індиферентний щодо компонентів імуносорбенту. При постановці як дот-імуноаналізу, так і імунохроматографічного аналізу відмічали візуально чіткий сигнал у місці нанесення антигену з “позитивною” сироваткою і повну його відсутність при постановці з “негативною”, у якій не було специфічних щодо лейкозу ВРХ антитіл.

УДК 619:616.98:578.828.11Л:636.2

2015.2.346. ЕФЕКТИВНА РЕАЛІЗАЦІЯ МОЛДАВСЬКОЇ СИСТЕМИ ІСКОРЕНЕННЯ ЛЕЙКОЗА КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА / Москалик Р.С., Гангал Н.И., Балова С.З. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 98. — С. 91–95. — Бібліогр.: 21 назв. Шифр 06 545139.

Лейкоз ВРХ, досвід Молдови (боротьба з лейкозом), ветеринарна наука, етика тваринників, державна підтримка.

Констатується, що тривала епізоотія (панзоотія) лейкозу ВРХ як у Молдові, так і в більшості країн світу — це плата за недбалість і “рукотворне” поширення вірусу лейкозу (ВЛ) саме людиною. Гарантовану ефективність заходів боротьби з хворобою та зниження матеріальних затрат можна одержати за чіткого виконання вимог професійної етики обслуговування та експлуатації тварин, справжньої відповідальності та совісті людини, а також державної волі чиновників стосовно вирішення проблеми лейкозу в тісному контакті з ветеринар-

ними науковцями-спеціалістами. Показано, що епізоотична ситуація з лейкозу ВРХ у Молдові в 1991 р. була однією з найбільш неблагополучних у світі. Інфікованість худоби становила 48,8%. Заражених ВЛ ВРХ тварин діагностували в усіх районах (100%) і колективних господарствах (99,9%). Проте чіткий контроль, тотальний серомоніторинг та ретельне вивчення закономірностей механізмів поширення ВЛ ВРХ дали можливість знизити напруженість епізоотичного процесу майже в 10 разів до 2013 р. (від 48,8% до 4,96%). Це результат ефективної реалізації молдовської системи оздоровлення і профілактики молочного скотарства від лейкозу. Зауважується, що головним чинником поширення лейкозної інфекції є машинне доїння загальним доїльним апаратом корів заражених і здорових. Доведено відсутність контактної передачі ВЛ за сумісного утримання корів — через повітря, воду та корм, а також за штучного осіменіння. Водночас небезпеку становлять криваві травми молочної залози, природне парування бугаїв-плідників з коровами і телицями та порушення вимог професійної етики тваринників.

УДК 619:616.98:578.828.11Л:636.2:339.562

2015.2.347. НАПРЯМКИ ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВУ ЕПІЗООТІЙ ЛЕЙКОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Горбатенко С.К., Шаповалова О.В., Корнейков О.М., Зданевич П.П., Першегуба Ф.Ф., Лум'яник С.В., Присяжнюк І.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 98. — С. 84–87. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 545139.

Лейкоз ВРХ, ВРХ імпортована, епізоотії.

Наголошується на тому, що в умовах сучасного господарювання у галузі тваринництва України існує загроза рецидивів епізоотії лейкозу ВРХ у раніше оздоровлених стадах. Серед причин рецидиву є недбале проведення заключних проти-лейкозних заходів, комплектація стада сумнівними, із скритим перебігом інфекції тваринами як із сусідніх господарств, так і імпортованих. Наведено дані щодо епізоотичної ситуації з лейкозу ВРХ у країнах Європи на початок 2014 р. Зокрема охарактеризовано стан у двох основних експортерах ВРХ в Україну — у США та Канаді. Проаналізовано випадок, що міг би спонукати рецидив епізоотії лейкозу ВРХ в умовах благополучного господарства МТК "Петриківське молоко" (ТОВ "УкрАгроКом" Олександрійського р-ну Кіровоградської обл.). Так, комплектацію господарства проведено племінними нетелями голштинської породи, закупленими у Франції (896 гол.) та Канаді (376 гол.). При карантинних серологічних дослідженнях (СД) на лейкоз (РІД, ІФА) у країнах-експортерах та в МТК "Петриківське молоко" завезені тварини були серонегативними до лейкозного антигену. Проте за чергового СД у березні 2014 р. у сироватці крові трьох корів, які надійшли з Канади у вересні 2013 р., виявлено антитіла до ВЛ ВРХ (ідентифікаційні номери: 5040 — CA9847918, 50093 — CA11366475, 5097 — CA107197029). Повторним СД (інтервал 15 діб) діагноз підтвердився. Встановлено, що серопозитивність до лейкозного антигену в цих тварин проявилась через 1,5–2 місяці після отелення. У висновках підкреслено, що з метою уникнення рецидиву епізоотії лейкозу ВРХ при зміні структури стада, пов'язаної з комплектацією поголів'я тваринами із неблагополучних або умовно благополучних регіонів, необхідно впродовж 2 років піддавати тварин щоквартальному серологічному контролю на лейкоз з метою своєчасного виявлення скомпрометованих щодо захворювання тварин. У перспективі необхідне вдосконалення діагностичних засобів та системи профілактики.

УДК 619:616.98:578.828.11Л:636.32/38

2015.2.348. ЛІПІДНИЙ СКЛАД СИРОВАТКИ КРОВІ ОВЕЦЬ ЗА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ЗАРАЖЕННЯ ВІРУСОМ ЛЕЙКОЗУ ВРХ / Іщенко Л.М., Мельничук С.Д., Іщенко В.Д., Силютин С.В., Спиридонов В.Г. // Біологія тварин. — 2014. — Т. 16, № 4. — С. 43–49. — Бібліогр.: 12 назв.

Лейкоз ВРХ, вієці (зараження лейкозом), кров овець, провірус, ліпіди, кислоти жирні.

Експериментально інфікували овець (3 гол.) вірусом лейкозу (ВЛ) ВРХ шляхом внутрішньом'язової ін'єкції 1 см³ крові від гематологічно хворої на лейкоз корови. Наведено морфологічні показники та ліпідний склад сироватки крові (СК) овець на стадії провірусної ДНК (9-та доба після зараження) та стадії виявлення антитіл (70-та доба після зараження). По-

казано, що на стадії провірусу в лейкограмі крові заражених тварин збільшується кількість сегментоядерних нейтрофілів і зменшується частка лімфоцитів порівняно з контрольними тваринами, а на стадії утворення антитіл проти ВЛ ВРХ збільшується частка лімфоцитів і кількість сегментоядерних нейтрофілів. При дослідженні ліпідного складу СК у дослідній групі на стадії провірусу виявлено збільшення вмісту етерифікованого холестеролу, а на стадії продукції антитіл — вмісту загальних фосфоліпідів та зменшення співвідношення загального холестеролу до фосфоліпідів. Водночас змінився жирнокислотний склад СК — на стадії провірусу підвищився рівень маргаринової кислоти та знизився — арахідонової, на стадії утворення антитіл також зменшився вміст арахідонової та збільшився лінолевої. Вважається, що зниження арахідонової кислоти на обох стадіях інфекційного процесу спричинено синтезом простагландину E₂, який впливає на регуляцію експресії вірусу лейкозу ВРХ. Індекс насичення жирних кислот залишався практично незмінним порівняно з тваринами контрольної групи.

УДК 619:616.98:578.828.11Л–07[546.57+546.71]–022.532

2015.2.349. ВПЛИВ НАНОЧАСТОК АРГЕНТУМУ ТА ДВООКИСУ МАНГАНУ НА ЦИТОГЕНЕТИЧНІ ПОКАЗНИКИ ПЕРЕЩЕПЛЮВАНОЇ КУЛЬТУРИ КЛІТИН FLK-BLV / Стегній М.Ю., Магац Д.Ю., Юрченко О.М. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 98. — С. 188–192. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 545139.

Лейкоз, нанотехнології у ветмедицині, колекція культур клітин, сублінії FLK, срібло, марганець, цитогенетика, хромосоми.

У ННЦ "Ін-т експериментальної і клінічної ветеринарної медицини" зібрано Колекцію культур клітин тваринного походження, яка становить національне надбання України з 2004 р. У Колекції зберігаються 3 сублінії перещеплюваної культури клітин (ПМК) FLK-BLV: FLK-71, FLK-SBBL та FLK-50/100. Ці сублінії є основними продуцентами лейкозного антигену для діагностичних досліджень. При вивченні цитогенетичних показників ПМК сублінії FLK-SBBL під впливом наночастинок (НЧ) двоокису мanganу в розведеннях 1:20 та 1:100 виявлено змінення кількості хромосом. Модальний клас хромосом у контрольному варіанті становив 60. У варіантах Мп 1:20 та Мп 1:100 — 56–58 та 54–56 відповідно. У варіанті Аг 1:20 — 56–60, що свідчить про незначне його змінення під впливом НЧ. Під дією НЧ двоокису Мп та Аг мікроскопічно виявлено змінення морфології клітин (Аг 1:20), або ж взагалі руйнування моношару (Мп 1:20 та Мп 1:100). Встановлено відносну відповідність показників мітотичної активності (МА) і відсотка патологічних мітозів варіанта Аг 1:20 та контролю, без зміщення піку активності за часом, тоді як МА та кількість патологічних мітозів варіанта Аг 1:100 була дещо нижчою і зміщена за активністю з третьої доби культивування на другу. Мітотичний індекс клітин варіанта Мп 1:100 клітин контрольного варіанта у відповідну dobu. У варіанті Мп 1:20 показник МА знизився порівняно з контролем майже в 30 разів. Основними формами патологічних мітозів, виявлених у процесі досліджень, були К-мітоз і пола метафаза, кількість яких була найбільшою на другу dobu культивування майже в усіх варіантах, що може свідчити про ушкодження мітотичного апарату клітин. У висновках підкреслено негативний вплив наночастинок Аг 1:20 та двоокису мanganу на дослідну культуру клітин.

УДК 619:616.98:578.833.314

2015.2.350. АФРИКАНСЬКА ЧУМА СВИНЕЙ: ІСТОРІЯ, СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ / Стегній Б.Т., Герілович А.П., Бузун А.І., Бісюк І.Ю., Кучерявенко В.В. — К., 2015. — 252 с. — Бібліогр.: 153 назви. Шифр 545133.

Чума свиней африканська, свині, надзвичайні ситуації, епізоотії, транспортні зв'язки (ризики).

Висвітлено сучасні наукові дані з етіології, епізоотології, патогенезу однієї з найнебезпечніших нині емерджентних транскордонних хвороб тварин — африканської чуми свиней (АЧС). Охарактеризовано клінічну картину та патолого-анатомічні зміни, діагностику та заходи боротьби з АЧС. Вказано ризики заносу АЧС до країн Європейського Союзу та її поширення через транспортні зв'язки. Показано досвід боротьби з АЧС та залежність успіху від рівня наукового супроводу,

впровадження посиленого режиму замкненого циклу свинарства, розгортання мережі пунктів ветеринарно-санітарної просвіти власників свиней, регіональної правової та технічної підтримки муніципалітетів, спільних скоординованих заходів зі структурами влади та лісниками. Високий і чіткий рівень дотримання вимог карантину, оперативність реагування за надзвичайної ситуації тощо допоможуть забезпечити ефективність цих заходів. Розкрито історичний аспект виникнення і поширення АЧС.

УДК 619:616.98:578:615.3:547.757

2015.2.351. ПОШУК ПЕРСПЕКТИВ ДЛЯ НОВИХ СХЕМ ПРОТИВІРУСНОЇ ТЕРАПІЇ / Клевцова З.С., Ташута В.С., Вороніна А.К., Дребудзе Ш. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок. — Л., 2014. — Вип. 15, № 4. — С. 148–154. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 545170.

Вірусні інфекції, препарати противірусні, індол-умісні сполуки, корона-вірус, герпес-вірус.

Відзначається, що нині гостро постала проблема відсутності швидких діагностичних методів виявлення нових збудників вірусних інфекцій та дієвих засобів боротьби з ними. Охарактеризовано вірус Ебола, проти якого конкретної вакцини досі не існує. Вивчали ефективність нових індол-умісних конденсованих тетрациклічних сполук щодо впливу на інфекційну активність вірусів у доклінічних дослідженнях *in vitro*. Ці сполуки синтезовано науковцями Грузії. Показано похідні індолу, які здатні вірогідно знижувати активність вірусу хвороби Ауескі і трансмісивного гастроентериту свиней. Визначено хіміотерапевтичні індекси деяких із тестованих сполук, що проявляють значну противірусну дію (табл.). Досліджено різноманітні схеми противірусних властивостей 50 похідних індолу (всього 3468 експериментів). Установлено, що частина їх має вплив на той чи інший вірус лише в певних схемах застосування, або в культурних клітин. Одержані результати дають підставу рекомендувати нові індол-умісні конденсовані тетрациклічні сполуки для подальших досліджень з метою відбору найефективніших для створення антивірусних препаратів проти корона-вірусів та герпес-вірусів, які є збудниками небезпечних захворювань людини і тварин.

УДК 619:616.98:578:636.2(438)

2015.2.352. ВІРУС ШМАЛЛЕНБЕРГ. ІНФЕКЦІЇ ЖУЙНИХ ТВАРИН У ПОЛЬЩІ [Текст польською мовою] / Ларска М. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 99. — С. 11–12. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 545140.

Вірус Шмалленберг, діагностика, серотипи ВРХ, інфекції жуйних.

Вірус Шмалленберг (ВШ) уперше виявлено у Німеччині та Нідерландах під час спалахів невідомої хвороби у 2011 р. У тварин спостерігали неспецифічні клінічні ознаки — зменшення надоїв, підвищення температури тіла, водянисту діарею. Збудника ідентифіковано як новий вірус роду *Orthobunya viridae*, раніше неописаний у Європі. Повідомляється, що нині виникли перші випадки хвороби Шмалленберг у тварин на території Польщі. Проаналізовано серопозитивність щодо ВШ серед домашніх жуйних. Наведено результати дослідження збудника в організмі комах-переносників. Охарактеризовано роль диких жуйних у його поширенні.

УДК 619:616.98:578–084:615.371

2015.2.353. СУЧАСНІ РОЗРОБКИ ЗАСОБІВ ПРОФІЛАКТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ ОСОБЛИВО НЕБЕЗПЕЧНИХ ХВОРОБ СПІЛЬНИХ ДЛЯ ЛЮДЕЙ І ТВАРИН / Завірюха А.І., Завірюха Г.А., Синицин В.А. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 99. — С. 238–240. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 545140.

Вакцини “Антракол” і “Лейкозав”, сибірка, лейкоз ВРХ, профілактика небезпечних хвороб.

Пропонується інноваційна технологія виготовлення інактивованих вакцин із включенням до їх складу як імуномодуляторів екзотоксинів патогенних і вірулентних токсинотворювальних мікроорганізмів. Продукти метаболізму цих мікробів відіграють як специфічну, так і імуномодулювальну роль. Охарактеризовано вакцини, які володіють високим

рівнем захисту та лікування. Так, нова вакцина “Антракол” забезпечує швидке формування специфічного протигрибкового імунітету, що захищає здорових тварин і лікує хворих у латентній та клінічній стадії сибірки. Ця безбактеріальна вакцина вводиться внутрішньокірно в дозі 0,2–0,4 см³ незалежно від виду тварини, її віку та маси тіла. На людях не застосовувалась. Специфічний імунітет при ній формується впродовж 12–20 год і супроводжується видужанням упродовж 2–3 діб. За кордоном аналогі “Антраколу” відсутні. Друга нова розробка — вакцина “Лейкозав” проти вірусу лейкозу ВРХ, яка виготовлена з крові хворої на лейкоз худоби. Вона нешкідлива, інактивована, імуногенна, нетоксична та не спричиняє ускладнень, формує специфічний імунітет з титром антитіл 2–4 Ig₂, який захищає чутливих тварин від спонтанного та експериментального зараження. Пропонується для профілактичних імунізацій ВРХ (самок із 4–5-міс. віку). “Лейкозав” є досить ефективною вакциною для лікування тварин у продормальній стадії захворювання. Після застосування гематологічно хворим коровам у 40% поголів'я показники крові відновлюються до фізіологічної норми. При цьому процес розвитку хвороби призупиняється в 30% тварин. Це спонукало розробити новітню вакцину “Лейкозав-Н” проти пухлинної хвороби в людей (рак). “Лейкозав-Н” пройшла Державні контрольні випробування в медичних закладах і визнана придатною і нешкідливою для застосування людям (дорослим і дітям).

УДК 619:616.98:579.852.1

2015.2.354. ВИВЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАНОМАТЕРІАЛІВ У БІОТЕХНОЛОГІЇ ПРЕПАРАТІВ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ СИБІРКИ ТВАРИН / Ушкалов В.О., Махуський О.В., Ковтун В.А., Романько М.Є., Грузіна Т.Г., Резніченко Л.С. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 98. — С. 192–196. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 545139.

Сибірка, нанотехнології, вакцини (золото), штам Sterne 34 F2.

Відзначається, що нинішні погляди науковців на проблему сибірки змінили свій вектор — збудник сибірки посідає 1-ше місце у списку агентів, що застосовують з метою біотероризму. Тому одним з пріоритетних напрямів досліджень є розробка нових засобів для профілактики сибірки. Представлено результати досліджень у Державному науково-контрольному ін-ті біотехнології і штамів мікроорганізмів у співпраці із співробітниками Ін-ту біологічної хімії ім. Ф.Д. Овчаренка та Херсонського держ. підприємства — біологічна фабрика. Показано ефективність препаратів (вакцини: Sterne 34 F2-Au/M, Sterne 34 F2-Au, Sterne 34 F2), виготовлених в умовах Херсонського держ. підприємства — біологічна фабрика. Визначено можливість використання наночастинок золота при конструюванні вакцини проти сибірки зі штаму Sterne 34 F2. Імуногенність експериментальних зразків виявилась у межах 90–100%. Зокрема Sterne 34 F2-Au/M та Sterne 34 F2 захищали тварин від загибелі — 90%, а вакцина Sterne 34 F2-Au — 100%. Зроблено висновок про необхідність розрахунку IMD₅₀ для виробничого штаму, який застосовують для виготовлення вакцинних препаратів, а також розробки референт-препарату для визначення їх імуногенності. Оскільки лабораторні морські свинки після інокуляції їм цих препаратів залишилися живими у 100% випадків, це свідчить про безпечність дослідних зразків.

УДК 619:616.98:579.852:615.3

2015.2.355. КОМПЛЕКС СУЧАСНИХ ФАРМАКОЛОГІЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ НЕКРОБАКТЕРІОЗНИХ УРАЖЕНЬ КОПИТЕЦЬ У ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Рубленко М.В., Власенко С.А., Андрієць В.Г., Яремчук А.В., Шагаєнко В.С., Березовський А.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2014. — Вип. 98. — С. 131–136. Шифр 06 545139.

Некробактеріоз, ВРХ, препарати (Цефтіоклін, Авестим, Левоміколь), ортопедична патологія.

Запропоновано комплексну схему лікування некробактеріозу у ВРХ із використанням антибіотика “Цефтіоклін”, імуномодулятора “Авестим” та мазі на гідрофільній основі “Левоміколь”. Таке лікування забезпечує етіотропний, патогенетичний та імуномодулювальний ефект і прискорює одужання

тварин в 1,6 раза без рецидивів. Застосування "Цефтіокліну" та "Авестиму" швидко нормалізує рівень церулоплазміну на фоні високих показників пероксидного окиснення ліпідів. Водночас підвищений рівень фібриногену та ріст активності фібринази свідчить про наростання коагуляційного потенціалу тканин з нейтралізацією надлишкової активності тканинних протеїназ, що сприяє прискоренню регенеративних процесів. Ортопедична патологія некробактеріозного характеру у ВРХ супроводжується накопиченням дефіциту природних антикоагулянтів, зниженням фібринолітичних властивостей крові та розвитком коагулопатій. Запропоновано схему лікування, яка запобігає розвитку коагулопатій, збільшує рівні оксиду азоту та протеїну С, що покращує функціональний стан судинного ендотелію та посилює фібриноліз і сприяє скороченню терміну перебігу гнійно-некротичних процесів у ділянці пальців.

УДК 619:616.98:579.873.21Т-07

2015.2.356. ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНАЛЬНО-МЕТАБОЛИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ НЕЙТРОФИЛОВ ПЕРИФЕРИЧЕСКОЙ КРОВИ У КОРОВ, РЕАГИРУЮЩИХ НА ППД-ТУБЕРКУЛИН И БОЛЬНЫХ ТУБЕРКУЛЕЗОМ / Власенко В., Бажин М., Дюсенова Г., Таллер Л. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2015. — № 1/2. — С. 19–24. — Библиогр.: 6 назв.

Туберкульоз, діагностика туберкульозу, ВРХ, хемілюмінесценція, тест-НСТ, нейтрофіли, дискретно-динамічний аналіз, метаболічний статус, імунітет протитуберкульозний.

Представлено результати оцінки "метаболічного вибуху" на основі визначення активних форм кисню в нейтрофілі (хемілюмінесценція — ХЛ), тест відновлення нітросинового тетразолію (НСТ) у здорових, інфікованих атипичними мікобактеріями та хворих на туберкульоз корів. Установлено, що функціонально-метаболічний статус хворих туберкульозом тварин характеризується збільшенням значень люмінозалежної ХЛ клітин крові, а також виснаженням протимікробного потенціалу нейтрофілів. Про це засвідчили низькі показники коефіцієнта стимуляції НСТ у 100% інфікованих *M. bovis* тварин. Отже, дослідження імунної системи на основі взаємозалежностей підтверджують важливу роль показників метаболічної активності нейтрофілів у формуванні протитуберкульозного імунітету.

УДК 619:617:547.461.4

2015.2.357. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЯНТАРНОЇ КИСЛОТИ У ВЕТЕРИНАРНІЙ ХІРУРГІЇ / Ільницький М.Г., Гердева А.О. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2014. — Вип. 14. — С. 13–17. — Бібліогр.: 20 назв. Шифр 545169.

Кислота бурштинова, імуномодулятори, тканинний метаболізм, метаболічна терапія, антипроменева дія, антитоксична дія, препарати бурштинової кислоти, сукцинати, біостимулятори.

Представлено огляд наукових даних щодо застосування янтарної (бурштинової) кислоти (БК) в гуманній, ветеринарній медицині і тваринництві. Констатується, що будь-які запальні процеси в організмі супроводжуються інтоксикацією, порушенням тканинного обміну, що призводить до кисневого голодування тканин. Одним з детоксикаційних засобів є БК, яка володіє адаптогенною, антигіпоксичною, антиоксидантною і нейротропною властивостями, нормалізує енергетичний обмін, загальний фізіологічний стан організму, прискорює процеси біосинтезу. Описано особливості дії БУ у низці препаратів як імуномодулятора. Успішними були результати їх застосування при лікуванні парвовірусного ентериту, чуми, стафілококової піодермії, піроплазмозу, гепатиту, післяродових патологій. У корів спостерігався ріст молочної продуктивності та терміну продуктивної експлуатації. Доведено ефективність БК і предукталу, що мало позитивний вплив на функцію нирок завдяки відновленню пулу енергетичних фосфатів за антибіотикотерапії (гентаміцину) для корекції токсичної нефропатії. За добавки до раціону БК сухостійним коровам у період інтенсивного розвитку плода, підвищувались середньодобові надой молока на 10–15%, маса тіла новонароджених телят — на 12–17% та знижувалась захворюваність. Кислота знижує токсичну дію мікоток-

синів, посилює радіозахисну дію на кишечну паличку. Так, внутрішньочеревне введення БК в дозі 10 ммоль/кг за 30 хв до γ -опромінення 8–10 Гц підвищувало виживання мишей на 20–30% відповідно, швидше відновлювалась маса тіла та вміст лейкоцитів і тромбоцитів у крові після рентгенівського опромінення (3 Гц). Відзначено позитивний вплив БК при обробці інкубаційних яєць птиці, а також у свинарстві, бджільництві тощо. У висновках підкреслено, що унікальні властивості БК необхідно досліджувати при запальних процесах у тварин з хірургічною патологією.

УДК 619:617:616–089.5:636.4

2015.2.358. МОНИТОРИНГ ЗНЕБОЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНИХ ВТРУЧАНЬ У СВИНЕЙ ЧЕРЕЗ БІОХІМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ КРОВІ ЗА ЕПІДУРАЛЬНОЮ АНЕСТЕЗІЄЮ / Мельников А.В., Рубленко С.В. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2014. — Вип. 14. — С. 125–129. — Бібліогр.: 23 назви. Шифр 545169.

Хірургія, знеболювання, анестезія епідуральна, бупівакаїн, лідокаїн, кортизон, глюкоза, малоновий діальдегід, свині.

Дослідження проведено на поросятах (n=15, вік 2–4 місяці, маса тіла 20–50 кг), яким надавали хірургічну допомогу на базі клініки ветмедицини Білоцерківського нац. аграрного університету. Представлено результати досліджень щодо впливу епідурального знеболювання на рівень процесів пероксидного окиснення ліпідів, глюкози та стрес-гормона кортизолу за хірургічних втручань. Проаналізовано вплив на процеси ПОЛ вітчизняних препаратів. Наведено показники антиоксидантного статусу амідних місцевих анестетиків (лідокаїн, бупівакаїн), транквілізаторів з ряду похідних фенотіазину (ацепромазин), барбітуратів (тіопентал натрію). Визначено дані глюкози у зразках цільної крові та кортизолу у сироватці крові за умов комплексного застосування нейролептиків та місцевих анестетиків при епідуральному знеболюванні. Досліджено межу підвищення рівня кортизолу, за якої організм свині не зазнає значних метаболічних змін за більшої реакції під час виконання "регіонального" знеболювання в точках пунктування поміж хребцями попереково-крижового відділу хребта. Зроблено висновок, що застосування епідуральної анестезії у свиней є оптимальним методом інтра- та післяопераційного знеболювання, що дає змогу істотно знизити стресовий вплив хірургічної травми. Про це свідчить незначна активізація процесів ПОЛ. За епідурального знеболювання підвищення рівня кортизолу в середньому до 450 нмоль/л не вказує на відчуття болю в свиней. З огляду на найменш виражені зміни рівнів МДА, МСМ, глюкози та кортизолу в крові, найоптимальнішою схемою анестезії за хірургічних втручань у свиней визнано седацію ацепромазином та епідуральну анестезію лідокаїном.

УДК 619:618.19–002–085:615.37

2015.2.359. ДЕФІЦИТ КОЛОСТРАЛЬНИХ ІМУНОГЛОБУЛІНІВ У КОРІВ З МАСТОДИСТРОФІЄЮ: ПРОГНОЗУВАННЯ ТА МЕТОДИ УПЕРЕДЖЕННЯ / Кошевой В.П., Онищенко О.В., Ключков В.К., Малюкін Ю.В. // Ветеринарна медицина України. — 2015. — № 3. — С. 17–22. — Бібліогр.: 6 назв.

Мастодистрофія, корови, вітаміни, препарати коровам сухостійним, молозиво, імуноглобуліни колостральні.

Основним критерієм якості молозива є його імунобіологічні властивості. Розглянуто механізми продукції секреторних імуноглобулінів та морфофункціональний стан молочної залози (МСМЗ) корів (вік 5–6 років) у сухостійний період. Показано вміст білка та його фракцій, Са, Р у сироватці крові корів та МСМЗ за дефіциту каротину, вітаміну А, порушеннях у прооксидантно-антиоксидантній системі та корекцію шляхом застосування препаратів "Каплаестрол" + SeO_2 + "Прозон" та "Овакс-1" + "Прозон". Визначено, що дефіцит каротину, вітаміну А, що зумовлює порушення, викликає дистрофічні процеси в молочній залозі та зниження рівня колостральних імуноглобулінів (ІІ). Застосування досліджуваних препаратів сприяло реабілітації молочної залози корів. Якщо оптимальним є вміст ІІ 115 г/л, то у тварин із мастодистрофією він був нижчим на 54,8%. Корекція комбінованими вищевказаними препаратами підвищила цей рівень на 51,5 та 52,1% відповідно. У дослідних тварин порівняно з контрольними зросла концентрація ІІ на 56%, а маса телят при народженні на 23%, у місячному віці на 29,7%. Захворюваність знизилась

на 37%. Прибуток від реалізації теляти зріс на 29,6% (до 467,8 грн). Використання препарату "Овакс-1" + "Прозон" виявилось ефективнішим. Представлено комп'ютерну програ-

му, яку рекомендується використовувати для прогнозування вмісту колостральних імуноглобулінів та відновлення функції молочної залози у корів із мастодистрофією.

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН ЛУКАНІН О.С.

УДК 637.48:664.643

2015.2.360. ЯЙЦО КАК АЛЬТЕРНАТИВА ЗАМЕНИТЕЛЯМ: СОВЕТЫ КУЛИНАРАМ / Рябоконь Ю.А., Рябоконь В.В. // Эффективное птицеводство. — 2015. — № 2. — С. 42–43.

Яйця, замітники яєць, інгредієнти, хлібопечення.

Розглянуто ефективність використання заміників яєць у кулінарії. Визначено, що включення таких заміників у продукти харчування додатково забезпечує: зниження ризику зараження хворобами; тривалий термін зберігання; зручність; стабільну продуктивність; стабільність продукту; функціональність. Установлено, що яйце виконує більше 20 функцій, і для того, щоб знайти такі поєднання інгредієнтів, які змогли б замінити функціональні переваги яєць, потрібно багато компонентів і багато досліджень, що пов'язано з підвищенням вартості продукту. Наведено альтернативні яйцям замітники в хлібопеченні, які містять інші агенти або в'язучі матеріали, зокрема: насіння льону або картопляний крохмаль, борошно, тофу, яблучне пюре і банан, соєвий лецитин та ін. Наведено опис замітника яєць, рецепти, а також описано яку функцію вони виконують у рецептурі.

УДК 637.5'64:637.51:636.4.082

2015.2.361. ВІДГОДІВЕЛЬНІ, ЗАБІЙНІ І М'ЯСО-САЛЬНІ ЯКОСТІ СВИНЕЙ МИРГОРОДСЬКОЇ ПОРОДИ ТА ЇЇ ПОМІСЕЙ / Щербань Т.В., Ващенко П.А. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 4, т. 2. — С. 112–119. — Бібліогр.: 14 назв.

Свині, витрата кормів, відгодівля, забійний вихід, площа "м'язового вічка", шпик.

Досліджено групи відгодівельних (середньодобовий приріст за період відгодівлі, вік досягнення живої маси 100 кг, затрати корму на 1 кг приросту), забійних та м'ясо-сальних ознак (забійна маса парної туші; забійний вихід; товщину шпиків на холці, на рівні 6–7 грудних хребців, на рівні 1–2 поперекових хребців та на крижах; площа "м'язового вічка"; площа шпиків над "м'язовим вічком"; довжина охолодженої півтуші; довжина беконної частини; абсолютна маса передньої, середньої та задньої третини охолодженої півтуші; морфологічний склад туші), продуктивності свиней миргородської породи різних генотипових поєднань. Науково-виробничі дослідження проведено (ДП "ДГ ім. Декабристів", Миргородський р-н, Полтавська обл.) на свинях таких генотипів: миргородська порода — 1-ша (контрольна) група; 1/2 миргородської породи + 1/2 великої білої англійської селекції (2-га група); 1/2 миргородської породи + 1/2 п'єтрена (3-тя група); 3/4 миргородської породи + 1/4 п'єтрена (4-та група) та 3/4 миргородської породи + 1/4 ландраса (5-та група). Визначено, що помісний молодняк виявився кращим за відгодівельними якостями, оптимальні значення отримано у тварин поєднання 3/4 миргородської породи + 1/4 ландраса, що порівняно з контролем вирізнялися нижчими витратами корму (4,89 к. од., при $P>0,95$) та швидкістю (213,49 дн., при $P>0,999$) при вищих на 13,29% ($P>0,95$) середньодобових приростах. За показниками забійної маси і забійного виходу встановлено перевагу над ровесниками у підсвинків генотипу 1/2 миргородської породи + 1/2 великої білої англійської селекції — на 2,28 кг та 2,33%, відповідно. Одержані результати відображають варіабельність вмісту м'яса та сальності туш піддослідного молодняку. Більш м'ясні туші мали підсвинки 1/2 миргородської породи + 1/2 п'єтрена, 3/4 миргородської породи + 1/4 п'єтрена та 3/4 миргородської

породи + 1/4 ландраса при зменшенні вмісту сала на 5,17–9,41% проти аналогів миргородської породи. Встановлено покращання з технологічної та ринкової точок зору забійних характеристик помісних тварин порівняно з чистопородними ровесниками за одним з найбільш важливих критеріїв оцінки м'ясо-сальних якостей — морфологічним складом туші (табл.). Максимальне значення виходу кісткової тканини із туш виявлено у молодняку 5-ї групи — 9,2%, що на 0,15% більше, ніж у контролі. Встановлено ефективність поєднання свиней миргородської породи з генотипами м'ясного напрямку продуктивності та можливість залучення даної породи до схем промислового схрещування.

УДК 637.512/513:636.4

2015.2.362. ВПЛИВ ПРИЖИТТЄВИХ ЧИННИКІВ ТА СПОСОБІВ ЗАБОЮ НА ТОВАРНІ ЯКОСТІ СВИНИНИ / Копилова К.В., Вербицкий С.Б. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 49. — С. 100–106. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 545441.

М'ясо (вади), свині (забій, знерухомлення), синдром стресу свиней, якість свинини.

Якість є комплексним показником, що охоплює, зокрема, харчову безпеку, ціну, харчову цінність, смак та аромат, структуру, однорідність, вологоутримувальну здатність, колір та ін. Характерні для м'яса свинини смак та аромат, колір і структура прийнятні для споживачів, визначаються прижиттєвими характеристиками тварин та особливостями процесу переробки. До перших належать вік тварин, порода, стать, режими годівлі, застосовувані ветпрепарати, вміст і склад жиру, рівень стресу, до других — спосіб забою та обробки туші, режими зберігання, транспортування та реалізації. Вади м'яса PSE (від англ. "pale, soft, exudative" — бліде, м'яке, ексудативне м'ясо), DFD (від англ. "dark, firm, dry" — темне, тверде, сухе м'ясо) та RSE (від англ. "red-pink, soft, exudative" — червоно-рожеве, м'яке, ексудативне) суттєвим чином погіршують товарний вигляд свинини та негативно впливають на технологічні властивості зазначеної м'ясної сировини при її переробці. Встановлено, що зазначене стосується свинини PSE, яка може складати до третини всього обсягу цього виду м'яса. Водночас належним чином врахувавши низку технологічних факторів: оптимальні раціони годівлі з мінімальним необхідним використанням ветеринарних препаратів, мінімізацію причин виникнення стресу свиней, раціональні способи та режими знерухомлення при забої можна суттєво поліпшити якість свинини через обмеження впливу синдрому PSE та інших розповсюджених вад м'яса. Визначено, що поліпшивши умови транспортування тварин до місця забою та передзабійного утримання, цілком реально мінімізувати причини погіршення якості м'яса, пов'язані із синдромом стресу свиней. Також поліпшенню товарної якості свинини посприяло б ширше розповсюдження у вітчизняній практиці знерухомлення тварин у газовому середовищі, яке рідше є причиною зазначеного синдрому, ніж знерухомлення електрострумом. Прискорене охолодження туш з вагою PSE дає можливість певною мірою поліпшити товарний вигляд свинини, яка за такої обробки набуває природного червоно-рожевого забарвлення.

УДК 637.54'65:619:614.31:615.33

2015.2.363. МЕТОД ВИЗНАЧЕННЯ ЗАЛИШКОВИХ КІЛЬКОСТЕЙ АНТИМІКРОБНИХ ПРЕПАРАТІВ У ПРОДУКТАХ ПТАХІВНИЦТВА / Геркавенко Т.О., Азиркіна І.М. // Ветери-

нарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2015. — № 26. — С. 33–41. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 545523.

Продукція птахівництва, антибіотики (птахівництво), антимікробні препарати у продуктах птахівництва.

Висвітлено результати проведеного порівняльного аналізу методів визначення залишкових кількостей антимікробних препаратів у продуктах птахівництва, наведено їх переваги та недоліки. В Україні для використання у птахівництві зареєстровано 240 антимікробних препаратів вітчизняного та імпортного виробництва, у т.ч. 68 комбінованих. Ці антимікробні препарати поділяються на 9 груп: β-лактатами, фторхінолони, тетрацикліни, полімексини, лінкозаміди, похідні тіампеніколу, макроліди, аміноглікозиди, плевомулітини; додатково використовують сульфамідні препарати та харчові добавки (авіламіцин). Для визначення залишкових кількостей антимікробних препаратів застосовують такі лабораторні методи досліджень: мікробіологічний (метод серійних розведень, дифузія в агар, диско-дифузійний), імунологічний (ферментний імуносорбентний аналіз) та високоефективну рідинну хроматографію. Наведено опис зазначених методів.

УДК 637:638.178.8

2015.2.364. ПРОИЗВОДСТВО И ПРИМЕНЕНИЕ БИОЛОГИЧЕСКИ АКТИВНЫХ ПРОДУКТОВ ПЧЕЛОВОДСТВА / Рыженков А.В., Рыженков Ю.В., Рыженкова А.В., Козин Р.Б. // Пчеловодство. — 2015. — № 3. — С. 58–60. — Библиогр.: 5 назв.

Продукти бджільництва біологічно активні, бджільництво, маточне молочко, пилок, перга, прополіс, гомогенат личинок трутнів, бджолина отрута.

Описано виробництво і використання біологічно активних продуктів бджільництва (маточне молочко, пилок, перга, прополіс, гомогенат личинок трутнів, бджолина отрута). Ці продукти все ширше використовують у дитячому та дієтичному харчуванні, медицині, косметичній та харчовій промисловостях. Вони містять велику кількість біологічно активних компонентів, які мають загальнозміцнювальні, імуностимулювальні, антитоксичні, антимікробні та інші властивості. Є дані про вплив продуктів бджільництва на імуногенез при клінічно виражених захворюваннях різної етіології. Розглянуто властивості: бджолиної отрути (це найпотужніший каталізатор фізіологічних процесів з безліччю характерних властивостей і якостей, має радіопротекторні властивості), гомогенату личинок трутнів (цінують за сильні біостимулювальні властивості), бджолиного підмору (до складу входять: білок — 50–80%, хітин — 10–12, волога — 8–10, меланін — 20–30, мінеральні речовини — 2–3%), хітозану (меланіновий комплекс, що міститься в бджолиному підморі, володіє вираженою ліпотропною дією, здатний зв'язувати і виводити радіонукліди і солі важких металів, зменшує всмоктування токсинів, попереджаючи захворювання шлунково-кишкового тракту, сприяє корекції імунної системи; вихід хітозану при цьому дорівнює приблизно 8%; при застосуванні сучасних методик даний показник досягає 20–24%). Отже, сучасна апітерапія — надійний і потужний засіб позбавлення людини від багатьох захворювань, навіть коли традиційне лікування малоефективне або безрезультатне.

УДК 663.12:664.48

2015.2.365. НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОЛУЧЕНИЯ БАД НА ОСНОВЕ КОНВЕРСИИ ВТОРИЧНЫХ БИОРЕСУРСОВ / Сербя Е.М., Оверченко М.Б., Давыдкина В.Е., Шелехова Н.В., Римарева Л.В., Поляков В.А. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2015. — № 2. — С. 44–50. — Библиогр.: 26 назв.

Добавки функціональні, амінокислоти, біомаса, деструкція, клітинні стінки, полісахариди, ферментолізати, склад фракційний.

Описано результати досліджень з використання залишкової біомаси міцеліальних грибів роду *Aspergillus* і дріжджів *Saccharomyces cerevisiae* як перспективного джерела біологічно активних речовин, незамінних амінокислот і цінних полісахаридів для створення функціональних добавок. Виявлено, що найбільший вплив на деструкцію клітинних стінок гриба мала β-глюканаз, що сприяє гідролізу полісахаридів, і комплекс грибних протеаз, що містить пептидази, каталізує глибокий гідроліз пептидів до вільних амінокислот. Зі збіль-

шенням часу впливу від 5 до 18 год підвищувалася глибина гідролізу білкових речовин і збільшувався вміст вільних амінокислот і низькомолекулярних пептидів з молекулярною масою до 500 Да. Їх кількість становила 59 і 71% відповідно від загальної маси білкових речовин. Після глибокого гідролізу протягом 18 год у ферментолізаті загальний вміст низькомолекулярних пептидів з молекулярною масою до 1000 Та становив 92%. Встановлено, що за біодеструкції субклітинних структур вивільняються катіони й аніони, присутні у внутрішньоклітинних полімерах. При цьому вміст їх у грибний біомасі збільшувався практично на порядок. Відзначено, що істотну роль відігравали ферменти, що каталізують гідроліз полісахаридів клітинних стінок. Експериментальні дані щодо накопичення продуктів гідролізу полісахаридів клітинних стінок і білкових речовин, а також катіонів та аніонів підтверджують ефективність ферментативної деструкції біомаси мікроміцета. Ферментолізати грибної біомаси містять незамінні амінокислоти, біологічно активні пептиди, цінні полісахариди, катіони й аніони, що свідчить про можливість створення на їх основі нових функціональних продуктів для спеціального харчування.

УДК 663.26:664.325/336

2015.2.366. ПРИМЕНЕНИЕ БИОЛОГИЧЕСКИ АКТИВНЫХ ДОБАВОК ИЗ ВТОРИЧНЫХ РЕСУРСОВ ВИНОДЕЛИЯ ПРИ ПОЛУЧЕНИИ МАРГАРИНОВЫХ ЭМУЛЬСИЙ / Оганесянц Л.А., Панасюк А.Л., Кузьмина Е.И., Свиридов Д.А. // Садоводство и виноградарство. Напитки. Технологии и инновации. — 2015. — № 4. — С. 20–21. — Библиогр.: 16 назв.

Маргаринові емульсії (добавки біологічно активні), виноробство (вторинні ресурси).

Відомо, що вторинні продукти виноробного виробництва, такі як виноградні вичавки і особливо насіння, що містяться в них, мають виражені антиоксидантні властивості, і препарати, отримані з них, у перспективі можуть слугувати ефективною заміною сучасних добавок. Поряд з рослинними оліями великим попитом у споживачів користується ще один вид масложирової продукції — маргарин. У лабораторних умовах були виготовлені жироводні емульсії типу "Маргарин" з масовою часткою жиру 82,0%. У жирову фазу емульсій введено: CO₂, екстракти насіння білого винограду (зразок № 1) і шкірки червоного винограду (зразок № 2); зразок № 3 — у водну фазу емульсії вносили гідрофільний екстракт червоного листа винограду і гідрофільний екстракт зеленого чаю (зразок № 4), використовуваний у промисловості для стабілізації маргаринів. Усі добавки вводилися у кількості 0,05% до маси продукту. Для використання як контролю була приготована маргаринова емульсія без введення CO₂-екстрактів і гідрофільних екстрактів (зразок № 5). Зразки маргаринових емульсій були закладені на зберігання при різних плюсових температурах з метою подальшого дослідження виділеної з них жирової фази за показниками окисного і гідролітичного псування. Результати проведених досліджень (табл.) показали, що маргаринові емульсії з добавкою CO₂-екстрактів насіння білого винограду і шкірки червоного винограду мають кращу стійкість до окислювальних процесів при зберіганні при різних плюсових температурах порівняно з контролем. Установлено, що гідролітичні процеси у зразках з введенням гідрофільних екстрактів також протікають у 1,4–1,6 раза повільніше, ніж у контрольному зразку маргарину. Визначено, що використання CO₂-екстрактів з вторинних ресурсів виноробної галузі як харчової добавки дасть змогу отримати нові види масложирової продукції з тривалим терміном зберігання, збагачені нативними біологічно активними сполуками.

УДК 663.43:663.81:664.15

2015.2.367. АНАЛИЗ ЦВЕТНЫХ ВЕЩЕСТВ В КАРАМЕЛЬНОМ СОЛОДЕ И СИРОПАХ / Ермолаев С.В., Кривовоз А.Г. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2015. — № 2. — С. 34–37. — Библиогр.: 6 назв.

Продукти харчові (кольоровість), соки, солод, напої вуглеводоємні, продукти карамелізації вуглеводів, гідроксиметилфурфурол, ГОМФ, карамелан, карамелей, карамелін, щільність оптична, УФ-спектр.

Розглядається проблема кольоровості напоїв, солоду та інших вуглеводоємних харчових продуктів. Барвники про-

дуктів формують аромат і смак. У продуктах, що піддаються термічній обробці, кольоровість в основному зумовлена трьома групами продуктів: карамелізацією вуглеводів, кислотнотолужного розкладання вуглеводів і меланоїдіноутворення. За інтенсивністю кольору у видимій області спектра карамелан має слабкожовтий колір, добре розчиняється в холодній і гарячій воді. Карамелей у воді розчиняється погано, навіть при кип'ятінні. Тому при оцінці інтенсивності кольоровості продукту в суміші для спрощення розрахунків слід враховувати вплив тільки карамелана, який у видимій області спектра володіє найвищим коефіцієнтом світлопоглинання. У слабокислих середовищах карамелей і карамелін беруть активну участь у піноутворенні, підсилюючи і стабілізуючи його, а карамелан утворює тільки самі розчини і в утворенні піни не бере участі. При спектральному аналізі продуктів карамелізації в ультрафіолетовій області отримано спектр з двома вираженими максимумами світлопоглинання при 282, 230 нм і мінімумом при 245 нм, близьким за конфігурацією до спектра гідроксиметилфурфуролу (ГОМФ). За конфігурацією та інтенсивністю УФ спектрів продуктів розпаду вуглеводів можна визначати якість сиропів, соків і напоїв. У реакціях розкладання моносахаридів інтенсивність утворення ГОМФ залежить від кислотності середовища. Найменше розкладання цукру з мінімальним утворенням ГОМФ спостерігалось в інтервалі рН 2,5–3,5, тобто в зоні, ізокалалітичної для моносахаридів. У УФ-області спектра, крім ГОМФ, світлопоглинанням володіють і деякі інші продукти розпаду (левулінова кислота), які фальсифікують результати аналізу. Перед визначенням концентрації ГОМФ аналізований продукт треба промивати чистим дихлоретаном, насиченим водою (у співвідношенні 1:1), який екстрагує ГОМФ з водних розчинів. Потім розшаровану суміш розділяють у ділительні воронки.

УДК 663.813:634.723

2015.2.368. ИЗУЧЕНИЕ ХИМИЧЕСКОГО СОСТАВА И АНТИОКСИДАНТНОЙ АКТИВНОСТИ ПРОДУКТОВ ПЕРЕРАБОТКИ ЧЕРНОЙ СМОРОДИНЫ / Воронина М.С., Макарова Н.В. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2015. — № 2. — С. 23–25. — Библиогр.: 12 назв.

Ягоди, смородина чорна, антиоксидантна активність, вивавки ягід, сік концентрований, пюре смородинове.

Досліджували ягоди чорної смородини та продукти їх переробки як перспективну сировину з високим рівнем антиоксидантної активності, яка може бути використана як біологічно активна добавка при виробництві продуктів харчування. Описано основні фактори, що впливають на антиоксидантну активність ягід. Вивчали загальний вміст поліфенолів, флавоноїдів, антоціанів, антиоксидантну активність, масову частку розчинних сухих речовин, вміст цукрів, пектину, титровану кислотність для свіжих ягід і продуктів переробки на прикладі чорної смородини. Об'єктами дослідження були ягоди чорної смородини сорту Ядреная, пюре, вивавки і концентрований сік з неї. Розглянуто основні параметри сорту, технологію виробництва пюре, концентрованого соку і вивавок. Викладено основні методи визначення хімічного складу, антиоксидантної активності і фізико-хімічних показників. Проаналізовано загальний вміст поліфенолів (за допомогою реактиву Фолина-Чекелау), флавоноїдів (колориметричний метод), антоціанів (метод диференціації рН фактора), антиоксидантну активність (на прикладі колориметрії вільних радикалів), масову частку розчинних сухих речовин, вміст цукру і пектину, титровану кислотність у свіжих ягодах, концентрованому соці і вивавках. Виявлено продукти з найбільш високими показниками антиоксидантної активності, надано рекомендації щодо їх використання.

УДК 663.813:663.258.8

2015.2.369. ИДЕНТИФИКАЦИЯ СОКОВ И ВИН / Аникина Н.С., Гержикова В.Г., Погорелов Д.Ю., Жиликова Т.А. // Садоводство и виноградарство. Напитки. Технологии и инновации. — 2015. — № 3. — С. 40–43. — Библиогр.: 16 назв.

Соки фруктові, вина, способи виявлення фальсифікації соків і вин, випробовування соків і вин аналітичні та органолептичні.

Наведено способи виявлення фальсифікації соків і вин. Визначено, що для підтвердження якості напоїв проводяться

аналітичні і органолептичні випробування за такими показниками: 1) органолептичні: забарвленість, каламутність і прозорість, запах і смак; 2) дослідження поведінки вина (стабільність, розливостійкість): витримка на повітрі, витримка за низьких температур; 3) мікробіологічне дослідження; витримка в термостаті, зовнішній вигляд вина й осаду; 4) фізичний і хімічний аналіз: щільність, вміст спирту, загальний вміст сухих речовин (екстракт), відновлювальні цукри, сахароза, зола, лужність золи, загальні титровані кислоти, леткі кислоти, зв'язані кислоти, значення рН, загальний вміст двоокису сірки; 5) додаткове визначення вуглекислоти (для ігристих вин, надлишковий тиск у барах при 20°C). Ідентифікація соків в Україні здійснюється шляхом випробувань на відповідність вимогам ГОСТ 656-79 "Соки плодови та ягідні натуральні. Технічні умови" і включає, крім органолептичної оцінки, наступні показники: масова частка розчинних сухих речовин, яка для різних соків знаходиться в інтервалі 7–14%, масова частка титрованих кислот, у перерахунку на яблучну кислоту становить 0,3–3,7%, масова частка спирту — не більше 0,3–0,5%, масова частка осаду — не більше 0,3% у неосвітлених соках. При ідентифікації соків визначають показники та їх відповідність нормі, а також рН, залізо, загальні фенольні речовини, вітаміни, кількісний і якісний склад амінокислот (табл.). Не допускається додавання у натуральні соки цукру, штучних барвників, синтетичних, ароматичних і консервуючих речовин, за виключенням аскорбінової і сорбінової кислот.

УДК 664.13

2015.2.370. ОДЕРЖАННЯ ЗБАГАЧЕНОГО ЦУКРУ / Гриненко І.Г. // Цукор України. — 2015. — № 3. — С. 18–20. — Библиогр.: 10 назв.

Цукор (пісок, збагачений), м'ята, імбир, обліпіха, малина, біологічна цінність збагаченого цукру.

Показано можливість збагачення цукру-піску компонентами рослинного походження. Розроблено технології збагачення цукру-піску натуральною рослинною сировиною, що містить ароматичні речовини (м'ята), антиоксиданти (імбир), барвні речовини та вітаміни (обліпіха та малина). Проведено дослідження сортів м'яти і відібрано два сорти, які є найбільш придатними для даної технології. Описано технологію одержання збагаченого цукру, яка передбачає два етапи: 1-й — підготовка рослинної сировини; 2-й — одержання збагаченого цукру, описано технологічні схеми обох етапів. Проведено оцінку мікроелементного та вітамінного складу збагаченого цукру порівняно з цукром-піском. Наведено дані з органолептичної оцінки збагачених цукрів. За допомогою оцінки поживної та енергетичної цінності, порівняння мінерального та вітамінного складу збагачених цукрів доведено підвищену біологічну цінність новостворених продуктів.

УДК 664.66.016/.019:632.4

2015.2.371. СУЧАСНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТУВАННЯ КАРТОПЛЯНОЇ ХВОРОБИ ХЛІБА ТА ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ ЇЇ РОЗПОВСЮДЖЕННЮ / Ярошевич Т. // Хлібопекарська і кондитерська промисловість України. — 2015. — № 4. — С. 10–13. — Библиогр.: 5 назв.

Хліб (якість), бактерія картопляна, паличка картопляна, спори, хвороба картопляна хліба, молочнокислі закваски мезофільні та концентровані, випічка хліба пробна.

Досліджено фактори, які впливають на виникнення й розвиток картопляної хвороби хліба. Наведено методику виявлення збудника хвороби у борошні, а також засоби раннього діагностування картопляної хвороби та шляхи запобігання розвитку хвороби з точки зору технології виготовлення хліба й додержання санітарного стану складських приміщень, обладнання, транспортних засобів. Установлено, що найчастіше спалахи хвороби відбуваються у весняно-літній період. Особливо піддаються ураженню хліб з пшеничного борошна 2-го сорту, а також виробі, до рецептури яких включено висівки. Проведено контрольне випікання хліба. Визначено, що хліб, виготовлений з вищих сортів пшеничного борошна, менше уражується картопляною хворобою (пояснюється практичною відсутністю у борошні периферійних частинок зернівки, які є первинними носіями картопляної палички), також хвороба майже не вражає житній хліб, оскільки кисла

реакція середовища пригнічує розвиток бактерій. Дослідним шляхом встановлено, що у літній період підвищення кислотності тіста шляхом внесення мезофільної молочнокислої закваски (ММКЗ) є найдоцільнішим технологічним заходом для підвищення стійкості хліба до картопляної палички. Закваска являє собою напівфабрикат вологістю 68–72% з кінцевою кислотністю 20–25 град. Установлено, що під час вимушеного використання у технологічному процесі борошна, у якому присутня картопляна паличка, доцільно за допомогою рекомендаційних заходів підвищувати кислотність тіста у межах 1 град та досліджувати випечений хліб на наявність захворювання. У разі успішного завершення дослідження, такий хліб слід рекомендувати для швидкої реалізації.

УДК 664.665

2015.2.372. КОМПЛЕКСНЕ ЗБАГАЧЕННЯ ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ МІНЕРАЛЬНИМИ РЕЧОВИНАМИ / Олішевський В.В., Маринін А.І., Білик О.А., Васильченко Т.О. // Хранение и переработка зерна. — 2015. — № 2. — С. 48–51. — Бібліогр.: 8 назв.

Хлібобулочні вироби (склад мінеральний), премікс “Наномікроент” (збагачення хліба), промисловість хлібопекарська.

Розглянуто збалансованість мінерального складу хлібобулочних виробів і встановлено необхідність його збагачення. Досліджено можливість застосування комплексного преміксу “Наномікроент” (ПН), до складу якого входять оксиди кремнію, магнію, заліза, кальцію, марганцю, натрію, калію, для використання у хлібопекарській промисловості. Для визначення оптимального дозування цього комплексного преміксу проводили пробні лабораторні випікання. Тісто готували безопарним способом за рецептурою хліба пшеничного. Цей хліб слугував контролем, ПН дозували в кількості 0,5; 1,0; 1,5; 2,0% до маси борошна, виходячи з оптимального дозування солі. Внесення ПН суттєво впливає на збільшення об'єму і пористості хлібобулочних виробів за умови дозування 0 та 0,6% солі до загальної кількості. Так, у разі додавання 1% ПН та 0% солі об'єм виробів збільшився на 2%, 0,6% солі — на 6% у разі внесення 1% ПН та 1,3% солі — об'єм зменшився на 2%. Пористість відповідно збільшилася на 2 і 4%, зросла формостійкість. Покращився стан м'якуша, про що свідчать показники загальної деформації, а також тривалість збереження виробами свіжості. Встановлено, що хімічний склад мінеральних речовин комплексного ПН досліджували спектральним методом. Результати розрахунків (табл.) показують, що у разі додавання в тісто 1% ПН та 0,6% солі до маси борошна вміст мінеральних речовин збільшується: кальцію — на 6,7%, фосфору — на 3,9, калію — на 4,8, магнію — на 18, заліза — на 277%. Доведено, що у разі використання “Наномікроент” зменшується дозування солі до 0,6% щодо маси борошна та покращується мінеральний склад хлібобулочних виробів, а також значною мірою підви-

щується їх харчова цінність внаслідок збільшення кількості мінеральних речовин.

УДК 664.853

2015.2.373. ФРУКТОВІ ПЮРЕ / Токар А.Ю., Матенчук Л.Ю., Миронюк С.С. // Садоводство и виноградарство. Напитки. Технологии и инновации. — 2015. — № 3. — С. 30–32. — Бібліогр.: 6 назв.

Пюре фруктові, технологія виготовлення пюре фруктових, цінність пюре харчова і дієтична.

Описано технологію виготовлення фруктових пюре. Визначено харчову і дієтичну цінність фруктових пюре, яка ідентична цінності свіжих фруктів і містить цінні для харчування людини інгредієнти. Визначено, що фруктові і ягідні пюре виготовляють стерилізаційними, швидкозаморожувальними або консерваційними хімічними засобами, гарячим розливом та асептичним способом. Стерилізовані пюре випускають як готовий продукт і як напівфабрикат, призначений для подальшої переробки. На основі стерилізованих пюре і пюре-напівфабрикатів готують пюреподібні консерви для дитячого харчування, соки з м'якоттю, фруктові нектари, коктейлі, морси, напої сокові, соуси і пасти, повидло, зокрема для виробництва консервованих продуктів, які мають густу або желеподібну консистенцію, а також застосовують для збагачення цінними інгредієнтами молочних і хлібобулочних виробів. Описано технологічний процес виробництва пюре, який включає: мийку, інспектування, разварювання, протирання та консервування, зберігання.

УДК 664.934:613.292-027.2

2015.2.374. БІОЛОГІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЖИРІВ ПЕЧІНКОВИХ ПАШТЕТІВ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ / Агунова Л. // Продовольча індустрія АПК. — 2015. — № 1/2. — С. 34–37. — Бібліогр.: 11 назв.

М'ясопродукти функціональні, печінкові паштети, соєва олія, біологічна ефективність.

Наведено аналітичні та експериментальні дослідження можливості комбінування жирів тваринного і рослинного (олія соняшникова, соєва, кукурудзяна, оливкова) походження в технології виробництва печінкових паштетів функціонального призначення. Потенційну можливість використання цих олій у технології паштетів функціонального призначення встановлювали шляхом порівняльного аналізу жирнокислотного складу (табл.). Досліджено жирнокислотний склад нових видів паштетів та встановлено, що комбінування дає змогу одержувати продукти із рекомендованим співвідношенням ω -6 і ω -3 поліненасичених жирних кислот, здатних знижувати ризик розвитку аліментарно-залежних захворювань. Отже, у ході досліджень визначено, що для комбінування рекомендовано використовувати соєву олію, масова частка якої повинна становити не більше 40% від загального вмісту жирів у продукті.

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.
Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК 630*15.18:599.322.3(477.41/42)

2015.2.375. ВЛИЯНИЕ ПОПУЛЯЦИИ БОБРА ЕВРОПЕЙСКОГО НА ЛЕСНЫЕ ЭКОСИСТЕМЫ УКРАИНСКОГО ПОЛЕСЬЯ / Мациборук П.В. // Агроэкологический журнал. — 2014. — № 4. — С. 98–105. — Бібліогр.: 11 назв.

Бобр європейський, екосистеми лісові, популяція бобра, греблі, середовищеутворювальна діяльність бобра.

Проаналізовано вплив діяльності популяції бобра європейського (ББ) на стан та функціонування осушуваних гідромеліоративних систем і меліоративних насаджень Українського Полісся (ДП “Городницьке лісове господарство” Житомирської обл.). Зазначено, що за останні 10 років кількість популяції ББ в регіоні виросла в 3,2 раза, а в багатьох районах Центрального Полісся в півтора раза перевищила оптимальні значення цього показника. Внаслідок цього більшість меліоративних каналів виявилася захаращеною загатами ББ

і перетворилася в ставки різних розмірів, а також відбулося значне пошкодження лісових насаджень. Надано практичні рекомендації щодо управління популяціями ББ на осушених територіях. Для забезпечення узгодженого з економічними та екологічними позицій існування бобра європейського в лісових екосистемах, необхідно здійснювати заходи з оптимізації чисельності цих тварин, керуючись диференційованими нормами їх вилучення, встановленими для конкретних умов.

УДК 630*161.03:577.34:504.062.2(477)

2015.2.376. ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЛІСОКОРИСТУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЯХ, ЗАБРУДНЕНИХ РАДІОНУКЛІДАМИ / Краснов В.П. // Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства: матеріали міжнар. наук. конф., м. Умань, 25 верес. 2014 р. — Умань, 2014. — С. 64–69. Шифр 545106.

Лісове господарство, лісокористування, радіонукліди.

Наведено результати фундаментальних досліджень з вивчення міграції радіонуклідів (РН) у лісових екосистемах і накопичення їх у продукції лісового господарства (ЛГ). Результати цих досліджень дають змогу певною мірою прогнозувати можливі рівні радіоактивного забруднення тієї чи іншої продукції ЛГ на основі існуючих картосхем радіоактивного забруднення лісів і регламентувати її використання. Науковці розподілили лісогосподарські підприємства України за інтенсивністю радіоактивного забруднення та можливістю використання продукції ЛГ, що визначає режим проведення радіологічного контролю, на такі групи: 1-ша — ЛГ, на території яких не виявлено насаджень із щільністю забруднення ґрунту ^{137}Cs понад $1,0 \text{ Ки/км}^2$; 2-га — ЛГ Лісостепу і Степу України, де виявлено ділянки лісу з щільністю забруднення ґрунту ^{137}Cs до $1,0 \text{ Ки/км}^2$ і не прогнозується значне накопичення РН у продукції ЛГ (у лісах 2-ї групи особливу увагу слід приділити контролю за радіоактивним забрудненням недеревної продукції лісу); 3-тя — ЛГ поліських областей, де є ділянки лісу із щільністю забруднення ґрунту ^{137}Cs до $5,0 \text{ Ки/км}^2$ (тут також не прогнозується значне радіоактивне забруднення продукції ЛГ, але радіаційний контроль має охоплювати всі сфери виробництва, особливо заготівлю недеревної продукції); 4-та — ЛГ поліських областей з ділянками лісу, на яких щільність забруднення ґрунту ^{137}Cs перевищує $5,0 \text{ Ки/км}^2$ (у цих ЛГ слід здійснювати постійний жорсткий радіаційний контроль усіх партій продукції, що випускається, та внести зміни в систему ведення ЛГ). Зазначено, що розроблене групування лісових господарств і додаткове зонування лісів було використано для регламентування проведення лісогосподарських заходів і лісокористування на територіях, забруднених радіонуклідами внаслідок аварії на ЧАЕС.

УДК 630*17:582.931.4:630*416.16(477.8)

2015.2.377. ВСИХАННЯ ЯСЕНА ЗВИЧАЙНОГО (*FRAXUS EXCELSIOR* L.) НА ЗАХОДІ УКРАЇНИ / Мацяк І.П., Крамарець В.О. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.7. — С. 67–74. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 544859.

Ясен звичайний, хвороби лісу некрозно-ракові, гнилі стовбурові і кореневі, усування ясеня звичайного, санітарні рубки ясеня.

Наведено результати рекогносцирувального обстеження стану дерев ясеня (Я.) у лісових насадженнях, лісосуках, зелених насадженнях на території Львівської і Тернопільської областей, а також фрагментарного обстеження деревостанів Я. на Волині, Закарпатті та Івано-Франківщині. У досліджуваному регіоні виявлено всихання Я. у чистих і мішаних насадженнях, що спричиняє збільшення обсягу санітарних рубок. За результатами обстеження визначено видовий склад збудників хвороб Я.: кореневих та стовбурових гнилей — 14 видів, некрозо-ракових хвороб — 5 видів. Вказано на особливу небезпеку поширення нового збудника некрозу *Hymenoscyphus pseudoalbidus*, який у Європі призводить до швидкого відмирання дерев Я. різного віку. В усіх обстежених лісових насадженнях, лісосуках уздовж доріг, зелених насадженнях міст і сіл виявлено ознаки ураження Я. цим патогеном. На сьогодні не розроблено ефективних шляхів протидії цьому новому небезпечному патогену. Вибіркові й суцільні санітарні рубки фактично проводяться з метою своєчасної заготівлі висихаючих дерев, поки вони не втратили технічної якості.

УДК 630*18:630*6:630*28/.3

2015.2.378. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ СПІЛЬНОЇ ЗАГОТІВЛІ ДЕРЕВИНИ ТА НЕДЕРЕВНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЛІСУ / Пукман І.В., Білуцак Г.І., Адамовський О.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.7. — С. 127–134. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 544859.

Лісокористування раціональне, заготівля деревини, недеревна продукція лісу, екосистеми лісові, модель спільного виробництва.

Здійснено аналіз програмних засад раціонального використання лісових ресурсів. Апробовано модель спільного виробництва для заготівлі деревини та недеревної продукції лісу (НДПЛ) на прикладі ДП “Великобичківське ЛМГ” Закар-

патської обл. Оптимальні співвідношення обсягів заготівлі деревини та НДПЛ визначено за допомогою програми “Statistica”. Зазначено, що з урахуванням витратного обмеження в 361 тис. грн рентабельність в обсязі 237% можна одержати, заготовляючи спільно деревину та НДПЛ. Спільна заготівля є вигідною з точки зору ефективного розподілу витрат та використання капіталу і праці. Постійним лісокористувачам вигідно займатися переробкою заготовленої НДПЛ, зважаючи на той факт, що з травня 2013 р. у Закарпатті на території лісгоспів розпочали свою роботу спеціалізовані павільйони “Лісовичок”, де можна придбати продукцію бджільництва, НДПЛ, декоративний садивний матеріал тощо. Слід зауважити, що крім розгляду багатоцільового лісокористування з економічних позицій, необхідно враховувати екологічні та соціальні імперативи.

УДК 630*228.7:630*17:582.623.2(477)

2015.2.379. МІКРОКЛОНАЛЬНЕ РОЗМНОЖЕННЯ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ПЛАНТАЦІЙ ШВИДКОРОСЛИХ ТОПОЛЬ ДЛЯ ПОТРЕБ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ / Худолєєва Л.В., Куцоконь Н.К., Нестеренко О.Г., Рудас В.А., Рашидов Н.М., Гродзинський Д.М., Дуган О.М., Бульботка К.С. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2014. — Т. 12, № 2. — С. 226–233. — Бібліогр.: 25 назв. Шифр 545199.

Тополя, плантаційне вирощування тополі, енергетика альтернативна.

Проведено дослідження з метою оцінки перспективи створення швидкорослих короткоротаційних плантацій тополі (Т.) для покращання енергетичної ситуації в Україні. Згідно з прийнятою в ЄС енергетичною стратегією, до 2020 р. передбачається встановлення частки альтернативної енергетики в усьому енергоспоживанні на рівні не менше 20%. В Україні ж на даний час енергія з біомаси не становить гідної конкуренції традиційним видам палива з економічної точки зору переважно внаслідок наявності системи потужного субсидування газового сегмента. Найперспективніші енергетичні культури для одержання твердого біопалива — верба і Т. Однією з переваг плантаційного вирощування є можливість використовувати землі, непридатні для сільськогосподарства, і деградовані (еродовані і забруднені), понад 2 млн яких вилучено в Україні з с.-г. користування. За вирощування Т. відбувається процес фітореMediaції та рекультивації виснажених ґрунтів. Проведені дослідження із вдосконалення методик мікроклонального розмноження та адаптації регенерантів до умов закритого ґрунту дали змогу досить швидко одержати садивний матеріал для подальшого закладання швидкорослих плантацій Т. Зазначено, що одержані результати і рослинний матеріал можуть бути використані в експериментах для розробки методів вирощування короткоротаційних плантацій в Україні, а також для оцінки продуктивності різних клонів тополі, перспективних для виробництва біопалива.

УДК 630*232.411.3:630*17:582.632.2

2015.2.380. РІСТ САДЖАНЦІВ ДУБА ЗВИЧАЙНОГО У ЛІСОВИХ КУЛЬТУРАХ, СТВОРЕНИХ СІЯНЦЯМИ ІЗ ЗАКРИТОЮ КОРЕНЕВОЮ СИСТЕМОЮ / Лялін О.І. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.5. — С. 26–31. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 544857.

Дуб звичайний, саджанці дуба, коренева шийка дуба, коренева система дуба закрита, приріст саджанців.

Досліджено та описано значення показників діаметра стовбурця саджанців дуба звичайного (Д.) в лісових культурах на рівні кореневої шийки, а також їх загальної висоти й річного приросту за висотою з метою вивчення позитивного ефекту від використання сіянців Д. із закритою кореневою системою в лісовідновленні і якою мірою приріст зберігається впродовж вирощування дерев. Поняття позитивного ефекту ґрунтується на абсолютних значеннях та особливостях динаміки біометричних показників саджанців Д. у лісових культурах, створених сіянцями із закритою кореневою системою (КС), порівняно з культурами, створеними сіянцями з відкритою КС, у перші роки вирощування дерев. Результати досліджень засвідчили, що використання у лісовідновленні сіянців із закритою КС забезпечує відчутну перевагу за

діаметром кореневої шийки (6,5–18,8%) саджанців у дослідних лісових культурах Д. над культурами, створеними традиційним садивним матеріалом. З'ясовано, що саджанці в лісових культурах Д., створені сіянцями із закритою КС, за загальною висотою перевищують (29,8–41,6%) значення висоти саджанців у контрольних культурах. Аналіз даних цього приросту за висотою саджанців Д. звичайного також підтверджує наявність істотного (33,2–43,2%) перевищення цього показника в дослідних варіантах над контрольними протягом 4 років досліджень.

УДК 630*232:630*581.43:630*17:582.475.4(477)

2015.2.381. ОСОБЕННОСТИ СТРОЕНИЯ КОРНЕВЫХ СИСТЕМ СОСНЫ ОБЫКНОВЕННОЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА КАЧЕСТВО ЛЕСОВОССТАНОВЛЕНИЯ / Гриб В.М. // Известия высших учебных заведений. Лесной журнал. — 2015. — № 2. — С. 37–49. — Библиогр.: 22 назв.

Сосна звичайна, коренева система сосни, лісовідновлення.

Здійснено всебічне дослідження й подальший аналіз показників будови деревини корневих систем сосни звичайної. Розглянуто показники фізико-механічних властивостей деревини стовбура і кореневої системи (КС). Наведено результати визначення фітомаси КС залежно від діаметра дерева. Встановлено, що промислові запаси кореневої деревини в стиглих соснових деревостанах становлять 10–12% від запасів стовбурової деревини, чи 40–50 м³/га. Співвідношення об'єму КС і загального об'єму стовбура при цьому зменшується. За лісовідновлення на нерозкорчованих вирубках постає питання підготовки лісокультурних площ під штучні насадження, що пов'язано з мінімізацією перешкод у вигляді пенеків, які залишаються після вирубки дерев. Діставання цієї деревини в процесі підготовки лісокультурних площ може забезпечити сприятливі умови для роботи машин і механізмів у короткі строки, що також дає змогу формувати повноцінні штучні насадження з високою загальною продуктивністю. Розроблено технології підготовки лісокультурних площ з використанням нових механізмів. Екологічна оцінка способу об'єктивно свідчить про відсутність різних аномалій у насадженнях (погіршення структури й родючості ґрунту, масове заселення й розповсюдження комах-фітофагів, порушення біоценотичної рівноваги).

УДК 630*232:630*17:582.632.2(477.46)

2015.2.382. ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ДІБРОВ ЧЕРКАЩИНИ / Шлапак В.П., Заморський О.О., Козаченко І.В., Парубок М.І. // Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства: матеріали міжнар. наук. конф., м. Умань, 25 верес. 2014 р. — Умань, 2014. — С. 178–180. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 545106.

Дуб звичайний, відновлення дібров, лісонасіннєві плантації дуба.

Окреслено перспективи відновлення дібров Черкаської обл., лісовий фонд якої становить 316,6 тис. га, а покриті лісом лісові ділянки — 287,4 тис. га. У лісах Черкащини досить широке видове різноманіття листяних лісових деревних рослин. Найбільшу площу (48,7%) займає дуб звичайний (ДЗ). Вирішальну роль у збагаченні видового складу й підвищенні якості лісів і їх продуктивності відіграє забезпечення лісового господарства насінням дерев та кущів з кращими спадковими властивостями і високими посівними якостями. Наведено й проаналізовано дані наявності лісонасіннєвих ділянок та плюсових дерев по державних лісових господарствах Черкаської обл. З'ясовано, що лісонасіннєві ділянки і плантації за видами деревних рослин займають 1235,4 га, з яких ділянки ДЗ — 953,3 га, що становить 77,2%. Виявлено 32 плюсових дерева дуба звичайного і 45 дерев сосни звичайної, чого цілком достатньо для забезпечення відновлення корінних високопродуктивних і біологічно стійких дубових і соснових насаджень Черкащини у перспективі.

УДК 630*238:620.95:630*17:582.623.2:

631.526.32(477+100)

2015.2.383. СУЧАСНИЙ СТАН РЕЄСТРАЦІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ *SALIX* L. В УКРАЇНІ ТА СВІТІ / Poik M.B., Балікіна В.В., Барбан О.Б. // Біоенергетика. — 2015. — № 1. — С. 21–23. — Бібліогр.: 8 назв.

Культури плантаційні деревні, верба енергетична, селекція верби, сорти верби, генотипи рослин верби.

Проведено комплексний аналіз стану реєстрації нових сортів верби (В.) в країнах-членах UPOV (Міжнародний Союз з охорони нових сортів рослин) та Україні. Найпопулярнішими "енергетичними вербами" є *S. viminalis* L. і *S. triandra* L. Саме ці різновиди використовують для створення екологічно чистої біомаси. Причинами цього є високий потенціал одержання біомаси протягом короткого періоду часу, простота вегетативного розмноження, широка енергетична база і здатність до відновлення пагонів після багаторазового зрізання. Чагарникові В. характеризуються в 14 разів більшим приростом біомаси порівняно з природним лісом. Це дає змогу одержувати 24–30 т абсолютної сухої речовини з 1 га. Крім того, саме В. є тією рослиною, що ідеально підходить для рекультивативної забруднених земель, збагачує ґрунт мінеральними речовинами та мікроелементами. Плантації В. використовують як протиерозійний засіб, а також як природний фільтр для видалення відходів АПК. Селекція В. спрямована на підвищення врожайності клонів, збільшення потенціалу генетичного покращання, розширення генетичного різноманіття (варіабельність) та скорочення циклу виробництва (виращування). Завдяки вступу України до UPOV, вітчизняні селекціонери мають можливість отримувати правову охорону в інших державах-членах Союзу, що стимулює селекціонерів вкладати кошти в селекцію рослин і виробництво насіння на території власної країни. На сьогодні зареєстровано 230 сортів різних видів та гібридних форм верби. В Україні її селекція спрямована на підвищення врожайності клонів, збільшення потенціалу генетичного покращання та розширення генетичного різноманіття. За останні 10 років найбільше сортів В. зареєстровано в США, Польщі, Аргентині та Румунії. У Швеції, Нідерландах та Німеччині, де В. як енергетична культура відома вже давно, більшість сортів було зареєстровано ще в 1980–1990-х роках. Незважаючи на те, що в Україні реєстрація сортів верби енергетичного напрямку використання ще не набула значного поширення, держава має всі передумови для поліпшення такої ситуації.

УДК 630*431:614.841.2

2015.2.384. ЗАЛЕЖНІСТЬ ПОЖЕЖНОЇ НЕБЕЗПЕКИ ЛІСОВИХ НАСАДЖЕНЬ ВІД ЛОКАЛЬНИХ ЛІСІВНИЧИХ ПОКАЗНИКІВ / Кузик А.Д. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2014. — Вип. 24.6. — С. 59–63. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 544858.

Пожежна небезпека лісу, локальні лісівничі показники, діаграми Вороного.

Висвітлено результати польових досліджень залежності між пожежонебезпечними властивостями лісової підстилки і локальними лісівничими показниками (локальна густота і повнота деревостану). Дослідження проводили на 14 пробних площах у лісових насадженнях Малевого Полісся в межах Львівської обл. Показниками, за якими оцінювали пожежну небезпеку пробних ділянок, є вологість верхнього шару підстилки та діаметр її вигорання. Зазначено, що вологість верхнього шару підстилки, як пожежонебезпечний показник, залежить від абсолютної та відносної повноти деревостану з деякими відмінностями для листяних і хвойних порід. Діаметр вигорання підстилки залежить від абсолютної повноти у випадку листяних насаджень, а у хвойних — від локальних лісівничих показників, які розраховано за використанням діаграм Вороного. Застосування цих діаграм дало змогу визначити площу зони близькості розташування кожного дерева, а за нею — локальні лісівничі показники пробної ділянки лісу, де досліджували пожежну небезпеку. Результати досліджень засвідчили наявність відмінності впливу просторової структури хвойних і листяних насаджень на пожежну небезпеку і доцільність урахування локальних лісівничих показників під час оцінювання пожежної небезпеки ділянки хвойного лісу.

УДК 630*453:630*17:582.632.2(477.4)

2015.2.385. ЕКОЛОГО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖОЛУДЕВОГО ДОВГОНОСИКА *CURCULIO GLANDIUM* MARSH. У ДІБРОВАХ ПІВНІЧНОЇ ЧАСТИНИ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ / Дрозда В.Ф., Гойчук А.Ф., Зюбак М.М. // Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства:

матеріали міжнар. наук. конф., м. Умань, 25 верес. 2014 р. / Уман. нац. ун-т садівництва. — Умань, 2014. — С. 40–45. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 545106.

Довгоносик жолудевий, дуб, популяція довгоносика, фітофаг, насінники дуба.

Досліджувалися особливості біології та екології домінуючих фітофагів жолудів, зокрема жолудевого довгоносика (ЖД). Крім того, ставилось завдання дослідити роль природних популяцій хижаків у динаміці чисельності виду та обґрунтувати доцільність використання вітчизняних ентомопатогенних грибних препаратів як складової частини технології вирощування насінників дуба. На основі оригінальних оціночних предикторів визначено життєву стратегію ЖД як типового К-стратега на вісі r і K континууму. Проведено токсикологічну характеристику діпаузуючих личинок ЖД відносно дії трьох ентомопатогенних грибних препаратів. Показано доцільність та перспективність практичного використання пециломину й боверину. Запропоновано технологію захисту насінників дуба для збереження повноцінного врожаю жолудів, яка передбачає використання водних суспензій біологічних препаратів пециломину та боверину, з господарською активністю 67,1–75,2%. Зазначено, що альтернативний прийом — ручний збір жолудів — забезпечує ефективність лише на рівні 37,6%.

УДК 630*5/624:911.2:556(477.8)

2015.2.386. ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОДІЛУ ЛІСІВ НА ВОДОЗБОРАХ ПЕРЕДКАРПАТТЯ / Белова Н.В. // Регіон — 2014: суспільно-географічні аспекти: матеріали наук.-практ. конф. — Х., 2014. — С. 257–259. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 545438.

Лісистість річкових басейнів, розподіл лісів на водозборах, оптимізація лісистості річкових басейнів.

Проаналізовано особливості розподілу лісів на водозборах Передкарпаття. Характер розміщення лісових угідь на території річкових басейнів регіону свідчить про істотні відмінності в ступені антропогенного перетворення вододільних ділянок та прибережних частин. Розподіл лісовкритих площ по території водозбірних басейнів Західного Передкарпаття (Болозівка, Вишенька, Трудниця, Летнянка, Любешка та Бережниця) має чітко виражену тенденцію до скорочення лісових угідь у напрямку від витoku до гирла. Широкомасштабні меліоративні роботи протягом 60–80-х років ХХ ст. докорінно трансформували ландшафти водозборів Болозівки і Вишеньки. Особливо значні перетворення відбулися в рослинності й ґрунтах. Основна маса лісових земель сконцентрована на межиріччях. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що річкові басейни Передкарпаття характеризуються відсутністю раціональної організації території. Слід зазначити, що господарська діяльність людини значно менше антрополізувала річкові ландшафти малих приток, на відміну від головних рік Передкарпаття. Обґрунтовано невідкладність оптимізації лісистості річкових басейнів регіону й створення захисних насаджень на ерозійно небезпечних ділянках.

УДК 630*521:630*17:582.632.2(292.452)

2015.2.387. ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОДІЛУ ДІАМЕТРІВ РІЗНОВІКОВИХ БУКОВИХ ДЕРЕВОСТАНІВ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО МЕГАСХИЛУ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ / Рєгуш Н.В., Коганяк Ю.Й. // Збалансоване природокористування. — 2015. — № 1. — С. 15–20. — Бібліогр.: 17 назв.

Таксація лісу, бук, діаметр різновікових деревостанів бука, апроксимація, функція розподілу Вейбулла.

На основі зібраних польових даних вивчено закономірності розподілу діаметра букових насаджень Південно-Західного мегасхилу Українських Карпат (ПЗМУК). Проаналізовано біометричні показники, розраховано параметри і збудовано функції розподілу рядів діаметрів. З'ясовано, що для рядів діаметрів різновікових букових деревостанів ПЗМУК характерне значне варіювання їхніх таксаційних показників. Для апроксимування розподілів діаметрів таких насаджень доцільно застосовувати 3- та 7-параметричну функції біомодального розподілу Вейбулла (для пралісових екосистем). Інтерпретування значної варіації таксаційних показників підтверджує значення режиму порушень як вирішального чинника при формуванні букових деревостанів. Результати

досліджень можуть бути використані як ключ для планування екологічно нешкідливих господарських заходів.

УДК 630*6:631.15:504.03.001.25

2015.2.388. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО НАБОРУ ЛІСОВИХ ПІДПРИЄМСТВ / Юрків Н.М. // Збалансоване природокористування. — 2015. — № 1. — С. 28–31. — Бібліогр.: 6 назв.

Екологічна безпека, підприємства лісові, стратегічний набір, екологічний потенціал експортного виробництва, ресурси природні.

Обґрунтовано й розширено “стратегічний набір” лісових підприємств. Визначено роль і місце стратегій екологічної безпеки експортної діяльності в ієрархії “стратегічного набору” лісового підприємства. Під “стратегічним набором” підприємства слід розуміти систему стратегій різного типу, що їх розробляє підприємство на певний відрізок часу, яка відбиває специфіку функціонування й розвитку підприємства, а також рівень його претензій щодо місця і ролі в зовнішньому середовищі. Окреслено стратегії, які входять до “стратегічного набору” підприємства залежно від рівня управлінської ієрархії. Запропоновано та обґрунтовано уточнення поняття “екологічний потенціал експортного виробництва” екологічного об'єкта. Для лісових підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, важливою складовою екологічних стратегій є стратегії екологічної безпеки експортного виробництва. Дотримання цієї стратегії дасть змогу компенсувати природі вилучені ресурси та відновити можливі порушення екологічних і соціальних функцій природного середовища територій підприємства й регіону.

УДК 630*8:674.048:630*17:582.632.1

2015.2.389. ДОСЛІДЖЕННЯ АКУСТИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ТЕРМООБРОБЛЕНОЇ ДЕРЕВИНИ ГРАБА / Пінчевська О.О., Головач В.М., Горбачова О.Ю. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2015. — Вип. 160: Деревооброблювальні технології та системотехніка лісового комплексу. Транспортні технології. — С. 41–47. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 545288.

Груб, деревина граба, термообробка деревини граба, акустика деревини граба, звукоізоляція.

Проведено дослідження з метою визначення впливу термічного оброблення на зміну акустичних властивостей термообробленої деревини граба (Г.). Проаналізовано сфери застосування деревини Г., виявлено обмеженість її використання, пов'язану з особливостями будови, текстури та фізіологічними властивостями. Альтернативним розв'язанням проблеми є покращання характеристик і властивостей деревини Г., як малоцінної породи, шляхом термомодифікування. На сьогодні впроваджено кілька технологій термічної модифікації деревини. Існуючі технології її обробки дають змогу перетворити деревину Г. на довговічний матеріал, стійкий до впливу несприятливих чинників навколишнього середовища, покращити її естетичні оздоблювальні властивості й використовувати для виготовлення стінових панелей з хорошою звукоізоляцією.

УДК 630*907.2/3(477.7)

2015.2.390. ВИДИ РЕКРЕАЦІЙНИХ НАВАНТАЖЕНЬ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ ЛІСОКУЛЬТУРНИХ СИСТЕМАХ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИАЗОВ'Я / Яценко А.Д. // Регіон — 2014: суспільно-географічні аспекти: матеріали наук.-практ. конф. — Х., 2014. — С. 251–253. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 545438.

Лісокультурні системи рекреаційні, види рекреаційних навантажень, відновлення лісокультурних рекреаційних систем.

Проаналізовано види рекреаційних навантажень і територіальних рекреаційних лісокультурних систем (ТРЛКС) Північно-Західного Приазов'я. Вплив рекреації на лісові біогеоценози залежить від її форм, об'ємів, кількості відпочивальників і характеру походження лісових систем. У ТРЛКС досліджуваного регіону проявляються такі основні форми впливу рекреації, як: витопування території, її випалювання, забруднення водних об'єктів, механічні пошкодження, розполювання диких тварин та їх пряме винищення, збір рослин

і їх частин та лісові пожежі. Слід зауважити, що майже всім видам лісової рекреації супутнє засмічення. Для зменшення обсягів засмічення доцільно вводити адміністративні покарання, штрафи й встановлювати урни для сміття. У ТРЛКС Північно-Західного Приазов'я для боротьби із засміченням на в'їзді до лісу видають пакети для збору сміття. Випалювання території пов'язано з розкладанням вогнищ, необережним поводженням з вогнем, що призводить до випалювання трав'яного покриву лісової підстилки, гумусу, пошкодження кореневих систем дерев і кущів, негативного впливу на фізико-хімічні властивості верхніх шарів ґрунту. Цей вид навантаження при відповідних заходах може бути частково або повністю виключений. Так, у Великоанадольському лісництві розкладання багаття без дозволу адміністрації суворо заборонено, і за порушення такої вимоги накладають штрафи. Масове неорганізоване збирання лікарських рослин і квітів є головною причиною того, що деякі їх види знаходяться на межі зникнення. Багато з них занесено до Червоної та Зеленої книг. Розглянуті види рекреаційних навантажень не вичерпують усієї різноманітності антропогенного впливу на лісові екосистеми Північно-Західного Приазов'я.

УДК 630*912(477.53)

2015.2.391. АНАЛІЗ СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ / Боцула О.І., Костюк У.З. // Збалансоване природокористування. — 2015. — № 1. — С. 77–81. — Бібліогр.: 12 назв.

Землі лісогосподарського призначення, збалансований розвиток земель, апроксимація.

Наведено результати аналізу сучасного стану земель лісогосподарського призначення (ЗЛГП) у Полтавській обл. Зазначено, що економічно обґрунтований вибір між с.-г. та лісогосподарським використанням тієї чи іншої ділянки землі можна зробити, зіставивши середньорічний економічний ефект, який можна отримати при її раціональному використанні за визначених наперед умов. З'ясована можливість апроксимації закону розподілу площі земель лісогосподарського призначення експоненціальним законом дає привід вважати, що структуру земель установлено, змін не передбачається, а тому підстав для екстенсивного розвитку використання цих земель немає. Удосконалення економічних показників їх використання можливе лише за рахунок інтенсифікації за умов забезпечення збалансованого розвитку

ЗЛГП. Для досліджень стосовно оптимізації використання ЗЛГП можна вибрати лісгоспи, які мають близькі до середніх значень показники — до 9 тис. га в межах земель до одного середньоквадратичного відхилення, як, наприклад, Новосанжарський, Чорнухинський та Великобагачанський райони — репрезентативні для Полтавщини.

УДК 630*97(4+477)

2015.2.392. РЕФОРМУВАННЯ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ / Кугно І., Кравець П. // Лісовий і мисливський журнал. — 2015. — № 1. — С. 6–9.

Лісове господарство, реформування лісової галузі, інтеграція Європейська, лісова стратегія ЄС, інновації в лісовому секторі.

Висвітлено пріоритетні напрями реформування лісової галузі України в контексті Європейської інтеграції на основі досвіду Євросоюзу. Найголовнішим напрямом є Лісова стратегія Європейського союзу, що була прийнята комісією у вересні 2013 р. і схвалена Радою Європи у травні 2014 р. Основні положення цього документа: лісове господарство є ключовим і пріоритетним для розвитку сільських територій, довкілля, забезпечення біоенергетики, вирішення проблем змін клімату і забезпечення ресурсами відповідних галузей промисловості. Реалізація здійснюється через стале ведення лісогосподарства, яке зараз є панівною моделлю в розвинених країнах світу. Зроблено короткі висновки з аналізу лісового сектору Європи, а саме: політика Євросоюзу розглядає лісовий сектор не як окрему, ізольовану галузь матеріального виробництва, а як визначальний чинник розвитку територій, промислового виробництва, збереження довкілля, його функціонування і розвитку територій, прямо пов'язаний з досягненням стратегічних цілей Євросоюзу. Слід зазначити, що в Україні вже є головний стратегічний документ, який визначає основні напрями нашої Європейської інтеграції. Це підписана і ратифікована угода про Асоціацію між Україною і Європейським союзом. Найбільш очікуваний вплив від реалізації цієї угоди при реформуванні лісової галузі полягає в тому, що буде відокремлюватися господарська функція від законодавчої, контрольної та надаватиметься підтримка з метою підвищення економічної ефективності, прозорості, відкритості, зменшення корупційних ризиків.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф.	автореферат	довід.	довідник	НАН	Національна	с	секунда
аграр.	аграрний	доп.	довідний	НУБіП	академія наук	с.	(при цифрах)
акад.	академія	дослід.	дослідний		Національний	с.-г.	сторінка
АПК	агропромисловий	д-р	доктор		університет		сільсько-
	комплекс	ДСДС	Державна с.-г.		біорізноманіття		господарський
бібліогр.	бібліографія		дослідна станція		і природо-	сер.	серія
бух.	бухгалтерський	екон.	економічний	наук.	користування	сіп.	сільський
бюл.	бюлетень	журн.	журнал	нац.	науковий	ст.	стаття
вет.	ветеринарний	зб.	збірник	НДІ	національний	т. (тт.)	том (и)
вид-во	видавництво	зем-во	землеробство		Науково-		(при цифрах)
вип.	випуск	зерн.	зерновий		дослідний	тез.	тези (си)
вир-во	виробництво	ін.	інший	НТБ	інститут	темат.	тематичний
відп.	відповідальний	ін-т	інститут		науково-	техн.	технічний
вісн.	вісник	інформ.	інформаційний		технічний	тис.	тисяча
вод.	водний	К.	Київ		бюлетень		(при цифрах)
ВРХ	велика рогата	канд.	кандидат	О.	Одеса	у (в) т. ч.	у (в) тому числі
	худоба	конф.	конференція	обл.	область	НААН	Національна
	грам (при цифрах)	КСП	колективне с.-г.	перероб.	переробка (ний)		академія
г	генетичний		підприємство	підгот.	підготував		аграрних
генет.	генетичний	Л.	Львів	посіб.	посібник		наук
год	(при цифрах)	м	метр	пр.	праці	УДК	універсальна
госп-во	господарство	машино-	машино-	пром-сть	промисловість		десятикова
грн	гривня	буд.	будування	р. (рр.)	рік (и)		класифікація
Д.	Дніпропетровськ	метод.	методичний		(при цифрах)	уклад.	укладач (і)
ДАУ	Державний	міжвід.	міжвідомчий	ред.	редактор	укр.	український
	аграрний	міжнар.	міжнародний	редкол.	редакційна	ун-т	університет
	університет	міс.	місяць		колегія	упоряд.	упорядник
держ.	державний	млн	мільйон		(редколегія)	Х.	Харків
дис.	дисертація		(при цифрах)	РЖ	реферативний	хв	хвилина
ДНК	дезоксирибо-	млрд	мільярд		журнал		(при цифрах)
	нуклеїнова	н.-д.	науково-	РНК	рибонуклеїнова	ч.	частина
	кислота		дослідний		кислота		(при цифрах)

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Авдєєва Л.В. 158
Авдос'єва І.К. 341
Агапова Є.М. 294
Агунова Л. 374
Адамовський О.М. 378
Адамчук В.В. 34
Азиркіна І.М. 363
Алексєєв І. 277
Аликсеєнко А. 244
Алієв Е.Б. 39
Аль-Фтихат
Моусаб Абдулвахид
Мохамед 41
Андрієнко А. 111
Андрієнко О. 111
Андрієць В.Г. 355
Андрощук І. 85
Анікіна Н.С. 369
Анісімова Г.В. 120
Антимирова О.А. 319
Антощенков В.М. 37
Антощенков Р.В. 37, 41
Анциферова О.В. 171
Артьомов М.П. 42, 43
Афанасьєв Г.Д. 301
Ачкасова В.Ю. 174

Б

Бабаєва Г.І. 330
Бабенко В. 91
Бажин М. 356
Базишина І.В. 261
Баймаганова Г.Ш. 187
Бакай І.Д. 146
Бакулин В.А. 295
Баликіна В.В. 383
Балова С.З. 346
Балюх О.В. 190
Баньковська І.Б. 285
Баранець Л.А. 223
Барбан О.Б. 383
Бахотская А.Ю. 216
Беззубов В.И. 289
Безмен В.А. 289
Безрутченко І.М. 261
Бекузарока С. 188
Белокурова В. 150, 162
Березовський А.В. 355
Березовський М.Д. 280, 292
Берладін Д.В. 42
Беспалова Л.А. 175
Белова Н.В. 386
Беловол С.А. 38
Бикова О.Є. 65
Бігас О. 273
Білай Д.В. 314
Білик О.А. 372
Біловод О.І. 31
Білоцерківська А.С. 7
Білушак Г.І. 378
Біляєва І.М. 142
Бісюк І.Ю. 350
Благодарова О.М. 173
Блинов А.В. 325
Блюм Я.Б. 172, 193
Богуславський Р.Л. 171
Бойчук Ю.М. 193
Бондаренко О.В. 250
Борзих О.І. 167
Борисенко Н.О. 335, 339
Бородай І.С. 2

Босий О. 214
Боцула О.І. 391
Брескина Г.М. 99
Бруско Є.П. 343
Бруханський Р.Ф. 19
Бублик Л.І. 164, 179
Бузун А.І. 350
Бульботка К.С. 379
Буркат В. 3
Бучацький Л.П. 337
Бырканова С.В. 168
Быховец С.С. 50

В

Вайнер А.А. 154
Василевський М.В. 265
Василенько Р.Н. 165
Васильченко Т.О. 372
Васюта В.В. 94
Ващенко П.А. 292, 361
Ведмедєва К.В. 192
Величко В.А. 55
Величко В.О. 249
Вербицький С.Б. 362
Вергелес П. 215
Виновець В.Г. 196
Виноградов Д.Ю. 72
Виноградська В.Д. 128
Вишневський Л.В. 245
Вільний Р.П. 64
Вітенко П.П. 329
Власенко В. 356
Власенко С.А. 355
Власов В.В. 6
Вовк В.О. 292
Вовк М.В. 297
Водяницький О.М. 336
Воєводін Ю.І. 235
Вожегова Р.А. 92, 178
Возіян В.В. 169
Войтенко С.Л. 281, 293
Волощук В.М. 285, 288
Волынкин В.И. 102
Вольнікина О.В. 102
Воронин А.Н. 67
Воронина М.С. 368
Вороніна А.К. 351

Г

Гавва Д.В. 66
Гаврилюк Л.Л. 164
Гайдар В. 326
Гайдаш Є.В. 161
Гайденко О.М. 44
Галоян Л.Л. 337
Гангал Н.И. 346
Гаркавенко Т.О. 340
Гармашов В.В. 186
Гера О.М. 86, 87, 89
Гершикова В.Г. 369
Герілович А.П. 350
Герілович І.О. 248
Геркавенко Т.О. 363
Гетманенко В. 54
Гетьман А.П. 120
Гердева А.О. 357
Гильчук В. 105
Гладій М.В. 1, 261
Глова В. 183
Глушко Ю.М. 339
Глуценко Л.А. 209
Гогулінська О.І. 220
Гойчук А.Ф. 385

Голобородько С. 180
Головач В.М. 389
Голосна Л.М. 145
Гомза В.М. 28
Гончаренко В.Ю. 233
Гончаренко М.В. 238
Гончарук О.П. 264
Гопка Б.М. 253
Горбатенко С.К. 347
Горбачова О.Ю. 389
Горобець В.О. 281
Грабовенський М.І. 270
Гратіло О. 180
Гриб В.М. 381
Григорчук Н.Ф. 200
Гриненко І.Г. 370
Грицев Д.А. 206
Грициняк І.І. 335
Гришина Л.П. 291
Гродзинський Д.М. 379
Грузіна Т.Г. 354
Гудак В.В. 20
Гудзенко В. 131
Гузєв І.В. 245
Гузєв Ю.В. 269
Гуменний М. 105
Гуменюк А.В. 18
Гунчак А.В. 298
Гуртов А.П. 37
Гусєв В.Н. 187
Гуцуляк Г.М. 53

Д

Давидюк Г.В. 129
Давранов К.Д. 149
Давыдкина В.Е. 365
Данюк Т. 135
Дгебуадзе Ш. 351
Деодюк Т. 108
Дедова Л.В. 175
Демиденко О.В. 55, 65
Демчак І.М. 311
Демченко Н.І. 241
Денисюк О.В. 267
Деркач О.Д. 40
Джус П.П. 245
Дзіцюк В.В. 322
Дидів А.І. 122
Дика Л. 230
Дикань А.П. 219
Дідковська Л.І. 83
Дідора В.Г. 63
Дідух І. 51
Дідух В.Ф. 106
Дмитриєв А.О. 319
Дмитриєнко С.А. 67
Дмитрієв О.П. 158
Довбаш Н.І. 129
Довгань С.В. 26
Долайчук О.П. 310
Должикова Я.М. 66
Домбровская Л.В. 332
Донцова А.Р. 319
Драган Л.П. 337
Дрозда В.Ф. 385
Дубовик Д.В. 72
Дубовик Д.Ю. 80
Дуган О.М. 379
Дудніков А.А. 31
Духін Є.О. 237
Дыдив А. 232
Дыдив И. 232
Дыдив О. 232
Дюсєнова Г. 356

Е

Евдокимов И.В. 50
Евтодїєнко С.А. 279
Емельянов А.Н. 185
Еригина Р.А. 301
Ермолаєв С.В. 367

Є

Єгорова Т.М. 127
Єжов В.М. 240
Ємець А.І. 193
Єрмаков А.С. 208

Ж

Жарікова О.Б. 23
Железняк Н.В. 19
Животовський Л.А. 331
Жиликова Т.А. 369
Жукова Я.Ф. 157
Журавель В.М. 194
Журавлєв А. 95
Журавльов О.В. 97
Журченко Д.Б. 328

З

Забарна І.В. 302
Забуранна Л.В. 11
Завалєвська В.О. 311
Завірюха А.І. 353
Завірюха Г.А. 353
Завірюха М.В. 45
Заєць А. 273
Заєць С.О. 139
Зайцев І.А. 319
Зайцева Г.П. 171
Зайцева Т.В. 140
Закусилов М.П. 276
Заморський О.О. 382
Заремук Р.Ш. 212
Зданєвич П.П. 347
Здрілюк В.Б. 17
Зеленянська Н.М. 220
Зинов'єва Н.А. 282
Зінковський О.Г. 336
Зламанюк Л.М. 253
Злотін О.З. 330
Змийчук С. 213
Золотарєва Б.Н. 50
Зубченко В.В. 25
Зюбак М.М. 385
Зюзюн А.Б. 312

И

Ивченко А. 114

І

Іваненко О.В. 146
Іваннікова Н.М. 119
Іванов В.О. 288
Іванов М.В. 196
Ільніцький М.Г. 357
Ісак Л. 8
Ісиченко Н.В. 330
Іщенко В.А. 177
Іщенко В.Д. 348
Іщенко І.О. 98
Іщенко Л.М. 348

К

Кабанець В.В. 136
Кавунець В.П. 80

Каганяк Ю.Й. 387
 Казюта А.О. 52
 Калашнікова Т.В. 12
 Каленська С.М. 104
 Калиниченко К.В. 152
 Калюжний Б.Г. 32
 Калюжний О.Б. 32
 Каменева Н.В. 221
 Камінська М.О. 142
 Каплуненко В.Г. 341
 Карасьова Н.А. 14
 Карелов В.А. 172
 Квиткина А.К. 50
 Келемеш А.О. 31
 Кирилів Я. 309
 Кириченко О.В. 151
 Кифяк В.І. 15
 Кіреєва Е.А. 13
 Клестова З.С. 351
 Клименко І.І. 129
 Клочко Р.Т. 325
 Клочков В.К. 359
 Клюкевич М.М. 78
 Книш В. 75
 Князев С.Д. 216
 Кобирино Б. 182
 Коваленко А.М. 93
 Ковальчук І. 84
 Ковальчук Н.А. 255
 Ковбасенко В.М. 158, 167
 Ковбасенко Р.В. 158
 Ковтун В.А. 354
 Ковтун С.Б. 317
 Ковтун С.І. 312
 Козаченко І.В. 382
 Козеичева Е.С. 110
 Козелець Г.М. 177
 Козечко В.І. 170
 Козин Р.Б. 364
 Козицька Т.Г. 340
 Козуб Н.О. 172
 Колесник А.І. 271
 Колесник О.С. 344
 Колоскова О.В. 301
 Колупаев Ю.Е. 154
 Коляда С.Г. 296
 Коляда С.М. 266
 Комарчев А.С. 301
 Кондратенко Т. 210
 Кондратюк Н.В. 204
 Конопацка С. 324
 Константинова М.С. 137
 Конуп А.І. 147, 222
 Конуп Л.О. 147, 222
 Копилова К.В. 157, 362
 Корнейков О.М. 347
 Корниенко С.І. 225, 233
 Корольов А.Г. 4
 Корсун С.Г. 129
 Корх О.В. 315
 Косов В.А. 10
 Костенко В.М. 218
 Костенко С.О. 251
 Костюк У.З. 391
 Костюнина О.В. 282
 Кот О.В. 43
 Котельников Д.І. 92
 Коцупатрий М.М. 29
 Коцюбенко Г.А. 254
 Кочик Г. 166
 Кочмарський В.С. 80
 Кочумова А.А. 216
 Кошевой В.П. 359
 Кошелев В.В. 344

Кравець П. 392
 Кравець С.С. 81
 Крамаренко С.С. 283
 Крамарець В.О. 377
 Краснов В.П. 376
 Кривовоз А.Г. 367
 Кропивко М.Ф. 27
 Кругляк Т.О. 263
 Ксенофонтов М.М. 27
 Кубаев А.П. 300
 Кубик М.М. 132
 Кugno І. 392
 Кудеяров В.Н. 50
 Кудрявцев А.М. 175
 Кузедна Н.М. 245
 Кузубний С.В. 259
 Кузик А.Д. 384
 Кузьмина Е.І. 366
 Кузяков Я.В. 50
 Куклін С.А. 116
 Кулик С. 70
 Куликович С. 133
 Кунець В.В. 10
 Купінець Л.Є. 117
 Куріненко Г.А. 338
 Курнаєв О. 70
 Курочка Н. 160
 Курцев В.О. 141
 Куц О.В. 225
 Куцегуб Г.О. 197, 198
 Куцоконь Н.К. 379
 Кучерявенко В.В. 350
 Кучма Т.Л. 123
 Кучук М.В. 195
 Кцоева М. 188

Л

Лабатюк Ю.М. 39
 Ладика В.І. 272
 Лапа С.В. 158
 Лапшин Ю.А. 168
 Ларионова А.А. 50
 Ларска М. 352
 Лебедев А.Т. 43
 Левицький Т.Р. 247
 Лесик Я.В. 310
 Литвинчук О.О. 238
 Литвинюк О.М. 322
 Лифенко С.П. 5
 Лихач В.Я. 283
 Личук Г.І. 86
 Лікар С. 135
 Лісняк Г.Д. 196
 Лісовий М.М. 134
 Ліщук Н. 84
 Ліщук С. 260
 Лопатинський Ю.М. 15
 Лопушняк В.І. 53, 56, 101
 Луганский С.Н. 325
 Лум'яник С.В. 347
 Лысенко Н.Г. 271
 Лютая Ю. 227
 Люцканов П.І. 279
 Лялін О.І. 380
 Лях В.О. 202
 Ляхов В.В. 319
 Ляшенко А.О. 268

М

Магац Д.Ю. 148, 349
 Мазалов В.І. 176
 Мазур А.Г. 28
 Мазур В. 51
 Мазур Г.А. 49, 57

Мазуркевич Т.А. 306
 Макаренко Д.О. 40
 Макарова Н.В. 368
 Маклюк О.І. 64, 100
 Маковкін І. 211
 Максименко Н.В. 319
 Максимович І.А. 257
 Маласай В.М. 80
 Малиновська І.М. 62
 Малишева О.О. 334
 Малышев В. 227
 Малюкін Ю.В. 359
 Малярчук М.П. 92
 Мандрик М. 273
 Маннапов А.Г. 319
 Манько К.М. 79
 Маринін А.І. 372
 Маринченко І. 36
 Маріуца А.Е. 333
 Марковська О.Є. 142
 Марущак Л.В. 242
 Марцінко Т. 182
 Марчук О.О. 74
 Марчук У.О. 29
 Матвієнко Т.І. 121
 Матенчук Л.Ю. 373
 Маткевич В.Т. 189
 Махно Ю.О. 207
 Мациборук П.В. 375
 Мацяк І.П. 377
 Мачуський О.В. 354
 Меженська Н.А. 340
 Мейрман Г.Т. 187
 Мельник В.А. 175
 Мельник В.І. 35, 41
 Мельник Р.Г. 239
 Мельничук А. 166
 Мельничук С.Д. 334, 348
 Мельников А.В. 358
 Месель-Веселяк В.Я. 24
 Месяц Т.К. 271
 Микитюк В.В. 274
 Микитюк Д.М. 311
 Миронюк С.С. 373
 Мирось В.В. 317
 Митченко О.О. 30
 Михайленко С.В. 138, 143
 Михайличенко В.В. 239
 Міценко Н.П. 189
 Мішукова Л.С. 92
 Молдаван Л.В. 22
 Молдован В. 73
 Молдован Ж. 73
 Моравська О.В. 308
 Моргун Б.В. 173, 195
 Морев І.А. 320
 Морєва Л.Я. 320
 Мороз П.І. 119
 Морохова В.О. 17
 Москалевська Ю.П. 61
 Москалик Р.С. 346
 Мостіпан Т.В. 141
 Мрук А.І. 337, 338
 Музика Д.В. 344
 Муранов Є.С. 40
 Муродова С.С. 149

Н

Навольнева Е.В. 67
 Нагорна О.В. 153
 Нагорнюк Т.А. 335
 Назаренко О.О. 33
 Наконечний В. 105

Нарижна О.Л. 280
 Науменко М.М. 40
 Науменко О.А. 258
 Наумова А.М. 332
 Наумова А.Ю. 332
 Неволько О.М. 340
 Недосєков В.В. 343
 Немашкало А.Ю. 300
 Несин В.М. 234
 Нестеренко О.Г. 379
 Нечаев В.І. 319
 Никовская Г.М. 152
 Нікітенко О.В. 199, 201
 Ніколаєва Н.І. 147, 222
 Ністор І.В. 254
 Новиков М.Н. 112
 Новосад К.Б. 66
 Новосельская-Драгович А.Ю. 175
 Носенко О. 184
 Носуля А. 160

О

Обиход Г.О. 118
 Оверченко М.Б. 365
 Оганесян Л.А. 366
 Огурцов Е.Н. 35
 Одінцов О.М. 21
 Оккерт А.В. 201
 Олійник О.І. 178
 Олійник О.Р. 26
 Олішевський В.В. 372
 Онищенко О.В. 359
 Ординська Д.О. 340
 Осипчук О.С. 312

П

Павлова М. 277
 Павлюк В. 217
 Паздерська О.М. 297
 Палій А.П. 258
 Панасюк А.Л. 366
 Парубок М.І. 382
 Пархомець М.К. 20
 Пасайлюк М.В. 256
 Пастухов В.І. 38
 Пасхавер Б.І. 22
 Пасюта А.Г. 31
 Патики М.В. 61
 Патики Т. 224
 Пацеля О.А. 276
 Пащенко А.Г. 341
 Пащенко В.Ф. 35
 Пащенко О.В. 23
 Педоренко І.Ю. 300
 Пелех Л. 51
 Пелюховський С.Г. 49
 Першегуба Ф.Ф. 347
 Петренко М.О. 293
 Петренченко А.А. 320
 Петричук Л. 180
 Петришин О.Б. 342
 Петрищенко С.С. 157
 Петров В.А. 327
 Петрушко А.С. 289
 Пикунова А.В. 216
 Пилипчук О.С. 155
 Писаренко П.В. 92
 Пінчевська О.О. 389
 Пінчук Н. 215
 Платков В.Я. 32
 Плева Я. 323
 Плотніков В. 68
 Погорелов Д.Ю. 369

Погрібна Н.М. 288
 Подоба Б.Є. 245
 Подобед Л.И. 307
 Подригало М.А. 42
 Подуст Н.В. 220
 Позняк А. 231
 Позняк О.В. 234
 Полупан Н.Л. 261
 Полупан Ю.П. 261
 Поляков В.А. 365
 Поляков О.І. 199, 201, 208
 Попадюк С.С. 255
 Попов В.Н. 171
 Попов С.І. 79
 Попова Г.А. 300
 Попрозман Н.В. 11
 Поротікова І.І. 274
 Постоєнко В.О. 300
 Потрохов О.С. 336
 Почукаліні А.Є. 262
 Прийма С.В. 262
 Приймак Г.М. 321
 Прилуцький А.Н. 46
 Присяжнюк І.В. 347
 Прошкин В.А. 110
 Пташнік М.М. 62
 Птуха Н.І. 234
 Пукман І.В. 378
 Пушкарьова Н. 150, 162
 Пую В. 181

Р

Раззак С. 301
 Рамазанова С.Б. 187
 Раскатова С.М. 282
 Рассадникова С.І. 117
 Ратич І.Б. 298
 Ратошнюк В.І. 191
 Ратошнюк Т.М. 191
 Рахметов Д.Б. 193
 Рахметова С.О. 193
 Рашидов Н.М. 379
 Регуш Н.В. 387
 Резніченко В.П. 189
 Ретьман С.В. 143, 167
 Резніченко Л.С. 354
 Рибалка О.І. 173
 Рибалко В.П. 287
 Ривак Р.О. 249
 Римарева Л.В. 365
 Рожков А.О. 197, 198
 Розанова Л.В. 18
 Розумнюк А.В. 313
 Роїк М.В. 383
 Романенко М.І. 229
 Романович Я. 183
 Романько М.Є. 354
 Ромашенко М.І. 95, 97
 Рубан С.Ю. 265, 271
 Рубленко М.В. 355
 Рубленко С.В. 358
 Рудаковская И.И. 289
 Рудас В.А. 379
 Рудник-Іващенко О.І. 240
 Рула О.М. 344
 Ручка В.О. 203
 Рыженков А.В. 364
 Рыженков Ю.В. 364
 Рыженкова А.В. 364
 Рябоконь В.В. 360
 Рябоконь Ю.А. 303, 360

С

Сабадин В.Я. 130

Саблук В.Т. 132
 Сава А.П. 26
 Савранчук В.В. 177
 Савченко М.Г. 246
 Савчук І.М. 246
 Савчук О.І. 88
 Самарська О.Ю. 228
 Свиридов Д.А. 366
 Свістула О.В. 9
 Сеник І. 183
 Серба Е.М. 365
 Сербенюк В.О. 86, 90
 Серветник Г.Е. 332
 Северов О.В. 274
 Сидоренко О.В. 245
 Сидорук Б.О. 26
 Симкович В. 243
 Синицин В.А. 353
 Сироватко К. 70
 Сисолятин С.В. 348
 Сичов М.Ю. 304
 Сіроштан А.А. 80
 Скорик К.О. 278
 Скоцик В.Є. 253
 Скрильник Є. 54
 Слепцов Ю. 226
 Слинько О.М. 289
 Слюсар І.Т. 86–88, 90
 Собінін І.М. 96
 Собчук С. 73
 Созінов І.О. 172
 Созінова О.І. 172
 Соколова А.К. 120
 Соколова Г.О. 255
 Соловиченко В.Д. 67
 Солодянкін О.С. 248
 Соломатіна В.Д. 338
 Соляник О.П. 86
 Спиридонов В.Г. 334, 348
 Стан Д.С. 186
 Станіславенко Д.В. 37
 Стапай П.В. 275
 Стародубець О.О. 284
 Сташкевич О.Б. 254
 Стегній А.Б. 344
 Стегній Б.Т. 344, 350
 Стегній М.Ю. 148, 349
 Степаненко А.В. 118
 Степаненко А.І. 173, 195
 Степаненко О.В. 195
 Степанов Ю. 227
 Стефурак І.В. 256
 Стефурак Ю.П. 256
 Сторчоус І.М. 71
 Странишевская Е.П. 144
 Стулин А.Ф. 50
 Сулейменов Е.Т. 187
 Сусол Р.Л. 294

Т

Таллер Л. 356
 Таран О.М. 204
 Тараненко А.М. 195
 Тараненко О.Ю. 139
 Тарасюк В.А. 77
 Тарасюк С.І. 335, 339
 Тарнавський А. 76
 Ташкенова Е.В. 187
 Ташута В.С. 351
 Твердохлеб Е.В. 171
 Теличко О.Н. 185
 Терещенко С.І. 16
 Терьохіна Л.А. 225
 Тишковський В.В. 63

Тищенко А.В. 82
 Ткаленко Г. 143
 Ткаліч Ю.І. 205
 Ткаченко М.А. 49
 Ткаченко С.В. 344
 Ткачова І.В. 252
 Ткачук В.М. 275
 Товстокорий В.Д. 37
 Тогачинська О.В. 146
 Токар Б.Ю. 104
 Токарь А.Ю. 373
 Токмакова Л.М. 69
 Толмачов В.В. 192
 Тонха О.Л. 65
 Траспов А.А. 282
 Трончук А.І. 286
 Тюрин В.В. 320

У

Уланчук В.С. 328
 Ульяновченко О.В. 204, 286
 Унучко О.О. 236
 Упелниек В.П. 175
 Урюпіна Л.М. 225
 Усов О.С. 79
 Уховський В.В. 313
 Ушкалов В.О. 354

Ф

Федоренко В.П. 163
 Федорук Р.С. 310
 Федота А.М. 271
 Федюшко М.П. 115
 Федякова О.І. 297
 Фененко А.И. 34
 Фесенко А.Н. 176
 Фесенко О.Г. 291
 Фисенко А.В. 175
 Філіпов В.Ю. 337
 Фролова Л.Д. 112
 Фурдичко О.І. 125

Х

Хазиев А.З. 140
 Хареба В.В. 236, 239
 Харітх Абдулла А. 344
 Хвесик М.А. 118
 Хижня Л.Ю. 299
 Хмара Т.М. 129
 Хміль Н.В. 27
 Ходєєва Л.П. 233
 Ходосовский Д.Н. 289
 Холіфман Й. 318
 Холодняк О.Г. 235
 Холодняк О.О. 235
 Хоменко Я. 345
 Хомин І.П. 19
 Хомич В.Т. 306
 Хоміна В.Я. 77
 Хомутов А.Е. 327
 Хомутов Д.А. 327
 Хорунжий Л.И. 319
 Хохлов В. 113
 Хохлов О.М. 174
 Хоченков А.А. 289
 Храпова С.Н. 319
 Хреновський Е.І. 98
 Хрипач В.А. 154
 Худолєєва Л.В. 379

Ц

Цапко Ю.Л. 58
 Цвей Я.П. 59, 60

Церенюк М.В. 286
 Цигічко Г.О. 100
 Цицюра Я. 51

Ч

Чеботар С.В. 174
 Чергіна О.Д. 179
 Черевичний Ю.О. 95, 97
 Черняк Н.Г. 264
 Чехов С.А. 30
 Чехова І.В. 30
 Чинчик О.С. 124
 Чистякова В.Л. 147, 222
 Чугункова Т.В. 173
 Чухліб А. 159
 Чуян Н.А. 99
 Чуян О.Г. 99

Ш

Шавырина К.М. 282
 Шаганенко В.С. 355
 Шаповалова О.В. 347
 Шарапа Г.С. 259
 Шатковский А. 95
 Шатковский А.П. 97
 Шафран С.А. 109
 Шацкая А.Н. 289
 Швиденко М.В. 154
 Шибанін П.О. 283
 Шевель Л.О. 240
 Шевцова Г.М. 248
 Шевченко І.А. 39
 Шевченко Т.Л. 209
 Шевчук Т. 309
 Шелехова Н.В. 365
 Шелудько О.Д. 142
 Шеремета В.І. 155
 Шерер В.А. 6
 Шестаков В.А. 305
 Шишкина А.А. 175
 Шкарівський Г.В. 48
 Шкляр В.М. 49
 Шкуратов О. 126
 Шлапак В.П. 119, 382
 Шпак З. 160
 Шубравська О.В. 22
 Шугурова Н.О. 200
 Шуляк М.Л. 42

Щ

Щербак О.В. 156, 312
 Щербаков В.Я. 206
 Щербань Т.В. 361

Ю

Юлевич О.І. 290
 Юрків Н.М. 388
 Юрченко О.М. 148, 349

Я

Яворский С.В. 165
 Якименко В.Н. 107
 Якубчак О.М. 302
 Ямковий В.Ю. 103
 Ямковський В. 68
 Яременко В.В. 47
 Яремич Н.В. 316
 Яремчук А.В. 355
 Ярошевич Т. 371
 Яценко А.Д. 390

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

авестим 355
 авторське свідоцтво 161
 аграрна сфера 20
 аграрний сектор 15
 агрегат мобільний с.-г. 43
 агробізнес 17
 агробіорізноманіття
 асоційоване 115
 агроволокно 75, 76
 агроекологія 122, 125
 агроландшафт 122, 127, 134
 агроприйоми 67
 агропромислове виробництво 11
 агросфера збалансована 125
 агротехнології низьковуглецеві 55
 агротехнології сучасні 143
 агрофітоценози 151
 агрофітоценози змішані 168
 агроценози 55, 164, 165
 аґрус 215
 ад'юванти 144
 адаптивність сливи 212
 адвентивні види-інтродуценти 209
 азот 166
 азот (біологічна фіксація) 105
 азотистий обмін 266
 азотовмісні сполуки 270
 акарапідоз 325
 акарицид 144
 активний мул 152
 активність ґрунту біологічна 63
 активність ґрунту
 мікробіологічна 65
 активність ґрунту
 ферментативна 64
 активність льотна 327
 активність мікробного біому 61
 активність ферментів 336
 акустика деревини граба 389
 алгоритм визначення пестицидів
 у рослинах 164
 алелі 175, 334, 335
 амінокислоти 249, 365
 амінокислоти незамінні 290
 амплікони 333
 аналіз кореляційно-
 регресійний 235
 аналіз кормів 247, 248
 анестезія епідуральна 358
 антибіотики (птахівництво) 363
 антибіотики 340
 антимікробні препарати у
 продуктах птахівництва 363
 антиоксидантна активність 368
 антипроменева дія 357
 антитіла специфічні 345
 антитоксична дія 357
 апітоксин 329
 апроксимація 387, 391
 аскоспори 133

Б

бавовникова совка 141
 багатоплідність 155, 284
 БАКД "Гумілід" 296
 бактеризація насіння 69
 бактеріальний рак 147
 бактеріальні хвороби
 перцю 238
 бактерії *Agrobacterium vitis* 222
 бактеріологічний і хімічний
 контроль 332
 бактеріологічні показники 302
 бактерія картопляна 371
 баланс гумусу 51, 57

бамія 236
 барани-плідники 274
 баштанництво 233
 бджільництво 328, 364
 бджоли 318, 320, 321, 323–327,
 329
 бджоли карпатські 319
 бджоли робочі 322
 бджолина отрута 329, 364
 бджолині сім'ї 322
 бджолопродукція 328
 безпека екологічна 124
 безпека екологічна
 і природно-техногенна 118
 безпека комерційної
 структури 29
 безпека продовольча 12, 22
 безпека харчових
 продуктів 247
 безпечність м'яса 302
 бетонна підлога 285
 білий товстолобик 336
 білок 146
 біобезпека 246, 340, 341
 біогазові установи 13
 біодеструктори 153
 біодизель 30
 біоенергетика (розвиток) 14
 біоенергетична галузь 30
 біологічна ефективність 374
 біологічна цінність збагаченого
 цукру 370
 біомаса 365
 біометали 341
 біометричні показники
 розторопші 77
 біометрія ВРХ 267
 біопаливо 32
 біопаливо тверде 30
 біопрепарати 139, 143, 153
 біопрепарати в садівництві 224
 біостимулятори 357
 біотехнічна система 34
 біотичний стрес 158
 біофізична саморегуляція 65
 біохімічні дані кіз 278
 біохімічні показники гірчиці 194
 бобер європейський 375
 бобова вогнівка 135
 борошніста роса 78, 130, 131, 211
 брасиностероїди 154
 бронхіт інфекційний 300, 344
 бронхопневмонія гнійна 343
 брусова косарка 36
 бугай-плідники 264, 268
 бугай-плідники (голштини) 263
 будиночки 309
 будова колосків
 (маса зернівки) 171
 бук 387
 буксування 37
 бульбочкові довгоносики 135
 бупівакаїн 358
 бур'яни 71, 146, 166, 209
 бура листової іржа 78
 бурти (кагати) 114
 буряк кормовий 186
 буряк столовий 225
 буряки цукрові 61
 буферні рослинні смуги 119
 бюджетне фінансування 19
 бюджетні дотації 28

В

важкі метали 122, 129, 152, 246
 вакцина 313

вакцини (золото) 354
 вакцини "Антракол" і "Лейкозав" 353
 вакцинопрофілактика птиці 344
 вапно 99
 введення рослин у культуру
 in vitro 150
 вгодованість норок 315
 вегетаційний період 73
 вегетаційний період ріпаку 196
 верба енергетична 383
 вертикальна площа 38
 ветеринарна наука 346
 виведення молодняку 304
 виводимість 304
 вигодовля 330
 види рекреаційних
 навантажень 390
 види-індикатори 115
 видовий склад 137
 виживаність рослин 198
 виконавчий механізм-стакан 34
 використання ресурсів 16
 вина 369
 вина виноградні 6
 виноград 98, 144, 147, 220
 виноград зимостійкий 218
 виноград сорту Фетяська біла 221
 виноград (Херсонщина) 219
 виноградна рослина 137
 виноградні насадження 223
 виноградні насадження
 (Україна) 218
 виноградні саджанці імпортові 222
 виноградарство
 (вторинні ресурси) 366
 виноградарство 218
 випаровування 96
 випаровування томата 94
 випічка хліба пробна 371
 випробовування соків і вин
 аналітичні та органолептичні 369
 вирівняність показників 292
 виробництво біогазу 13
 виробництво молока 25, 34
 виробництво продукції
 бджільництва 328
 виробництво харчопереробне 22
 вирощування 281
 вирощування гіацинта 243
 вирощування капусти
 в теплиці 232
 вирощування квасолі 124
 вирощування квітів
 у захищеному ґрунті 244
 вирощування красноквітучих
 ліан 242
 вирощування моркви 226, 227
 вирощування ранункюлюса 241
 вирощування цибулі
 багатоярусної 231
 вискодисперсний
 кремнезем 156, 312
 висота рослин 178
 висота рослин бамії 236
 витрата кормів 361
 вичавки ягід 368
 вібраційна обробка 31
 вівцематки 275
 вівці 277
 вівці (дніпропетров. тип аскан.
 м'ясо-вовн.) 274
 вівці (зараження лейкозом) 348
 вівці каракульські (Молдова) 279
 відбір 330
 відгодівельні та м'ясні якості 294
 відгодівля 280, 361
 відгодівля свиней 281

відлучення ягнят від маток 276
 відновлення дібров 382
 відновлення лісокультурних
 рекреаційних систем 390
 відновлювальні показники 309
 відносини аграрні 15
 відсадка й вирощування нутрій 314
 відтворення 284
 відтворення коней 254
 відтворення молочного стада 25
 відтворення потенціалу с.-г.
 підприємств 19
 відтворення родючості ґрунтів 49
 відтворення стада 264
 відтворна здатність корів 259
 відтворювальні якості 283
 відходи тверді побутові 117
 вік досягнення живої маси
 100 кг 281
 вік розсади бамії 236
 вікова динаміка 283
 Вінниччина 273
 віртуальна вода 83
 вірус інфекційного бронхіту 300
 вірус Шмалленберг 352
 вірусна жовтяниця 132
 вірусна мозаїка 132
 вірусні інфекції 351
 вірусні хвороби рослин 132
 вітаміни (A, D₃ і E) 308
 вітаміни 359
 вміст білка у зерні 174
 вміст глюкозинолатів (ріпак) 196
 вміст сирого протеїну (ячмінь) 68
 внесення добрив локальне 106
 вовна овець 275
 водогосподарсько-меліоративний
 комплекс 84
 водойми малі Одещини 121
 водокористування 83
 водоощадні режими зрошення 96
 водоподача 96
 водорість прісноводна 249
 водоспоживання 94, 97
 вологозабезпечення 97
 вороги бджіл 318
 воски для щеплення 220
 ВОС-тест 160
 врожай високоякісний 233
 врожайність 91, 184, 205
 врожайність зерна ячменю
 ярого 68
 врожайність льону 203
 врожайність льону олійного 201
 врожайність потенційна 177
 врожайність пшениці 79
 врожайність сої 199
 ВРХ 268, 355, 356
 ВРХ абердин-ангуська 271
 ВРХ бура (Зах. Європа) 272
 ВРХ (бура карпатська) 270
 ВРХ імпортована 347
 ВРХ молочних порід 260
 ВРХ (породи) 258
 ВРХ України 269
 ВРХ (укр. червона мол.) 261, 267
 ВРХ (укр. червоно-ряба мол.) 262
 ВРХ (укр. чорно-ряба мол.) 266
 ВРХ червоно-ряба мол. 273
 вуглеводний склад сорго 74
 вуглецево-азотний баланс 114
 вуглець (обіг) 55
 вуглець (пули) 50
 вуглець органічний 54
 вчені вітчизняні
 (Раєвський А.О.) 4

Г

газ природний 13
 газорідина 164
 галактозамін D 312
 гемоглобін 313
 генеза нації 3
 генезис овець 274
 генетика 5, 331
 генетика льону 202
 генетика та селекція с.-г. тварин 8
 генетичний маркер 282
 генетичний моніторинг коней 251
 генетичні аномалії 264
 гени стійкості 172
 геномна селекція ВРХ 272
 геноспецифічні локуси 333
 генотип 194, 285, 334, 335
 генотипування мікросателітних
 локусів 216
 генофонд ВРХ 269
 генофонд коней 250, 252
 генофонд рослин верби 383
 генофонд с.-г. тварин 1, 245
 геометричні параметри 39
 гербіцид харнес 205
 гербіциди 74, 195
 гербіциди Базагран і Хармоні 199
 гербіциди Євролайтінг 206
 герпес-вірус 351
 гетерозиготність 335
 гіацинт 243
 гібрид першого покоління 207
 гібрид сорго 74
 гібриди 280
 гібриди соняшнику 206
 гібридизація 5, 291
 гібридизація льону 207
 гідроагрегат 47
 гідроксиметилфурфурол 367
 гідромеліоративна галузь 83
 гідромодуль 92
 гідротехнічні споруди 85
 гіпертермія 154
 гірчак (сахалінський
 і японський) 209
 гірчиця сиза 194
 глибока підстилка 285
 гліадин-кодувальні локуси 175
 гліфосат 195
 гліцинія 242
 глобалізаційні процеси 11
 глобалізація 12
 глобальне потепління 163
 глобальні зміни клімату 180
 глюкоза 358
 Глютам 1М 155
 ГМО (ріпак) 195
 гнилі стовбурові і кореневі 377
 гній 112
 гній підстилковий ВРХ 108
 гній рідкий і твердий 114
 годівля корів 259, 265
 годівля тварин і птиці 249
 годівля телят 270
 гомогенат личинок трутнів 364
 ГОМФ 367
 гормони тиреоїдні 298
 горох 105, 249
 граб 389
 гранулометричний склад 54
 греблі 375
 гречка 176
 грестиця збірна 160
 гумідна зона 86
 гумус 67, 93, 99, 101, 108
 гумус (загальний активний) 52

гумус (мулова форма) 66
 гумусоутворення 67
 гуси 308
 густина стояння рослин 208

Ґ

ґрунт 99, 101
 ґрунт дерново-підзолистий 53
 ґрунт (форми калію) 107
 ґрунти (властивості
 агрохімічні) 110
 ґрунти (сірий лісовий) 49
 ґрунти (типи) 109
 ґрунти світло-каштанові 187
 ґрунтова посуха 154
 ґрунтово-кліматичні зони
 України 233
 ґрунтогенез (природний,
 агрогенний) 66
 ґрунтозахисна роль
 рослинності 119
 ґрунтообробні агрегати 43
 ґрунтообробні машини 31

Д

дворічки 335
 дегельмінтизація гною 114
 дегуміфікація 67
 декоративне рослинництво 240
 декоративність гіацинта 243
 декоративність ліан 242
 декоративність ранункулюса 241
 делеції генів 251
 деревина граба 389
 дерегуляція господарської
 діяльності 27
 державна підтримка 12, 245, 346
 державне управління 3, 27
 десорбція 152
 деструкція 365
 детрит 65
 децентралізація влади 27
 джерела отримання води 83
 диверсифікація 286
 диверсифікація виробництва 21
 дивертикул Меккеля 306
 дизельні двигуни 32
 динаміка 41
 динамічні характеристики 37
 дисково-анкерний сошник 40
 дискретно-динамічний
 аналіз 356
 дискримінантний аналіз 320
 діагностика 352
 діагностика мікроморфологічна 66
 діагностика туберкульозу 356
 діаграми Вороного 384
 діазотрофи 151
 діаметр різновікових деревостанів
 бука 387
 ДНК-маркери 173
 ДНК-маркери мікросателітні 334
 добавки функціональні 365
 добір 5
 добір теличок 267
 добрива 67, 102, 152, 203
 добрива (в хелатній формі
 й комплексні) 98
 добрива (гречка) 176
 добрива бактеріальні 105
 добрива калійні 107
 добрива мінеральні 90, 99,
 111, 165
 добрива мінеральні
 та органічні 108

добрива органічні 265
добрива органічні (оптимізація використання) 112
добрива органічні і мінеральні 72, 183, 188
добрива сапропелеві 106
добрива фосфорні 110
довгоносик жолудевий 385
дозрівання яблук 210
дозувально-живильний пристрій 46
доїльні установки 34
долото 35
досвід Молдови (боротьба з лейкозом) 346
дохідність 20
дуб 385
дуб звичайний 380, 382

Е

екогран 124
екозбереження навколишнього середовища 116
екологічна безпека 125, 388
екологічна генетика сливи 212
екологічна геохімія 127
екологічна політика 120
екологічна стабільність території 126
екологічна стратегія 118
екологічне оцінювання 146
екологічний маркетинг 116
екологічний потенціал експортного виробництва 388
екологічні складники виробництва соняшнику 204
екологічні фактори 126
екологічно безпечне добриво 124
екологія 3
екологія гідросфери 121
екологія довкілля 118
екологія с.-г. 124
екологія сільського господарства 246
еколого-географічна зона 191
еколого-економічний механізм 84
економічна ефективність (еспарцет) 189
економічна ефективність 168, 181, 286
економічна оцінка 24, 205
економічна стійкість 12
екосистеми лісові 375, 378
експлуатація МТА 33
експорт 159
екстер'єр ВРХ 260
екстер'єр коней 255
екстер'єрні ознаки 322
ектопаразити 299
електрокардіограма в коней 257
електрофорез 207
електрофорез білків 173
електрофорез запасних білків насіння 202
елемент продуктивності 208
елементи органогенні 101
ембріон 298, 308, 312
емфізема підшкірна 301
ендосперм зерна 174
енергетика альтернативна 379
енергетична ефективність 35
енергетична незалежність 13
енергетичні матеріали 24
енергоємність гумусу 53
енергозасоби класичного компонування 48

енергопостачання 13
енергоресурси 47
ензими 296
ентомофаги 134
ентомофауна 137
ентомофауна герпетобіонтів 134
ентропійно-інформаційний аналіз 283
епідидимальні сперматозоїди 312
епізодії 347, 350
еритроцитопоез крові кролів 313
еродовані схилі землі 119
еспарцет 160, 189
етика тваринників 346
ефективність виробництва соняшнику 204
ефективність захисту 142
ефективність с.-г. виробництва 126
ефективність фосфорних добрив 109
ешерихіоз 305
еякульовані сперматозоїди 156

Ж

жеребці стандартбредної породи 253
жива маса 155
жива маса ВРХ 260
живлення кореневе 69
живлення ріпаку мінеральне 103
жирні кислоти 308
жирнокислотний склад 157
жирнокислотний склад ріпаку 196
жито 168
жито озиме 70
життєздатність 145
життєздатність гусені 330
жовток 298

З

забарвлення насінневої оболонки ріпаку 196
забійний вихід 361
забійні показники 289
забруднення біосфери 117
забруднення водою 121
забруднення радіоактивне с.-г. продукції 128
забур'яненість 81, 185, 206
забур'яненість посівів 89
заводський тип 294
заводські типи ВРХ 262
заготівля деревини 378
заготівля рослинної біомаси 44
закліщеність (методики визначення) 326
залишковий жовток 308
залоза цитоподібна 298
замінник молочного жиру 157
замінники пилку 324
замінники яєць 360
заморозки ранньовесняні 228
заплідненість 155, 307
заплідненість яєць 304
запліднення *in vitro* 312
затрати виробничі 95
захворювання бджіл 325
захист винограду (способи) 137
захист винограду 223
захист рослин 163
захист яблуні 211
заходи захисту 135
збалансований розвиток земель 391
збереженість форелі 337

збереження біорізноманіття 245
збереження генофонду 156
збереження довкілля 117
збереження порід с.-г. тварин 269
зберігання моркви 226
зберігання цибулин гіацинта 243
збиральний комплекс 42
збирання врожаю моркви 226
збирання коренеплодів моркви 227
збирання стиглої кукурудзи 45
збирання та заготівля соломи 44
збирання цибулі багаторусної 231
збудники бактеріальних хвороб 238
збудники листових хвороб 131
збудники малофагових 299
звірівництво 311
звукоізоляція 389
здоров'я людини 340
зелена маса 185
землекористування 84, 123
землеробство біологічне 113
землеробство ґрунтозахисне 65
землеробство сидеральне 51
землі зрошувані 92, 93
землі лісогосподарського призначення 391
землі меліоровані 84
зерно фуражне 168
зерноочисний модуль 46
зимостійкість ріпаку 103
злакові попелиці 141
змішане паливо 32
знеболювання 358
зносостійкість 31
зона осушення 84
зондування космічне 123
зони шкодочинності 163
зразок олійної культури 192
зрошення (оптимізація) 96
зрошення 91, 139, 142, 165, 233
зрошення краплинне 225
зрошувальні системи 92
зрошуване землеробство 83
Зубець М.В. 2

І

ідентифікація 16
ієрархія впливу 29
імбир 370
імунітет коней 256
імунітет протитуберкульозний 356
імуноглобуліни колостральні 359
імунологічні дослідження 345
імуномодулятори 357
імунопрепарати (КАФІ) 276
інвентаризація 16
інвестиційне забезпечення 85
інвестиційні витрати 21
інгредієнти 360
індекс MSA 115
індекс ландшафтного різноманіття 123
індекс озерненості 171
індол-умісні сполуки 351
інкрустація насіння 237
інкубаційна якість яєць 307
інкубація 298, 307
інновації в лісовому секторі 392
інокуляція насіння 100
інсектициди 134, 224
Інститут виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова 6
інституційні засади 15

Ін-т овочівництва і баштанництва
НААН 7
інтеграція Європейська 392
інтегрований подрібнювач 45
інтегровані технології 332
інтенсивна технологія 287
інфекційний матеріал 145
інфекції 340
інфекції жуйних 352
інфекція листкова 133
іподром 9
історичні періоди 8
історія "Україники" 3
історія ветеринарної науки 4
історія ВРХ 269
історія породи коней 10
історія Селекційно-генетичного
ін-ту 5

К

кавун столовий 75
кадмій 129
кадри ветеринарної освіти 4
калій 166
калусоутворення щеп 220
кампісис 242
каплунування (кастрація) 301
капуста рання 232
каракуль різних кольорів 279
карамелан 367
карамелей 367
карамелін 367
карбоксилати 341
каріотип (геномні зміни) 251
карликова іржа 131
картопля 107, 228, 229
каталаза 190
катаральне запалення 305
качановідокремлювальний
апарат 45
качки 306
квітництво 244
кенінг-матеріал 239
кератози 275
Київщина 210
кислота бурштинова 357
кислота жасмонова 167
кислоти (гумусові, гумінові) 58
кислоти жирні 348
кишка дванадцятипала 306
кишка клубова 306
кишка порожня 306
кишка сліпа 305
кишка тонка 306
кількість порослят 284
кінний спорт 255
клейковина 72, 146
кліматичні зміни 210
клітинні стінки 365
кліщі (звичайний павутинний) 135
кліщі *Acarapis woodi* 325
кнури термінальні 280
кнурці 288
кобальт 187
коефіцієнт енергетичної
ефективності 86
коефіцієнт фільтрування 32
кози 278
колекція культур клітин 349
колекція олійних культур 192
коливання температурного режиму
водойми 336
колоїдна форма 52
колоїдне вугілля 345
кольоровий тип 316
комбайн 42

комбікорми 304
комбінаційна здатність 291
комбінований сошник 41
комерційна таємниця 29
компанія "БТУ-центр" 153
компенсаційний механізм 20
комплекс заходів 332
комплексна діагностика 300
комплексні мікробні препарати 149
композиційні матеріали 40
коні 253
коні (генетичні аномалії) 251
коні гуцульські 256, 257
коні ДПКЗ "Олімпійський" 254
коні плеїнні спортивні 250
коні укр. верх. породи 254, 255
конідиї 211
конкурентоспроможність 11, 12
конкурентоспроможність
культур 166
коноплі посівні 136
конопляна сировина 36
конструктивно-компонувальна
схема 48
конструктивно-режимні
параметри 38
конструктивно-технологічні
параметри 45
контроль внутрішньо-
господарський 29
кон'югат "вугілля-білок G" 345
кон'юктурний фактор 14
конярство (стан галузі) 9
конярство вагзовозне 10
кореляція між ознаками 281
коренева гниль 140
коренева система дуба
закрита 380
коренева система сосни 381
коренева шийка дуба 380
кореневі гнилі 78
корм 295
корм зелений 168
корми (ГМО) 248
корми для ВРХ 265
корми і кормові добавки 249
кормова якість 330
кормовиробництво 70
кормові добавки 247, 266, 277
кормові одиниці 290
корови 261, 273, 359
корона-вірус 351
короткоротаційні сівозміни 88
кортизон 358
костриця лучна 160, 185
костриця червона 184
країни Європи 272
крапельне зрошення 75
краплинне зрошення 95
краплинне зрошення люцерни 82
кратність покриття 316
кредити 20
кредити банку 19
кредитування 23
кріобанки 268
кріоконсервація 156, 337
кріоконсервація сперми 263
кров ВРХ 345
кров овець 348
кролі 310, 312, 313
кролівництво 311
кукурудза 67, 69, 81, 92, 129,
180, 248
кукурудзяний стебловий
метелик 141
культиваторні лапи 31
культура *in vitro* 162

культура клітин flk 148
культури бобові 112
культури зернові 159
культури зернові колосові 143, 179
культури кормові 93, 183, 188
культури овочеві 95
культури озимі 153
культури олійні 194
культури олійні (використання) 30
культури плантаційні деревні 383
культури просапні 97
культури силосні 180
культури чисті штаму
Bacillus sp. 523 100
кури 297, 299
кури м'ясних кросів 303
кури-молодки 344
курчата-бройлери 302, 305

Л

лабораторна діагностика 278
лактація 309
ландшафтне різноманіття 123
лейкоз 349
лейкоз ВРХ 345–348, 353
лейкоцитарний адгезивний
дефіцит (BLAD) 264
лектинбактеріальні композиції 151
лептоспіроз 313
лиси кліткового розведення 309
лисиці 311
ліани красивоквітучі 242
лігногумат 229
лідоканін 358
лінійна оцінка у скотарстві 264
лінії коней 255
ліпіди 304, 348
лісистість річкових басейнів 386
лісова стратегія ЄС 392
лісове господарство 376, 392
лісовідновлення 381
лісокористування 376
лісокористування раціональне 378
лісокультурні системи
рекреаційні 390
лісонасіннєві плантації дуба 382
ліцензування сортів 213
логістичне забезпечення
виробництва соняшнику 204
локальні лісівничі показники 384
локус 334
лосось 331
лошата 343
луки (поліпшення) 90
льон олійний 201–203
люпин 190
люпин вузьколистий 191
люцерна 82, 187

М

малина 214, 370
малоновий діальдегід 358
малофагози у курей 299
марганець 349
маргаритові емульсії (добавки
біологічно активні) 366
маркетинг 18
маркетинг відносин 17
мармуровість м'яса 280
маса яєць 304
мастодистрофія 359
маточне молочко 364
маточне поголів'я ВРХ 262
машини загального
призначення 36
машинно-тракторний апарат 37

мегамолекули гумінових кислот 58
 меліоративний фонд 91
 меліоративні заходи 85
 меліорація хімічна 49, 57
 метаболізм 297
 метаболізм у телят 270
 метаболічна терапія 357
 метаболічний статус 356
 метеоумови року 72
 метод ISSR 333
 метод ПЛР 248
 методи біотехнології (Червона книга) 150
 методи розведення 293
 методологія 250
 механізм мультиплікації 21
 Миколаївська обл 254
 міграція вертикальна 136
 міжряддя звужені 81
 мікотоксикози 295
 мікотоксини 295, 297
 мікробіологічні дослідження 247
 мікродобрива "УА РОСТОК™" 103
 мікродобрива 68, 221
 мікродобриво "Росток" 105
 мікродобриво комплексне орг.-мінер. гумінове 100
 мікроелементи 249, 341
 мікрозаповідники 163
 мікрометраж 40
 мікроміцети 61
 мікроорганізми 340
 мікроорганізми патогенні 114
 мікроструктуроутворення 66
 мікрофлора патогенна 153
 мінерали-сорбенти 246
 мінералізація 54, 55
 мінералізація гумусу 62
 мінеральні добрива 74
 мінеральні сполуки 56
 місцеве самоврядування 27
 мітотична активність 148
 міцність волокна 275
 мобілізація харчова 327
 модель вологоперенесення математична 96
 модель поведінки ¹³⁷Cs 128
 модель спільного виробництва 378
 моделювання продуктивності ВРХ 272
 моделювання технологічних процесів 8
 мозаїцизм 251
 молекулярні маркери 172
 молібден 187
 молодняк 289
 молодняк ремонтний 303
 молозиво 359
 молоковакуумна система 34
 молочне скотарство 25, 258–267, 272
 молочне скотарство перспективне 273
 молочні продукти 157
 молочнокислі закваски мезофільні та концентровані 371
 моніторинг 123
 моніторинг екологічного стану водойм 121
 моніторинг хіміко-аналітичний 164
 монокультура 136
 моносемії 251
 моноцукри 74
 морква 226, 227
 морфологічна ознака гірчиці 194
 морфологічний аналіз 312

морфометричні ознаки 320
 морфометрія спермійів 268
 мульчування ґрунту 75, 76
 мутагенез гірчиці 194
 мутагенез індукований льону 202
 мутанти 251
 мутації геномні 339
 м'язозерність 174
 м'ясне скотарство 271
 м'ясні якості 288
 м'ясність туш 285
 м'ясо (вади) 362
 м'ясопродукти функціональні 374
 м'ята 370

Н

навантаження на ґрунт від хімічних засобів (досвід Узбекистану) 149
 надзвичайні ситуації 350
 надої корів 265
 наноакваелати 341
 наноматеріал 156, 312
 нанотехнології 354
 нанотехнології у ветеринарії 341
 нанотехнології у ветмедичині 349
 наночастки 148
 напої вуглеводовмісні 367
 напрям переміщення 38
 напрями діяльності М.В. Зубця 2
 наральник 35
 насіннева продуктивність люцерни 82
 насінники буряку столового 225
 насінники дуба 385
 насінництво картоплі 229
 насіння (передпосівна обробка) 143
 насіння льону 207
 насіння перцю 237
 насіння соняшнику 204
 наука 3
 наука с.-г. 245
 наукова школа акад. М.В. Зубця 2
 наукова школа з виноградарства 6
 науковий доробок М.В. Зубця 1
 наукові дослідження 125
 недеревна продукція лісу 378
 нейтрофіли 356
 некробактеріоз 355
 некрофаги 134
 несучість 304
 нітратредуктазна активність 179
 норка 311, 316
 норки групи сканбраун 315
 норма висіву 73, 191, 199
 норма висіву еспарцету 189
 норма висіву насіння 198
 норма висіву пшениці 170
 норма висіву ріпаку 197
 норма зрошення 186
 нормативний акт 161
 нормативно-правові акти 23
 норми поживних речовин (ВРХ) 265
 норми продуктивності 311
 нутрії (молодняк) 314
 нутрії 311

О

обігові засоби підприємств 21
 облік у конярстві 250
 обліпіха 370
 обмін речовин у кіз 278
 обприскування рослин 143

обробіток ґрунту 60, 64, 67, 72, 78, 140, 178, 201, 205
 обробка противароатозна 326
 обсяг валової продукції АПК 126
 овочеві підприємства 18
 овочівництво 233
 огірок 76
 огірок ніжинського сорто типу 234
 озонезернянка культурна 171
 однорічки 335, 338
 озими одновидові (тритикале, вика) 168
 ознака 192
 окремі класи ліпідів 308
 оксиди металів 266
 олеїнова кислота 157
 олійність насіння ріпаку 197, 198
 олійність сафлору 208
 олія ріпакова 103
 ооцит-кумулюсні комплекси 312
 оподаткування 22
 оптимізація затрат 95
 оптимізація лісистості річкових басейнів 386
 організаційно-економічний механізм 20, 26
 органічна речовина ґрунтів 54
 органічна речовина негуміфікована 99
 органолептичний аналіз 235
 ортопедична патологія 355
 осад стічних вод 53
 осади стічних вод 54
 осушувачі мінеральні ґрунти 88
 осушувачі органогенні ґрунти 86, 87, 89
 охорона довкілля 120, 125, 233
 оцінка кнурів 281
 оцінка предметів іпотеки 23
 оцінка якості плодів помідора 235
 оцінка якості сперми 268
 очищення стічних вод 121

П

паливоподачі 33
 паличка картопляна 371
 парадигма розвитку 11
 паразити рослин 158
 парування 284
 парціальні прискорення 41
 пасивний 52
 паспортизація ресурсна 16
 патоген *Rhodococcus equi* 343
 пелядь 338
 перга 364
 переґній 76
 переліг 62
 перепели 304
 перетворення Фур'є 41
 перець овочевий 238
 перець солодкий 237
 періоди вегетації рослин 96
 пероксидаза 190
 пестициди 137, 164, 179
 песці 311
 печериця двоспорова 239
 печінка і нирки кіз 278
 печінкові паштети 374
 пилко 364
 півні яєчного кросу 301
 підбір бугаїв 264
 підбір пар коней 255
 підбір пар норок 315
 підгодівля бджіл 324
 підприємства аграрні 28
 підприємства лісові 388

підсилення та об'єднання
бджолиних сімей 323
пікноспори 133
пір'я 299
післядія добрив 107
плазма гіперімунізована 343
плантаційне вирощування
тополі 379
племінна робота 25
племінна справа 1
племінна цінність голштинів 263
племінна цінність худоби 272
племінний відбір коней 255
плівка 220
плісняві гриби 295
плоди помідора 235
плодоношення печериці (хвилі) 239
площа "м'язового вічка" 361
ПЛР-аналіз 173
плуг чизельний 37
плямистість (смугаста) 131
плямистість листя 130
пневмовібровідцентровий
сепаратор зерна 46
поведінка бджіл 318
погодні умови 104
поголів'я худоби 25
пожежна небезпека лісу 384
поживні речовини 57
поживність корму 182
позакоренеve підживлення
ріпаку 103
показник біометричний 170
показники морфологічні 338
показники морфометричні 338
показники цитогенетичні 339
покривний ґрунт 239
полімеразна ланцюгова
реакція 147
поліморфізм білкових
компонентів 207
полісахариди 365
політика держави економічна 28
політика поводження
з твердими побутовими
відходами 117
політика цінова 26
помідор 235
попередник пшениці 72, 79
популяція бобра 375
популяція довгоноса 385
порічки 215
порода 322
порода велика біла 288
порода ландрас французької
селекції 288
порода новоолександрівська
ваговозна 10
порода свиней велика
біла 292, 294
породи бджіл 317, 319
породи бджіл 320
породи ВРХ 268
породи коней 9, 252
породи коней (укр. верх.) 250
породи с.-г. тварин 1
поросята 155
поросята відлучені 290
посів беззмінний по стерні 102
посіви кукурудзи 141
посіви проміжні 70
посіви сої беззмінні 199
посівний комплекс 40
потомство норок 315
права власника-селекціонера 213
правова охорона природи 120
праймери 333

Президент НААН М.В. Зубець
(1938–2014) 1
премікс "Наномікроент"
(збагачення хліба) 372
препарат "Данофлосаксин" 342
препарат "Ларикарвіт" 277
препарати (Цефтіоклін,
Левоміколь) 355
препарати антибактеріальні 302
препарати бурштинової
кислоти 357
препарати захисту рослин 215
препарати коровам
сухостійним 359
препарати мікробні 69
препарати противірусні 351
прибуток 24
приживлюваність розсади
бамії 236
прийоми протиройові 321
приріст саджанців 380
провірус 348
прогнозування молочної
продуктивності 267
прогнозування радіоактивного
забруднення 128
прогностична функція 29
програма виноградарства 218
програма діяльності та здобутки
наук. школи М.В. Зубця 2
продукти бджільництва 317
продукти бджільництва біологічно
активні 364
продукти карамелізації
вуглеводів 367
продукти тваринництва 246, 340
продукти тваринного
походження 302
продукти харчові (кольоровість)
367
продуктивні якості 289
продуктивність 88, 165, 287, 293
продуктивність агроценозу 57
продуктивність бджіл 324
продуктивність відтворна
і молочно 260
продуктивність картоплі 229
продуктивність квасолі
зернова 124
продуктивність колоса 171
продуктивність кормового
буряка 186
продуктивність кролематок 310
продуктивність молочних корів 259
продуктивність МТА 33
продуктивність насіннєва 187
продуктивність сівозмін 49, 60
продукція побічна рослинництва 55
продукція птахівництва 363
продукція рослинництва 111
продукція с.-г. екобезпечна 26
промисел огірковий 234
промисловість хлібопекарська 372
проноси в лошат 343
прополіс 364
просо 154
протеїн 182
протруєння насіння 190
протруйники 138, 142
протруювач насіння 140
профілактика небезпечних
хвороб 353
профілактичні вакцини 4
псевдогермафродитизм 251
птахи 295
птиця 245, 298, 300, 303
птиця водоплавна 307

пшениця 5, 92, 110, 168, 249
пшениця (досвід Росії) 110
пшениця м'яка яра 172
пшениця озима 72, 80, 133, 142,
145, 146, 170
пшениця (озима й яра) 167
пшениця озима м'яка 173, 175
пшениця яра 79, 102, 174
пюре смородинове 368
пюре фруктове 373

Р

радіонукліди 128, 376
радіоцезій 246
райграс однорічний 185
рама знаряддя 39
ранункулюс (жовтець) 241
раціон годівлі 290
раціони ВРХ 265
реабілітація постопераційна 301
реалізація 287
регулятори росту рослин 143
реєстр сортів 213
режим краплинного зрошення 97
резистентність коней 256
резистентність організму 310
рекультивация ґрунтів 129
ремонтно-обслуговуюча сфера 47
рентабельність 286
рентабельність моновидових і
сумісних посівів 180
репродуктивна здатність 155
репродуктивні порушення
в коней 251
реструктуризація 16
ресурси енергетичні
(альтернативні види) 24
ресурси природні 388
ресурси фінансові 19
ресурсний аграрний потенціал 22
ресурсоощадні режими 33
реформаційні зміни 27
реформування лісової галузі 392
речовина органічна 50
рибництво сільсько-
господарське 332
рижій посівний 193
ризики в селекції ВРХ 264
ризосферні бактерії 149
ринки овочів 18
ринки оптові 22
ринковий механізм 28
ринкові засади декоративного
рослинництва 240
ринкові трансформації 116
ринок агропродовольчий
світовий 14
ринок біопалива 30
рис 178
рисак орловський 253
ріпак 103
ріпак трансгенний 195
ріпак ярий 197, 198
ріпак ярий жовтонасіннєвий 196
робота племінна 303
роботоздатність коней 255
родини коней 255
родючість ґрунтів 51, 57, 59, 60, 67,
108, 111, 233
родючість чорнозему 65
розведення бджіл 317
розвиток ембріональний 336
розвиток корів 267
розвиток овочівництва та
баштанництва (1946–1956 рр.) 7
розмноження комах масове 163

розмноження ранункулюса 241
розподіл лісів на водозборах 386
розпушення 38
розсадник виноградний 137
розташування робочих органів 39
розторопша плямиста (ширина міжрядь, норма висіву) 77
роїння 318, 321
рослини лікарські 209
рослини олійні 193
рослинна маса 113
рослинні рештки 99
рослиноідні кліщі 144
ротаційні ґрунтообробні машини 38
роторні граблі 36
рубець телят 270
рулонні прес-підбирачі 44

С

саджанці дуба 380
саджанці касетні 214
сало 287
самки 309
санітарні рубки ясена 377
сафлор 192, 208
сахароза 74
свинарство 286, 292
свинець 129
свинина 287
свині (забій, знерухомлення) 362
свині 156, 280–282, 285, 287, 289, 291, 294, 350, 358, 361
свиноматка 155, 284
свиноматки помісні 283
свідцтво про авторство 161
свідцтво про держреєстрацію 161
сезон розмноження 316
сезон року 284
сезонна динаміка резистентності коней 256
селекційні центри 250
селекціонери ХХ ст. 5
селекція 1, 177, 330
селекція верби 383
селекція ВРХ 263
селекція зернових 171
селекція льону олійного 207
селекція овець 274
селекція огірка 234
селекція пилкова 202
селекція плодово-ягідних 213
селекція ріпаку 196
селекція скандинавська 316
селекція сої 200
селекція ячменю ярого 130
септоріоз 78, 133
середньодобові прирости 290
середовище маркетингове 17
середовищеутворювальна діяльність бобра 375
серотипи ВРХ 352
сертифікат 213
серце коней 257
сибірка 353, 354
сигнальні системи рослин 158
сидерати 112, 113
силосна маса 181
сильфій пронизанолистий 181
синдром зниження несучості 344
синдром стресу свиней 362
синхронізація руху 42
сировина рослинна 248
система автоматичного керування 42
система землеробства органічна 100

система регулювання 33
система удобрення 51, 63, 88
система удобрення органо-мінеральна 59, 105
системи удобрення 56
системи удобрення (мінеральна і органо-мінеральна) 101
сівба ріпаку 197
сівба ріпаку (способи) 198
сівба сафлору 208
сівозміна 56, 87, 89, 93, 136, 233
сівозміна короткоротаційна 63
сівозміни багатопільні 111
сівозміни короткоротаційні 59, 92
сік концентрований 368
сільгосптехніка 32
сільське господарство 126
сім'я бджолина 317, 321, 326
сім'яники 301
склад фракційний 365
склад хімічний 301
склоподібність зерна спелити 169
скотарство 1
скошування травостою 62
слабка бджолина сім'я 323
слива (Краснодарський край) 212
сліпняк хлібний рудовусий 141
смородина чорна 215, 368
смородина чорна (Росія) 216
смушковий тип овець 279
соєва олія 374
соки 367
соки фруктові 369
солідарно-субсидарна модель 15
солод 367
солома 76, 113
соняшник 192, 205, 206
соняшник (Харківська обл.) 204
сорбція 152
сорго цукрове 74, 180
сормайт 31
сорт льону 203
сорт огірка Ніжинський місцевий 234
сорт сорго 74
сорт ячменю 104
сорт ячменю стійкий проти хвороб 130
сорт 5, 139
сорт верби 383
сорт винограду 6
сорт гречки 176
сорт і гібриди винограду 219
сорт і гібриди гіацинта 243
сорт і гібриди рижю 193
сорт комерційні 213
сорт люцерна 82
сорт моркви 226
сорт пшениці 79, 80, 170
сорт ранункулюса 241
сорт рослин 161
сорт сої 200
сорт спелити 169
сорт суніці ранні 217
сорт часнику 230
сорт яблуні 210
сортимент огірка 234
сосна звичайна 381
соя 71, 73, 92, 135, 139, 199, 200, 248
спелита 169
сперма (форель) 337
спермії (довготривале зберігання) 268
спермопродукція бугаїв 263
співробітництво міжнародне 118
сполуки органічні 101

спори 371
споріднене спаровування (інбридінг) нутрій 314
спосіб вирощування 75
спосіб збирання розторопші 77
спосіб сівби (вузько- і широкорядний) 71
способи виявлення фальсифікації соків і вин 369
способи обробки ґрунту 203
способи поливу 94
срібло 349
стадо селекційне 303
сталий розвиток декоративного рослинництва 240
стан породи 293
стандарт бджолиних сімей 319
станція виноробна 6
старосіяні багаторічні травостої 90
статева охота 316
статистичні методи дослідження 8
стерилізація насіння 150
стерилізація насіння 162
стерлядь 334
стимулятори росту 140, 201, 237, 340
стимулятори росту рослин 149
стійкість до вилягання 178
стійкість рослин проти захворювань 167
стійкість сої 200
стратегічний набір 388
страусенята 296
стрессосхильність 288
строки сівби 73
строки сівби пшениці 80, 170
структура виробництва продукції рослинництва 159
структура врожаю гірчиці 194
структура генетична 335
структура забур'янення 71
структура капіталу 22
структура посівів 111
структура посівних площ 87
сублінії FLK 349
субстрат 239
сукцинати 357
сульфат натрію 310
сульфур 275
сумарні ліпіди 308
суниця садова (Київщина) 217
схожість насіння перцю 237
схожість польова насіння пшениці 170
схрещування 291
схрещування коней 253

Т

тавування нутрій 314
таксація лісу 387
таксономічна класифікація 127
тварини лабораторні 342
тварини с.-г. 245
тверда сажка 145
твердозерність 174
темно-бура 131
теплиці (виноград) 219
теплиці плівкові 232
термінальні плідники 291
термообробка деревини граба 389
тест мікроядерний 339
тести 345
тест-НСТ 356
тест-смужки CITOLAB 278
технічна ефективність 138
технічний стан 43
технічні засоби 44

технічні системи у тваринництві 258
 технології інноваційні 258
 технології утримання звірів та кролів 311
 технологія виготовлення пюре фруктового 373
 технологія вирощування квітів 244
 технологія збирання удосконалена 36
 технологія компостування гною 114
 технологія утримання 289
 тимофіївка лучна 160
 тирса 76
 тифон 70
 тканина лімфоїдна 306
 тканина м'язова і жирова 280
 тканинний метаболізм 357
 товарна продукція 286
 товстолоб строкатий 333
 товстолобик білий 335
 товстолобик строкатий 335, 339
 товщина шпигу 292
 токсикологічний моніторинг 247, 248
 токсин НТ-2 297
 токсин Т-2 297
 токсичність хімічних сполук 223
 тонаина 275
 тополя 379
 трави багаторічні 165, 182
 травлення 296
 травна система 296
 травосуміші 184
 траєкторія 41
 трактор гусеничний ХТЗ-200 37
 трансакційні витрати 17
 трансгенні рослини 248
 транс-ізомери 157
 транслокації пшенично-житні 173
 транспортний агрегат 42
 транспортні зв'язки (ризик) 350
 тренди розвитку 11
 тритикале озиме 78
 туберкульоз 356
 тягова динаміка 43
 тяговий опір 35, 39

У

ударна взаємодія 42
 удобрення 60, 62, 78, 89, 166
 удобрення картоплі 229
 удобрення квасолі 124
 удобрення кормового буряка 186
 удобрення овочевих і баштанних культур 233
 удобрення ячменю 104
 уетипіоз 222
 Україна 10
 уміст клейковини у зерні спельти 169
 універсальність конструкції 48
 урожай 67
 урожай картоплі 228
 урожайність 97, 167
 урожайність буряку столового 225
 урожайність винограду 98
 урожайність гречки 176
 урожайність і якість винограду 221
 урожайність картоплі 107
 урожайність кукурудзи на зерно 129
 урожайність пшениці 102
 урожайність ріпаку 198
 урожайність розторопші 77
 урожайність сафлору 208
 урожайність сливи 212
 урожайність соняшнику 206
 урожайність ячменю 104
 усихання ясена звичайного 377

УФ-спектр 367

Ф

Фальц-Фейн Ф.Е. 9
 фенологічні фази 236
 фенотипова консолідація 274
 ферменти окисно-відновні 179
 ферментолізати 365
 фермерські господарства 23
 фізіологічно активні речовини 203
 фінансово-кредитний механізм 26
 фінансово-облікова проблематика 19
 фінансування державне 28
 фітоімунологія 158
 фітолектини 151
 фітопатогени 172
 фітоплазма 147, 222
 фітореємедіація 129
 фітосанітарна ситуація 163
 фітосанітарний контроль 222
 фітосанітарні заходи 214
 фітофаг 385
 флавоноїди 209
 флора дикоросла України (рідкісна та зникаюча) 150
 фолікули лімфатичні 305
 фон живлення 178
 форелі 331
 форель струмкова 337
 форми часнику 230
 формування високопродуктивних агроценозів 86
 формування рослин для розмноження 150
 фосфати рухомі 109
 фосфор 56, 166
 фосфор рухомий 187
 фотосинтез 206
 фракції 56
 фракціонування 50
 фретки 311
 фузаріозна коренева гниль 146
 фулерен C₆₀ 156
 фульвокислоти 58
 фунгіциди 139, 190, 223, 224
 функція розподілу Вейбулла 387

Х

характеристики силові 43
 Харківський вет. ін-т 4
 харчовий ланцюг 340
 хвороба картопляна хліба 371
 хвороба Ньюкасла 344
 хвороби 139, 146
 хвороби винограду 222, 223
 хвороби листя 138
 хвороби лісу некрозно-ракові 377
 хвороби смородини й аґрусу 215
 хвороби сої 200
 хвороби тварин заразні 4
 хвороби яблуні 211
 хемілюмінесценція 356
 химеризм 251
 хімічний склад корму 182
 хінонна група 58
 хірургія 358
 хліб (якість) 371
 хлібна смугаста блішка 141
 хлібобулочні вироби (склад мінеральний) 372
 хлібопечення 360
 хлорид хрому 310
 хроматографія (тонкошарова високоєфективна рідинна) 164
 хромосоми 349

Ц

цвітіння яблуні 210
 цезій 128
 цеоліт у раціонах 270
 цеолітове борошно 266
 цибуля багаторічна 231
 цистин 275
 цитогенетика 349
 цитогенетика коней 251
 цитогенетичні показники 148
 цитрат хрому 310
 цитрати 341
 цінність пюре харчова і дієтична 373
 цукор (пісок збагачений) 370
 цукрові буряки 132
 цьоголітки 338

Ч

часник 230
 Червона книга України 162
 чизельні робочі органи 35
 чисельність свиней 287
 чистий дохід 21
 чистопородні і гібридні свині 293
 чорнозем опідзолений 100
 чорнозем типовий 52, 61, 64, 99
 чорноземи 60
 чорноземи типові слабосолонцюваті 59
 чума свиней африканська 350

Ш

шарнірні з'єднання 40
 швидкість поїдання бджолами сиропу 327
 ширина міжрядь еспарцету 189
 шкідники 146
 шкідники ґрунтові 136, 137
 шлунково-кишковий канал 296
 шовковиця 330
 шовкопряд шовковичний 330
 шпик 361
 штаб Sterne 34 F2 354
 штучне осіменіння 9

Щ

щеніння 316
 щепи винограду 220
 щільність оптична 367

Я

яблуня 144, 210, 211
 ягідний клоп 141
 ягідні культури 213
 ягнята 276
 ягоди 368
 яйця 360
 якість зерна 177
 якість зерна спельти 169
 якість м'яса 291, 293
 якість продукції 11
 якість свинини 362
 якості м'ясні 301
 яра пшениця 140
 яровизаційна потреба сортів пшениці 80
 ярусний глибкорозпушувач 39
 ясен звичайний 377
 ячмінь 5, 92, 248
 ячмінь (озимий і ярий) 167
 ячмінь ярий 68, 130, 131, 138, 177
 ячмінь ярий пивоварний 104

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

1. **Agroexpert.** — 2015. — № 4.
2. **Biotechnologia acta.** — 2014. — Vol. 7, No 1, 5, 6.
3. **Science Rise.** — 2014. — № 4.
4. **The ukrainian farmer.** — 2015. — № 6.
5. **Агроекологічний журнал.** — 2014. — № 4.
6. **Агроінком.** — 2014. — № 1/3.
7. **Агроном.** — 2014. — № 4; 2015. — №№ 2, 4.
8. **Агрохимия.** — 2014. — № 12; 2015. — №№ 3, 4.
9. **Бджоляр.** — 2015. — № 4.
10. **Біоенергетика.** — 2015. — № 1.
11. **Біологія тварин.** — 2014. — Т. 16, № 4; Т. 17, №№ 1, 2.
12. **Ветеринария сельскохозяйственных животных.** — 2015. — №№ 1/2, 3.
13. **Ветеринарна медицина України.** — 2015. — №№ 3, 4.
14. **Вісник аграрної науки Причорномор'я.** — 2015. — Вип. 1; Вип. 2, т. 2; Вип. 4, т. 2.
15. **Вісник аграрної науки.** — 2014. — №№ 11, 12; 2015. — №№ 1, 2, 3.
16. **Водне господарство України.** — 2015. — № 1.
17. **Генетика.** — 2015. — Т. 51, № 3.
18. **Дім, сад, город.** — 2015. — №№ 4, 6.
19. **Достижения науки и техники АПК.** — 2015. — Т. 29, № 2.
20. **Екологічний вісник.** — 2014. — №№ 5, 6.
21. **Економіка АПК.** — 2015. — №№ 2, 3.
22. **Ефективне птахівництво.** — 2015. — №№ 1, 2.
23. **Ефективне тваринництво.** — 2015. — № 1.
24. **Защита и карантин растений.** — 2015. — № 3.
25. **Збалансоване природокористування.** — 2015. — № 1.
26. **Известия высших учебных заведений. Лесной журнал.** — 2015. — № 2.
27. **Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии.** — 2015. — № 1.
28. **Інженерія природокористування.** — 2014. — № 2.
29. **Карантин і захист рослин.** — 2015. — №№ 3, 4.
30. **Квіти України.** — 2015. — № 2.
31. **Кормопроизводство.** — 2015. — №№ 2, 3.
32. **Кукуруза и сорго.** — 2015. — № 1.
33. **Лісовий і мисливський журнал.** — 2015. — № 1.
34. **Насінництво.** — 2015. — №№ 1, 2.
35. **Овощеводство.** — 2014. — № 10; 2015. — №№ 3, 4.
36. **Огородник.** — 2015. — № 5.
37. **Пасіка.** — 2015. — № 4.
38. **Плантатор.** — 2015. — №№ 2, 3.
39. **Плодородие.** — 2015. — № 2.
40. **Почвоведение.** — 2015. — № 2.
41. **Пропозиція.** — 2015. — №№ 1, 5: Спецвип.: Сучасні агротехнології із застосуванням біопрепаратів та регуляторів росту.
42. **Птицеводство.** — 2015. — № 3.
43. **Пчеловодство.** — 2015. — № 3.
44. **Рибогосподарська наука України.** — 2015. — № 1.
45. **Садівництво по-українськи.** — 2015. — № 2.
46. **Садоводство и виноградарство. Напитки. Технологии и инновации.** — 2015. — №№ 3, 4.
47. **Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений.** — 2015. — Т. 50, № 1.
48. **Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин.** — 2014. — № 3.
49. **Тваринництво України.** — 2014. — № 12; 2015. — №№ 1/2, 3.
50. **Техніка і технології АПК.** — 2015. — № 3.
51. **Хлібопекарська і кондитерська промисловість України.** — 2015. — № 4.
52. **Хранение и переработка зерна.** — 2015. — № 2.
53. **Хранение и переработка сельхозсырья.** — 2015. — № 2.
54. **Цукор України.** — 2015. — № 3.
55. **Цукрові буряки.** — 2015. — № 2.
56. **Чернігівщина аграрна.** — 2015. — № 27.

ПРОДОВЖУВАНІ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. **Ветеринарна біотехнологія** [Текст]: бюлетень / НААН, Держ. комітет вет. медицини України, Ін-т вет. медицини, Держ. наук.-контрольний ін-т біотехнології і штамів мікроорганізмів; редкол.: Ничик С.А. (голов. ред.) [та ін.]. — К.: Дорадо, 2001 — № 26. — 2015. — 275 с. Шифр 545523
2. **Ветеринарна медицина** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т експериментальної і клінічної вет. медицини"; редкол.: Стегній Б.Т. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1964 — Вип. 98. — 2014. — 202 с. Шифр 06 545139
Вип. 99. — 2014. — 250 с. Шифр 06 545140
3. **Виноградарство і виноробство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, ННЦ "Ін-т виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова"; редрада: Власов В.В. (голова) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1964 — Вип. 51. — 2014. — 262 с. Шифр 06 545406
4. **Вісник Житомирського національного агроекологічного університету** [Текст]: наук.-теорет. зб. / редкол.: Микитюк В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Житомир, 1998 — № 2 (42), т. 1. — 2014. — 329 с. Шифр 545141
5. **Вісник Львівського національного аграрного університету** [Текст]: М-во аграр. політики України; редрада: Снітинський В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 2000 — № 18: Агрономія. — 2014. — 282 с. Шифр 544986
6. **Вісник Степу** [Текст]: наук. зб. / НААН, Кіровоград. ДСГДС Ін-ту сіл. госп-ва степової зони; редкол.: Савранчук В.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Кіровоград, 2002 — Вип. 11: Агропромислове виробництво України — стан та перспективи розвитку: матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів, 20–21 берез. 2014 р. — 2014. — 224 с. Шифр 545407
7. **Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів** [Текст]: НААН, Укр. т-во генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова; редкол.: Кунах В.А. (голов. ред.) [та ін.]. — [Київ], 2008 — Т. 12, № 1. — 2014. — 144 с. Шифр 545198
Т. 12, № 2. — 2014. — 320 с. Шифр 545199
8. **Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Дегтярьов В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків, 1997 — № 2. — 2014. — 131 с. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія Ґрунтів). Шифр 545150
№ 1. — 2014. — 124 с. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія Ґрунтів). Шифр 545147
№ 1/2. — 2014. — 151 с. — (Сер. Фітопатологія та ентомологія). Шифр 545525
9. **Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики та продовольства України; редкол.: Козаченко О.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків, 2000 — Вип. 158: Ресурсозберігаючі технології, матеріали та обладнання у ремонтному виробництві. — 2015. — 303 с. Шифр 545286
Вип. 159: Технічний сервіс машин для рослинництва. — 2015. — 234 с. Шифр 545287
Вип. 160: Деревооброблювальні технології та системотехніка лісового комплексу. Транспортні технології. — 2015. — 283 с. Шифр 545288
10. **Генофонд рослин та його використання в сучасній селекції** [Текст]: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті професора М.М. Чекаліна, 22–23 квіт. 2015 р. / М-во освіти і науки України, М-во аграр. по-

- літики та продовольства України, Полтав. держ. аграр. академія; редкол.: Тищенко В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Полтава, 2015. — 140 с. Шифр 545465
11. **Економіка природокористування і охорони довкілля** [Текст]: зб. наук. пр. / НАН України, Держ. установа "Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку"; редкол.: Хвесик М.А. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 2014. — 134 с. Шифр 545369
 12. **Економіка та управління АПК** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 —
№ 2 (115). — 2014. — 168 с. Шифр 544987
 13. **Захист і карантин рослин** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т захисту рослин; редкол.: Борзих О.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Київ: Світ, 1964 —
Вип. 60. — 2014. — 584 с. Шифр 06 545531
 14. **Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Калетнік Г.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Вінниця, 1997 —
Вип. 2 (88). — 2014. — 154 с. — (Сер. Екон. науки). Шифр 544842
 15. **Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН"** [Текст] / редкол.: Камінський В.Ф. (голов. ред.) [та ін.]. — К.: Екмо, 1996 —
Вип. 4. — 2014. — 188 с. Шифр 545159
 16. **Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — "Національного центру насіннєзнавства та сортовивчення"** [Текст] / НААН; редкол.: Соколов В.М. (відп. ред.) [та ін.]. — Одеса, 2002 —
Вип. 23 (63). — 2014. — 170 с. Шифр 545211
 17. **Землеробство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т землеробства; редкол.: Камінський В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1964 —
Вип. 1/2. — 2014. — 103 с. Шифр 06 545164
Вип. 1. — 2015. — 103 с. Шифр 06 545215
 18. **Інноваційні технології в АПК** [Текст]: тези V всеукр. наук.-практ. конф., трав. 2015 р. / М-во освіти і науки України, Луцький нац. техн. ун-т; редкол.: Цизь І.Є. (відп. за вип.) [та ін.]. — Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2015. — 163 с. — Бібліогр.: 65 назв. Шифр 545510
 19. **Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин** [Текст]: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. / М-во освіти і науки України, Кіровоград. нац. техн. ун-т; редкол.: Черновол М.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Кіровоград, 1971 —
Вип. 44. — 2014. — 312 с. Шифр 06 544993
 20. **Матеріали XIII наукової конференції молодих вчених ОДЕКУ**, 22–25 квіт. 2014 р. / М-во освіти і науки України, Одеський держ. екологічний ун-т. — Одеса, 2014. — 200 с. Шифр 545325.
 21. **Науковий вісник ветеринарної медицини** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 —
Вип. 14 (114). — 2014. — 186 с. Шифр 545169
 22. **Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України** [Текст]: зб. наук.-техн. пр. / М-во освіти і науки України, Наук.-метод. центр вищої освіти, Нац. лісотехн. ун-т України; редкол.: Туниця Ю.Ю. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 1994 —
Вип. 24.5. — 2014. — 416 с. Шифр 544857
Вип. 24.7. — 2014. — 400 с. Шифр 544859
 23. **Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Ніколасенко С.М. (відп. ред.) [та ін.]. — Київ, 1997 —
Вип. 196, ч. 2. — 2014. — 335 с. — (Сер. Техніка та енергетика АПК). Шифр 544843
Вип. 207. — 2015. — 259 с. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). Шифр 545427
 24. **Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків** [Текст]: зб. наук. пр. / НААН, ІБЕКІЦБ; редкол.: Роїк М.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Київ, 2004 —
Вип. 23. — 2015. — 175 с. Шифр 545540
 25. **Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін** [Текст]: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., Тернопільська ДСДС, Ін-т кормів та сіл. госп-ва Поділля [та ін.], 4–5 груд. 2014 р.; редкол.: Вергунов В.А., Сава А.П. (відп. за вип.) [та ін.]. — Тернопіль: Крок, 2014. — 190 с. Шифр 545385
 26. **Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок** [Текст] / НААН, М-во аграр. політики та продовольства України; редкол.: Влізло В.В. і Коцюмбас І.Я. (голов. ред-ри) [та ін.]. — Львів: Оброшине, 1967 —
Вип. 15, № 4. — 2014. — 287 с. Шифр 545170
 27. **Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Шевченко І.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Запоріжжя, 1996 —
Вип. 20: С.-г. науки. — 2014. — 246 с. Шифр 545429
 28. **Овочівництво і баштанництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т овочівництва і баштанництва; редкол.: Яровий Р.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків, 1964 —
Вип. 60. — 2014. — 305 с. Шифр 06 545174
 29. **Овочівництво і баштанництво: історичні аспекти, сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку** [Текст]: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., с. Крути Чернігівської обл., 26 берез. 2015 р. / НААН, ДС "Маяк" ІОБ НААН. — Ніжин, 2015. — 248 с. Шифр 545430
 30. **Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства** [Текст]: матеріали міжнар. наук. конф., м. Умань, 25 верес. 2014 р. / М-во агрополітики та продовольства України, Держ. агентство ліс. ресурсів України, Уман. нац. ун-т садівництва; редкол.: Непочатенко О.О. (ред.) [та ін.]. — Умань, 2014. — 366 с. — (3 нагоди 105-ї річниці від дня народження М.І. Бондаренка — випускника Уман. с.-г. ін-ту, зав. каф. лісівництва, меліорації і декоративного садівництва). Шифр 545106
 31. **Продуктивність агропромислового виробництва** [Текст]: наук.-практ. зб. / Укр. НДІ продуктивності АПК; редкол.: Демчак І.М. [та ін.]. — К., 2007 —
№ 26. — 2014. — 186 с. Шифр 545177
 32. **Регіон — 2014: суспільно-географічні аспекти** [Текст]: матеріали наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих науковців, м. Харків, 3–4 квіт. 2014 р. / М-во освіти і науки України, Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна [та ін.]; редкол.: Немець Л.М. (голова) [та ін.]. — Х., 2014. — 290 с. Шифр 545438.
 33. **Розведення і генетика тварин** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т розведення і генетики тварин; редкол.: Гладій М.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Київ: Аграр. наука, 1971 —
Вип. 48. — 2015. — 290 с. Шифр 06 545439
Вип. 49. — 2015. — 250 с. Шифр 06 545441
Вип. 50. — 2015. — 273 с. Шифр 06 545443
 34. **Рослинний світ України: нетрадиційні і рідкісні види у наукових дослідженнях та господарсько-практичній діяльності** [Текст]: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару, с. Крути Чернігівської обл., 27 берез. 2015 р. / ДС "Маяк" ІОБ НААН; редкол.: Позняк О.В. (відп. за вип.) [та ін.]. — Ніжин, 2015. — 143 с. Шифр 545445
 35. **Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології** [Текст]: матеріали VII Міжнар. іхтіолог. наук.-практ. конф., м. Мелітополь; Бердянськ, 10–13 верес. 2014 р. / Мелітопол. держ. пед. ун-т, НДІ Азовського моря, Ін-т морської біології [та ін.]; редкол.: Демченко В.О., Пилипенко Ю.В., Демченко Н.А., Ткаченко М.Ю. — Херсон, 2014. — 286 с. Шифр 544619

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ, БІБЛІОГРАФІЧНІ ТА ІСТОРИКО-
БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ (1998–2014 рр.)**

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р.
(63 кн.)**

1. АВДІЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БОГДАНОВ Г.О. (2010)
6. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
7. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
8. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
9. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
10. ГОЛІК В.С. (2007)
11. ГОЛОВКО А.М. (2011)
12. ГУДКОВ І.М. (2005)
13. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005)
14. ЄЖОВ В.М. (2009)
15. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008)
16. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
17. КИРИК М.М. (2008)
18. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
19. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
20. КОЗИРЬ В.С. (2007)
21. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
22. КУЧКО А.А. (2006)
23. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
24. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
25. ЛУКІНОВ І.І. (2007)
26. МАЗУР Г.А. (2006)
27. МАЛІК М.Й. (2014)
28. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
29. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008, 2013)
30. МУСІЄНКО М.М. (2008)
31. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
32. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
33. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (1999)
34. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
35. РИБАЛКО В.П. (2006)
36. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)
37. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
38. САЙКО В.Ф. (2001)
39. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
40. СНІТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
41. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
42. СТЕГНІЙ Б.Т. (2011)
43. ТАРАРІКО О.Г. (2005)
44. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)

45. ТРИШИН О.К. (2012)
46. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
47. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)
48. ФУРДИЧКО О.І. (2012)
49. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
50. ЦИКОВ В.С. (2006)
51. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)
52. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р.
(12 кн.)**

1. БЕРЕЗОВСЬКИЙ М.Д. (2011)
2. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)
3. GERMAN В.В. (2011)
4. ГОЛОВКО А.М. (2006)
5. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
6. МАЗОРЕНКО Д.І. (2011)
7. МАЛІК М.Й. (2005)
8. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
9. СЛАВОВ В.П. (2007)
10. СОБКО О.О. (2009)
11. УШКАЛОВ В.О. (2013)
12. ЧЕРНОВОЛ М.І. (2010)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2009 р.
(1 кн.)**

- ГРАБОВЕЦЬ А.І. (2009)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р.
(1 кн.)**

- НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я. (2005)

**СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ
ВЧЕНИХ-АГРАРІВ УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р.
(57 кн.)**

1. КУЛЕШОВ М.М. (1998)
2. КРАВЧЕНКО М.А. (1999)
3. ЯНАТА О.А. (2001)

ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
 “АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ,
 ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ”
 засн. проф. В.А. Вергуновим у 2001 р.
 (75 кн.)

4. ФЕДОРОВА Н.А. (2002)
5. КОТКО І.К. (2002)
6. ФОМІЧОВ А.М. (2003)
7. НАУМЕНКО В.В. (2004)
8. ГЛАЗКО В.І. (2004)
9. ТЮЛЕНЄВ М.О. (2004)
10. МАХОВ Г.Г. (2005)
11. ШЕВЧЕНКО М.Н. (2005)
12. ВЛАСЮК П.А. (2005)
13. АЛПАТЬЄВ С.М. (2005)
14. СЛЮСАР І.Т. (2005)
15. БОГДАНОВ С.М. (2006)
16. ДЕГОДЮК Е.Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А.М. (2007)
19. СВЄЧИН К.Б. (2007)
20. МУДРУК О.С. (2007)
21. ОСИПЧУК А.А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д.Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А.Г. (2008)
24. ГОРОДНІЙ М.Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А.І. (2008)
26. ТАРАНЕНКО Л.К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д.Г. (2009)
28. ТАРАБРІН О.Є. (2009)
29. ЛОПАТІН М.І. (2009)
30. РЕВО М.В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф.К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О.І. (2010)
33. САЗАНОВ В.І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М.Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю.Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В.В. (2011)
37. СІРАЦЬКИЙ Й.З. (2011)
38. ЗАВІРЮХА П.Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П.С. (2011)
40. КРИЛОВА Г.І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д.О. (2011)
42. ВОЛЬФ М.М. (2011)
43. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2011)
44. КУЛЖИНСЬКИЙ С.П. (2011)
45. КОБЕЦЬ А.С. (2012)
46. СТЕПЧЕНКО Л.М. (2012)
47. РОЖЕСТВЕНСЬКИЙ Б.М. (2012)
48. ШАРАПА Г.С. (2013)
49. ВОЗНЯК Р.П. (2013)
50. ПРОКОПОВИЧ П.П. (2013)
51. НАБОКИХ О.Г. (2013)
52. ОНИСЬКО С.М. (2013)
53. ЗОСИМОВИЧ В.П. (2013)
54. ВЛАСОВ В.І. (2014)
55. ОСЬМАК К.І. (2014)
56. ПОГГЕНПОЛЬ В.О. (2014)

Персоналії:

1. БУДРІН П.В. (2001)
2. ЛИХВАР Д.Ф. (2002)
3. ЯНАТА О.А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б.Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О.В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В.М. (2006, 2011)
7. ЮР'ЄВ В.Я. (2007)
8. АЛЕШО О.Г. (2011)
9. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2012)

Монографії:

1. *Вергунов В.А.* Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).
2. Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.): моногр. (2004).
3. Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича: моногр. (2005).
4. Коломийській дослідній станції — 50 років: здобутки, перспективи (2006).
5. *Вергунов В.А.* Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1. — 2006; ч. 2. — 2008; ч. 3. — 2010).
6. *Вергунов В.А.* Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва: моногр. (2007).
7. *Вергунов В.А.* Професор СЛЪОЗКІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. *Вергунов В.А.* Державна наукова с.-г. бібліотека УААН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. *Супіханов Б.К.* Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).
11. *Вергунов В.А.* Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. *Вергунов В.А.* Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. *Супіханов Б.К.* Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).

14. Супіханов Б.К. Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).
15. Мельник Ю.Ф. Сільське господарство України доби 1920-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. Вергунов В.А. Академік К.К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).
17. Вергунов В.А. Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII — 1917 р.): моногр. (2009).
18. Вергунов В.А. Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. Вергунов В. Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мироновского ин-та пшеницы имени В.М. Ремесло): моногр. (2010).
20. Вергунов В.А. Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
21. Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки: моногр. (2010).
22. Сінченко В.М. Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
23. Коваленко С.Д. Історія Ботанічної секції С.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
24. Білоцерківська А.С. Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).
25. Мельник Ю.Ф. Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
26. Приходько Ю.О. Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
27. Радченко Л.С. Академік І.І. Лукінов — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).
28. Герук С.М. Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
29. Черныш О.А. Академик Василий Николаевич Ремесло — ученый и организатор сельскохозяйственной науки (1907–1983) (к 100-летию Мироновского института пшеницы им. В.Н. Ремесло): моногр. (2011).
30. Вергунов В.А. Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. автореф. дис. (2011).
31. Корзун О.В. Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поділлі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).
32. Вергунова І.М. Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
33. Вергунов В.А. Передумови становлення та діяльність Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
34. Присяжнюк М.В. Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).
35. Радченко Л.С. Наукова школа академіка І.І. Лукінова (1927–2004) (2011).
36. Зубець М.М. Київська дослідна станція тваринництва “Терезине”: історія, здобутки, вчені (2011).
37. Бородай І.С. Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки (2012).
38. Вергунова І.М. Математичні методи для вирішення наукових завдань вітчизняної агрономії першої половини XX ст. (2012).
39. Вергунов В.А. Передумови становлення та діяльність Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2012).
40. Діденко О.М. Розвиток водного права в контексті науково-освітньої діяльності В.А. Григор’їва (1872–1927) (2012).
41. Войтюк В.Д. Мобільні засоби технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки в Україні (XX — початок XXI ст.) (2013).
42. Присяжнюк М.В. Розвиток сільськогосподарської дослідної справи УСРР у 20-х рр. XX ст.: науково-організаційні засади (2012).
43. Вергунов В.А. Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування: організаційний аспект (2012).
44. Піпан Х.М. Селекція озимої пшениці в Україні: історія та здобутки (2013).
45. Гриценко Н.Ф. Історія наукової думки про класифікацію ґрунтів (до 130-річчя виходу кн. проф. В.В. Докучаєва “Російський чорнозем”) (2013).
46. Ерозія ґрунтів України: еволюція теорії та практики: монографія (2014).
47. Вергунов В.А. Професор Борис Карлович Єнкен (1873–1943): нарис життя та творчої діяльності (2014).

Збірки документів і матеріалів:

48. С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матер. (2006).
49. Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні: зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матер. (2005).
50. Р. ВАЛЬТЕР, Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ – забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матер. (2006).
51. Всеукраїнська академія с.-г. наук (1931–1935 рр.): зб. док. і матер. (2006).
52. Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.): зб. док. і матер. (2006).
53. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.): зб. док. і матер. (2007).
54. Відділ с.-г. наук АН УРСР (1945–1956): зб. док. і матер. (2008).
55. Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.): зб. док. і матер. (2008).
56. Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УРСР (1927–1930 рр.): зб. док. і матер. (2010).
57. Південне відділення ВАСГНІЛ: зб. док. і матер. (2011).
58. *Присяжнюк М.В.* Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921–1927): зб. док. та матер. (2011).
59. Сільське господарство УРСР та його наукове забезпечення у роки Другої світової війни (1940–1945) (2012).
60. Сівозміни в системах землеробства України (1958–1984 рр.): зб. док. і матеріалів (2012).
61. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1941 рр.): зб. док. і матеріалів (2013).
62. Науково-організаційні засади розвитку аграрної науки та її управління в УРСР (1962–1969): зб. док. і матеріалів (2014).
63. Організація наукового забезпечення сільськогосподарської галузі УРСР у 1946–1956 роках: зб. док. і матеріалів (2014).

СЕРІЯ “ВІДОМІ ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ ТА ОСВІТЯНИ УКРАЇНИ”

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2004 р.
(8 кн.)

1. НОВИКОВ М.М. (2003, 2008)
2. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2010)
3. КОСТЕНКО Н.В. (2011)
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)
5. ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ О.Г. (2012)
6. ДЕРЛЕМЕНКО В.В. (2013)
7. ЗЛЕНКО В.А. (2014)

СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ ТА ЧЛЕНИ- КОРЕСПОНДЕНТИ НАН УКРАЇНИ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА” засн. НБУВ НАНУ і ННСГБ НААН у 2007 р. (2 кн.)

1. Академік НАН України ЛУКІНОВ І.І. (1927–2004): біобібліогр. показч. (2009).
2. Академік АН УРСР і ВАСГНІЛ Оппоков (Опоків) Євген Володимирович (1869–1937): біобібліогр. показч. (2014)

СЕРІЯ “НАУКОВІ ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ ЧИТАННЯ” заснована ННСГБ НААН у 2001 р. (8 кн.)

1. ЯНАТА О.А. (2001)
2. ШІНДЛЕР К.Г. (2005)
3. НОВИКОВ М.М. (2008)
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2011)
5. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)
6. КОСТЕНКО В.С. (2013)
7. АНГЕЛІНА П.М. (2014)
8. АНТОНЕЦЬ С.С. (2014)

СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ ДІЯЧІВ НАУКИ, ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ” заснована ННСГБ НААН у 2014 р. (1 кн.)

ДЕРЛЕМЕНКО Т.Ф. (2014)

БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА У ФОНДАХ ННСГБ НААН ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ”

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2009 р.
(5 кн.)

1. Польська книга у фондах ДНСГБ УААН: наук.-доп. бібліогр. показч. (1825–2002 рр.) (2008).
2. Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.): наук.-доп. бібліогр. показч. (2009).
3. Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008) (2009).
4. Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (1822–2010).
5. Чеські сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (2012).

**НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ РЕТРОСПЕКТИВНІ
БІБЛІОГРАФІЧНІ, БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ
ПОКАЖЧИКИ (24 кн.)**

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях: біобібліогр. покажч. (2001, 2002).
2. Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940. Журнали, “Бюлетені”, “Вісті”, Наукові записки, “Збірники наукових праць”, “Труди”: наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
3. Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.): наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
4. Українська с.-г. книга (з фондів ЦНСГБ УААН). 1868–1900: наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008);
5. Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001: бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ЦНСГБ УААН (2002).
6. Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959: наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип.3. (2008).
7. Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005): наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
8. Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
9. Фонд видань, випущених у XIX столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об’єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
10. Сільськогосподарські періодичні видання в Україні. 1918–1940 (2012).
11. Українська академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2004 рр.: біогр. довід. (2006).
12. Національна академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени), 1990–2011 рр. (2012).
13. Календар знаменних і пам’ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2014 рік (2013).
14. Календар знаменних і пам’ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2015 рік (2014).

**СЕРІЯ ТЕМАТИЧНИХ
НАУКОВО-ДОПОМІЖНИХ
БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОКАЖЧИКІВ
ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ВИДАНЬ
З ФОНДІВ ННСГБ НААН
“ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНІ
РЕСУРСИ АГРОПРОМИСЛОВОМУ
ВИРОБНИЦТВУ УКРАЇНИ”,
засн. ННСГБ НААН у 2013 р.
(2 кн.)**

1. Бджільництво: наук.-доп. бібліогр. покажч. вітчизн. та зарубіж. видань з фондів ННСГБ НААН (2013).
2. Ґрунтознавство = Soil Science: темат. наук.-доп. бібліогр. покажч. вітчизн. та зарубіж. видань з фондів Нац. наук. с.-г. б-ки НААН (2013).

СТРУКТУРА СТОРІНКИ РЕФЕРАТУ В РЖ “АПК УКРАЇНИ”

1. Індекс УДК — еталонне видання українською мовою Універсальної десятикової класифікації (2000 р.).

2. Бібліографічний опис (БО) документа — згідно з ГОСТом 7.1–84. Відмінною особливістю БО РЖ є розташування елементів БО: назва матеріалу; галузь свідчень про відповідальність, де подаються прізвища всіх авторів незалежно від їх кількості.

Приклад:

УДК 633.416:631.527.5:631.543.2

СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО КОРМОВОГО БУРЯКУ В УКРАЇНІ / Рибак Д.А., Фомічов А.М., Ярош Ю.М. // Вісн. аграр. науки. — 1998. — № 8. — С. 39–43. — Бібліогр.: 4 назви.

Бібліографічний опис документа подається мовою оригіналу.

3. Ключові слова (5–10 слів) — слова чи словосполучення, взяті з назви чи тексту документа, які характеризують його зміст і забезпечують пошук (згідно з ДСТУ 2398–93).

4. Номер реферату — рік, порядковий номер РЖ у поточному році, порядковий номер реферату у журналі.

5. Текст реферату подається українською мовою і складається за таким планом:

- об'єкт роботи, якщо це неясно із заголовка;
- основні питання, які розглядаються в первинному документі;
- результати, висновки, галузь застосування.

Передається точка зору автора. Реферат не має абзаців, розділів, рубрик.

6. Результати роботи викладаються точно і гранично інформативно.

7. Висновки подаються так, як вони представлені в документі.

8. Викладати текст реферату потрібно коротко, використовуючи короткі, стислі речення. Реферат є самостійним вторинним документом.

9. У рефераті не вживати складні граматичні звороти, незвичні терміни, символи.

10. У тексті реферату формули наводяться у таких випадках:

- без формул неможлива побудова тексту реферату;
- формули виражають результати роботи;
- формули значно полегшують розуміння змісту роботи.

Одиниці виміру приводяться в одиницях міжнародної системи (СІ) згідно з ГОСТом 8.417–81.

11. Обсяг реферату:

- для більшості статей, брошур тощо 350–1000 знаків, до 32 друкованих рядків;
- для документів великого обсягу (монографій та ін.) — 2500 знаків, дві друковані сторінки.

УДК 631.145 (051.6) (477)